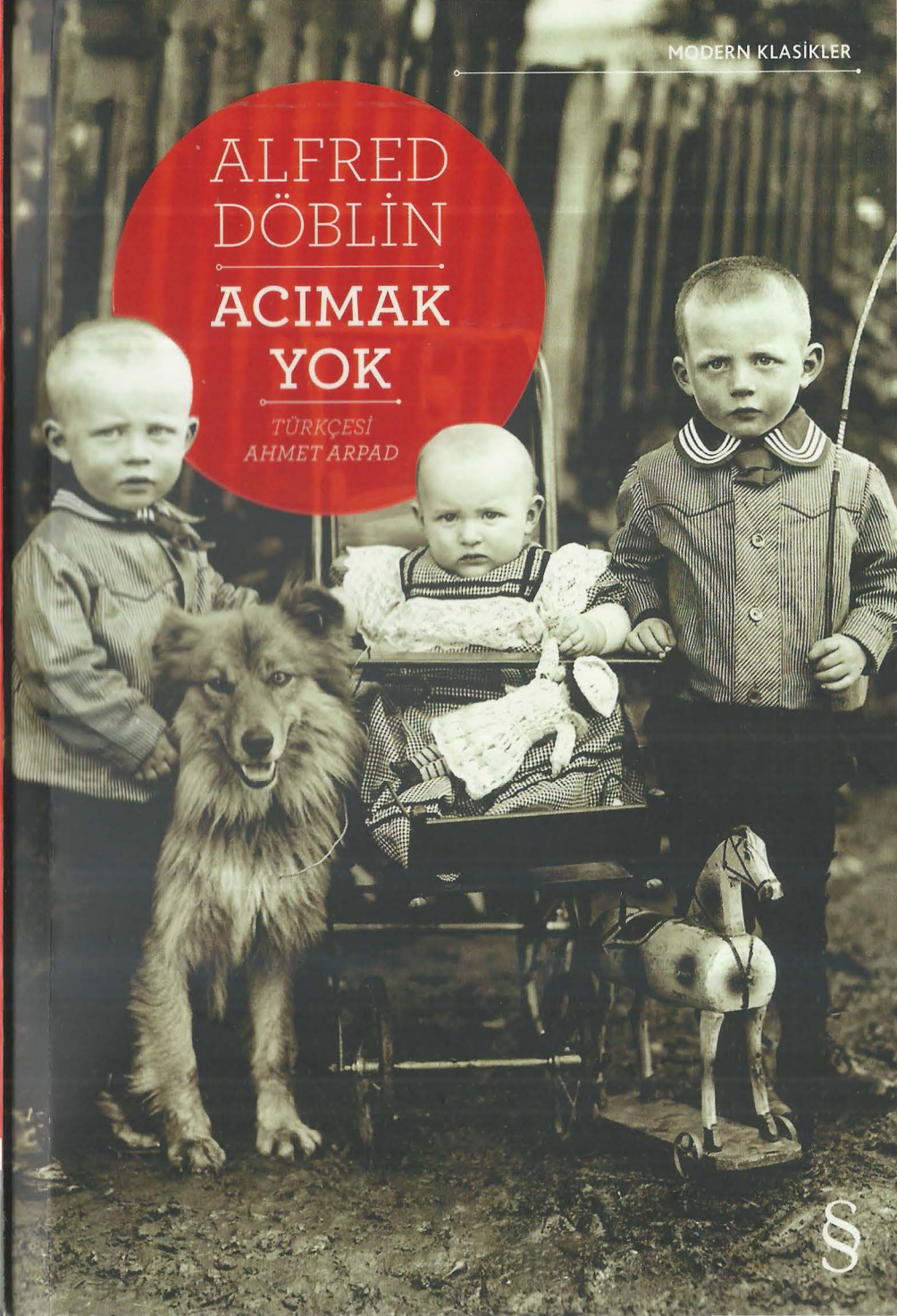
MODERN KLASİKLER

ALFRED DÖBLİN

ACIMAK YOK

TÜRKÇESİ
AHMET ARPAD

MODERN KLASİKLER

ALFRED DÖBLİN
ACIMAK YOK

ROMAN

EVEREST
1876

ALFRED DÖBLİN

1878'de, bugün Polonya sınırlarında kalan Szczecin'de doğdu. Yayımlanan ilk romanı, 1915'te basılan *Die drei Sprünge des Wang-lung*'du (Wang-Lung'un Üç Sıçrayışı). Bunu, *Wallenstein* (1920) ve *Berge Meere und Giganten* (1924; Dağlar, Denizler ve Devler) gibi romanlar izledi. Alman edebiyatında modernizmin en önemli temsilcilerinden sayılan Döblin, tarihi romanlardan bilimkurguya, denemelerden oyunlara, toplam otuzdan fazla çalışmaya imza atmış olmasına rağmen en çok *Berlin-Alexander Meydanı* (1929) adlı başyapıtıyla tanınır. Roman, 1920'lerin Berlin'indeki değişimi ve yeraltı dünyasını gözler önüne serer. Döblin, Nazilerin yükselişiyle 1933'te Fransa'ya, 1941'de de ABD'ye sürgüne gitti. 1957'de, Batı Almanya'da öldü.

AHMET ARPAD

5 Mart 1942'de İstanbul'da doğdu. Gazeteci-yazar Burhan Arpad'ın oğludur. Orta ve lise öğrenimini Alman ve Avusturya okullarında tamamladı. İstanbul Üniversitesi'ndeki Alman Dili Edebiyatı Bölümü'nde yükseköğrenimi bitirdi. 1968 yılından bu yana Almanya'da serbest gazeteci (*Cumhuriyet* gazetesi), fotoğraf sanatçısı ve çevirmen olarak yaşamaktadır. Özellikle Heinrich Böll, Gerhard Hauptmann, Hermann Hesse, Stefan Zweig, Anna Seghers, Pablo Neruda, Johannes Mario Simmel, Thomas Bernhard ve Harry Mulisch gibi yazarların eserlerini Türkçeye çevirdi. 1994-1995 Abdi İpekçi Gezi Yazısı Yarışması'nda ikincilik ödülünü aldı. 2016 yılında, Everest Yayınları tarafından yayımlanan Anna Seghers'in *Transit* adlı romanının çevirisiyle Talat Sait Halman Çeviri Ödülü'ne layık görüldü. PEN Türkiye Merkezi, Enternasyonal Stefan Zweig Cemiyeti ve Almanya Gazeteciler Cemiyeti üyesidir.

ALFRED DÖBLİN

ACIMAK YOK

Türkçesi: Ahmet Arpad

§

Yayın No **1876**
Modern Klasikler 77

Acımak Yok
Alfred Döblin

Kitabın Özgün Adı: *Pardon wird nicht gegeben*

Editör: Mehmet Barış Albayrak
Almanca aslından çeviren: Ahmet Arpad
Kapak tasarımı: Emir Tali
Sayfa tasarımı: M. Aslıhan Özçelik

© 1960, Walter Verlag Olten und Freiburg im Breisgau.
© 2019, bu kitabın Türkçe yayın hakları
Everest Yayınları'na aittir.

1. Basım: Eylül 2019

ISBN: 978 - 605 - 185 - 424 - 3
Sertifika No: 43949

Baskı ve Cilt: Melisa Matbaacılık
Matbaa Sertifika No: 12088
Çiftehavuzlar Yolu Acar Sanayi Sitesi No: 8
Bayrampaşa/İstanbul
Tel: (0212) 674 97 23 Faks: (0212) 674 97 29

EVEREST YAYINLARI
Ticarethane Sokak No: 15 Cağaloğlu/İSTANBUL
Tel: (0212) 513 34 20-21 Faks: (0212) 512 33 76
e-posta: info@everestyayinlari.com
www.everestyayinlari.com
www.twitter.com/everestkitap
www.facebook.com/everestyayinlari
www.instagram.com/everestyayinlari

Everest, Alfa Yayınları'nın tescilli markasıdır.

ACIMAK YOK

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ KİTAP: *FAKİRLİK*

Yola çıkış 11
Varış 17
Büyük kent 23
Çok kötü bir gece 34
Yine evde 52
Para hırsı 59
Yeni dostluk 62
Yeni bir dünya 76
Mahkeme kararı 83
Suikastlar 92
Unutulmaz günler 100
Çağrı 111
Kaçış 119

İKİNCİ KİTAP: *YÜKSELİŞ*

On beş yıl sonra 133
Öğütülen insanlar 140
Sonsuz Anılar 145
Fabrika 149
Ölüler uyandığında 154
Elinden geleni yapmak 162
Aşk 170
Erich 186
Azize Genoveva 196

ÜÇÜNCÜ KİTAP: *KRİZ*

Zor günler 205
Kurtlar her yeri sarmış 212
Karı koca sohbeti 225
Sonsuz kriz 238
İlk yapraklar düşerken 243
Yaşlı binbaşı 256
Ev boşalıyor 264
Acil durum evleri 272
Bir aşk macerası 282
Ayrılma 292
Terk edilen adam 300
Geri çekilme 303
Ortaya çıkanlar 312
Beylere olumsuz yanıt 320
Karşı saldırı 327
Karl ve çocuklar 332
Julie ve çocuklar 341
Çocukların kurtuluşu 348
Yıkılan insan kendine geliyor 356
Kenar mahalle oteli 365
Gizemler 374
Önemli bir buluşma 385
Grev huzursuzluğu 397
Tekrar buluşma 410
Savaş başlıyor 421
Sokak savaşı 432

BİRİNCİ KİTAP

Fakirlik

Yola çıkış

Üstü açık küçük peronda kara giysileri içinde öylece durmuş bekliyorlardı. Yakıcı sıcakta anne, başlarındaki renkli başörtülerini alınlarına kadar çekmiş, elleriyle bacaklarına konan sinekleri kovan iki köylü kadının arasında duruyordu. İkide bir gözlerini kısıp trenin beklendiği yöne bakıyorlardı. Fakat o bir türlü görünmüyordu. Sızlanmalara ve hüzünlü vedalaşmalara bir an önce son vermek için köyden çok erken yola çıkılmıştı.

Annenin yüzünü matem tülü örtüyordu. Sol elinde çiçeklerle bir mendil vardı. Sağ eline de içine parasını ve bazı önemli evrakları koyduğu küçük çantasını almıştı. Küçük kızının başında küçük bir şapka, üzerinde pazarlık giysiler vardı, annesinin eteğine tutunmuş, başparmağını ağzına götürmüştü; erkek kardeşlerinin üzerlerinde ise yeni ucuz ceketler, kaba kumaştan uzun pantolonlar, yuvarlak kafalarında matem tüllü tuhaf hasır şapkalar vardı. Kız, hiç yorulmadan raylar boyun-

ca bir aşağı, bir yukarı gezinen ağabeylilerinin ne yaptığına bakıyordu. İki oğlan arada sırada, kadınların arkasında üst üste yığılmış duran sandıkların yanına gidiyor, içlerinde ne olduğunu tartışıyorlardı. Biri, "Burada yemek takımları var," diyordu, diğeri, "Burada da..." diye atılıyordu. "Şunun içinde annemin eşyaları var, bunda Marie'nin, şuradakinde de eski duvar saati..."

Sonra aniden raylar titredi, anne, küçük kızının elini tuttu, başlarında kasketler, ellerinde sigaralar, iki adam küçük bir binadan çıktı, biri el arabasını aldı, sandıkları üzerine koydu, çok uzaktan gittikçe büyüyen kara noktayı gören oğlanlar koşarak annelerinin yanına geldiler; lokomotif hızla ve büyük bir gürültüyle yaklaştı, raylar titredi. Dumanlar savura savura perona girdi, sonra nefes alması yavaşladı, inledi ve tekerlekleri gıcırdayarak durdu.

Köylü kadınlar bacaklarını ovdular, kırışıklarla dolu yaşlı yüzlerini ekşittiler. Görevlilerden biri istasyonun adını haykırdı, bekleşen kadınlara binmeleri için eliyle şöyle bir işaret etti, sonra ön kapılardan birini açtı, sandıklar arkadaki yük vagonuna yerleştirildi, köylü kadınlar zor taşıdıkları, kara bezle kaplı ağır bavullarla annenin peşinden yürüdüler, oğlanlar herkesten önce trene bindi, küçüğü çabucak sıraya diz çöküp pencereden dışarı baktı, anne, kızı kucağında trenin kapısına geldi, aşağıda duran memur ona yardımcı oldu, kadın bindi, adam kızını uzattı, birkaç ufak tefek eşya da içeri kondu. Oğlanlar "sandıklar" diye bağırdı, fakat onlar çoktan arkadaki yük vagonundaydı. Trenin düdüğü tiz çaldı, kapılar gürültüyle kapandı, peronda duran köylü kadınlar geriye doğru birkaç adım attılar, başörtülerini gözlerinin üzerine çektiler.

Demirden dev oflaya puflaya, yavaş yavaş önlerinden geçti. Pencereden onlara gülümseyerek bakan küçük oğlanla yanında

duran, bakışları hüzünlü annesini gördüler. Dul kadın küçük kızına sarılmıştı, kucağında çiçeklerle mendili duruyordu.

Raylar yine boşaldı, istasyon ıssızlaştı. Köylü kadınlar güneşte yanan peronu terk edip öğlen sessizliğinde bomboş sokaklarda ağır ağır yürüdüler, az sonra köyün dışına çıktılar, tarlalara ulaştılar, kayın ağaçlarının oluşturduğu koruyu geçtiler ve sonsuz çayırların ortasında duran, bütün kapıları açık bir çiftliğe vardılar. Az ötedeki küçük gölde ördekler yüzüyor, ahırda inekler böğürüyor, insanlar bağıra çağıra çalışıyor, demir çekiç sesleri duyuluyordu. Çiftliğin hemen yanında, girişi anayolda, iki katlı, yüksek damı kırmızı bir lokanta vardı. Büyük bir tabelada altın rengi harflerle "Zum Wiesengrund Lokantası" yazıyordu. Hemen altına küçük harflerle "yeni lokanta" yazmışlardı.

Babayı köy mezarlığına bırakmışlardı. Şimdi orada uzanmış, huzur içinde yatıyordu. Her zaman ailesinin pek beğenmediği, dostlarının ise hoşuna giden bir yaşam sürmüştü. Onları bırakıp bu dünyadan göçmüş, ardında ödenmesi gereken borçlar bırakmış olan adam, maceracı yaşamıyla çoğu kez ailesini zora düşürmüş, başkalarına ise kendini sevdirmişti. İri yarı, açık mavi gözlü, neşesi hep yerinde adam, yerine göre kavalye davranışlı, yerine göre de içi huzursuzluk dolu birisiydi. Büyüklük taslamasını, düşlerle dolu yaşamı severdi.

İki gün iki gece içinde bu yaşamı son buldu. Küçük bir çiftliği çalıştırırken varlıklı, içine kapanık bir kadınla evlenmiş, ondan üç çocuk sahibi olmuş, ardından çok büyük bir çiftlik işine girişmiş ve her şeyi yeniden düzenlemek üzereyken aniden ölüvermişti. Yeni çiftlik işine girişirken "yoksa kendime başka yol seçerim" tehdidiyle karısının parasına konmuş, fakat sonra davranışları değişmiş, yeni topraklarla pek ilgilenmemiş, kendini eğlenceye vermişti.

Karısının parasıyla hiç düşünmeden kötü durumdaki bir çiftliği satın almış, yakın dostlarıyla ucu bucağı görünmeyen topraklarda at koşturmuş, ahırları yıkıp yerine daha büyüklerini kondurmuş, ardından da lokantayla köy meyhanesini baştan aşağı tamir etmeye başlamıştı. Elindeki para yetmeyince sürekli borç almıştı. Ve yürekli bu girişimciyi bir gecenin sabahında patates tarlasının ortasında yüzükoyun yatar bulmuş, evine taşımışlardı. Yanına geldiklerinde böbreklerinden rahatsız adamın bir ayağı, üzerinden düştüğü atın üzengisine takılıydı, hayvan başını eğmiş yerde yatan binicisine bakıyordu. Ertesi gün kendine gelir gelmez yatağın yanında duranlara badanacıların nasıl çalıştığını sormuştu. İkinci gününün sonunda da sanki yanındakiler neşeli şeylerden söz ediyorlarmış gibi keyfi yine yerine gelmişti. Olup bitenden haberi olmayan birisi o anda odaya girse, adamın komiklikler yaptığını sanırdı. Üçüncü gün hâlâ yatağındaydı, fakat yüzü kireç gibiydi, tek bir noktaya diktiği gözlerinin bakışları donuktu. Aynı gün nefes almaya son vermişti. Ona yakın insanlar, az önce keyfi yerinde olan bu adamı tabuta koyduklarına inanamadılar. Hiç yakalanamayan bir kuş gibi ölmüştü.

Kadın, sallana sallana giden trenin vagonunda öylece oturuyordu. Sararmaya başlamış buğday tarlaları arasında derin derin nefes alarak ilerleyen tren, onu doğduğu ve bütün yaşamını geçirdiği topraklardan uzaklara götürüyordu. Yanına sadece üç çocuğunu, yaralı yüreğini ve fakirliğini almıştı. Yaşamının ilk oyununu yitirmişti. Acaba bir ikincisi gelecek miydi, bilemiyordu. O adamı sevmişti. Evliliğin ilk yıllarını bambaşka bir dünyada geçirmişti. Fakat gerçek kişiliği kısa süre sonra kendini belli etmişti. Lokantanın işleri artık kadının omuzlarına yüklenmişti. O da kocasına zorluk çıkarmamak, onunla mutlu olmak için sessizce kabullenmişti. Fakat bütün iyi niyeti

bir işe yaramamış, kumar oyunları ve eğlence yaşamı arasında zaman buldukça önüne attığı ekmek kırıntılarıyla yaşamak zorunda kalmıştı. Sonra gün gelmiş korkusundan, ailesinden kalan mirası, bütün parasını adamın eline tutuşturmuştu.

Yaşamı, tabii ona yaşam denirse, mutlu ayların ardından yavaş yavaş ondan uzaklaşmaya başlamıştı. Sonra yakın kente bazı ziyaretler yapmışlar, yeni çiftlikler aramışlar, hesaplar yapıp durmuşlar ve küçük çiftliği elden çıkarmışlardı. İşte o şimdi şurada yatıyordu. Yazgıları bir anda, tepeden inme gelivermişti. Yaşam anlamadan gelip geçmişti. Kocasının mezarının başında dururken geçmişte olup bitenleri henüz kavramamış gibiydi, yüreği hüzün doluydu. Fakat çiftlikte bir sürü iş onu bekliyordu. Her yerde tamirat vardı, yeni ahırların temelleri daha yeni atılmıştı, inşaat işçileri, badanacılar ve boyacılar ısmarlanmıştı; makineler de yakında gelecekti...

Kısa süre sonra ziyaretçiler uğradı, eskiden nazik davranan bu insanlar kısaca başsağlığı diledikten sonra maskelerini çıkarıp ceplerindeki kâğıtları uzattılar. Borçlar, borçlar ve borçlar... Kapının her zili çalışında kadın dışarda bir alacaklının durduğunu gördü. Geceleri büyük odasında gözleri açık öyle yattı, kötü yazgısına üzüldü, parmaklarını ısırdı, utandı, kimseye söyleyemezdi, her şeyin böyle sonuçlanmasında onun da suçu vardı, şimdi bunun cezasını çekiyordu.

Çiftlik ve lokanta başka ellere geçti, geriye ona yaşayacak kadar biraz para kaldı. Fakat savaşı sona ermemişti, o yaşamını artık buralarda sürdürmemeye kararlıydı, çevresindekilerin alaylarının ve kocasını küstahça suçlamalarının aldığı kararda rolü yoktu. Yıllarca birlikte yaşadığı insanlardan, doğadan uzaklaşmak, buraların havasını artık içine çekmemek istiyordu. Bindiği tren onu bağrına bastı, karalar içinde doğup

büyüdüğü, sevgiyi ve mutluluğu aradığı toplumdan kaçtı, hiç tanımadığı kente gitti, bir çöle yerleşti.

Oğullarından büyüğü, Karl, hasır şapkası dizlerinin üstünde, başını trenin penceresine dayamış, uyuyakalmıştı. Oğlan annesinin boyuna gelmişti, on altı yaşında, kırmızı yanaklı, babası gibi sarışındı, yuvarlak, yumuşak yüzüyle babasını andırıyordu. Nefes almak için ağzını açtığında üst sırada iki dişinin eksik olduğu görülüyordu; bir süre önce evden kaçmaya kalktığında babası kırıvermişti onları. Oğlunun kafasından geçeni öğrenen adam onunla kavga ederken, üzerine yürüyen kadın sakinleşmesi için kocasını omuzlarından yakaladığı gibi birkaç kez sallamış, fakat öfkeli adam onu sertçe itivermişti. Annesiyle babasının kavga ettiğine ilk kez tanık olan genç delikanlının yüzü bir anda kireç gibi olmuş ve babasının karşısına dikilmiş, hiç sesini çıkarmadan yüzüne bakmıştı. Duruma çok şaşıran baba karşısında ona dik dik bakan yüze sert bir yumruk indirivermişti.

Kadın aynı gün kocasıyla barışmış, fakat hemen ardından bunu oğluna yaptığı bir ihanet olarak kabul etmiş ve pişmanlık duymuştu. Çocuk ise başka türlü düşünmüştü. Annesinin odasına gelip yüzünü silmesine, ona acıdığını söylemesine, hatta hüzünlenip gözyaşı dökmesine sevinmişti. Sanki o günden sonra aralarında gizli bir anlaşma yapmışlardı. Şimdi sallana sallana giden trenin penceresine dayadığı başı hafifçe titriyordu. Ortak düşmanları ölmüştü, fakat ilginçti, Karl babasının mezarının başında en çok ağlayan kişi olmuştu. Şimdi karşısında, annesine sokulmuş yedi yaşındaki kardeşi Erich uyukluyordu. Üç yaşındaki Marie de annenin mantosuna sarılmış, gözleri kapalı öyle oturuyordu. Kadın, batan gemiden kurtardığı üç çocuğunu yanına almış gidiyordu.

Varış

Büyük kente gece yarısına doğru vardılar. Peronda onları erkek kardeşinin bir çalışanı karşıladı. Pek dikkati çekmeyen, kötü giyimli adam trenden inen dört kişiyi, şapkasını çıkarıp selamladı. Konuşmayı sevmeyen birine benziyordu. Yanına gelen hamal, çantaları el arabasına yüklerken o önden yürüdü. Ne "hoş geldiniz" dedi, ne de çocuklarla birkaç kelime konuştu. Hızla merdivenleri indi, istasyonun önünde bekleyen faytonlardan birine doğru giderken sandıklarla büyük bavulu yarın aldırtacağını söyledi. Kalabalıktan, gürültüden ve istasyonun büyüklüğünden ürkmüş gibi öyle duran çocuklara, peşinden gelen bir köpeği çağırırmış gibi, bir ıslık çaldı. Fayton hızla aydınlık ve karanlık caddeleri geçti. İki oğlan başlarını küçük pencereye dayamış dışarıyı seyrederken annesinin kucağında oturan kız çocuğunun gözleri yaşlıydı. Az sonra büyük bir caddede, girişini kırmızı lambanın aydınlattığı büyük bir binanın önünde durdular. İçeri girdiler, dar mer-

divenden dört kat yukarı çıktılar. Yürüdükleri koridorda yan yana kapılar vardı. Önden giden adam kapılardan birini açtı, küçük, bakımsız bir daireye girdiler. Mutfak, hemen kapının yanındaydı. Oradan odaya geçtiler. Adam şapkasını çıkarmamıştı; bulduğu bir mumu yakıp mutfaktaki masanın üzerine koydu. Sonra kötü kokan odayı havalandırmak için pencereyi açtı, cebindeki anahtarı kadına uzattı, şapkasını şöyle bir çıkarıp çabucak vedalaştı ve yürüdü gitti. Bu arada kendilerine gelmiş oğlanlar dışarı çıktılar, evin kaç katlı olduğunu merak ettiklerinden merdiven boşluğundan aşağı baktılar. Anneleri peşlerinden gitti, öfkeyle içeri girmelerini söyledi. Oğlanlar üstlerini çıkardılar ve yerde duran şiltenin üzerine oturdular. Fakat kadın küçük kızıyla mutfağa gider gitmez tekrar ayağa fırladılar, pencereye sokulup merakla dışarı baktılar. Karşılarında, pencereleri suskun, panjurları kapalı, kapkaranlık bir sürü bina uzanıyordu. Gördükleri, oğlanlara o an için dev bir kaleyi andırdı. Aşağıda tek tük sokak lambaları yanıyordu. Bütün binalar kapkaranlıktı, fakat içleri insanlarla dolu olmalıydı. Ne kadar büyük ve gizemli bir kente gelmişlerdi!

Anne küçük kızıyla mutfakta yere uzanmıştı. Çocuğu gözlerini kapatıp uyumaya başlayınca ellerini çekti, yavaşça yattığı yerde doğruldu, bir süre öyle oturdu. Yavaş yavaş karanlığa alıştı. Ocağı ve yanındaki iskemlelerinin bacaklarını seçti. Büyük bir havlu, perde gibi pencerede asılıydı. El bavulunun ocağın üzerinde durduğunu fark etti. Yarın çocuklarına yemeleri için bir şeyler pişirmesi gerekecekti. Sanki kayalara çarpıp parçalanmış bir gemide oturuyordu. Çok beklentileri vardı, fakat tüm duyguları ölmüştü.

Bir hafta sonra küçük daire derlenip toplanmış, yataklar konmuş, perdeler asılmıştı. Odanın bir köşesinde masayla birkaç iskemle duruyordu. İki kollu bir gaz lambası odayı

aydınlatıyordu. Henüz açılmamış birkaç sandığı mutfağa koymuşlardı. Anne bir akşam eve döndüğünde küçük oğlu Erich çoktan yatağa girmişti. Onu bu arada ilkokula yazdırmıştı. Kadın daha şapkasını çıkarmadan mutfağa gitti, yanına sokulan büyük oğlu Karl: "Marie nerede?" diye sordu. Kadın şöyle bir etrafına bakındı. Gözlerini, köyünden ayrılırken içine bazı eşyalarını tıkıştırdığı sandıklarda gezdirdi. Oturması gerekti. Yüzünü hafif örten tülü yana çekip şapkasını çıkardı, yanındaki masanın üzerine koydu. Koyu kahverengi saçlarını ortadan ikiye ayırmıştı. Güçlü görünümlüydü. Bir bira şişesine sokulmuş mumun ışığı mutfağı aydınlatmaya çalışıyordu. Kadın dirseklerini masaya dayadı. Oğlan biraz çekingen ona bakıyordu. Annesinin kara gölgesi su borularının uzandığı tavana koskocaman vurmuş, sanki ne söyleyeceğini bekliyormuş gibi kulak kabartmıştı.

"Küçük Marie'mi teyzesine bıraktım. Onların çocukları yok, Marie'yi çok sevdiler..."

Sustu ve masanın üzerindeki muma öyle baktı. Oğlan annesinin ne demek istediğini hemen anlamamıştı. Başı önünde, çenesi göğsünde, kollarını kavuşturmuş, hiç konuşmadan öyle oturuyordu. Sonra oğlan birden ağlamaya başladı.

"Severek kaldı teyzesinin yanında. Burada bulamadığı her şey var orada. Burada bizimle kalsa ne olacaktı? Ona ayıracak zamanımız yok. Gördün, zavallı kız son günlerde nasıl sararıp solmuştu..."

Oğlan başını kaldırmadan annesini dinliyordu. Kadın konuşmasını sürdürdü: "Şimdi ağlamanın hiç anlamı yok, Karl. Böyle yapmakla hiçbir şey elde edemezsin. Bunu yakında sen de kavrayacaksın. İnsana hiçbir şey hediye etmezler. Burada oturabildiğine ve seni yaşattıklarına şükretmen gerek!"

Kadın oğluna sokuldu, masaya dayadığı kollarını itti. "Ağlama, dedim sana Karl, duymadın mı? Böyle ağlayıp durmana başkaları sevinir, sana baskı yaparlar. Beni kendine örnek al. Ben bugüne kadar hiç ağladım mı? Hayır, şimdiden sonra da ağlamayacağım! Topla bakayım şu masayı! Çabuk çabuk. Her şeyi ocağın üzerine koy!"

Oğlan oturduğu yerden kalktı, başı omuzlarının arasında, yüzü kıpkırmızı, annesinin söylediğini yaptı. Bir şey söylemek istedi, fakat sustu. Kadın bakışlarını bira şişesindeki muma dikti ve öfkeyle konuşmasını sürdürdü: "Marie artık burada değil. Sana çok görev düşecek oğlum. Yapacak bir şey yok. Yakında bana destek olmanız gerekecek. O kadar çok zamanımız yok. Cebimdeki paramı sayabilirsin. Olsa olsa altı ay daha geçindirir bizi. Birileri çoktan kokuyu aldı. Belki onlar altı ay da beklemeyecekler, elimizdekileri daha önce almaya kalkışacaklar. Tek kuruşumuz bile kalmasın isteyecekler. Sadece canları istediği zaman bize iyi davranacaklar. Onlar hiç acımayacak! Önemli olan kendi çıkarları. Şimdi biraz çevrene bak Karl, biz hiç böyle kötü bir yerde oturmuş muyduk? Burasının karanlık bir delikten farkı yok. Işıksız, fabrika dumanlarının içine girdiği bir odacık... Sayın Bayan, diyor Sayın Beyefendiler her gün, biz de biliyoruz, fakat yapabileceğimiz bir şey yok, düzen bu, bizim de yaşamamız gerekiyor, diyorlar. Derini yüzüyorlar, günü geldiğinde cebinde harcayacak paran kalmayınca sana lanet okuyorlar. Bugün bir büroda oturdum, şimdi söylediklerimi suratlarına söyledim, hıçkıra hıçkıra ağladım. Taksiti ödememi istediler ve sonunda beni kapının önüne koydular. Bir daha geldiğimde polis çağırmakla tehdit ettiler."

"Kim onlar anne?"

"Onlar için senin et ve kemikten farkın yoktur, üzerine saldırıp parça parça kemirirler."

Oğlu masanın üzerinden aldıklarını ocağın üzerine koydu. Kadın, bakışları mumun titrek ışığında öyle oturmaya devam etti. Uzun uzun sustuktan sonra yine konuştu: "Bak Karl, senden başka konuşacak kimsem yok. Sen artık büyüdün sayılırsın. Otur, anlatacaklarımı dinle. Evde son zamanlarda neler olup bittiğini görmüştün. Açık arttırmaya geldiklerinde babanla da pek bir şey konuşamamıştım. Artık dayanacak gibi değilim, gerekirse karşımdaki duvarlara bağıra bağıra konuşacağım! Birisinin bana yardım etmesi gerekiyor, bu böyle devam edemez!" Sıktığı yumruğuna baktı. 'Beni hep zorda bıraktı, beni sömürdü durdu, bir gün bile olsa bana destek vermedi. Ve sonunda başıma bir sürü dert bırakıp çekti gitti...' diye düşündü.

Acıları öfkeye dönüştü, hüngür hüngür ağlamaya başladı. Oğlu hemen yanına geldi, annesinin koluna dokundu. Kadın kendini artık bırakmıştı, yaşamında ilk kez öfkesini gösteriyordu. Hıçkıra hıçkıra konuşmaya çalıştı: "Şikâyet etmenin hiç yararı yok, kimse yardımıma gelmez ('Lanet olası herif beni çocuklarla orta yerde bıraktı... Eğer bir cehennem varsa çeksin cezasını orada!' diye düşündü.) İnsanların katillerden farkı yok. Bunu böyle bil Karl! Kilisedeki papazın anlattıklarının tek kelimesi bile gerçek değil! Parasını alıyor ve konuşup duruyor. Ağzından çıkan sözler evine ekmek getirmek isteyenin yararına değil. Masasının üzeri yemeklerle dolu. Kilise boşalır boşalmaz kapısını kilitleyip masaya oturuyor. Sen ise elinde tavsiyeyle dolu bir kâğıt parçası kapıları çalıyorsun. Herkes sana güzel sözler söyleyip başından savıyor veya hiç kapısını açmıyor. Yakıcı sıcakta oradan oraya gidiyorsun. Sana acıyanlar, bayan neyiniz var, kendinize dikkat etmelisiniz, diye konuşuyor. Onlar insan sömürücü, deri yüzücüler! Ve yalancılar, tek bir sözleri bile gerçek değil! Lanet olsun hepsine!"

Oğlan annesinin söylediklerini anlamış gibiydi. Elinde bir peçete, biraz ürkek yanında duruyordu. "Çıraklık eğitimine ne zaman başlayacağım, anne?"

"Para, para oğlum, her şey para! O benim paramı çarçur etti. Şimdi elimizdeki birkaç şeyi de haczetmek istiyorlar."

"Nerede çıraklık eğitimine başlayayım?"

"Para, para. Burası büyük bir kent. Korkmana hiç gerek yok. Her işe el atabilirsin. Ben de bilmiyorum..."

Başını şöyle bir kaldırdı, tavana ve karşısındaki duvara vuran kara gölgesini gördü.

Oğlu şiltesini mutfakta yere serdi. Hemen uzanmadı, bir süre mutfağın içinde bir aşağı, bir yukarı yürüdü. Sonra annesine sokuldu, boynuna sarıldı ve sordu: "Bizi hapse atalar mı anne?" Masada oturan kadının yüzü tedirgindi, çok huzursuzdu. Sarhoş babasını akşamları yatağına götürürken bile annesini böyle görmemişti. "Sen hiç korkma, bir şeyler yapacağız. Eğer bizi hapse atmazlarsa kendime mutlaka bir iş bulacağım. Ne iş verirlerse yapacağım. Dayım bize biraz destek olur, öyle değil mi?"

"Unut şimdi şu dayını. Para, para, hep para!" Gözlerinin öfke dolu bakışlarını yanında duran büyük oğluna dikmişti. Bir an için hıçkırdı. Sonra sustu. Yüzü sanki donmuştu. Çocuk annesinin bakışlarından ürktü.

Büyük kent

Karl sabah erkenden küçük kardeşini okula bıraktı. Uyanır uyanmaz mutfağa gitmiş, annesini suratı bir karış asık ocağın yanında otururken görmüştü. Yanakları çökmüştü, yüzü de kireç gibiydi. Annesinin bitkin bir görünümü vardı. Bu nedenle kardeşini okula bırakır bırakmaz hemen eve dönmüştü. Dört kat merdiveni çıkarken mendilini ve şapkasını unuttuğu için döndüğünü söyleyecekti.

Annesi mutfakta değildi. Küçük kardeşinin yatağına uzanmıştı. Karl içeri girince şöyle bir toparlandı, yastığı bir kenara itip oturdu. "Ne oldu?" diye sordu fısıldar gibi. "Şapkamı unutmuşum da..."

Şapkası iskemlenin üzerinde duruyordu. Karl hemen almadı. "Niçin öyle duruyorsun?"

"Anne, kalk artık..."

"Haydi, git!"

Karl annesinin yüzüne bakmadan usul sesle konuştu: "Hayır, sen yataktan çıkmadan gitmeyeceğim..." Kadın şöyle bir toparlandı. Yüzünde öfke vardı. "Sen yataktan çıkmadan gitmeyeceğim."

Kadın yavaşça ayağa kalktı, oğlunu omuzlarından tuttu, iskemlenin üzerinde duran şapkasını uzanıp aldı ve onunla kapıya doğru yürüdü. Kapıyı açtı, oğlunu iter gibi dışarı çıkardı, şapkasını başına koydu, vedalaşmak için elini uzattı. Karl annesine yalvarır gibi baktı. Kadın gülümsemeye çalıştı. Oğlan kendini zorladı, arkasını dönüp merdivenleri indi.

Hava hâlâ yola çıktıkları gün gibi sıcaktı. Ekin biçen köylülere yardım etmişti. Şimdi onlar çok çalışıp ekin kaldırıyor olmalıydı. Ürün bu yıl çok güzeldi. 'Bizim ise hiçbir şeyimiz yok,' diye düşündü. Kapının önünde öylece durdu. Şimdi ne yapacağını düşündü. Annesinin kafası karmakarışıktı, ona yardımcı olamayacaktı. Acaba kime danışmalıydı? Yola koyuldu. Nereye gittiğini bilmeden yürüdü. Yanından geçen insanların yüzlerine baktı. Acaba nasıl geçiniyorlar, nasıl para kazanıyorlardı? 'Şimdi köyde olsaydım kendime mutlaka bir iş bulurdum, birilerine tarlada yardım ederdim,' diye düşündü. Annesi niçin bu büyük kente gelmişti?

Kısa sürede kaldıkları semtin dar ve sıkıcı sokaklarını geride bıraktı. Şimdi değişik görünümlü insanlar yanından geçiyordu. Burada caddeler, ağaçlıklı bulvarlar vardı. Oynayan çocuklar gördü, ortasında heykel duran alanlar da. Çevresine şöyle bir bakındı ve şöyle düşündü: 'Kendime yapacak bir iş bulmalıyım. Başkaları nasıl yapıyor? Burada niçin her şey düzenli?' Kent insanlarının rahat bir yaşamı var gibiydi. Dükkânlar dolu, fırınlarda her çeşit ekmek satılıyor. Kepekli undan değişik ekmekler, her çeşit sandviç, leziz pastalar. Hepsi uzun bir yolculuğun sonunda buraya gelmişti. Tarlalarda yaban otlar

ayıklanmış, çift sürülmüş, ekin ekilmiş, ekin biçilmiş, toplanmış, harman dövülmüştü. Sonra değirmene götürülüp övülmüş, kooperatifle pazarlık yapılmış, elde edilen un çuvallara doldurulup bir yerlere taşınmıştı. Buradakilere de taşradan gelen unla ekmekler ve pastalar yapıp vitrinlerine koymak kalmıştı. Bazıları dükkânlarının önüne mermer masalarla iskemleler koymuştu. Beyaz önlüklü kızlar şık müşterilere üstü kremalı pastalar getiriyordu. Leziz kremayı yapana kadar çok ter akıtmıştı insanlar. İnekleri yıllarca beslemek, onları sağmak, büyük süt kovalarını taşımak, her gün ahırları temizlemek, sonra mandıralarla yapılan uzun pazarlıklar... Şimdi burada gölgede oturan ve getirilen leziz pastalarla kremaları ellerindeki gümüş kaşıklarla yiyen, ardından da cüzdanlarını çıkarıp garson kıza parasını ödeyen şık müşterilerin bütün bunlardan tabii haberi yoktu.

Oğlan uzun süre bir pastanenin önünde durdu. Köydeki fırıncı da buradakiler gibi bazı değişik şeyler satardı, ancak şimdi gördükleriyle kıyaslanamazdı. Dükkânın az ötesinde küçük bir yeşil alan dikkatini çekti. Gitti, oradaki sıraya ilişti ve oturduğu yerden pastanede olup biteni izlemeyi sürdürdü. Köylüler gece gündüz çalışır, arada sırada kuraklıkla veya doluyla savaşır, topraklarını kaplayan yaban otlarıyla zar zor baş ederdi. Burada oturanların ise köylünün çabaları umurlarında değildi. Belki taşrada yaşayanların ne iş yaptığında da haberleri yoktu. Güçlü kollarıyla ona bu kentte yapacak bir iş var mıydı?

Oturduğu yerden, iki tekerlekli el arabasını iterek küçük alanı geçen bir adamın bağıra bağıra dondurma sattığını gördü. Yanına gidenler ellerinde küçük külahlarda dondurmalarla dönüyordu. Karl'ın o anda canı dondurma çekmedi. Başını kaldırdı, üzerindeki koskocaman kayın ağacına baktı.

Caddenin tozu yapraklarını silme örtmüştü. 'Bizim oralarda da tren istasyonundan tarlalara uzanan şosenin iki yanındaki ağaçlar toz içindedir. Orada insanlar canları çıkana kadar çalışır durur, buradakilerin ise keyfi yerinde. Evde annem yatağına uzanmış yatıyor ve ben para kazanmak zorundayım,' diye düşündü.

O anda içini bir korku kapladı. Hemen ayağa kalktı ve yoluna devam etti. Az sonra cadde, dağların arasından çıkıp büyüyen bir nehir gibi genişledi. Sağında solunda büyük binalar, dükkânlar, kapılarında flamalar, bayraklar takılı lokantalar dikkati çekiyordu. Biraz sonra ulaştığı alanın ortasında değişik heykellerden oluşan bir anıtla karşılaştı. Anıtın arkasındaki sütunlu bina bir tiyatroydu. Karl'ın en çok ilgisini, alanın iki köşesindeki büyük alışveriş merkezleri çekti. Yapıldıklarında kent insanlarıyla tüccarlar çok heyecanlanmıştı.

Üniformalı, dev gibi iki nöbetçi alanı gözetliyordu. Büyük vitrinleri bayraklar, kâğıttan çelenkler ve altın kaplama süsler kaplıyordu. Bazı pencerelerden müzik sesleri geliyordu. Karl bir an bu kentte insanların nasıl para kazandığını düşünmeye çalıştı, fakat dolu dolu vitrinlerin çekiciliğine kapıldı, şaşkın şaşkın biraz dolaştı ve sonunda dev insan seline yakalandı, dev alışveriş merkezlerinin birinin kapısından içeri girdi. İnsanlar alışveriş yapıyor, birbirlerine sesleniyor, bir yerlerden müzik sesi geliyordu. Binanın en üst katından en alt katına kadar her yer göz alabildiğine binlerce eşya ile doluydu.

Bir süre sonra, çevresini kara bir matem tülünün sardığı hasır şapkası elinde, yüzü kıpkırmızı, ter içinde ikinci alışveriş merkezinden çıkarken öğle vaki çoktan geçmişti. Arabalarla dolu dar bir caddede yürüdü. Her yer o kadar sıkışıktı ki, insanların, arabaların arasından zar zor geçti. Az sonra, raylar üzerine oturtulmuş, tepesinde ince tellerin uzandığı vagon-

ları peşinden çeken elektrikli yeni tramvayların çalıştığı ana caddeye çıktı. Vagonlar atsız nasıl hareket ediyordu? En önde ayakta duran bir adam sürekli bir kolu çeviriyordu. Görünümü tuhaftı, fakat vagonlar hareket ediyordu. Yan sokak ve caddelerdeyse çok sevdiği atlar çalışıyordu. Kahverengi ve siyah, bakışları masum hayvanların arasından geçerken birinin başını okşayıverdi. Sen de buradasın demek...

Büyük kente gelene kadar her gün on saat çalışmış genç oğlan kendini birden çok yorgun hissetti. Bağıra bağıra elindeki gazeteleri satmaya çalışan bir çocuğun yanında durdu, sırtını binanın duvarına dayadı. İyice yorulmuştu, gözlerini kapatıp, kulaklarını tıkayıp yere oturmak istedi. Fakat gazeteci çocuğun sürekli haykırışı çok kulak tırmalayıcıydı. Yoluna devam etti, birkaç cadde daha geçti. Büyük bulvarların ve dev alışveriş merkezlerinin buraya kadar ulaşan uğultusu sanki bir meydan savaşından geliyordu. Yürüdüğü caddeyi kötü kokular kaplamıştı, fakat burası hiç olmazsa biraz gölgelikti. Şaşkındı, kafası az önce sayısız arabanın tıkadığı cadde gibi karmakarışıktı. Hasır şapkasını eline alıp tozlarını temizlerken gözü kenarındaki kara matem tülüne ilişti. Sonra şapkayı yine başına geçirdi ve annesini gözünün önüne getirdi. Kadıncağız şu anda büyük kentin herhangi bir sokağındaki herhangi bir odada oturmaktaydı. O da küçük kardeşini bu sabah okula bırakmış ve sonra para kazanmak için yola koyulmuştu.

Şimdi kaldırımın kenarında, başı önünde, omuzları çökmüş, bakışları solmuş, ayaklarını sürüye sürüye yürüyen oğlanın, sağda solda duran, yanından geçen bir sürü insandan pek farkı yoktu. Dökme demirden bir çeşme köşede duruyordu. Hemen yanına gitti, akan ılık suyu avuçlarına doldurdu ve kana kana içti. Susuzluğunu giderince karnının aç olduğunu fark etti. Cebindeki ekmeği kurumuştu. Ekmeği ısırdı ve

yoluna devam etti. Hiç kimse ona bakmıyordu, kimse onunla ilgilenmiyordu. Omuzlarını kaldırdı, hızlı adımlar attı, yine boğuk uğultuların geldiği caddelere döndü.

Işıltıların parıltısını, az öncekinden biraz donuk da olsa, yine içine çekti ve yoluna devam etti. Bir saat sonra yarı yıkık kara duvarların uzandığı mahalleyi buldu, fakir evlerinin yükseldiği sokağı, kaldıkları küçük odanın olduğu evi de. Demek ki o, geniş caddelerini elektriğin aydınlattığı, alanlarında dev alışveriş merkezlerinin yükseldiği bir kentte yaşıyordu. Küçük bakkalların, kömürcü dükkânlarının önünden geçti. Burada herkes fakirdi, burada insanlar büyük bir aileydi. Kaldıkları binanın kapısını açtı, karanlık hole girdi, merdivenlere doğru yürüdü. Büyük kente yaptığı ilk gezinti sona ermişti.

Annesi evde olmadığı için onlarla aynı katta oturan bir kiracıdan odanın anahtarını aldığı adam Karl'la gülümseyerek candan konuştu. Annesi çıkarken küçük kardeşi Erich'i içeri kilitlemişti.

Akşama doğru hava kararırken kadın eve döndü. Üzerinde kara giysiler, yüzü her zamanki gibi asık, içeri girdi. Karl az önce küçük kardeşine anlatmış olduklarını hemen annesine de anlatmak istedi. Kardeşi merakla dinlemiş, yarın onu da götürmesi için yalvarıp durmuştu. Fakat suratı asık annesi çocuklarıyla hiç konuşmadan şapkasını ve yüzünü örten tülü çıkarıp bir kenara bıraktı. Sonra sağı solu biraz topladı. Karl annesine yardım etmek istedi, fakat kadın onunla kardeşini mutfağa yolladı. Az sonra içeri girdi, ocağın başına geçip çocuklarına sırtını döndü. İki oğlan bir an için, kız kardeşleri Marie gibi onları da akrabalardan birinin yanına vereceğinden korktular. Erich başını önündeki okul defterine dayadı, hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı. Karl'ın da yanakları titriyordu. Kadın ocağı söndürdü, elindeki kaşığı bıraktı ve çocuklarına

doğru döndü. Erich'in önünde duran defteri bir kenara itti, cebinden çıkardığı mendiliyle yanaklarındaki yaşları sildi, yanına oturdu, ağlaması geçmeyen oğlanı kucağına aldı ve o gün okulda neler yaptıklarını sordu. Küçük çocuk yavaş yavaş yine kendine geldi. Az sonra hava iyice kararınca Erich annesinin o güne kadar yapmamış bir şeye tanık oldu. Kadın oğlunu yatağa götürdü, sonra yanına oturdu ve bir şeyler anlatmaya başladı. Marie'den söz etti, yakında kardeşlerini ziyarete geleceğini, yeni oyuncakları olduğunu anlattı. Küçük Marie on beş gün sonra dayısı ve teyzesiyle deniz kıyısında bir yere tatile gidecekti, ona renkli bir mayo alacaklardı. Erich de annesine, ağabeyinin az önce ona anlatmış olduklarından söz etti. Sonra yoruldu, esnedi. Annesi hemen yanından ayrılmadı. Küçük oğlunun gözleri kapanınca kalktı, sessizce mutfağa geçti.

Karl bu arada mutfağı toplamış, şilteyi yere serip üzerine uzanmıştı. O gün yaşadıklarını annesine uzun uzun anlatmak istiyordu, fakat çok yorgundu. Uyumadan önce sadece: "Yarın yine kente gideceğim," dedi.

Kadın sesini çıkarmadı.

Karl'ın sayısız düşle geçen bir gecenin ardından ertesi gün yaşadıkları bir gün öncesini kat kat aştı. Sabah merdivenleri inerken içinde bir korku vardı: 'Bugün para kazanmak zorundayım, acele etmeliyim, sağa sola gidip kendime yapacak bir iş bulmalıyım.' Küçük kardeşini okula bıraktıktan sonra yollara düştü. Önce büyük alışveriş merkezlerinin olduğu semte gitti, sonra oradan yoluna devam etti, ilk kez gördüğü bazı caddelerden geçti. Yapacak bir şey bulacaktı. Hem meraklı hem de biraz ürkekti.

Bu kent onu yavaş yavaş büyülemeye başlamıştı. 'Tanrım, ne iyi oldu buralara gelmemiz! Bir an önce bir işe girmeliyim.

Gerektiğinde kömür bile taşırım!' Ayakları bugün onu kent merkezine doğru götürüyordu. Bir yerlerden insan sesleri kulağına geldi. Az sonra geniş, alçak bir binanın önünde durdu; taş merdivenlerinde insanlar oturmuş birbirleriyle yüksek sesle, el kol hareketleriyle konuşup duruyorlardı. Binanın çatısında "Borsa" yazıyordu. Biraz ötede temizlik işçileri kaldırımları ve caddeyi süpürüyordu. Karl yanlarından geçip yoluna devam etti. Az sonra yan yana uzanan alçak binaların önünde buldu kendini. Yerler sebze, meyve ve eski gazete parçalarıyla doluydu. Adamlar arabalara boş sepetler ve sandıklar yerleştiriyordu. Açık kapılardan değişik kokular dışarı taşıyordu. Karl'ın dikkatini dev kubbeler çekti. Burası sebze ve meyve hali olacaktı. Yoluna devam etti. Uzun uzun yürüdü ve bir saat sonra, iki yanında pencereleri ve kapıların çoğu kapalı apartmanların uzandığı sakin bir caddeye ulaştı. Kaldırımlarda dolaşanlar burada oturanlara bazı siparişleri getirenlerle hizmetkârlar olmalıydı. Demir parmaklıkların ardında bakımlı bahçeler ve çakıllı yollar gördü.

Az sonra müzeler, saraycıklar ve heykelli anıtlarla süslü bir semte çıktı. Böylesine bir güzelliği hiç beklemiyordu. Önünde nöbetçilerin gezindiği saraycıklarda kral, kraliçe ve prensler yaşıyordu. Az ötedeki binalar da üzerindeki tabelalarda yazdığına göre kralın atadığı, bütün yaşamlarını ülkelerine adamış, her şeye göz kulak olan bakanlarla generallere ayrılmıştı. Öldüklerinde de taştan veya bronzdan yapılan heykelleri bir yere dikiliyordu. Bunları okulundaki derslerde öğrenmişti.

Biraz sonra sağı solu karaağaçlarla kaplı upuzun ve çok geniş bir bulvarda buldu kendini. Kentin geniş caddelerinden geçerek bu bulvara çıkıp yoluna devam eden kişi geniş bir mermer köprüden ve büyük bir alandan geçtikten sonra, üzerinde son savaşta yaşamlarını yitirmiş kahramanların adla-

rı kazılı dev bir zafer anıtının karşısında buluyordu kendini. Karl'ın dikkatini anıtın önünde, bir kaidenin üzerinde duran, öfkeli bakışlarını kente dikmiş kocaman bir aslan çekti.

Oğlan bir süre zafer anıtının karşısında öylece durdu. Öğretmenleriyle buraya gelmiş öğrenciler yanından geçti. Karl az sonra bütün cesaretini topladı ve içeri adım attı. Girdiği kubbeli salonda toplar ve kocaman bayraklar dikkatini çekti. Tırabzanları mermerden, basamakları erguvan renginde bir halıyla kaplı geniş merdiven yukarı çıkıyordu. Üst kattaki görkemli salonun duvarlarını değerli tablolar süslüyordu. Her yer çok sessizdi. Üzerindeki üniformadan savaş malulü olduğu belli yaşlı bir adam elindeki bastona dayana dayana geziniyor, salona göz kulak oluyordu. Yetişkinler ve çocuklar, savaşları ve zaferleri anlatan dev tabloların karşısında saygıyla duruyorlardı.

Karl da bir meydan savaşını temsil eden çok renkli bir tablonun önünde sessizce ve hayranlık dolu durdu. Tablodaki uzun sakallı kral çok değerli beyaz bir ata binmişti. Çevresini generaller ve prensler sarmıştı. Bir tepenin üzerinde duran insanların arkasında kralın koskocaman bayrağı dalgalanıyordu. Atının üzerinde ilerliyordu, tek başınaydı. Hüzünlü gibiydi kral. Ayağında, arkası mahmuzlu küçük parlak ayakkabılar vardı. Yenilgiye uğramıştı. Sağında solunda devrilmiş toplar, az ötede alev alev yanan evler görünüyordu. Kendi evleriydi. Cepheye sürdüğü ordusu ise görünmüyordu. Düşmana kılıcını teslim ederken beyaz atının üzerinde oturacaktı.

Dev bir tabloydu, duvarı boydan boya kaplıyordu. İnsanlar karşısında nefes almadan duruyorlardı. Tablodaki her şey sanki üzerlerine geliyordu. Yenilgiye uğramış krallarının peşinden onlar da hüzün dolu, tepeye tırmanıyordu.

Karl arkasına döndü ve büyük salonun ortasındaki mermer kaidenin üzerinde, elinde mareşal çubuğu, gururla durmakta olan bir insan heykeliyle karşılaştı. Geçmişte zaferler kazanmış yüce kral her yerdeydi. O imparatorluğunun her köşesinde yaşıyordu, bir denizden ötekine gidiyordu, her gittiği yerde insanlar onun emrindeydi.

Karl biraz ürkek bir halde bir kaideden diğerine yürüdü. Yandaki salona geçti, bakışlarını çevresinde gezdirdi. Kralın sevgili beyaz atı doldurulmuş, burada duruyordu. Karl şimdi bu hayvana bir köylü çocuğu gibi bakmıyordu. Karşısında duran at sanki dev bir yaratıktı, o generallere ve prenslere hizmet etmişti, tarlada işe koşulan hiçbir beygirle kıyaslanamazdı.

Kentin her köşesini gezen delikanlı salonları terk ederken çok duygulanmış, her şeyden çok etkilenmiş gibiydi. Burası, saraycıklar ve yan yana uzanan dev parklarıyla büyük kentin ortasında sanki bir adaydı. Mağazaların çevresindeki yaşam onu pek ilgilendirmedi. Akşamüstü eve döndüğünde annesini küçük kardeşiyle ev ödevlerini yaparken buldu. Annesi o gün evde kalmıştı. Az sonra yemeğini önüne koyarken sordu: "Bugün neler yaptın Karl?" Gülümsemesi oğlanı rahatsız etti. Bir an ne söyleyeceğini bilemedi, fakat sonra konuştu, o gün kentte gördüğü saraylardan söz etti. Erich de ağabeyinin anlattıklarına kulak kabarttı. Annesi gülümsedi, bütün gördüklerini anlatmasını istedi. Karl çekine çekine konuştu. Kardeşiyle yalnız olsaydı daha rahat anlatacaktı. Fakat annesi tuhaf bakışlarla ona sorular sordu durdu. Karl anlatırken ikide bir araya girdi, şimdiye kadar sözünü ettiği sarayları gidip görmeye zamanı olmadığını söyledi. Oğlu, üzerinde atların çektiği arabanın durduğu zafer anıtını, büyük salondaki tabloları, çıktığı görkemli mermer merdivenden söz etti. Fakat söyledikleri pek doğru değildi, bazı şeyleri karıştırdığı oldu.

Annesi arada bir başını sallayarak onu dinledi, tablolarda neler gördüğünü anlatmasını istedi ve sonunda biraz alay eder gibi: "Girişte para verdin mi?" diye sordu. Karl parasız girdiğini söyleyince de: "İnanırım bu söylediğine," dedi. Kadın yüksek sesle güldü ve "Salonu gez de tablolara hayran kal diye yapmışlardır," dedi. "Fakat burada uzun süre yaşayınca bizlerden vergi de alacaklardır!" Oğlu elindeki kaşığı masaya bıraktı. "Devam et yemeğine, Karl. Ben senin önüne çorbanı hep koyacağım. Onlarsa sana sadece güzel şeyler söyleyecekler, tablolarını gösterecekler. Ben bilirim böyle şeyleri. Bugün ağzına bir dilim ekmek koydun mu?"

"Ben sarayları gördüm..."

"Sana biraz ekmek vermelerini söyle, işte o zaman görürsün tepkilerini!"

"Fakat anne, dilenciler oraya uğramıyor ki..."

"Tabii uğramazlar. Çünkü onları içeri sokmazlar! Sen nasıl girdin içeri?" Oğlanın gözlerinde yaşlar birikti. "Burada ne yapacağımı bilmiyorum."

"Ben de... Biz burada bir işe yaramıyoruz. Onların bize ihtiyacı yok! Onlar paralarını kazanıyor. Fakirler ise başlarının çaresine baksın!" Karl uzanıp annesinin elini tuttu. "Ben yakında para kazanacağım anne."

"Evet, tabloları seyrederek..."

"Yarın benimle geleceksin." Oğlanın sesinde kendine güven vardı.

Çok kötü bir gece

Karl kahvaltıdan sonra, birlikte kentte bir gezintiye gelmesi için annesini kandırmayı başardı. Kadın, küçük oğlunu okula bırakmak için hazırlığını yapmış, hatta giyinmişti. Hiç konuşmuyordu. Kahvaltı masasını topladıktan sonra şapkasıyla tülü dolaptan alıp başına taktı, Erich'i elinden tuttu. Aynı anda Karl o gün kent gezisini birlikte yapmayı önerdi. "Önce Erich'i okuluna bırakırız, sonra da kente ineriz," dedi. "Ne gerek var buna?" diye annesi karşı çıktı ve tülü gözlerinin önüne çekti. Kocası öldüğünden bu yana aynada kendine hiç bakmamıştı. Kendini yaşlanmış hissediyordu, canı hiçbir şey çekmiyordu. O, tülün arkasına gizlenmiş çok yaşlı birisiydi. Büyük oğlu ise son zamanlarda olgunlaşmış gibiydi. "Bizimle okula geleceksin, anne. Sonra da kente iner, şöyle bir geziniriz. Sana bazı şeyler göstereceğim..." Kadın öyle duruyordu. Yanına gelen oğlunun elini kavradı. Sonra çantasına bazı evraklar tıkıştırdı. "Siz gidin," dedi. Fakat Karl inat etti. "Gel bizim-

le anne!" dedi. "Kendine güzel bir gün ayır." Kadın çantasını masaya bırakmak istedi, içindeki kâğıtlar yere düştü. Donuk bir sesle konuştu: "Ben her gün sokaklardayım. Boş yere dolaşıp duruyorum." Yanındaki iskemleye ilişti. Oğlu yanına sokuldu. "Haydi, Erich'in okula gitme zamanı..."

"Siz gidin..."

"Hayır, sen de geleceksin!" Karl annesinin elini şöyle bir okşadı. Sonra eğilip yere düşmüş kâğıtları topladı, çantaya tıkıştırdı. Annesini oturduğu yerden kaldırmak istermiş gibi omuzlarından tuttu. Kadın önce biraz şaşırdı, sonra oturduğu yerden kalkmaya çalıştı. Büyük oğlu, "Erich, gel," diye kardeşine seslendi. "Annenin kalkmasına yardım et! O da bizimle geliyor." İki çocuğu kadının kollarına girip onu kaldırmaya çalıştılar. Bir an düşer gibi oldu, fakat sonunda ayakta durdu. "Tanrım," diye mırıldandı. "Neler yapıyorsunuz bana!" Karl çantayı kolunun altına sıkıştırdı, elinden tuttu. Erich de annesinin diğer elini yakaladı. İki oğlan neşeyle kapıya doğru yürüdü, dar bir nehirde ilerlemek isteyen kocaman bir gemi gibi annelerini ite kaka kapıdan çıkardılar. Kadın bir an geri dönüp saksıda büyüttüğü patateslere su vermek istedi. Fakat sonra vazgeçti. Merdivenin başında durdu. Karl hemen kapıyı kilitledi. Kadın bir an düşündü: 'Şimdi burada öyle duruyorum. Biri beni çekiyor, diğeri itiyor. Niçin gitmeyeyim onlarla...'

Aydınlanmaya başlayan sokak ve caddelerde yürüdüler. Kent bir saat gibi çalışıyordu. Her şey yavaş yavaş hareket ediyor, canlanıyordu. Caddeler süpürülüyor, elektrikli tramvayın geçeceği raylar temizleniyordu. Az sonra sebze ve meyve yüklü arabalar geçti, merdivenlerde ve kapı içlerinde oturan, kovulmaktan korkan dilenciler için de beklentilerle dolu yeni bir gün başladı.

Sonra tramvayların çıngırak sesi duyuldu. Vagonlar, çalışmaya giden insanlarla doluydu. Onlar ise yavaş yavaş yürüdüler. Erich'i okuluna bıraktılar. Kadın oğlunun taşıdığı çantasını elinden aldı. Dün gittiği yere bugün uğramayacaktı. Dilenir gibi yalvarıp yakarmak istemiyordu. Kentin sokak ve caddelerinde gezindiler, dolaştılar. Bir tramvay durağından geçerlerken kadın orada durmakta olan bir adamın bakışlarıyla irkildi. Bir inşaat şirketin görevlisiydi. Adam onu tanıdı, selamladı. "Eğer bugün bize uğramak istiyorsanız, patron bir yolculuğa çıktı, boşuna gelmeyin," dedi. Kadın durdu. Nefes nefese kalmıştı. Özür diler gibi bir şeyler kekeledi. Karl annesinin boynunun, yanaklarının kıpkırmızı olduğunu fark etti. Hemen koluna girdi. Özür dileyecek ne vardı. Hızla yollarına devam ettiler. Annesi sanki ne yapacağını bilmiyordu. Kafası niçin böyle karışmıştı? Adam onunla konuşurken saygılı davranmıştı. O ise büyük suç işlemiş, polisin aradığı birisi gibi tepki göstermişti. Karl utanmıştı. Annesini çeker gibi duraktan uzaklaştırdı. O gün kentin güzel ve neşeli sokaklarıyla caddelerini görsün istiyordu.

Kadın, kentin birçok caddesini ve dükkânlarını tanıyordu. Bu semtlere birkaç kez gelmesi gerekmişti. Şimdi ne işi vardı buralarda, oğlu ona niçin gösteriyordu caddeleri? Ona kötülük yapmak, onunla alay mı etmek istiyordu? Yürürken adımlarını hissetmiyordu, her şeye yukardan, bulutlardan bakıyordu. Keyifli insanlara, ışıl ışıl dükkân vitrinlerine... Tüm dünya parıl parıl, görkemli her şeyiyle sanki bir bütündü. Şimdi içinde gezindiği mutlu ve mutsuz şu dünyaya yıllar önce onunla, artık toprağın altında yatan kocasıyla da gelmişti. Yanında, koluna girmiş yürüyen oğlu da şimdi babası gibi keyifliydi, gözleri ışıl ışıldı. Kadın onu dinledi, söylediklerini yapmaya çalıştı, ses tonu kocasını andırıyordu, onun babasını. Kolunu

sıkı sıkı tuttu. Yapışır gibi. Oğlan bunu bir sevgi belirtisi kabul etti. "Anne," diye mırıldandı. 'Ah, evet, anne. Anneniz yakında çürüğe çıkacak! Sizlerin dünyasında benim yerim olmayacak. Bensiz daha iyi bir yaşamınız olacak. Ben de dilenmeye gitmeyeceğim.'

Keyifli insanların yanlarından geçtiği caddelerde yürürlerken –oğlu annesi bazı şeyleri unutsun, kendine gelsin istiyordu– kadın evde tek başına oturduğu anlarda kafasından geçirdiklerini düşündü: 'Artık dayanamayacağım! Üzerime çökmüş ağırlıkların altından kalkamayacağım! Buralarda gezinip durmam çılgınlık! Ben artık birçok şeye dayanacak durumda değilim!' Bunların hiçbirini istemiyorum. O benden daha güçlü. Ben aylarca, yıllarca o adama dayandım. Her yerim çökmüş benim. Niçin bahaneler arayacak mışım?'

Bir an kendine gelir gibi oldu, rahatladı, eliyle gözlerinin önündeki tülü itiverdi, adımlarını hissetti. Başında hasır şapkası Karl çene çala çala yanında yürüyordu. Kadın buz gibi bakışlarla oğlunu şöyle bir süzdü. Karl bir an için ona yabancı geldi. Serserilik yaptığı akşamlar eve dönen rezil kocasını da baştan aşağı öyle soğuk soğuk süzerdi. Bu Karl da babasının kanından değil miydi? Kim bilir ne budalalıklar yapacak, kimlere havalar atacak, hangi kadınları, çocukları mutsuz edecekti?

Kolunu oğlundan çekti, onunla bir dükkâna doğru yürüdü, vitrinin önünde durdu. Karl'a biraz sert davranması gerektiğini düşündü, babasının nasıl birisi olduğunu çocuk bilmeliydi. "Bu oğlan giysilerinin neresi güzel? Söyle bakayım, hoşuna gidiyorlar mı? Sana bir şey söyleyeyim mi, burada doğru dürüst hiçbir şey yok. Evet, yok. Pahalılar da! Vitrinde gördüklerinin hepsi kötü mal. Fakat insanlar farkında değil. Onları aldatıp kuş gibi avlıyorlar. Anlıyor musun beni?" Oğlan annesini anlamamıştı. Kadın öfkeyle yoluna devam etti. Bir süre hiç konuş-

madan kalabalık ve gürültülü caddelerde yürüdüler. "Baksana, insanlar birkaç kuruş kazanabilmek için nasıl bağırıp çağırıyor?" Karl ne olduğunu anlamamış gibi sesini çıkarmadan annesinin yüzüne baktı. Niçin böyle konuşuyordu? Biraz kendine gelsin diye onunla gezintiye çıkmak istemişti. Kalabalığın arasından çıkmayı düşündü, fakat kadın yoluna devam etti. Oğlan annesinin derin derin nefes almaya başladığını sezdi.

Az sonra büyük bir alana çıktılar. Dükkânlar burada sona erdi. Yüksek kuleli, duvarları kararmış eski bir kilise Karl'ın dikkatini çekti. Kilisenin niçin çanları çalıyordu? Bilmiyordu. Açık kapılarından insanlar içeri giriyordu. "Girmek ister misin, Karl?"

"Niçin?"

"Yaşamımız için ona teşekkür etmeyecek misin? O her şeyi sağladı, diyorsun..." Oğlan bir şeyler mırıldandı. Az kalsın şapkası uçup gidiyordu. "Anne..." dedi. Bir an babasını düşündü. Annesi niçin böyleydi? Yapabileceği bir şey yoktu. Yan sokaklara girip kente geri döndüler. "Öfkelenme," dedi anne bir ara ve yine oğlunun koluna girdi. Eve geldiler. İçeri girdiklerinde kadın bir an öyle durdu. "Yorgunluktan gözlerim kapanıyor" diye mırıldandı gülümseyerek.

Yorgunluğunu akşama kadar üzerinden atamadı. Çocuklarıyla bir arada oturdu, onlara iyi davrandı, sohbet etti ve hava kararduğında mutfağa çekildi. Yeni bir mum yakıp masaya oturdu, ikide bir esnedi, kendini yarı baygın hissediyordu. Az sonra tekrar ayağa kalktı, sallana sallana çatal bıçakların durduğu dolaba gitti, çekmeceden kalemle bir kâğıt aldı ve tekrar masaya oturdu. Nedense kendini o anda iyi hissediyordu. Esneye esneye kâğıda bir şeyler yazdı:

"Sevgili Oskar (erkek kardeşiydi), ben artık yaşamadığım için iki oğlum seninle olacak. Bugüne kadar Marie'ye iyi dav-

randığınız için de sana ve eşine çok teşekkür ederim. Sana çok minnettar olan kız kardeşin..."

Sonra kâğıdı dikkatle ikiye katlayıp üzerine erkek kardeşinin adresini yazdı. Ayağa kalktı, mumu söndürdü, iskemlesini ocağın yanına çekti, gaz hortumunu duvardan çıkardı ve düğmesini çevirdi. Yüzüne vuran gazın kokusu dayanılacak gibi değildi. Hortumu ağzına dayadı, gazı içine çekti, midesi bulandı, kulakları çınladı, kafası sanki şişti, büyüdü; birden yumuşak olmuş, irileşmiş elleriyle hortumun ucunu çekmeğe çabaladı...

Gecenin ilerleyen saatlerinde dışarda hava değişti (gündüz çok sıcak geçmişti), gök gürültüleriyle bir fırtına başladı. Çocuklar uyanıp fısıldaştılar. Köyde yaşadıkları yıllarda fırtına çıktığında hep korkan küçük oğlan ağlamaya başladı. Ağabeyi yataktan çıktı, onu sakinleştirmeye çalıştı. Küçük oğlan annesinin yanına gitmek istedi. Fakat Karl henüz sabah olmadığını, annelerini uyandırmalarının doğru olmayacağını söyledi. Kardeşi ağlamasını sürdürdü. Karl hemen pantolonunu giydi, çoraplarını ayağına geçirdi, bir an öyle durdu. Belki fırtına sona erer, kardeşi de susardı. Sonra koridora çıktı, kulağını mutfak kapısına dayadı. Acaba annesi de fırtınadan uyanmış mıydı? Belki onun kalktığını duymuştu. Erich'in hıçkırıklarını duysun diye yattıkları odanın kapısını açtı. O anda burnuna tuhaf bir koku geldi. İlk anda fark etmemişti. Bu gaz kokusuydu. Hemen yattıkları odaya döndü, koku oradan gelmiyordu. Fırtınadan korkmuş olan kardeşi ağlamasını sürdürmesine karşın odanın penceresini ardına kadar açtı. Rüzgârdan perdeler havalandı. Heyecanla tekrar koridora döndü, yavaşça katın kapısını açtı, girişi ve merdiven aralığını kokladı. Hayır, koku oradan da gelmiyordu. Kapıyı açık bırakıp tekrar içeri girdi.

Ve o anda dehşetle irkildi. Gaz kokusu mutfaktan geliyordu! Annesi gaz ocağını açık unutmuş olacaktı! İçerden hiç ses gelmiyordu!

Kapıyı yumrukladı. "Anne!" Kapıya yumruklarını indirdi ve bağırdı: "Anne, uyan!" Yan odadaki küçük kardeşi korkusundan olacak birden sustu. Karl kapıyı yumruklayıp bağırmaya devam etti: "Anne, kapıyı aç! Anne, gaz kokuyor!" Aynı anda dışarda komşu kapıları açıldı. Oğlan bağırarak, ağlayarak, tekmeler savurarak çılgınlar gibi kapıyı yumruklamasını sürdürdü. Sonra hızla dışarı koştu: "İmdat! Gelin! Kapı açılmıyor! Annem gazı açık unutmuş!"

Üzerinde bir etekle bluz dışarı fırlamış olan komşu kadın bir an öfkeyle oğlana baktı, sonra kocasını çağırmak için hızla içeri koştu. Aynı anda üst kattaki komşu, pantolon askılarını doğru dürüst takmamış bir halde, bir elinde mum, sallana sallana merdivenleri indi. "Lanet olsun!" diye homurdandı. "Herkesi zehirleyeceksiniz... Bu size pahalıya mal olacak!" Uykusundan yeni uyandığı belliydi. Yataktan fırladığında kusmak istediğini söyledi. Akşam dokuzda, pencereler açık olmasına karşın aşağıdan gelen gaz kokusunu fark etmişti. Komşulardan biri adamın elindeki mumu söndürdü. Nasıl böyle bir aptallık yapıyordu? Gaz kokusunun olduğu yerde mum yakılır mıydı, herkes havaya mı uçsaydı? Kapının önü insanlarla doldu, aşağı inen merdivende pencereler açıldı, konuşmalar, fısıldaşmalar, hıçkırıklar duyuldu. Küçük çocuğun ağlamaklı sesine heyecanlı ağabeyisinin yakınmaları karıştı. Aynı anda kapının önünde duran komşuların arasına, fabrikadaki işine gitmek için olacak giyinmiş, kafasında kasketi, elinde küçük bir keser iri yarı bir adam karıştı. Mutfağın önündeki Karl'ı bir kenara itti, sırtıyla kapıya yüklendi. Fakat başaramayınca, "Herkes kenara çekilsin!" diye seslendi ve keserini kapıya

indirdi. Kapıdan parçalar düştü, ardından bütün gücüyle bir tekme attı ve kapının ortasında açılan delikten mutfağa girdi. Bekleşen insanlar dışarı fışkıran gazla geri çekildiler.

Mutfak karanlık ve sessizdi. Adamın içerde sağa sola gittiği, pencereyi açtığı duyuldu, fakat hemen dışarı çıkmadı. "Ne yaptınız?" diye sordu. Ancak sorusuna yanıt veren olmadı. Komşu kadın, sızlanıp duran Karl'ın içeri girmesini engelledi. "Oğlum sen burada kalacaksın!" dedi. "Sana göre değil." İçerden ses geldi. "Bir erkek yollayın buraya!" Az önce öfkelenmiş olan adam pantolon askılarını beline iliklediv ve duranların arasından geçip içeri girdi. Mutfakta suyun aktığı duyuldu, yerde bir şey sürüklediler, yaşlı adam seslendi: "Biriniz hemen itfaiyeye veya cankurtarana haber versin! Çabuk olun!" Merdivende duranlardan birkaç kişi aşağı koştu. Aynı anda mutfak aydınlandı. Mum yakmış olacaklardı. İki adam dışarı çıktı. Yaşlı olanı: "Gaz musluğu açıkmış. Bereket versin damdaki pencere kapalı değilmiş." Karl konuşan adama sokuldu. "Nasıl annem, söyleyin nasıl?" diye mırıldandı. "Ben doktor değilim, oğlum. Kim bilir ne süre gaz çekti içine? Şu adam üst katta oturmasına karşın baş ağrısıyla uyanmış." Karl yalvarır gibi konuştu: "Anneme bir şey olmadı, değil mi?"

"Delikanlı, çok ağır uykun varmış! Koku bile almamışsın..."

Merdivenleri aydınlatan gaz lambası yandı. Aradan uzun dakikalar geçti. Az sonra kapının önünde acı bir fren sesi duyuldu. İki itfaiyeci koşarak merdivenleri çıktı. İçeri girdiler, adamlardan biri yine dışarı çıktı, aşağı koştu, elinde oksijen cihazıyla geri döndü. Kat kapısı sürekli açıktı, apartmanda kalanlar merdiveni doldurmuş, aralarında fısıldaşıp duruyorlardı. Yaklaşık yarım saat sonra bir doktor geldi. Hemen mutfağa girdi. Aradan çok geçmeden annesinin ürpertici sesi duyuldu: "Aaah, aaah!" diye haykırdı. "İstemiyorum! Bırakın!"

Çığlıkları bütün binada çınladı. Merdivenlerde duran küçük çocuklar annelerine sarıldı. "İstemiyorum! Yeter artık! Bırakın beni!" Kadınlar yaşlı gözlerini sildi, hüzünle başlarını salladı.

İnsanlar koşarak aşağı inen itfaiyecilere yol açtı. İki adam az sonra ellerinde sedye tekrar yukarı geldiler. Komşulardan biri Karl'ı içeri çekti. Annesini aşağı indirdiler. Bir örtünün altında yatan kadın inliyordu. Şimdi sesi çok güçsüz çıkıyordu: "İstemiyorum... Artık dayanamayacağım..." Kapı içlerine sığınmış insanlar ürkek ürkek bakıyordu. "Aklını yitirmiş olacak," diye mırıldanıyorlardı. "Gaz açılır mı? Mutlaka akıl hastanesine götürecekler..."

Kat komşuları bu arada küçük Erich'i içeri almıştı. Sabah olur olmaz Karl annesinin mutfak masasının üzerine bıraktığı kâğıdı kaptığı gibi dayısına koştu. Evi pek uzak değildi. Arka avluda mobilya fabrikası vardı. Dayı ve eşi caddeye bakan büyük bir binanın ikinci katında oturuyordu. Karl kapının zilinde annesinin kızlık adını okuyunca gözleri yaşardı. İçeri girdi, yukarı çıktı, kapıyı açan kıza, gözleri yaşlı bir halde dayısının evde olup olmadığını sordu. Kız dışarda beklemesini söyledi. Kapıyı hafifçe kapattı. Zinciri taktı. Az sonra saçları karmakarışık, üzerinde çiçekli bir sabahlık şişmanca bir kadın göründü, kapının aralığından başını uzattı ve ne istediğini sordu. Karl konuşamadı, sadece elindeki kâğıdı uzattı. Kapı yine kapandı, uzaklaşan kadının ayak sesleri duyuldu.

Az sonra içerde kapılar açılıp kapandı, sesler duyuldu. Birisi yüksek sesle küfür etti. Topallayan biri yaklaştı. Kapı hızla açıldı. Ufak tefek, bir bacağı diğerinden kısa, gömleğinin kollarını sıvamış bir adam Karl'ın karşısında duruyordu. Aklaşmaya başlamış bıyıkları biraz kalkıktı. Elini uzatıp Karl'ın kolunu uttu: "Kim verdi sana bu kâğıdı?" Oğlan gülümsemeye çalıştı.

"Ben oğluyum," diye mırıldandı. "Kâğıdı mutfakta buldum..." Adam oğlanı koridora doğru çekti. Şişman kadınla hizmetçi kız yan yana durmuş ona bakıyorlardı. "Annen nerede? Nedir durumu?" Bir ayağı sakat adam dik dik oğlana bakıyordu. Karl'ın gözleri yaşlandı, başını önüne eğdi, yaşlar yanaklarını ıslattı. "Hastanede," diye mırıldandı. "Yaşıyor öyleyse!" Karl hıçkırdı ve 'evet' demek istermiş gibi başını salladı. "Öyleyse merak edilecek bir şey yok," dedi adam. "Çok korkuttun beni." Şişman kadın: "Tanrıya şükür, Tanrıya şükür," diye sesini yükseltti. "Beni de çok korkuttun." Hizmetçi kız gözlerinin yaşını önlüğüne sildi. "Haydi, içeri girelim," dedi dayısı ve uzun koridorda topallayarak önden yürüdü. Tepesi iyice açılmıştı. Hizmetçi kız önünden geçen Karl'a ürkek ürkek baktı. Değişik eşyalarla tıka basa dolu, bir gaz lambasının aydınlattığı dar yemek odasında masaya oturdular. Kahvaltı iki kişi için hazırlanmıştı. Hizmetçi kız hemen Karl'ın önüne de bir fincan kahve getirdi.

Oğlan hiç sesini çıkarmadan öyle oturdu ve ıslak gözlerini sildi. Olaylarla dolu fırtınalı bir gecenin ardından yeni güne böyle başlamıştı. Önüne konan kahveyi içti. Masadakiler onunla konuştu. Teyzesi hizmetçi kıza kızartılmış ekmek getirmesini söyledi. "Çabuk kızarır, kız nasıl yapılacağını artık öğrendi," dedi kadın. "Biz ekmeği kızartılmış yemesini seviyoruz. Taze ekmek midemize iyi gelmiyor. Ekmek niçin mide yanması yapıyor? Sen biraz da köylü sayılırsın." Kocası söze karıştı. "Rahat bırak çocuğu, başka zaman anlatır sana." Hep birlikte kahvaltı ettiler, kahvelerini içtiler, hiç konuşmadılar, yavaş yavaş yediler. Karl bir ara reçelin çok leziz olduğunu söyledi. Şişman kadın ona bakıp: "İnsanın başına neler de geliyormuş," dedi. "Ben bir türlü kendime gelemedim." Adam karısının söylediklerini onaylarmış gibi başını salladı. Kadın

elinin tersiyle ağzını sildi. "Oskar gördün mü, Anna'nın gözleri yaşardı. İyi bir kız o."

Karl kahvesini yudumladı. Artık kalkıp gitmesi gerektiğini düşündü. Aynı anda ağzı boşalmış olan dayısı konuştu: "Hastaneyi arayıp annenin durumunu bir sorsak." Sonra ağzına birkaç lokma daha atıp topallayarak yemek odasından çıktı. Masada oturan Karl'la teyzesi önlerindeki fincanlara bakıp hiç konuşmadan öyle oturdular, beklediler. Koridordan topallayan adamın ayak sesi duyuldu. Odaya döndü. "Merak edecek bir şey yok. Doktorla konuşmadım, fakat hemşire kadın merak etmememizi söyledi, hafif gaz zehirlenmesiymiş. Önemli değilmiş... Yakında iyileşir dedi." Adamın yüzü biraz asıktı. Karısının iskemlesinin arkasında durdu, eğilip kulağına bir şey fısıldadı. Fakat Karl adamın söylediklerini anladı: "Birisinin polise gidip açıklama yapması gerekiyormuş..." Sonra Karl'a bakıp sordu: "Kardeşin nerede? Siz iki çocuksun değil mi?"

"Hayır, üç kardeşiz. Annem Marie'yi size bırakmamış mıydı?"

Kız kardeşinin burada yaşadığı o anda aklına gelmişti. "Tabii burada. Peki, erkek kardeşin şimdi nerede?"

"Komşuda..."

"Benim bu sabah yapacak bazı işlerim var. Lippchen sen hastaneye git, Karl sana eşlik eder." Adamın yüzü hâlâ asıktı. Tekrar yerine oturdu, ekmeklere uzandı. Biraz düşünceliydi. Karısı yalvarır gibi konuştu: "Oskar öyle çabuk çabuk yeme, midene dokunuyor." Sonra başını Karl'a çevirdi. Aynı anda ayaklı saat sekizi çaldı. Karl, küçük kardeşini bugün kim okula götürecek, diye düşündü. İkisi de bütün gece uyumamış sayılırdı. Dayısı birden ayağa kalktı, ağzını şöyle bir silip konuştu: "Tam adresimi yaz bakayım. Polisi ben hallederim. Kâğıdın üzerindeki adresimi okudular mı acaba?" Karl bu arada masa-

dan kalkmıştı. Kadın ise oturmaya devam etti, boşalmış olan fincanına yeniden kahve koydu. Karl 'hayır' der gibi başını salladı: "Polis gelmemişti, sadece itfaiye..."

"Öyle mi?"

Dayısı başı önünde, topallayarak odadan çıktı. Karl'la teyzesi odada kaldılar. Kadın kahvesini yudumladı ve düşünceli düşünceli Karl'a baktı. Az sonra sokak kapısı kapanınca konuştu: "Böyle sabah sabah heyecana gelemiyor dayın," dedi. "Midesine dokunuyor. Şimdi bir de şu polis çıktı..."

Aynı anda Anna kahvaltı masasını toplamak için odaya girdi. Onu umursamayan teyzesi konuşmaya devam etti: "Haydi anlat bakayım, nasıl oldu her şey? Sonra hastaneye ziyaretine gideriz. Çiçek almayı da unutmayalım." Oğlanın gözler yaşardı. Kadın hizmetçiye dönüp konuştu: "Köyden geliyorlar. Annesi Beyefendi'nin kız kardeşi olur. Kocası yok, tek başına, tabii böyle bir yaşam hiç de kolay değil..."

"Ben de kente geldiğimde ilk zamanlarım çok zor geçmişti," diye acırmış gibi konuştu Anna. Teyzesi dışarı çıktı. Anna oğlana yine oturmasını söyledi. Ne de olsa Hanımefendi'nin hazırlanması biraz zaman alabilirdi.

Odada tek başına kalan Karl boş bakışlarını, üzerine kadifeyi andıran uzun tüylü parlak bir örtü konmuş olan masaya dikti, öylece bekledi. Az sonra dışardan tiz bir kız sesi duyuldu. 'Küçük kardeşim Marie olacak,' diye Karl bir an düşündü. 'Şimdi üstünü giydiriyorlar herhalde. Yanıma getirirlerse... Tanrım... Yine gözlerim yaşaracak.' Fakat Marie içeri girmedi. Hizmetçi kızın sorusuna teyzenin üst perdeden bir yanıt verdiğini duyunca öfkeyle başını salladı.

'Ne işim burada,' diye kendi kendine sordu. 'Annemin durumu nedir? Çıkmalıyım bu evden.' Odanın kapısını aralayıp dışarı baktı. Teyzesi koridordaki aynanın önünde duru-

yordu. Birden arkasına dönüp oğlana baktı. Karl'ın yüzü kıpkırmızı oldu. Kadın hafifçe gülümsedi: "Bir dakika... Hemen hazırım..." Fakat Karl daha çok beklemek istemiyordu. Bir şeyler mırıldandı. Ne söylediğini anlamak isteyen kadın yaklaştı. Karl: "Ben, ben, hayır..." Yüzü sapsarıydı. Kapıya doğru baktı. Korkan teyzesi: "Anna, Anna, çabuk buraya gelin!" diye haykırdı. Az ötede duran hizmetçi kız hızla yanından geçen oğlana baktı. Karl kapıyı açmaya uğraştı. Anna yanına gidip açmasına yardımcı oldu. Oğlan dışarı fırladı, yuvarlanır gibi merdivenleri indi, caddeye çıktı, nereye gittiğini bilmeden koştu...

Bu arada mobilya tüccarı yakındaki polis karakoluna gitmiş ve onu tanıyan memurlara olup biteni anlatmıştı. Kız kardeşinin yazdıklarını da göstermişti. Aile taşradan buraya yeni gelmişti, çok borçluydular, eşi aniden ölen kadın içine düştüğü zor durumdan nasıl kurtulacağını bilemiyordu, kocası giriştiği işlerin altından kalkamamıştı, sadece kız kardeşinin değil, kendisine güvenmiş olanların verdiği paraları da çarçur etmişti. Onun dikkatini çekmiş, yaptıklarının yanlış olduğunu söylemişti. Tabii tek kuruş olsun borç vermemişti. Dul karısı şimdi kente gelmişti. Üç çocuktan birini yanlarına almışlardı, fakat kadıncağız korku dolu zor yaşamın altından bir türlü kalkamıyordu. "Ekonomik durumu zor bir aile," diye not düştü komiser tutanağın altına. "Bu durumdaki bir kadının sorunlar yaşaması çok olağan," dedi mobilya tüccarı. "En önemlisi insanın sinirlerine hâkim olması. Tabii ondan daha kötü durumda olanlar da var. Kardeşim bize her uğradığında uzun uzun ağlardı. Az önce de karımı hastaneye yolladım.."

"Evet, evet..." dedi komiser. Yanında durmakta olan memur eğilip: "Evde mutfak kapısının kırılması gerekmiş," dedi. Mobilya tüccarı hafifçe öksürdü ve bir süre sustuktan sonra: "Pahalı bir intihar girişimi," diye mırıldandı. "Sizce de öyle değil mi? Gidip şu kapıyı önce bir göreyim..."

"Tabii görebilirsiniz, fakat orada şimdi kapıdan çok kocaman bir delik var"

"Ne dediniz?" Mobilya tüccarı dayı şaşkın şaşkın baktı komisere. "Her yeri kırılmış mı?"

"Anımsadığım kadarıyla evet. Sadece çerçevesi kalmış." "İnanılmaz! Ne biçim insanlarmış bunlar! Bu ne rezillik!"

"Fakat bir an önce içeri girmeleri gerekmiş..."

"Pencere açıkmış."

"İyi de dışardakiler bunu nereden bileceklerdi!"

"Anlıyorum... Fakat orta kiriş de kırılır mı? Ayakla vura vura dolgular parçalanmıştır. Çıldırmışlar." Komiserin gülümsemesi gerekti: "Belki kapıyı kıran adam çok şişmandı, orta kirişi parçalamadan içeri giremeyecekti..." Mobilya tüccarı iyice öfkelendi: "Siz gülüyorsunuz, bense bütün zararı ödemek zorundayım! Bakarsınız kapıyı kıran adam da bana gelecek ve bir sürü para isteyecek." Komiser oturduğu yerden kalktı ve yüksek sesle bir güldü: "Tabii gelecek size!" dedi. "Ne de olsa o bir hayat kurtardı! Tabii sizden bunun karşılığında para isteyecek. Bence de istemekte hakkı!" Topallayan adam inadından vazgeçmedi: "Ah, boş verin, pencere açıkmış. Hem bu intihar girişimi bana baskı yapmak içindi! Ağlayıp sızlamakla başarılı olamayınca bu yolu denedi. Karmakarışık yaşamları olanlara ben acımam!" Bürodakiler birbirlerine bakıştılar ve sustular. Sonra yine konuşan komiser oldu: "Her neyse, biz bu gibi şeylere karışmayız. Biz tutanak düzenledik, bizim için konu artık kapanmıştır."

Öfkeli Mobilya tüccarı topallaya topallaya dışarı çıktı. Doğru kız kardeşinin kaldığı eve gitti. Zar zor dört kat merdiveni çıktı. Her basamakta öfkesinden yere tükürdü. "Lanet olsun!" Yukarı varınca komşu kadına, Erich'i filan sormadan, katın kapısını açtırttı. Mutfak kapısının önünde uzun uzun durdu. İçi olmayan acınacak bir kapıydı. Çerçevesi sağlamdı, açılıp kapanıyordu. Komşu kadına az sonra adamlarının gelip kapıyı alacaklarını söyledi. "Böyle kırmaları gerekir miydi! İçeri girmek için ortasını kırmak yeterliydi..."

"Fakat üst kattaki komşu çok heyecanlıydı, bir an önce mutfağa girmek istemişti."

"Böyle yapması gereksizdi, biraz dikkatli olmalıydı. Çok budalaca davranmış!"

Komşu kadın sesini çıkarmadı. Adam topallayarak içeri girdi, sağa sola göz gezdirdi. Pencereden dışarı baktı. Sonra bıyığını sıvalayıp: "Burası hiç de fena değilmiş," dedi. "Yeterince yer var..." Komşu kadın küçük oğlanı görmek isteyip istemediğini sordu. Şu anda yandaki dairede oynuyordu. Adam, istemez, der gibi elini şöyle bir kaldırdı. "Başka zaman," diye mırıldandı ve kadına teşekkür bile etmeden çıktı gitti.

Öğleden sonra, akşama doğru –Karl ne yapacağını bilemeden hastanenin önünde karnı aç dolaşıp durmuştu– sokaktaki bir çiçekçi kadından bir demet menekşe aldı ve hastanenin kapalı demir kapısının önünde durdu. Az sonra beyaz önlüğünün üzerine siyah manto giymiş, koltuğunun altına bir kitap sıkıştırmış bir kadın hemşire dışarı çıktı. Elinde menekşe buketi az ötede duran oğlana şöyle bir bakıp yürüdü. Fakat birkaç adım sonra durdu, arkasına döndü ve burada ne yaptığını sordu. Karl annesinin yanına gitmek istediğini söyledi. Adını verdi. Hemşire artık geç olduğunu söyledi, fakat giriş-

teki kulübesinde oturan bekçinin yanına gitti. Kulübesinden çıkan adam Karl'a, gel der gibi el salladı.

Az önce onunla konuşan hemşire binaya giren merdivenlerde, elinde ilaçlarla dolu bir sepet tutan bir başka hemşireyle yan yana duruyordu. Karl onunla bahçede yürüdü, gezinen hastaların arasından geçti. Kadın ona annesinin sağlığının yerinde, aklının açık olduğunu söyledi. Karl biraz şaşırdı, bu da ne demekti, annesi akıl hastanesinde değildi ki! Hemşire heyecanlanmamasını istedi, annesinin son zamanlarda hüzünlü olup olmadığını sordu. Karl kadının sorularına yanıt vermedi. Ne oluyordu, kadın ne demek istiyordu? Az sonra annesinin kaldığı dört yataklı odaya girip yatağının yanında durdu. Hemşire onları yalnız bıraktı. Hastalardan ikisi pencerenin önünde oturuyordu. Annenin başucundaki masanın üzerinde büyük bir çiçek buketi vardı. Teyzesi yollamıştı. Oğlan elinde küçük menekşe buketiyle öylece durmaya devam etti. Kadın yüzünü yorganıyla kapatmıştı. Karl sonunda: "Anne, ben geldim," deyip yanıt alamayınca penceredeki hastalardan biri hızla yanlarına gelip hızla yorganı çekti ve "Öyle yatıp durmayın," dedi. "Hemşire görürse kızacak! Bakın oğlunuz gelmiş, size ne güzel menekşeler getirmiş." Annesi gözleri kapalı yatmaya devam etti. Sonra bir şeyler fısıldadı. Karl hemen yüzüne doğru eğildi. Sabah sedyeyle aşağı indirirlerken söylemiş olduklarını tekrarlıyordu: "İstemiyorum... Yeter artık... Bırakın beni..."

Yanlarına gelen hasta kadın suratını ekşitti ve pencereye döndü. "Bu da ne biçim anneymiş! Çocukları var! Oğlu kalkıp ziyaretine gelmiş..."

Zayıf ve yaşlı olan diğer kadın bir şeyler mırıldanarak dar pencereyi açtı. Dışardan çan sesleri duyuldu. "Daha fazla rol yapmaya son versin diye bunun gibilerinin tepesine yumruğu-

nu indireceksin! Eğer biraz daha böyle devam ederse yumruğu benden yiyecek!"

Annesi bütün dünyadan nefret edermiş gibi yüzü gergin öyle yatıyordu. Karl hafifçe üzerine eğildi, fakat aynı anda gözleri yaşlandı, başını kapıya doğru çevirdi. Sonra kendini toparladı, tekrar annesine doğru eğildi, elindeki çiçekleri yavaşça üzerine bıraktı ve yalvarır gibi: "Anne," diye mırıldandı. Kadının göz kapakları titredi, yattığı yerde biraz toparlandı, gözlerini açtı, oğluna baktı ve iki eliyle sağ elini tuttu. Karl mırıldandı: "Nasılsın anne?" Kadın onu kendine doğru çekince yatağın kenarına ilişti. Annesi elini uzun uzun sıktı, kollarına dokundu, elini boynuna götürdü. "Bakın," diye pencerede durmakta olan yaşlı kadın yanındaki kadına mırıldandı, "şimdi nasıl da oğluna rol yapıyor. Böyleleri çocuk filan yetiştiremez."

Karl'ın annesini ziyareti birkaç dakika sürdü. Fısıldar gibi: "Yarın yine geleceğim," dedi. Yarın geldiğinde onu eve götüreceğini söyledi. Kadın sesini çıkarmadı. Hâlâ pencerede durmakta olan kadınlardan utanmış gibi ayağa kalktı ve hızla dışarı çıktı. O gece gözüne doğru dürüst uyku girmedi. Dün çok şey geçmişti başından, fakat düşündüğü tek şey annesinin durumuydu.

Ertesi gün hastanenin bahçesinde yanında bir hemşireyle dolaşan annesine rastladı. Gülümseyerek yaklaştı. Annesinin o gün eve döneceğini ümit ediyordu. Olayların altında ezilen küçük kardeşi gece bağırıp durmuştu. Annesini alıp götürmüşlerdi, ona vurmuşlardı, hem mutfak kapısını niçin kırmışlardı... Karl'ın annesi o gün oldukça sakindi. Hemşire onları yalnız bırakınca oğlunun koluna girdi ve çok güzel açmış güller arasında gezinmeye başladı. Burada bir gün daha kalıp iyice kendine gelmek istiyordu. Evde neler olup bittiğini anlatmasını söyledi. Erich'ten söz edince anne sessizce

gülümsedi ve "Gelirken ona bir şey getireyim," dedi. Oğlan annesinin niçin hemen eve dönmediğini anlayamadı. Dün dayısını ziyaret ettiğini söyledi. Annesinin dayısına kızacağını sandı. Fakat kadın alnını kırıştırdı ve öfkeyle çıkıp gitmekle iyi yapmadığını söyledi. Hastaneye uğrayan teyzesi anlatmıştı. Eğer insan yaşamında bir yere gelmek istiyorsa zaman zaman kendini toparlamasını bilmeliydi. Karl annesiyle vedalaştı. Eve dönerken aklı biraz karışıktı.

Yine evde

O gün öğleden sonra annesini hastaneden aldı. Dört kat merdiveni yavaş yavaş çıktılar. Onu aynı merdivenden birkaç gün önce aşağı taşımışlardı. Gürültüler, bağırıp çağrışmalar hâlâ kulaklarındaydı. Yüreği sıkışır gibi oldu, oğluna tutuna tutuna yukarı çıktı, komşunun kapısını çaldılar, açan adam "Ah," dedi biraz şaşkın, sonra karısının adımları duyuldu, ardından kirli yüzlü bir çocuk, ne olduğunu anlamadan gelen annesine baktı. Sonra heyecanla bağırdı, üzerine atıldı, annesi küçük oğlunu kucakladı. Küçük oğlanın heyecanı geçmedi. Kadın oğlunu bütün gücüyle sarstı. Her birlikte odalarına girdiler, fakat Erich annesine yapışmış gibiydi, onu bir türlü bırakmıyordu. Kanepeye oturunca biraz rahatladı, kendine gelir gibi oldu. Kekeleyerek bir şeyler söylemeye çalıştı. Sonunda gülümsedi, annesinin eve dönmesine sevinmişti. Ne kadar korkmuştu son günlerde. Oğlunun haykırır gibi bağırmasından çok korkan

annenin yüzü kireç gibiydi. Her şey sakinleşip oda sessizliğe bürününce başını iki eli arasına aldı, bir an öyle durdu.

Sonra Erich'i sanki üç yaşında küçük bir çocukmuş gibi kucağına aldı, yemeğini yedirdi ve şefkatle, okşayarak yatağına yatırdı. Oğlan annesinin yaptıklarıyla mutlu oldu. Yarın sabah okula gitmesine gerek yoktu, annesi bütün gün onunla evde kalacaktı.

Kadın odanın ışığını söndürmeden ve perdeleri çekip iğnelemeden önce sakin bir yüzle odanın içinde gezindi, masanın üzerindeki örtüye baktı, eliyle kırışıklarını düzeltti, iskemleleri masaya yaklaştırdı, tavandan sallanan gaz lambasına baktı. Karl, 'annem her şey temiz mi, düzenli mi diye bakıyor,' diye düşündü. Kadın evin eşyalarına yine hakim oluyordu, daha doğru yine hakim olmak istiyordu.

Sonra birlikte sessizce mutfağa geçip masaya oturdular. Karl konuşacaklarından çekiniyordu. Tamir edilmiş ve taze boyanmış kapıdan boya kokuları yükseliyordu. Hiç konuşmadan oturdukları masanın üzerinde duran ayaklı gaz lambası yeniydi. Büyükçeydi, kıvrımlı süsleri dikkati çekiyordu, buzlu camdan beyaz dumanlı bir ışık masaya vuruyordu. Dayısı yeni kapıyla birlikte yollamıştı. Her ikisi de daha birkaç saat önce gelmişti. Eski bir demir karyola da duvara dayalı duruyordu. Dayısı onun nereye kurulacağına karar verememiş gibiydi.

Bir süre hiç konuşmadan yeni gaz lambasının titreşen fitilini seyrettiler, alevinin çevresine saçtığı sıcakla ısındılar. Sonra annesi başını çevirip düşünceli düşünceli Karl'a baktı. "Evet Karl, işte yine evdeyim," dedi. "Burada olmamı istiyor musun? Bana ihtiyacınız var mı?" Oğlan başını önüne eğdi, sustu. "Erich beni istiyor, bunun farkındayım... Kim bulmuştu beni?"

"Uykumuz kaçmıştı. Fırtına çıkmıştı, Erich korkusundan sızlanıp duruyordu. Ben seni çağırmak için mutfağa gittim."

"Ben kapıyı açmayınca da komşulara haber verdin, öyle değil mi?" Karl yalvarır gibi konuştu: "Bırak şimdi bunları anne."

"Bak Karl, sizleri bu dünyaya ben getirdim. Fakat sonra kendime üzülmeye başladım. Niçin beni geri çağırdın? Her şeyin benim için ne kadar güç olduğunu bir bilsen..."

"Ah, anne, söz veriyorum sana, ne istersen yapacağım, sen ve Erich için."

"Erich'i de birisinin yanına vereceğim..." Oğlu korkuya atıldı: "Yapma bunu anne!" dedi. "Nereye vereceksin Erich'i? Ben ona destek olacağım!"

"O hasta, Karl. Görmüyor musun? Az önce nasıl haykıra haykıra ağladı. Onun sakin bir ailenin yanında büyümesi gerekiyor."

"Hayır, o burada kalacak. Seni aniden karşısında görünce ne yapacağını bilemediği için bağırmaya başladı."

"Az önce bana, o gece vura vura beni öldürdüklerini sandığı söyledi..."

"Adamlar kapıyı kırmıştı. Sen Erich'in yanında kalmalısın!"

Kadın konuşurken –bunu hastanede de fark etmişti– sesi nedense çok güçsüz çıkıyordu, sanki sislerin arasından geliyordu. "Bakarız... Fakirlik nedir ben hiç bilmemişim. Eskiden nasıl yaşadığımızı biliyorsun Karl. Kimseden bir şeyler dilenmek istemiyorum. Fakat elimizdeki birkaç kuruşu da kimseye vermek niyetinde değilim artık. İlk günler düşünmüştüm, borçlu olduklarımıza verebildiğimiz kadar verelim diye. Görgülü ve dürüst olmalıyız, demiştim kendi kendime. Bu sabah hastanede düşündüm ve oturup bir mektup kaleme aldım. Elimde ne varsa onlara verecektim, bütün borcumu kuruşu kuruşuna ödeyecektim. Fakat bu mektubu postaya atmayacağım! Onlara hak ettikleri yanıtı vermeli. Karl, ben insanları hiç tanıma-

mışım. Kendi halinde yaşadığın sürece suratlarını görmediğin gibi dünyada ne olup bitiyor haberin de olmaz. Ey benim yüce Tanrım, son aylarda neler yaşadım, neler öğrendim. İnsanları en yakından fakir olan biri tanır. Karl, insanlar hayvanlardan da daha aşağıdadır. Bir hayvan karnı doydu mu geri çekilir, kalanı kendisinden sonra gelene bırakır. İnsan ise açgözlüdür, etrafına saldırır, her şey, her zaman kendisinin olsun ister. Taştan bir tahtta oturur, elinde bir kılıç vardır, çevresindekileri korkutmak için sürekli sallar durur. Böyle insanlar birbirlerine saygı duymaz." Bir an için gözünün önüne geldi. Burada oturmuş ve gazı ciğerlerine çekmişti.

Yanındaki oğlu derin derin nefes alıyor, annesinin söylediklerini kavramaya çalışıyordu. "Mektubu yollamayacağım. Param yok. Hiç kimseye ödeme yapmayacağım. Kimse benden bir şey beklemesin. Hepsinden nefret ediyorum. Kendilerini dolandırdığımı bilsinler. Sadece onlar mı beni zor duruma düşüreceklerini sanıyorlar. Bunu ben de yapabilirim. Hemen yarın bankaya gidecek, hesapta ne varsa çekeceğim. Bu parayla ne yaşanır, ne de ölünür!"

"Peki bankadaki paranı çektiğini fark ederlerse ne olacak, anne?"

"Umarım fark ederler! Ne mi diyecekler? Sağa sola gidip kendini acındırmış, ne olur borcumu erteleyin, diye yalvarmıştı, diyecekler... Onlar dolandırıcı, ben de onlara hak ettikleri gibi davranacağım. Ah, bilsen nasıl da seviniyorum! Yeminli mal bildirimi yapacağım!"

Şöyle bir gerindi. Güneşte çimenlere uzanmış, başını sağa sola çeviren bir kediyi andırdı. Karl annesinin bir şarkı mırıldandığını duydu. Kendini iyi hissettiği için sevindi. O sabah ilk kez yanında oturanın annesi değil, bir kadın olduğunu fark etti. "Fakat alacaklılar paran olduğunu fark ederse ne yapaca-

ğız?" diye merakla sordu. "Yeteri kadar paramız var mı?" Gözlerini annesine dikmişti. "Altı ay, belki de bir yıl yeter..." Kadın biraz alaycı gülümsedi. "Onlara tek kuruş vermeden bir yıldan fazla da yeterse sevinirim."

"Fakat anne böyle yapman doğru mu bilemiyorum."

"Bu haksızlık, öyle değil mi? Fakat ben bu yolda yürüyeceğim. Ve yeminli mal bildirimi de yapacağım!"

Kadın, oğlunun merakla ona baktığını hissetti. Gerçekten de Karl'ın bakışı birkaç gün önceki gezintilerinde ilgiyle çevresine bakışını andırıyordu. Anne yanında oturanın, eliyle büyüttüğü çocuğu, ailenin bir ferdi değil, kişilik sahibi yetişkin bir insan olduğunu fark etti. Bu 'yeni' insanla her şeyi konuşabildiği için mutluydu. Ne güzeldi söylediklerine karşı çıkmaması!

Evet, oğlan sessiz kaldı, annesine karşı çıkmadı, onu biraz şaşkın, biraz hayran dinledi. Bunu fark eden kadın kendini iyi hissetti. Çevresini saran kabuğu artık kırdığını fark etti.

Tekrar tekrar yeminli mal bildiriminden söz ederken gurur duydu, kendini yeniden açan bir çiçek gibi hissetti. Oğlunun söylediklerini pek anlamadığını biliyordu, fakat kadın öç alabildiği, oğlu, biraz çekinse de onunla gurur duyduğu için mutlu oldu. Böyle bir duyguyu hiç yaşamamış, yokluğunu hep çekmişti. Kocasını sürekli elinden kaçırmıştı. Şimdi ise, yaşamının en zor anında birisi yanında olmuş, onu tutup yukarı kaldırmıştı. Bu onun için çok büyük bir armağandı. Konuşurken bunu sürekli hissediyordu. Konuyu hiç değiştirmemeye çalıştı, üzerine konmuş bir kelebeği kaçırmamak ister gibi...

Kadın esnedi. Gazı ciğerlerine çektiği o gün de sık sık esnediğini anımsadı. Yorgundu. Evlilik yıllarında, tek başına kaldığı, huysuz olduğu günlerde üzerine çöken yorgunlukla yaşamasını öğrenmişti. Yorgunluk da ona alışmıştı. Gözetlen-

diğini fark eden bir hayvan gibi vücuduna çöküyor, rahatsız etmeden öyle kalıyordu.

"Ah, dün gece yatağımda dönüp durmuş, nasıl yatacağıma bir türlü karar verememiştim. Uyku ilacının etkisini hâlâ hissediyorum. Acaba ne içirmişlerdi bana?"

Kadın ayağa kalktı. Aynı anda birisi kapıya vurdu. Bakıştılar. Karl hemen odadan çıktı, kapıyı açtı. Annesi dışardan bir fısıldaşma duydu. Aynı anda komşu odaya girdi. "Kalkmayın lütfen, rahatsız ettiğim için kusuruma bakmayın... Odanız çok rahatmış. Az önce Karl'a da söyledim, o artık genç bir erkek sayılır ve erkekler kadınları her zaman anlamaz, isterseniz evdeki ilk gecenizde yanınızda kalayım! Ne de olsa hastaneden bugün çıktınız, eminim biraz güçsüzsünüzdür." Annenin bakışları, içten konuşmuş olan yaşlı komşuyla oğlu arasında gidip geldi. Gülümsemeye çalıştı, teşekkür etti, kadına oturmasını söyledi. Fakat o oturmadı, konuşmasını ayakta sürdürdü. Bir şeyler söyleyip durdu. Anne duymazlıktan geldi. Yaşlı kadın az sonra çıkıp gittikten sonra anne, "Burada nerede uyumak istiyor?" diye mırıldandı. "Mutfakta mı?" Karl'a baktı ve başını iki yana salladı. "Sen mi söyledin burada uyumasını?" Anne gülümsedi. "Ben bir fare gibi uyurum." Uzandı, oğlunun başını elleri arasına alıp okşadı. Karl az sonra annesinin yatağını hazırlarken sordu, bankadaki parasını söylediği gibi harcayacak mıydı? Bu soru kadının hoşuna gitti. Gülümsedi, 'evet' dermiş gibi başını salladı. Oğlu annesiyle ilgileniyordu...

Kadının gözleri kapandı. Çabuk uykuya daldı.

Uyumadan önce okşadığı oğullarının ise hemen gözleri kapanmadı. Eve hükmeden insan geri dönmüştü! Çocuklar huzursuzdu, yataklarında dönüp durdular. Küçük oğlan birkaç

kez bağırdı. Karl hemen kardeşinin yanına gitti. Tuhaftır, anne oğlunun bağırmasını duymamış gibiydi.

Karl oturdu, düşündü. Annesine destek olabilmek için ne yapmalıydı? Küçük kardeşi az sonra yine sakinleşti. Karl, hemşire kadının hastane bahçesinde yürürlerken ona bir şey sormuş olduğunu anımsadı. Annesinin sorunları var gibiydi, ona biraz aklı karışıkmış gibi gelmişti... Karl düşünmeye devam etti. Bankadaki parasını çekip ne yapacaktı? Yeminli mal bildirimi de neydi? Hiçbir şey anlamıyordu. Son aylarda yaşadıklarıyla annesinin gerçekten aklı mı karışmıştı? Kimse onlara destek olmuyordu. Dayısıyla teyzesi ona ne kadar yakındı? Evet, kardeşi Marie'yi yanlarına almışlardı, fakat uzakta oturmamalarına karşın annesiyle pek ilgilenmiyorlar gibiydi. Aynı anda büyük alışveriş merkezlerinin insan kalabalığı, alanın ortasındaki alanda yükselen dev merdiven, beyaz atının üzerinde oturan kral, çevresinde duran generaller gözünün önüne geldi. Nasıl da onlara yabancı bir dünyaydı.

Evin içinde çık çıkmıyordu, yattığı oda kapkaranlıktı, annesi yandaki mutfakta uyuyordu, Erich huzursuzdu. Hasta mıydı acaba? Karanlıkta içini bir korku kapladı. Yan taraftan hiç ses gelmiyordu. Yataktan indi, küçük hole çıktı, mutfak kapısına sokuldu. İçerden ses gelmiyordu. Kulağını kapıya dayadı. İçerisi çok sessizdi. Aniden dehşete düştü. Kapıyı açıp mutfağa girmeye hazırlanırken içerden bir hışırtı duyuldu, annesi iç geçirdi, derin derin nefes aldı. Oğlan odasına geri döndü.

Para hırsı

Bütün kentin sokak ve caddelerinde dolaştı. Önce alışveriş merkezlerine girdi, çıktı. Sonra sebze-meyve haline gitti. Alışveriş merkezleri o gün sanki değişmiş gibiydi! İlk geldiğinde onları rengârenk bulutlara benzetmişti. Şimdiyse her şey biraz şekil kazanmış, köşeler, uçlar, kenarlar ortaya çıkmış, her şey canlanmıştı! Ona karşı duruyorlar gibiydi. 'Fakat onlar seni tanımıyor ki,' diye düşündü. Ekmekler, sıra sıra pastalar, turtalar çayırları, tarlaları, değirmenleri anımsatmıyordu. Burada insanlar, tıpkı senin gibi dolaşıp duruyor, vitrinlere bakıyor, fiyatları gözden geçiriyor, ellerini ceplerine atıp para arıyor. Halin çevresi arabalarla, saman yığınlarıyla, üst üste sandıklarla dolu, her yer balık ve meyve kokuyor. Yığınla meyve taşıyan arabalar halin loşluğunda kayboluyor. O anda kimse düşünmüyor, gözünün önüne getirmiyor, dalları armutları taşıyamayan ağaçları, sonsuza uzanan dizi dizi henüz yeşil domatesleri. Sen de o anda sadece arabaları çeken, iten insanlara bakıyor-

sun, aralıksız çalışan şişman kadınlara, ellerinde listeler, sürekli sağa sola bağırıp çağıran, kavga eder gibi birbirleriyle tartışan deri önlüklü iri yarı adamlara. Heyecandan yüzleri şişiyor, sen anlamıyorsun niçin bağrıştıklarını.

'Başkaları da var. Onlar öyle şişman, kırmızı yanaklı, geniş kalçalı değil. Bana benziyorlar,' diye düşündü Karl. Sağa sola bakınıp öyle geziniyorlar elleri ceplerinde, bazısı omzuna kirli bir çuval atmış, bir başkası peşinden küçük bir el arabasını çekiyor. İkişer ikişer yürüyorlar. Bir kadınla bir erkek, iki kadın veya iki erkek yan yana gezinip duruyorlar. Biri arabayı çekiyor, diğeri bir şeyler topluyor. Ne topluyor? Başka arabalardan, sağda solda duran meyve, sebze dolu sandıklardan yere düşmüş olanları. Her şeye el atıyorlar. Aralarında gençler de var. Karl onları seyrederken biraz ürperiyor. Sen de onlardan birisin, diye düşünüyor. Henüz sırtında temiz bir giysi var, fakat yakında onlara benzeyeceksin. Sürekli ellerinle çalışacaksın, üstün başın kirlenecek, bakışların da değişecek. Evet, onlara ürpererek bakıyorsun, fakat yaptıkları ilgini çekiyor. Ne de olsa onlar yaşıyor.

Ağır ağır, gezinir gibi yürüdü sebze halinde. Öğle oldu. Bir şey yemedi, bir yudum su bile içmedi. O açlığı ve susuzluğu yenmesini biliyordu. Geçmişte buna alışmıştı. Az sonra –nasıl oldu bilmiyordu– kendini bambaşka bir semtte buldu. Burada mermer köprüler, mermer merdivenler, çevresi sütunlu müzeler, içinde bahçıvanların çalıştığı büyük bahçeler, ağaçlıklı geniş caddeler, saraylar ve bir zafer anıtı vardı.

Eve döndüğünde hava kararmıştı. Dolaşırken, yol sorduğu genç birisi onu kentin kuzeyinde bir mahalle pazarına götürmüştü. Burada kadın bir kasabın tezgâhına arabadan sandıklar taşımıştı. Sırtında kasap önlüğü bir saat çalışma karşılığı kadın ona tereyağlı birkaç dilim ekmekle, birkaç kuruş ver-

mişti. Pazarda tanıştığı kendinden küçük ve büyük oğlanlarla biraz sağa sola gitmiş, onlarla çene çalmıştı.

Kapıdan içeri girdiğinde annesi onu heyecanla karşıladı. "Karl, nerede kaldın?" diye sordu. Oğlan da sağda solda gezindiğini söyledi, kazandığı paraları gösterdi. Annesi mutfaktaki tabureye oturdu: "Dikkat kendine!" dedi. "Saatlerdir merak ediyorum seni, Karl!"

"Sen ne yaptın anne?" Kadın elini şöyle bir salladı. "Erich'le Marie'yi ziyarete gittik" diye mırıldandı. "Teyzen de evdeydi. Çiçekler için teşekkür ettim. Tabii kapının tamiri ve doktor için de..."

Sonra Karl'ın önüne sosis ve patates koydu. Gitti, ocağa yaslandı, kollarını kavuşturup ona baktı. Uzunca boyluydu, kumral saçlarının arasına sanki bir tutam beyazlık yaymıştı. Karl annesi yaşadığı için mutluydu. Onu o kurtarmıştı. Elindeki biraz parasını alacaklılara vermemeye kararlıydı. Yanakları gergindi, sadece alt çenesinden aşağı etler biraz sarkmıştı. Bu görünümüyle yumuşak, sevecen bir insan değildi. Yüzünün gerginliği ve sertliği sonradan oluşmuştu. Başını hafifçe geri atarken ensesi gerildi. O yaşam savaşı verirken, yaşadığı olaylardan kaçarken katılaşmış bir kadındı. Bunlar verdiği savaşın, geride bırakılmanın yaşattığı acıların, dargınlıkların ve özlemlerine erişmemenin izleriydi. Yüzü sanki taştan bir kaplamaydı, fakat çiçekler onu yer yer kırıp fışkırıyordu.

Karl, 'Ah, biraz param olsaydı...' diye düşündü.

Yeni dostluk

Sebze halinde dün tanıştığı uzun boylu delikanlıyla saat on birde buluşmak üzere anlaşmışlardı. O gün hal pek dolu değildi, delikanlı da henüz ortalarda yoktu. Karl onun gelmesini beklerken çıktı, biraz sağda solda gezindi.

Yakındaki sokak ve caddelere girdi çıktı. Buralarda her yerde görülen evler vardı. Sokakların birinde yüksek kaleleri andıran binalar da dikkatini çekti. Kemerli bir kapıdan geçip dar bir arka avluya çıktı. Bina kat kat yükseliyordu. Burada insanların kötü koşullarda yaşadığı belliydi. Pencerelerde çamaşırlar iplerde kuruyor, avluda bir köşeye atılmış boş sandıklar duruyor, kadınlar pencereden pencereye bağrışarak çene çalıyor, birileri bodruma inip çıkıyordu. Dar bir geçitten bir başka avluya geçiliyordu. Burada da dört bir yanda pencereler yükseliyor, insanlar üst üste yaşıyordu. Avluda dolaşanlar, karanlık bir merdiveni inip çıkanlar, sağda solda oturanlar dikkat çekiyordu. Sayısız küçük çocuk ürkmüş tavşanlar örneği

bir avludan ötekine koşuşturup duruyordu. Bir sonraki iç avluda küçük ahırlar ve depolar gördü. Caddeden giren küçük ve büyük arabalar mal getiriyordu. Arabacılar dikkatsizce koşuşturan çocuklara bağırıp küfür ediyordu. Bu sokakta binaların arasına bir de kilise sıkışmıştı. Sağında solunda ne biraz yeşillik ne de ağaçlar vardı. Duvarları içleri hüzünlü insan dolu binalara yapışmıştı. Kilisenin kapısı kapalıydı. Bu sokakta, bu evlerde yaşayan insanların kiliseye gidip dualar okuyup Tanrılarına övgüler yollaması pek düşünülemezdi. Kilisede oturdukları sıraları ayinden sonra iyice temizlemek, pencereleri açıp kiliseyi havalandırmak gerekecekti. Herhalde kapısından içeri adım atan dindar pek yoktu.

Az sonra uzun boylu delikanlı göründü. Karl'ın giysisi tuhafına gitti, çalışmak için neden böyle giyindiğini sordu. Karl da taşradan geldiğini, biraz para kazanmak istediğini, buranın geleneklerinden haberi olmadığını söyledi. Yeni tanıştığı ince uzun boylu delikanlı on sekizindeydi, sarışındı, kendine güvendiği belliydi, biraz alaycıydı, tüttürdüğü sigaraları kendi eliyle sarıyordu. Adı Paul'du. Karl'ı beğenmiş gibiydi. Taşradan gelip burada para kazanmak istemesi hoşuna gitmişti. Karl dayısından söz etti, babasının kısa süre önce öldüğünü, şimdi beş parasız olduklarını anlattı. Delikanlı da bu durumda dayıyı sömürmeleri gerektiğini söyledi.

Paul o gün işi çok olan bir meyve satıcısının tezgâhında durdu ve bağırarak gelen geçene bir şeyler satmaya çalıştı. Sesi öten bir kuşu andırdığı için geçenler tezgâhın önünde merakla durdular, gülümsediler. Tezgâh sahibi ondan memnundu, fakat Paul yeterince kazanınca, değişiklik arayan, pazar yerlerinde de çalışan, halde başka tezgâhlara giden, hatta kimi zaman karşı rakip tezgâhta durup eski çalıştığı yere iğneleyici, şaka yollu seslenen birisiydi. Karl biraz beceriksizdi, fakat güçlü olduğu

için mal taşımada tezgâh sahiplerine çok yardımcı oluyordu, hele kadınların çalıştığı tezgâhlarda çok işe yarıyordu. Fakat eline geçen fazla sayılmazdı. Bu onu memnun etmediği için de nasıl daha çok kazanacağım diye düşünmeye başladı.

Sebze-meyve halinde hareketli bir yaşam vardı.

Bir gün öğleden sonra Karl bir semt mahallesindeki pazarda tanıdığı, bir araya gelip bazı şeyler görüşeceklerini söyleyen gençlere katıldı. Karl'ın aralarına girmesine izin veren gençler sanki bir sürüydü. Bertha Anne'ye gidiyoruz, diye birbirlerine seslendiler. Büyük caddelerde yürüdüler, arkasında yeni inşa edilmiş taş binaların uzandığı büyük bir arsaya ulaştılar. Tellerle çevrili arsanın bazı yerleri çimen kaplıydı, bazı yerlerine de değişik sebzeler ve ayçiçekleri ekilmişti. Taş binaların önünde bir dizi barakalarla çardaklar dikkati çekiyordu. Derme çatma barakalar değişik tahtalarla çabucak inşa edilmiş gibiydi. Damlarından kara boyunları andıran soba boruları çıkıyordu. Bu barakaların çoğu, tekerlekleri yarısına kadar molozun içine batmış eski at arabalarıydı. Binalara doğru yürüyen gruba yaşıtları birkaç kız da katıldı. Kimse onlara dikkat etmiyordu. Az sonra, taş binaların biraz arkasında ilginç, küçük bir yapının önünde durdular. Üzerindeki teneke tabelada 'Otel' yazıyordu, başka bir tabelada da 'Taze bira ve çay'...

Birkaç tahta basamakla çıkılan girişte tüyleri karmakarışık, gelenlere öfkeyle bakan bir köpek oturuyordu. Gruptakilerden biri merdivenin başında durdu ve onunla buraya gelmiş olanlardan adam başına birkaç fenik topladı, sonra ıslık çalarak yürüdü, köpeği şöyle bir okşadı. Aynı anda üstü başı yırtık pırtık bir kadın göründü, köpeği tasmasından tuttu. İkisi kız sekiz genç, iki masayla birkaç tabureden oluşan tavanı alçak lokantayı geçtiler, içinden kötü kokuların yükseldiği bir çukurun üzerine uzatılmış kalasın üzerinde yürüdüler ve daracık bir

odaya girdiler. Bu, az önce gördükleri, yarısına kadar moloza gömülmüş eski at arabalarından biriydi. Pencereler kâğıtlarla kapatılmıştı. İsteyen taburelere oturuyor, isteyen masaya ilişiyor veya ayakta duruyordu. Eskinin eskisi bir demir karyola grubun başıyla iki genç kıza ayrılmış gibiydi. Hemen sigaralar yakıldı. Buranın sahibi kadın masaya kupalarla bira getirdi ve parasını hemen istedi. Karl bu tuhaf buluşmaya çok fazla dayanamadı. Gençler yaptıkları değişik işlerden söz etmeye başladılar, bağıra çağıra iğrenç şarkılar söylediler, aralarında fısıldaştılar. Bu arada kızlardan biri grup başkanın sırtına çıkmış, bacaklarını iki yan sallayarak diğerleriyle atışmaya başlamıştı.

Buraya ikinci gelişinde Karl'ın pek neşesi yoktu. Hem annesi gitmesini istememişti, hem de o gün az kazanmıştı. Gençler dışarıya ses gitmesin diye pencereye bir ceket asmışlardı. Masanın üzerinde de mutfaktan getirdikleri gaz lambasını koymuşlardı. O akşam on oğlanla iki kız eğleniyordu.

Karl bu kez bir dernek toplantısına geldiğini kavradı. Bağıra çağıra bir şeyler tartışıyorlardı. İri yarı bir oğlan bir şeyler söyleyip duruyordu. Karl o akşam derneğe yeni üye olacak birisinin önce gücünü göstermesi gerektiğini anladı. O ise diğerlerinin gözünde korunması gereken saf bir taşralıydı. Sonra bir başkası konuştu. Şişkin dudaklı, tıknaz, güçlü, patlak gözlü, salak bakışlı ufak tefek genç bir yaşlı kadından söz etti. Kadın bir zamanlar çok zengindi, ancak sonra hem güzelliğini yitirmişti, hem de elindeki parasını. Varlık akrabalarının desteğiyle ayakta duruyordu. Ancak bu arada morfin kullanmaya başlamıştı. Masanın çevresinde toplanmış, sigaralarını tüttüren gençler anlatılanları çok olağan bir şey gibi dinliyorlardı. Ancak bu arada kadına artık hiç kimse morfin vermiyordu. Tanıdığı bir eczacı da yoktu. Son zamanlarda para kazanmak

için sağdan soldan çalmaya başlamıştı. Kadının çaldıklarını kim satabilirdi. Bazıları: "Ah, öyle mi?" diye seslerini yükseltti. Bir süre aralarında fısıldaştılar. Sonra konu değişti. Yeni üye gençlerden birinin grup başkanıyla güreş yapmasına karar verildi. Hemen gaz lambası kapıya asıldı. Loşlukta ne olduğunu kimse pek göremiyordu. Mücadele başlayınca herkes kaçıştı. Bazıları çukurun üzerindeki kalasta durdu, bazıları da alçak tavanlı lokantaya sığındı. Masalarda kendini genç sanan, şişman veya zayıf yaşlı kadınlar oturuyordu. İki gencin birbirleriyle boğuştuğu eski at arabası çatırdadı, lokanta sahibi yaşlı kadın kapının yanındaki küçük dolabın önüne oturmuş, olup biteni umursamıyormuş gibi izliyordu. Küçük dolabın içi değişik renkte içki şişeleri ve bardaklarla doluydu. Sonra mücadele bitti, her şey sakinleşti, gaz lambası elden ele verilip yine masanın üzerine kondu, kadın yerinden kalkıp içeri girdi, kimsenin suratına bakmadan iskemlelerin, yatağın ve masanın sağlam kalıp kalmadığını gözden geçirdi. Az önce birbirleriyle savaşmış iki genç ter içinde kalmıştı. Lokanta sahibinin yüzüne gülerek, biraz sırnaşık her şeyin sağlam kaldığını söylediler. Kadın da sesini çıkarmadı, kalasın üzerinden yürüyüp yan tarafa geçti, içki dolabının önündeki taburesine oturdu. Bu arada kızlarıyla yine yatağa uzanmış genç şef yeni üyeye gömleğiyle pantolonunu çıkarmasını emretti. Genç, emredileni yaptı, geçit törenindeki bir asker gibi gururla yürüdü. Sonra kızlardan biri kalktı, dans eder gibi yürüyerek yanına gitti. Çıplak vücudundan terler akan genç memnun memnun sırıttı. Kafası iyice karışmış olan Karl, bira almaya gidiyorum, diyerek kalabalığın arasından geçip kendini dışarı attı.

İşte Karl'ın büyük kentteki ilk akşam eğlentisi böyle son buldu. Gece kötü uyudu, ertesi gün pazar yerinde sebze satan uzun boylu Paul'a rastlayınca yine biraz keyiflendi. Az sona

pazar sona erdi, yakındaki bir sıraya oturup yanlarında getirmiş oldukları şeyleri atıştırdılar. Paul biraz alay eder gibi dün akşamki toplantıya kimlerin katıldığını sordu. Sonra bazılarına pazar alanında rastladılar. Karl gülümseyerek hepsini tanıdığını söyledi. Paul'un yüzünü ekşitmesi üzerine de, "Şimdi yanımda bir fotoğraf makinesi olsaydı hemen suratının fotoğrafını çekerdim," dedi.

Sonra yola koyuldular. Paul yol boyunca o gruptaki gençlere küfürler yağdırdı durdu. Karl'ın da dikkatini çekti ve bunun üzerine, "Onlar senin gibi salağın birini arıyor," dedi. "Bir kez aralarına aldılar mı bir daha kurtulamazsın!" Karl o kadının çaldığı şeyleri sattıklarını anlatırken sustu, sesini çıkarmadı. Sonunda: "Onların geçimi böyle şeylerden," dedi. Karl dürüstlükten, hırsızlıktan ve hırsıza yataklıktan söz edince de Paul'un bir an için yüzü kızardı, öfkeyle yere tükürüp emreder gibi Karl'a, "Kapat çeneni!" dedi ve ondan birkaç adım önde yoluna devam etti. Sonra tekrar konuştu. Öfkesi geçmemiş gibiydi: "Gidip polise onlar şikâyet edebilir misin?"

"Efendim?" dedi Karl kekeler gibi. Paul atıldı: "Beyefendi onlara acıdığı diye sana teşekkür etmeliler!" Karl'ın yüzü kireç gibi oldu. "Onlardan biri karşıma çıktığında şimdi söylemiş olduklarını anlatsam ne olur? Senin gibi kibarın tekini aralarına almış olmaları onların nasıl insanlar olduğunun kanıtı." Karl ne yapacağını bilmiyormuş gibi yanında uslu uslu yürüdü. "Kibar adam, söylesene bakayım niçin geliyorsun benimle?" Paul hızla yoluna devam etti. Karl'ın o anda gözleri yaşardı. Uzun boylu az öteden bir ıslık çaldı: "Sen eşeğin tekisin de ondan! O adamlar ne yiyecek bir şey, ne de geceleri yatacak bir yer bulmayınca ne yapsınlar, söylesene bakayım! Dilensinler mi, yoksa boyunlarına ip mi geçirsinler? Haydi, söylesene!" Karl ne yanıt vereceğini bilemedi. Durumu zordu. "Görü-

yorum, yanıtın yok! Böyle durumlarda kimse yanıt bulamaz. Bulamadıkları için de onların boş gezenin boş kalfası gibi yaşamlarına kimse karışmaz. Hele senin gibi bir ana kuzusu hiç!"

Karl ürkek ürkek uzun boylunun yanında yürüdü. Karl'ın onu tek başına bırakmasından korkuyordu. Bir süre hiç konuşmadan öyle yürüdüler. Az sonra kıvrıla kıvrıla uzanan bir caddede karşılarına bir insan kalabalığı çıktı. Çoğunlukla kadınlarla çocuklardan oluşan kalabalık, kapısında iri yarı iki adamın durduğu bir binanın önünde birikmiş öfkeyle bağırıp çağırıyordu. Az sonra küfürlerle tehditler arasında anlayabildikleri kadar iki katlı, evden çok kocaman bir barakayı andıran, duvarları parçalanmaya başlamış eski binada iki aile yaşıyordu. Üst kattaki ailenin dört çocuğu vardı, alt katta yaşayanların da iki. Kadınlar evdeki tuvaletin kullanılması ve temizliği, kışın yaktıkları odunun nereye konacağı, merdivenin süpürülüp yıkanması ve daha bir sürü sorun üzerine sürekli tartışıp duruyordu. Fabrikada çalışan kocalarıysa aileleriyle pek ilgilenmiyor, sık sık işten sonra içmeye gidiyor, karılarına sövüp duruyorlardı. Yine de zaman zaman karılarının merdivendeki tartışmasına katılmıyor değillerdi.

Bugün durum biraz başkaydı. Evin kapısını tutmuş olan iki adamın ailelerle ilgisi yoktu. Onlar, birinci kattaki kadının dövülmesini engellemek için çağrılmış yabancı adamlardı. Yazdı, okullar varlıklıların buluşu olan tatildeydi. Fakir çocuklarının şimdi evlerde, çiftliklerde, tozlu sokaklarda boş zamanlarını geçirmesi gerekiyordu. O sabah da iki ailenin çocukları arasındaki atışma anneleri arasında kavgaya dönüşmüştü. Kavganın başlamasının nedeni, yukarı çıkan merdivenin eski tırabzanın sallanmasıydı. Yukarıdaki ailenin büyük oğlu korkuluğun bir parçasını kırmıştı. Bu tahtayı ellerine geçiren

çocuklar tabii aşağıdaki çocuklara göre daha güçlü olmuştu. Bunun üzerine aşağıdaki çocuklar yukardakilerin gücünü alaylar ve küfürlerle azaltmaya çalışmışlardı. Aynı anda merdivenin tırabzanından kopan parça, onu tutan çocuk dikkat etmediği için yuvarlanmış ve aşağı kattaki çocuklardan birini bacağına çarpıp yaralamıştı. Çocuk acısından dehşetle haykırınca yukardakiler kaçmıştı.

Şimdi sıra annelerindeydi. Çocukların yerini onlar aldı. Yukardaki oğlunu içeri almaya, aşağıdaki de acısından haykıran oğlunu susturmaya çalıştı. İki kadın merdivende karşılaştılar. Kısa sürede az önce olup biteni unuttular, eski olaylar üzerine bir kavgaya başladılar. Konu gittikçe uzadı. Sorun her iki ailenin yoksul yaşamlarından kaynaklanıyordu. Ancak tartışmaları uzun sürmedi, aşağıdaki çocuğun bacağının sarılması gerekiyordu. Annesi polise ve ev sahibine şikâyette bulunmakla, doktor faturasını da onlara yollamakla tehdit etti. Tabii şimdi bütün kozlar onun elindeydi.

Ve trajedi böyle başladı. Yukardaki anne iki çocuğunu bir güzel patakladıktan sonra odalarına kilitledi. Doktor faturası ve insafsız ev sahibine şikâyet öfkesini tepesine çıkarmıştı. Yukardaki çocukların ağlamasını ve annenin cırtlak haykırışını aşağıdaki kindar yaşıtları merakla dinlediler. Ardından bir çocuk cıyaklaması duyuldu. Yukardaki anne korkusundan hole işemiş olan dört yaşındaki kızına bir tekme savurmuştu. Ürkek kız toparlanmaya çalışırken yandan karnına bir tekme daha yedi ve olduğu yerde kaldı. Kardeşleri yanına geldi. Öfkesi tepesinde kadın kapıyı açtı ve haykırmaya başladı. Çocuklarına eşlik etti. Yerde yatmakta olan kız biraz sızlandı, sonra sesi kesildi, gözleri kapandı. Annesi dürttü, fakat kızın sesi çıkmadı. Kadının heyecanı arttı, çocuğunu kucakladı, yatağına yatırdı. Sonra çılgınlar gibi merdiveni indi ve bir doktor

bulmak için caddeye fırladı. Az sonra da yanında bir doktorla geri döndü. Çocuğu muayene eden adam onun bağırsağından yaralandığını söyledi. Çağırılan cankurtaran bir saat sonra geldi. Bu arada sokaktaki komşular heyecan içinde evin önünde toplanmıştı. Cankurtaranın kapısında çocuklar, "Mimmi hole işlediği için annemiz ona vurdu" deyince bekleşenlerin üstüne yürüdüğü anne kendini eve zor attı.

Şimdi dışarda duran Karl ile Paul ne olduğunu öğrenmişti. Evin önünde toplanmış olan kadınlar kimse içeri girmesin diye suratları bir karış kapıda duran iki adama neredeyse saldıracaktı. Paul arkasını döndü ve yürümeye başladı. Hem yürüdü, hem de bir sigara sardı. Öfkelenmiş gibiydi, derin derin nefes alıyordu. Yanında yürüyen Karl konuşmaya başladı: "Hayvan gibi bunlar," dedi. O da öfkelenmişe benziyordu. "Kapıdaki adamlar içerdekileri korumak zorunda. Akşama kocaları döndüklerinde kim bilir ne olacak? Tabii daha önce polisler gelip onları götürmezse... Bizim oralarda böyle bir kadının yaşamı çoktan sona ermişti. Evin kapısında hiçbir erkek nöbet tutmazdı."

Paul sigarasını yaktı ve "Peki ne yaparlardı sizin oralarda?" diye sordu. Bakışları önünde öyle yürüyordu. "Sızlandı diye böyle bir yumurcağa da tekme atılmaz ki..."

"Burada insanlar çok çocuklu. Nereye gidersen git karşına bir yumurcak çıkıyor."

Paul birden durdu ve Karl'a bağırmaya başladı: "Sence küçük bir çocuğun karnına tekme atmak, yüzünü tokatlamak doğru mu? Sen eşeğin tekisin! Peki kadın ne oluyor? Onu da dövmek için üzerine yürüdüler!" Yanındakinin niçin öfkelendiğini Karl anlayamadı. "Çocuk odaya işemiş..."

"Rezalet! Kadının çektikleri yetmez mi? Ona saldırdılar, o da karşılık verdi."

"Kim saldırdı?"

"Yumurcak kız anasının ayakları altında dolaşıp durdu. Bu bir başkası da olabilirdi. O anda kadının karşısında sen de çıksan aynı tepkiyi gösterirdi." Sigarasını eline aldı, yere şöyle bir tükürdü ve eliyle Karl'ı itip: "Sen eşeğin tekisin!" diye bağırdı. "Nereye gidersen git!" Sonra arkasını döndüğü gibi yürüdü, uzaklaştı. Karl yolun ortasında tek başına kalıverdi.

Bütün gün Paul'u aradı durdu. Akşam eve döndüğünde o gün yaşadıklarını anlattığı annesi kadının kızına bu kadar kaba ve alçakça davranmış olmasına şaşırdı ve öfkelendi. Ancak ertesi gün gazetedeki haberi okuyunca oğluna inandı. Bir anne nasıl yapardı böyle bir şeyi çocuğuna?

Ertesi akşam Karl hiç beklemediği bir anda yine Paul'le karşılaştı. Çok sıcak bir günün sonunda insanlar sokaklarda geziniyordu. Karl da bir an önce eve gidip annesini almak ve onunla bir yere gitmek, belki de anıtların olduğu büyük alanların birinde kayın ağaçlarının altında dinlenen küçük insanların arasına oturmak ve dilencilerin yaptığı müziği dinlemek istiyordu. Fakat daha eve varmadan bir grup gencin arasında yürüyen uzun boylu Paul karşısına çıktı. Karl önce biraz çekindi, fakat sonra kendini toparladı, aralarına katıldı. Hiç konuşmadan öyle yürüdüler. Hava biraz serinleşmişti, kendisinden büyük gençler arasında –annesinin şimdi oğlunu evde beklemesi rahatsız etse de– hiç hedefi olmadan, elleri ceplerinde caddelerde öyle yürümek Karl'ın çok hoşuna gitti. Şimdi Paul gibi o da bu kentin, bu akşamın insanıydı, burada yaşayanlardan biriydi.

Az sonra Paul ana caddeden ayrıldı, ara sokaklara girdi çıktı. Belli bir yere gidiyormuş gibiydi. Sonunda grimsi, büyük bir binanın önünde durdular. Upuzun bina dev bir tabutu andırıyordu. Giriş kapısı alçaktı. Kapalıydı, önünde bir bekçi

duruyordu. Birkaç adım ötede de memuru andıran, şapkalı yaşlı bir adam gezinmekteydi. Görevleri bu dev binayı korumaktı. Kapının önünde duran insanların oluşturduğu kuyruk bütün sokak boyunca uzanıyor, yan sokağa kıvrılıyordu. Çoğu yaşlı, fakir oldukları giysilerinden belli olan erkekler sakin sakin bu kuyrukta bekleşiyordu. Sabırlıydılar. Bina duvarlarına dayanmış duruyorlardı, gözleri kapıdaydı, gelecek işareti bekliyorlardı. O işaret geldiğinde içeri girebileceklerdi. Burası kimsesizlerin geceleri konakladığı bir yerdi. Karşı kaldırımda erkekler, kadınlar duruyordu. Koşuşturan çocuklar çember çeviriyordu. Hiç kimse iki memurun önünde uzanan kuyruktaki insanlarla ilgilenmiyordu.

Paul'la Karl uzun kuyruğu sonuna doğru yürüdüler, köşeye vardıklarında bir el onlara doğru uzandı. Paul, üzerine kalınca bir pelerin atmış genç bir erkekle fısıldayarak sohbet etti. Biraz arkada bekleşenler Paul'un araya sızacağını sanmış olacaklar ki sıkıştılar. Adam biraz sonra Paul'a bir kâğıt uzattı ve karşı kaldırımı işaret etti. İki genç karşıya geçtiler. Paul, arkasında iç içe birkaç avlusu olan bir binanın kapısındaki küçük tabelalarda yazan isimlere baktı. Aradığı kişiyi bularak bir zile dokundu. Ona kapıyı asık suratlı bir kadın açtı, gelen gencin fısıldayarak söylediklerini şaşkın şaşkın dinledikten sonra uzattığı kâğıdı okudu ve hafifçe gülümsedi, şöyle bir sağına soluna bakındı ve onunla birlikte yürüdü. Karl biraz arkada kaldı. Sonra yorgun bir fabrika işçisini andıran genç kadın Paul'un elini sıktı, yanından geçtiği Karl'a da hafifçe gülümsedi.

Paul sakinleşmiş gibiydi, o gün Karl'a ilk kez memnun memnun baktı. Sonra avludan sokağa çıktılar, kaldırımda durdular ve karşıda bekleşen adamlara baktılar. Biraz sonra Paul, "Dün kızına vurmuş olan kadını içeri atmışlar," dedi. "Duyduğuma göre, babaları çocuklarına tek başına bakamayacağını

söyleyince üçünü de yetimhaneye vermişler. Günümüzde devlet herkesle ilgileniyor." Sustu ve sırıttı. Karl, evsiz barksızların geceleri sığındığı bir barınak olduğunu ne duymuş, ne de görmüştü. "Bu adamlara yemek de veriliyor mu?" diye sordu.

"Tabii veriliyor. Burada duş da alabiliyorlar. Barınakta pireleri pek sevmezler! Bir tane bile içeri girmeye kalkışsa hemen tutuklanır! Buradaki yetmediği için şu sıralar ikinci bir barınak inşa ediliyor. Sarayı andırıyormuş. Duyduğuma göre mermerden fayanslar, değişik karolar... Her şey çok mükemmelmiş. İnsanın evsiz kalıp orada yatacağı geliyor!" Karl bir an için ne yanıt vereceğini bilemedi. Bu söylediği hiç de fena bir fikir değildi, fakat Paul'un yanı güvenli değil gibiydi. Sadece, "Ben böyle bir barınağı hiç görmedim," diyebildi. Yanındaki atıldı: "Ah, içerisi hiç de fena değil. Ben başka yerlerde kötü uyuduğumu anımsıyorum. Burada her şey derli toplu. Önemli olan geceleri hiç kimsenin gürültü yapmaması!" Karl başını 'evet' der gibi salladı ve sustu. Karşısındaki Paul güldü. "İstersen bekleşenlere bir sor! Koşulları kabullenmeselerdi şimdi kuyrukta beklemezlerdi, kimse gelmeseydi buradaki bina da boş kalırdı. Şu gördüklerinin çoğu dünkü o karılardan daha salak! Şurada tek bir çöp kutusu gördün mü? Evsizlere geceleri yatacak bir yatak veren burası nasıl bir yer? Bunu kavraman için üzerindeki kapağı kaldırıp içine girmek zorundasın!"

Paul onun yanıtını beklemeden büyük avluya doğru yürüdü. Karl'ın peşinden gitmesi gerekti. Paul ona avlunun loş bir köşesindeki büyük çöp kutusunu göstermek istiyordu. Fakat Karl karşı çıktı, bunun güzel bir şey olmadığını söyledi. "Bak Karl, yatacak yerleri olmayan bu insanlara niçin böyle binalar yapıyorlar, bunu anlamalısın! Sokakları çöplerinden temizlemek istiyorlar. Ve çöp söz dinliyor: Ben temiz değilim, diyor

ve ötekilerin kaldırım kenarına yaptıkları oluktan akmaya devam ediyor."

Karl yanıt vermedi. Öylece durdu, gözlerini kıstı, düşündü. Hava çabuk kararıyordu. Duvarda takılı güçsüz bir gaz lambasının aydınlatmaya çalıştığı loş avluda on yaşlarında iki kız oynuyordu. Yere tebeşirle çizdikleri bir karenin içinde hiç bıkmadan oynuyorlar, oradan oraya atlayıp sıçrıyorlardı. Paul bir ıslık çaldı. Kızlardan biri koşarak yanına geldi, diğeri ise yerdeki kareyi korumak istermiş gibi içinde durdu. Paul eğilip kızı örgülü saçlarından tuttu, kulağına bir şey fısıldadı. Kız 'evet' der gibi başını salladı, arkadaşına, "Anneme bir şey söyleyip hemen geleceğim!" diye seslendi ve hızla koştu, evden içeri girdi.

O akşam büyük kentin loş caddelerinde yavaş yavaş yürüdüler. Bir ara kendilerini bir insan kalabalığının ortasında buldular. Herkes uzaklara, gökyüzüne bakıyordu. Karl böyle bir şeyi ilk kez görüyordu. İnsanların ilgisini kırmızı, pembe bulutların önünde yükselen siyah bir siluet çekiyordu. Onlar büyük kentin dev sarayları, içinde sözü geçen Efendilerin yaşadığı gösterişli yapıtlardı. İnsanlar suskundu, hiç kimse konuşmuyordu. Paul, kolunu Karl'ın omzuna atmış öyle duruyordu. "Bu bir serap," diye mırıldandı. "Çölde yürüyen adam susuzluktan ölmek üzeredir. Birden çok ötelerde sular ve gökyüzüne yükselen palmiyeler görür. İşte şu gördüklerin tepede yaşıyor, bizler de aşağıda, bir bataklığın içinde. Biz kısa süre bu bataklıktayız. Sonra buralar yok edilecek, bizlerin de sonu gelecek. Gördün, bir şey yaptıkları yok, öyle bakıp duruyorlar, günün birinde bizim sonumuz gelecek, biteceğiz."

Karl onun gittikçe heyecanlandığını fark etti. "Yine de arada sırada, bizler huzursuzluk çıkarıp onları rahatsız ettiğimizde, oturdukları tepeden aşağı iniyorlar, ellerindeki meşaleleri üze-

rimize şöyle bir sürüyorlar. Bunu yapmak zorundalar, çünkü evsizlerin barksızların sayısı gittikçe artıyor, onlara kalacakları yerler yapmak öyle pek kolay değil; duvarlara yaslanıp uzun kuyruklar oluşturmalarını, kentin caddeleri doldurmalarını da istemiyorlar."

Paul'un bakışları buz gibiydi. Düşmancaydı. Karl'ın omzundaki kolunu çekmedi.

Yeni bir dünya

Birlikte bir akşam gezintisi daha yaptılar. Sonra Paul bir daha görünmedi. Onun nerelerde olduğunu, ne yaptığını Karl bilmiyordu. Kentin pazar yerlerinde ya da her gün geçtiği caddelerde Paul'a rastlamadı. O ise her gün kasap kadınla, sebze satan iki kadına gelen malları taşımaya devam etti. Yapacak çok iş olmasına karşın Paul ortada yoktu. Halde sebze satan bir adam: "Oğlan kendine dükkân açmış olabilir," dedi. Bir akşam, kısa süre önce tanıdığı gruptaki kızlarla oğlanların otelde yaptıkları buluşmalarına gitti. Fakat onlar, ilk geldiğinde aniden ortadan kaybolduğu için ondan şüphelenmiş olacaklar, Karl'ın suratına bile bakmadılar. Sözü geçen birisi olarak kabul ettikleri Paul üzerine ise kötü konuşmaktan kaçındılar, sadece, "Kendine bir kız bulmuş olacak," dediler. "Şimdi onunla eğleniyor... Yakında yine çıkar ortaya."

Karl onu aradı. Böyle bir dostu hiç olmamıştı. Fakat kısa süre sonra Paul'un farklı biri olduğunu, başkalarının da kendisi

gibi düşündüğünü fark etti. O, onlardan biri değildi. İnsanlara davranışı değişikti. Sanki Paul'la yan yana yürümek onur verici bir şeydi. Onun bulunduğu yerlerde hep çevresinde oğlanlar ve kızlar toplanıyordu. İçten birisi olmamasına, kendini çoğu kez izole etmesine karşın insanları kendine çekmesini biliyordu.

Karl son günlerde annesiyle daha az ilgilenmeye başlamıştı. Buna üzülüyor, fakat nedenini bilemiyordu. Para kazanmak için sabah sabah yola koyulmak zorunda mıydı? Evde çok şey değişmemişti, sadece annesi o geceki olaydan ve hastanede geçirdiği günlerden sonra yumuşak başlı, kendi halinde birisi olmuştu. Ellerindeki biraz parayı harcıyordu, hiçbir yerden yardım da beklemiyordu. Annesinin bütün ümidi Karl ise boş saatlerini sağda solda geçiriyordu.

Karl bir akşam, her zamanki gibi şık giyinmiş, başında kasketi, hep buluştukları alandan geçerken karşısına Paul çıkıverdi. Onu görünce el sallayıp: "Merhaba şık Beyefendi," diye selamladı. Fakat son günlerde nerede olduğunu anlatmaması Karl'ı üzdü. Sormaya da çekindi. Sonra Paul koluna girdi, birlikte yola koyuldular, tanıdıkları caddeleri, alanları geçtiler.

Kentin kuzeyine uzanan, sağında solunda fabrikalarla kocaman apartmanların bulunduğu geniş bir caddede ağaçların altında yürüdüler. Yanlarından elektrikli tramvaylarla otomobiller geçti. Kaldırımlar az aydınlatılmıştı, buralarda onlardan başka pek gezinen yoktu.

Bir ara durdular, dönüp arkalarına baktılar. Gökyüzü başlarının üstündeydi. Az önceki, altında ışıl ışıl süslü çelenklerin uzandığı kutsal ve yüce, o sonsuz, suskun kara gökyüzü değildi. Şimdi bu dünyadan koparılıp yukarı atılmış, binlerce ve binlerce yıldızla süslenmişti. Büyük kentin üzerinde ise alevlerden oluşmuş kıpkırmızı bir dev kubbe yükseliyordu. O şimdi gökyüzünden ve onun gizemlerinden kopup ayrılmış,

tek başına, istediği gibi yaşayan bir kent olmuştu. Ötelerde, karanlığın içinde görünen bu kent, homurdanan, hırlayan, sanki yaşamın terk ettiği, çürümeye başlamış, fosfor gibi ışıldayan dev bir bedendi.

"Bir kadın çocuğunu nasıl dışlar," diye sordu Paul, "sen bunu bilir misin? Kadın, yaşamı en iyi tanıyandır. Burada dallarda oturan serçelere de sorabilirsin... Yaşamı her canlı tanır ve onu istediği gibi yaşamak ister. Bunu başaramayınca da çevresine saldırır. Çırpınır durur, yakınındakileri tırmıklar ve sonunda ölür gider. Kadın başkalarının kendisine karışmasına, ona akıl vermesine karşı çıkar. Kimi zaman söylenenleri kabullenir gibi görünse de, sonunda kafasına koyduğunu yapar. O kadın şimdi bir suçlu ve başkalarının işlediği suçun cezasını çekiyor."

Geniş caddede kol kola yürüdüler. Binalar değişti, sokak lambalarının ışığı güçlendi, bahçeler içindeki villaların önünden geçtiler. Az sonra Karl çok heyecanlandığı, çok şaşırdığı bir şey yaşadı. Hoş bir banliyö istasyonun karşısında, bahçeler içinde, önünde sayısız otomobilin park ettiği şık bir kafenin önünde durdular. Çok iyi giyimli beyler ve bayanlar dolaşanları süzüyor, birbirleriyle sohbet ediyor, ağaçların karanlığında kayboluyor, karanlıktan lambaların aydınlığına çıkıyordu. Hizmetçi kızlar, beylerle bayanların köpeklerini gezdiriyordu.

Paul canlanmış gibi konuştu: "Burası güzel ve sakin." Sonra Karl'ın yanından ayrıldı, rahat adımlarla kumlu yoldan kafenin arkasındaki bahçe pavyonuna doğru yürüdü. İçeri girdi ve arkasına dönüp Karl da geliyor mu diye baktı ve "Çok yazık, bugün müzik yok," dedi. Sonra masalardan birine oturdular, halılarla kaplı salonu dolduran fısıltıları, kaşık ve kadeh seslerini dinlediler. Siyah giyimli, küçük beyaz önlüklü genç kızlar beylerle bayanlara hizmet ediyor, ışıldayan küçük tepsilerde taşıdıkları küçük porselen çaydanlıkları, şişeleri ve ince

kadehleri, dondurmaları veya koyu kırmızı bir içecekle dolu bardakları masalara bırakıyorlardı. İki genç adam, üzerinde çiçekli örtü duran küçük bir yuvarlak masada yan yana, geniş koltuklarda oturdular, diğer müşteriler gibi açık pencerelerden ışıldayan ağaçlara, sohbet ederek gezinen beylerle bayanlara, hizmetçi kızlara ve yanlarındaki köpeklere baktılar.

Karl, garson kızın getirip saygıyla önüne bıraktığı, güzel kokular yayılan çayını yudumladı. Kaşığını pastanın yanındaki kremaya uzatırken 'Acaba akşam bu saatte evde annem ne yapıyor,' diye düşündü. Paul ise hiçbir şey düşünmüyormuş gibi rahat rahat koltuğuna kurulmuştu. "Burası yeni açıldı, bu saatte pek iş olmuyor, müşteriler daha çok öğleden sonraları uğruyor." Karl'ın aklına bir şey gelmişti, şimdi pek yeri değildi, fakat yine de, "Babamın da lokantalı küçük bir oteli vardı..." dedi. Paul gülümseyerek ona baktı. "Daha önce anlatmamıştın. Köylüler borç yaptı, yabancı müşteriler de uğramadı. Öyle mi?" Karl bir an sustu. Paul yanıtını beklemedi, garson kıza sigarasını yaktırdı. Kız masalarına yakın duruyor, bakışları hem ciddi hem de canlı, delikanlıya gülümseyerek bakıyordu.

"Buraya niçin geldiğimi merak ediyorsun, öyle değil mi? Kafe hoşuma gidiyor. İşte bu nedenle geliyorum. Burada oturuyorum. Buranın güzelliğini sadece onlara bırakmıyorum. Burası onların olduğu kadar bizlerin de. Bunu kavramalısın. O dar kafalıların dalaverelerine sakın kanma! Biz de yararlanmalıyız temiz havadan, müzikten, eğlencelerden, danslardan, kadınlardan... Onlar bütün bunlara sahip diye kıskanç olmayacaksın. Sen de aynı şeylerden yararlanacaksın. Belki güzel şeyler ellerinde, fakat hiçbiri sadece onların malı değil ki! Bir gün gelecek biz de aynı şeylere sahip olacağız. Sadece akşamları şurada oturmayacağız, onlar gibi deniz yolculukları da yapacağız. Ben bir sürü yere gitmek istiyorum. Kolonilerde

bile iş verseler gideceğim. Senin kadınlarla tabii bir ilgin yok, öyle değil mi?" Karl'ın yüzü kıpkırmızı oldu. "Sakın o grubun arasında olduğunda budalalık yapma! O herifler, kızların sadece kendilerinin olduğunu sanır, onları altın gibi muhafaza ederler. Kızlar ise böyle düşünmez. O heriflerin en çok korktuğu şey, kendileri gibi düşünen bir başkasının kızlara sokulmaya kalkışmasıdır. Ha ha ha!" Sigarasının dumanını burnundan savurdu. "Karl, onlar hiçbir şeyden utanmaz. İnandıkları Tanrı'dan bile! Öyle olsaydı günümüzde kentler bambaşka olurdu."

Sonra hiç konuşmadan öyle oturdular. Paul sanki kafe onunmuş gibi kendinden çok emin sağına soluna bakınıyor, masalarda oturanları uzun uzun inceliyordu. Karl kendini önce bir masal kahramanı sandı, fakat sonra 'ben bir hırsızım' diye düşündü. Paul gibi düşünebilmeyi isterdi. Paul gelen garsona hesabı ödedi, genç kız çiçekler gibi açtı, yanakları pembe pembe oldu. "Haydi şimdi elektrikli tramvaya binelim, elimizdeki şu hayvan pancarlarını bir satalım."

Az sonra birbirlerine veda ederlerken ikisi de çok keyifliydi.

Karl bu genci çok beğeniyordu. Annesine yeni arkadaşından ayaküstü biraz söz etti. Fakat anlattıkları annesinin pek hoşuna gitmemiş gibiydi. Sustu, o akşam Paul'dan daha fazla söz etmedi. Annesi bir süre oğlunu göz ucuyla süzdü. Karl bakışlarını kaçırmadı. Karşısında otururken biraz dağınık, biraz heyecanlı, biraz da hüzünlüydü. Havadan sudan, önemsiz bazı şeylerden söz etti. O gün yaptıklarını, kimlerle tanıştığını anlattı. Fakat çoğu annesine yabancı şeylerdi. Sadece Paul'dan söz ederken annesi ilgiyle dinledi, oğluna bazı sorular sordu. Ancak Karl hepsini yanıtlamadı. Oğlu nasıl bir yola girmişti?

Bunu bilmek önemliydi, fakat daha önemlisi yeni tanışının Karl'ı elinden kaçırmamasıydı. Büyük kentte peşinden gitmesi çok zordu.

Kadın, heyecanla bir şeyler anlatan oğlunun kafasını yoran şeyler olduğunun farkına vardı. Neler olduğunu bilmeliydi. 'Bunu yapmak anne olarak benim görevim,' diye düşündü. Karl bir sabah evden çıkarken, o gün öğle yemeğine gelmeyeceğini söyledi. Pazar yerinde arkadaşı Paul'la buluşacaktı. Anne öğleye doğru küçük oğlu Erich'i teyzesine bıraktı ve yüreği çarpa çarpa Karl'ı aramaya başladı.

Oğlunu o gün, Prusya Kralı Büyük Friedrich'i at üzerinde gösteren anıtın olduğu –Karl oradan sık sık geçtiğini söylemiş olmasına karşın– alanda bulmayacağını biliyordu. Anne yine de oradan geçti. Anıtın çevresindeki sıralarda çoğunlukla fakir insanlar oturmaktaydı. Kadın birden sevindi, yüreği hızla attı, sonra korkar gibi oldu, çünkü oğlu gerçekten de oradaydı. Başı önünde, sakin, öyle oturuyordu. Yanındaki, ondan biraz büyük, uzunca boylu, sarışın bir genç sigara içiyor ve masmavi gökyüzüne bakıyordu. Onları bulmuştu. Durdu, bir süre uzaktan baktı. Sonra sıralardan birine oturdu, bakışlarını iki gençten çekmedi. Annenin bakışlarında sevecenlik vardı. Oğlu gerçekten büyümüş gibiydi. Kadın mutlu oldu, içi şükran duygularıyla doldu, oğlu hakkında yanlış düşündüğü için kendi kendine kızdı. Ayağa kalktı, sanki rüzgârla şişmiş bir yelken onu sürüklüyordu, iki gence doğru yürüdü. Karl'ın önünde durdu. Annesini gören oğlan heyecanla ayağa fırladı. Yüzü kireç gibi olmuştu. Bakışları korku dolu annesinin elini tuttu. Kadın gülümsedi, bir an karşısında, korktuğu için bağıran küçük oğlu Erich'in yüzünü görür gibi oldu. Karl kendine gelmeye çalıştı. Sanki son haftaların olayları bir an için yüzüne yansımıştı. Babası, annesinin intihara kalkıştığı o gece, hastane günleri...

Sonra o da gülümsedi, annesini gördüğü, elini tuttuğu için kendini mutlu hissetti. "Seni aradım," dedi, gülümseyerek oğluna ve Paul'a baktı. "Az sonra Erich'i dayısından almam gerekiyor..." Karl annesine onunla beraber geleceğini söyledi. Fakat kadın iki gencin arasına oturdu.

Büyük kentin büyük alanında, koşuşturan insanların ortasında, hiçbir şey yapmadan öyle oturmak, iki gencin yanında güzel havanın tadını çıkarmak hoşuna gitti. Karl annesine baktı, rahatladığını sezdi. Sanki bir an için güzelleşmiş gibiydi. Gördüğü kadınlar arasında en güzeli annesiydi. Böyle bir anneye sahip olduğu için kendini o anda çok mutlu hissetti.

Paul da bir an için yanında oturan ve konuşan kadını süzdü. Kadına oğlunun yeni arkadaşı yaşından büyükmüş gibi geldi. İyi bir aile çocuğuna benziyordu. Fakat niçin pazar yerlerinde gezinip duruyordu, niçin oğluna ailesinden söz etmemişti? Yine de Karl'ın böyle bir arkadaşı olduğu için sevindi. Az sonra kalkarken, oğlu gündüzleri annesiyle biraz evde kalsın, Erich de onu tanısın diye Paul'a sık sık evlerine uğrayabileceğini söyledi. Genç adam davete saygıyla teşekkür etti. Karl, 'bize uğrayacağını sanmıyorum' diye düşündü. Hem annesi niçin buraya gelmişti? Onu kendine bağlamak istediğini sezer gibi oldu. Fakat o evden kopabiliyor muydu? Sonra annesi böyle düşündüğü için sevindi. Kalktı, onunla birlikte eve gitti.

Az sonra şöyle bir arkasına döndü. Oturmaya devam eden Paul merakla arkalarından bakıyordu.

Mahkeme kararı

Annenin yaşamında pek bir şey değişmedi. İntihar girişimden sonra alacaklılarla görüşmelere tamamen son verdi. Yaşadıklarının ve eski günahlarının altında ezilmeye başlamış, kendini hep suçlu hissetmişti. Yaşamının mutlu günlerinde elindeki parasını kocasına hiç çekinmeden vermişti, fakat bir zamanlar yaşananlar onun için artık bitmişti. O ise kendini her şeye karşın koruyabilmiş, kabuğu sağlam kalmıştı. Yüzü, saçları, vücudu ve günlük yaşamındaki alışkanlıkları değişmemişti. Bundan sonra neler yapacaktı, içinde daha neler kalmıştı?

Evet, alacaklılarla bütün ilişkisini kesecekti. Çocukları yanındaydı, onlar onun güneşiydi, başlarını soktukları bir evleri de vardı. Alışverişini yapıyor, mutfağında yemeğini pişirebiliyordu. Bunlar mutlu olmasına yetiyordu, daha fazlasına gerek yoktu.

Alacaklılardan ona pek zarar gelmedi. Ağabeyi haklı çıkmıştı, icra memuru iki kez uğramıştı. Yaşlıca, kendi halinde

adam ilk geldiğinde odaya ve mutfağa bakmış, kadınla biraz sohbet etmiş, ikinci gelişinde de sadece görevi gereği şöyle bir uğradığını söylemişti. O günden sonra da bir daha görünmemişti. Gelen resmi mektupları hiç açmadı, mutfaktaki masanın çekmecesine, kaşıklarla bıçakların yanına koydu. Haftalar sonra zarfları açıp şöyle bir göz attı, bazılarını yarısına kadar okudu ve çöpe koydu. 'Hepsi çoktan ölmüş gitmiş şeyler,' diye düşündü, 'huzur içinde bırak onları...'

Bir sabah, Erich'in sırtına çantasını takıp kapıdan çıkmaya hazırlanırken büyük oğluna, "Beni hep böyle tek başıma mı bırakmak istiyorsun?" diye sordu. "Öğleden sonraları veya akşamları Paul'la buluşacak zaman buluyorsun..." Oğlan bu sözlere şaşırdı, ne de olsa çalışmaya gidecekti ve annesinin bundan haberi vardı. Bakışları biraz tuhaftı, söylediklerini umursamıyormuş gibiydi. O sabahki davranışları farklı gibiydi. Sonra kasketini aldı, ceketini şöyle bir fırçaladı ve annesinin peşinden merdivenleri indi.

Az sonra Erich'i, çevresi parmaklıklarla kapalı iç sıkıcı okuluna bıraktılar. Küçük oğlan gülümseyerek onlara el salladı ve çabucak sırtları çantalı diğer öğrencilerin arasına karıştı, kışlayı andıran binadan içeri girip gözden kayboldu. Anne son bir yılın nasıl geçtiğini anımsayamadığını söyledi. Çayırları, ormanları çoktan unutmuştu. Oralara gezinti yapmak kolay değildi, fakat kentin sokak ve caddelerinde dolaşmak ona yetiyordu. Karl karşı çıkmadı, sadece "evet" dedi, çünkü annesinin geçirdiği o kötü gecenin ardından kente yapacağı ilk gezintiydi. Son günlerden söz etmeden yürüdüler. Bugünkü gezintinin tadına varmaları gerekiyordu, atlatılan ağır bir hastalığın ardından Tanrı'ya dua etmek için kiliseye gitmeye benziyordu. Annesinin az sonra kent merkezine doğru yönelmesi Karl'ın pek hoşuna gitmedi.

Caddeler, alanlar, insan yığınları... Kadın zor durumda, sinirli olduğu gün ve haftalarda buralardan sağına soluna bakmadan geçmişti. Şimdi ise her şey bambaşkaydı, yanında birisi vardı. Kadın yürürken kafası düşünce doluydu: geziniyorum, yanımda birisi var, bana buraları gösteriyor, söylediklerime seviniyor.

İnsanlar kâğıt helva satan bir dükkânın önünde durmuş nasıl yapıldığını seyrediyordu. Kadın derin bir nefes aldı, güzel kokuları içine çekti. Bir süre öyle durdu, gözlerini kapattı. Son ayların dayanılmaz acılarını içinde hissetti, dudakları buz gibi oldu, fakat yanımda duran birisi var, o öldü gitti ve onu bana bıraktı. Artık yaşamayan kocasına olan nefreti içinde birden yükseldi. Burada daha çok duramayacaktı. Oğlunu elinden çekip yürüdü. 'Yaşamım henüz son bulmadı. Günü geldiğinde ben intikamımı alacağım, sen yattığın yerde yat, ben yaşamımı sürdüreceğim!' Karl annesi gibi uzun boyluydu, geniş omuzluydu. Kadın oğlunun koluna girdi. Karl gurur duydu, başını çevirip annesine şöyle bir baktı, yüzünü hafifçe örten peçesinin ardında gözlerini seçti. Bakışları kararlıydı, tutku doluydu. Babasıyla tartıştığı kimi günlerden anımsadı onları. Kadın, 'hayatını sürüyor,' diye düşündü ve oğlunun yanında yoluna devam etti. Karl onunla beraberdi, bir daha zor günler geçirmeyecekti. Acaba oğlu şu anda neler geçiriyordu kafasından, bilmek isterdi.

Kent merkezinde bir hareketsizlik vardı; dükkânlar, uykusundan yeni uyanmış, sevdiğini bekleyen bir kadını andırıyorlardı. Sonra o boşluğu güzel düşler doldurdu: Sevdiği adam şimdi nerede, kiminle konuşuyor, acaba bugün ne giymiş, acaba bugün telefon edecek mi? Sonra dün akşam birlikte geçirdikleri saatleri gözünün önüne getiriyor. Düşüncelerinde ona gidiyor, yaklaşıyor, bugün ve bugünden sonraki günleri

düşlüyor. Banyonun sularına uzanıyor, kendine geliyor, rahatlıyor, onun daha çok ilgisini çekmek, onu kendine bağlamak istiyor. Az sonra aynanın karşısına oturuyor, uzun uzun yüzüne bakıyor, ellerini ve vücudunu seyrediyor. Yine onu düşlüyor, düşünceleri özlemle doluyor, çok uzaklardan ona dokunuyor. Kendini ona hazırlıyor, vücuduna kremler sürüyor, yüzüne makyaj yapıyor, düşünde ona yakınlaşıyor, ona öpücükler konduruyor...

Önlerinden geçtiği lüks mağazalar ve alışveriş merkezlerinin de böyle bir yaşamı vardı. Akşam olup da büyük kapılarını ve ağır demir kepenklerini kapatınca mutlaka onlar da benzeri duygular yaşıyordu. Sahipleri, çalışanları ve gün boyunca gelip giden yüzlerce kadın ve erkek gidince, salonlarına, masalarına ve tezgâhlarının üzerine derin bir uyku çöküyordu. Şimdiyse güneş ışığı vitrinlerin camlarından içeri giriyor, kumaşları, perdeleri, yer halılarını, mobilyaları, lambaları, giysileri, şapkaları canlandırıyor, onlara şekil veriyor, değişik renklere büründürüyordu. Güzel bir gündü. Büyük mağazaların kapıları ardına kadar açıktı, sanki salonlarla cadde bütünleşsin, salonlar cadde olsun isteniyordu. Orada gezinen burada da geziniyordu. Sen tek başına değilsin, hüzünlü yalnızlığına eşlik eden var bugün...

Kadın, yanında oğluyla yavaş yavaş uyanmakta olan caddelerde yürürken ne dükkân vitrinlerine baktı ne de yanından geçen araçların gürültüsünü duydu. O sadece oğluna baktı, sesini dinledi. Bir an için yanında onun gibi birisinin, genç ve güçlü, istekle geleceğini bekleyen bir insanın bulunmasını, onu korumasını, ona siper olmasını çok arzuladı. Kendine çiçeklerle silme kaplı çayırlar bulmuş, vızıldayarak onlara saldıran bir arı gibi heyecanlandı.

Coşkuyla yoluna devam etti. Biraz sonra yüzünü örten peçeden rahatsız oldu. Karl'a onu çıkarmak istediğini söyledi. Kalabalıkta ve sıcakta ondan sıkılıyordu. Bir kapı girişinde kara tülü açıp sol omzuna attı. Kızarmış canlı yüzü göründü, rahatlamış gibi hafifçe gülümsedi. Yanında yürüyen, ona bugün eşlik eden oğlunun da yüzünü artık daha rahat seçiyordu. Anlattıklarına daha çok, daha merakla kulak kabarttı. Karl annesiyle büyük mağazalardan birine girdi, bir sürü kat çıktılar. Salamlar, sosislerle dolu tezgâhlara bakarken kadının gözünün önüne çiftliklerindeki ahırlarda böğüren inekler geldi. Oğlunun sözleriyle kendine geldi: Biz artık bu kentte yaşıyoruz, biz buradaki insanların bir parçasıyız, gördüklerimiz aynı zamanda bizim. Heyecanlandı. Karl, kısa süre önce Paul'un bahçeli lokantada otururken söylediklerini tekrarlamıştı. Sözleriyle annesinde yepyeni duygulara neden olmuştu. Kadın kendini çoktandır böyle hissetmemişti.

Güzel bir öğleden önce geçirdiler. Karl'ın kısa süre önce kapısında durduğu pastanenin olduğu alanda limonata içtiler, salamlı bir sandviçi paylaştılar. Sonra küçük kardeşini okuldan alıp eve döndüler. O gün öğleden sonrayı heyecanlı konuşmalarla geçirdiler. Kadının kafası karışık gibiydi, sabah gördükleriyle ve yaşadıklarıyla sanki şimdi ne yapacağını bilmiyordu. Kendini yorgun hissediyordu, karanlıkta yer yatağına uzandı. Sonsuz bir düşe daldı. Bir evi vardı, çocukları yanındaydı, inanılmazdı. Erkeğinin kolunda yeni yaşamında yürüyordu. Söylediklerini dinliyordu. 'O senin erkeğin olacak' (Fakat hiç erkeği olmamıştı).

Bir gün önce yaşadıklarıyla, değişik duygularıyla çok yorulmuştu. O gün evden çıkmadı. Karl'a kardeşini okula götürmesini, sonra da kentte biraz dolaşmasını söyledi. Öğleden önce eve dönmesini istemiyordu. Sonra ortalığı topladı, temizliğe

girişti, sökük dikti, aklına ne gelirse yaptı. Son günlerde kafasını dolduran bir düşünceden kurtulamıyordu: Onun bir erkeğe gereksinimi vardı. Oğulları öğleye doğru döndüğünde ev işlerini bitirememişti; Karl'a kardeşiyle bir yerlerde gezmeye gitmelerini söyledi. Sonra kendi kendisiyle savaşını sürdürdü, kafasındaki karmakarışık düşüncelerden kurtulmaya çabaladı. Şapkasını başına geçirdi, peçeyi taktı, sokağa çıkmaya kararlıydı. Kapıya doğru yürüdü, açmak için tokmağa dokundu ve aynı anda hızla elini çekti. Yine ocağın başına geçmeli, bir şeyler yapmalıydı, fakat başaramadı. Ruhu bomboştu. Denizlerin derinliklerinde, bir kaya oyuğunun içinde oturan, oradan kıvrımlı beyaz kolunu uzatıp yakaladığını hızla kendine çeken bir ahtapot sanki ona dokunuyordu. Mücadele ediyor, çırpınıyor, fakat ondan kurtulamıyordu. Kendi kendiyle savaşırken bir şeyi çok iyi hissetti: Kocasına olan nefreti sonsuzdu. Her şey artık geride, çok gerilerde kalmıştı. Evet, o şimdi tek başınaydı.

Küçük dairesinde öğleden sonra onun için çok kötü geçti. Küçük oğlunun yatağına uzandı, kendini terk edilmiş hissetti, ıstırap dolu, için için ağladı. Ne kadar isterdi kocasıyla aynı gün ölmeyi. Çocuklarını evlat edinecek birileri bulunurdu. Şimdiyse bu dev kentte tek başına oturuyordu, yaşı kırkı bulmuştu, tüm ömrünü ona hep yabancı kalan tek bir erkeğe harcamıştı. Kendini kötü hissettiği anlarda hep uykusu gelirdi. İşte şimdi de başı dizlerine düşmüş, yarı karanlık odada otururken –fakat az sonra Erich'i teyzesinden alması gerekiyordu– kötü bir uyku bastırdı, gözleri kapandı, kendini düşlerle dolu bir dünyada buldu. Düşünde karşısına kapkara, vücudu yukardan aşağı kirpi gibi kıllarla kaplı, insanla goril arası çok tuhaf bir yaratık çıktı, sokuldu, ona sarıldı. Dayanılacak gibi değildi, sonu gelmişti. Terler içinde uykusundan uyandı. Kapkaranlık odada iskemlede oturuyordu. Bu düşün ardından

sanki rahatlamış gibiydi, sakinleştiğini hissetti. Ayağa kalktı. Kapı çalınmıştı. Erich gelmişti. Arkasında Karl duruyordu.

Ertesi sabah Karl uyandıktan sonra mutfakta annesine yardım ederken geçen gece hakkında bir karar alındığından habersizdi. Bu karar kesindi ve bütün yaşamını etkileyecekti. İlerde, çok zaman sonra yaşamın zorluklarıyla mücadele ederken geçmişini hiç düşünmedi. O gece, uykusundayken hakkında verilmiş olan karara hiçbir zaman karşı koyamadı. Yattığı odanın yanı mutfaktı. Mutfak o gece büyümüş, tavanı sonsuza yükselmiş, bir katedralin kubbesini andırmıştı. Uykusuz bir gece geçiren kararlı bir insan onun geleceği ve gelecekte onunla beraber olacak başkaları üzerine de karar vermişti. Buna karşı çıkmak mümkün değildi. Şimdi Karl'dan ve kardeşinden daha büyük ve güçlü bir insan, yazgısını o gece alacağı kararla belirleyecekti. Karl da buna yaşamın gerçeği gözüyle bakacak ve böylece kabullenecekti.

Çünkü bu insan annesiydi.

Çaresizliğinin kulağına fısıldadıklarını kabullenmişti. Çaresizliğin buz gibi sularında yüzmüştü. Fakat şimdi her şey geride kalmıştı. Mutfağın karanlığında saatlerce oturmuş, hava aydınlanana kadar başı önünde düşünüp durmuştu. O yaşamak istiyordu. Kimi olanaklar yok değildi. Yanında oğlu Karl, kentin sokak ve caddelerinde saatlerce gezinmişti. Ona bağlı kalacaktı. 'Artık hayatta olmayan adam hesaplarını yanlış yapmış,' diye düşündü. Yanımda birisi daha var ve o benimle kalacak. Ben öyle istiyorum ve bu istediğim gibi gerçekleşecek. Bütün gece nasıl öç alacağını düşündü durdu. Geçmişiyle hesaplaşırken sakindi, kendini güçlü hissediyordu. Yeniden yaşamaya başlıyordu.

Sabah oldu, hava aydınlandı, yan odada Karl'la Erich uykularından uyandılar. Karl artık capcanlı, sevinç dolu genç

bir insandı. Kadın yarı uyuklayan küçük oğlunu okşadı, elini yüzünü yıkadı. Karl gülümseyerek onları seyretti.

Bir öğle üzeri Paul kapılarını çaldı. Kadın onun ziyaretini beklemiyordu. Karl evde değildi. Paul'un bunu bilinçli yaptığını ilerde öğrenecekti. Anne ve küçük Erich'le mutfakta bir saatten fazla oturdu, kadının yaptığı kahveyi yudumladı, küçük çocuk ona odasını gösterdi, öğretmeninin verdiği ödevleri de. Paul'un Erich'le yakından ilgilenmesi annesinin hoşuna gitti. Yetişkin bir insanın küçük bir çocukla böyle ilgilenmesine hiç tanık olmamıştı. Paul ona masal anlatmadı, onunla ciddi ciddi sohbet etti. Kadın genç adamın ailesi hakkında hiçbir şey bilmiyordu. On dört yaşına bastığında küçük bir kentten tek başına buraya geldiğini söyledi. Geride bıraktığı ailesi büyüktü, o buraya kapağı atmayı başarmıştı.

Kadın ona birkaç kez ilerisi için kafasından neler geçirdiğini sordu. Ne de olsa on sekizine yaklaşıyordu ve kendine henüz doğru dürüst, kalıcı bir meslek seçmemişti. Son dört yılını sağda solda değişik işler yaparak geçirmişti. Bu böyle devam edemezdi. Kadın onun böyle bir yaşam sürdürmesini pek anlayamıyordu. Fakat genç adam ilerisi için pek planları olmadığını söyledi. Bütün mesleklerde yeterince eleman vardı. O kimseye rakip olmak istemiyordu. Şimdiye kadar doğru dürüst bir meslek öğrenmemişti. Bu yaştan sonra da okul sıralarında oturmayı düşünür müydü? Paul hafiften gülümsedi ve gözlerini yere dikip bir an sustu. Az sonra tekrar başını kaldırdı, kadının gözlerinin içine bakarak, kentin sokaklarında gezinenin çok kişiyle karşılaştığını, yeni yeni insanlar tanıdığını söyledi. Hem bu dünyada bütün hafta bir kunduracının, bir marangozun yanında çalışıp pazarları çocuk arabası sürmekten yapacak başka o kadar çok şey vardı ki...

Bu gibi şeyleri daha önce nerede duymuştu? Genç adam küçük oğlu Erich'i bacakları arasına almış, sakin sakin karşısında oturuyordu. Evet, evet, kocası da arada sırada böyle şeylerden söz ederdi. Sonunda onu yitirmişti. Birden içini bir korku kapladı, Paul'un söyledikleri hoşuna gitmedi, onunla konuşurken dikkatli olmalıydı. Karşısındaki genç konuşmasını sürdürürken, o düşüncelere daldı, söylediklerini duymadı. Gözünün önüne, geçmiş günler geldi. Ahırda otlayan at başını yerde yatan ölü kocasına uzatıyordu. Sonra evin kapıları açılıyor, onu içeri taşıyorlar, kanepeye yatırıyorlardı. O anı heyecanla anımsadı, boğazı tıkanır gibi oldu. Paul konuşmasını sürdürürken kadın bir şeyler mırıldandı. Karşısındaki genç ne söylediğini hemen anlayamadı. Karl'ın böyle bir yaşamı olmayacaktı. Dayısıyla konuşmuştu, ekim başında yanında çıraklık eğitimine başlaması düşünülüyordu. Henüz kesin olmamasına karşın o gün Paul'a bundan söz etti. Ancak tepkisini görünce bu eğitimin bir an önce gerçekleşmesini çok arzuladı.

Karşısındaki genç sakin sakin konuştu, böyle bir eğitim çok güzeldi, Karl'ın geleceği için mutlaka çok iyi bir seçimdi. Kadın Paul'un sözlerini dikkatle dinledi, ancak söylediklerinin altında biraz da alay yatmıyor değildi. Yoksa o mu aşırı duyguluydu, gencin sözlerini yanlış anlıyordu? Paul sohbeti biraz uzattı, Karl'ın eve dönmesini beklemek istediğini söyledi. Sonra omzuna oturttuğu küçük Erich'i yere bıraktı. Kadın karşısındaki uzun boylu gencin sempatik davranışlarına ve rahat hareketlerine şaşırdı. Acaba hakkında yanlış mı düşünüyordu ve Karl'ın iyi bir arkadaşı olmasına engel mi oluyordu?

"Yakında tekrar uğrarsanız sevinirim," dedi Paul vedalaşırken. Az sonra Erich'le baş başa kaldı. Annesinin ekşi suratla, alnında kırışıklarla, dudaklarını büzerek oturması küçük oğlanı rahatsız etti.

Suikastlar

Yirmi yıl önce çok önemli bir yenginin ardından kralın ordusuyla beraber girdiği kent o yıllarda hızla gelişmeye başlamış, aradan geçen süreçte nüfusu hızla artmış, yeni yeni binalar yapılmış, değişik kuruluşlar kente yerleşmişti. Yaşlı kralın zafer anıtının çevresindeki yerleşim bir adayı andırıyor, hemen yakınındaki oğullarının, generallerinin ve kendisine bağlı en yüksek makamların saraycıklarının ortasında her şeye hükmediyordu. Savaş sırasında büyük yiğitlikler gösterdiği için kendisine bağımlı halkına bazı özgürlükler vermiş, fakat ardından onların saflığından da yararlanmıştı. İnsanlar çalışmış ve çalışmış, o devletin gücüyle zenginliğini sürekli arttırmış, tam anlamıyla krala tabi bir halk olmuştu. Kısa sürede çevrede peş peşe fabrika bacaları göğe yükselmiş, köy ve kasabalardan sayısız insanı büyük kente çekmişti. Yeni bilim enstitüleri, akademiler, müzeler ve ordu, devletin bayrağını barış içinde taşıyıp ona ün ve şan vermek için hep birlikte çaba göstermişlerdi.

Ancak son yıllarda bazı değişik şeyler de yaşanmaya başlamıştı. Bakımlı ağaçlıklı yollarda yürüyen ve önünden geçtiği binaların duvarları ardında neler yaşandığı bilmeyen bir yabancı, kentin güzelliğinin üzerine çökmeye başlayan kocaman gölgeyi göremiyordu. Bu büyük kentin başkenti olduğu ülkede politik partiler vardı. Güçlü bir endüstrisi olduğu için de işçi partisi yaşamı belirliyordu. Yıllar önce kurulmuş olan işçi partisi sağlam temeller üzerindeydi ve başarılı örgütlenmişti. Sık sık istek ve beklentilerini açıklıyor, gençlik kollarını askeri bir düzenle eğitiyordu. Endüstrinin gelişmesi ve dünyada hüküm süren barış nedeniyle son on yılda, bir zamanlar karşıtı olduğu sınıflar arasına da girmeye çaba gösteriyordu. Bu nedenle ilerleyen, önemli bir gelişme gösteren büyük ülkede yaşananlardan pay almak isteyen parti, coşku dolu ülküsünü başkalarına zarar vermeden yaymaya çalışıyordu.

Ancak ülkede, özellikle büyük kentte, bu gelişmeden memnun olmayan çevreler vardı. Koşulları kabullenmeyen o bencil insanlar partinin çoktan eskimiş, artık geçerli olmayan kuramlarını öne sürüyor, daha da kötüsü onları uygulamak için eylemlere girişiyordu. Fakat bu kuramlar kendi halinde, eğitilmiş işçiler arasında artık kabul görmüyordu. Gelişme karşıtlarıysa kentten kente gidiyor, yöneticilere çamur atıyor, işçi hareketini sırtlamış olan dev kuruluşu her yerde küçük düşürmeye çalışıyor ve böylece ona altından kalkması çok güç zararlar veriyordu.

Fakirlikle zenginlik sorununa toplumlar hiçbir zaman çıkar yol bulamamıştır. Ancak günümüzde çalışanlar için emeklilik, hastalık ve işsizlik sigortaları vardır. Evsiz barksızların kalabilecekleri yurtlar yapılmıştır, fakir aile çocukları –tabii hepsi değil– tatile yollanabilmektedir, halk kazanç durumuna göre yönetimde söz hakkına sahiptir. Bütün bu yeni çabalara karşın

bazı küçük gruplar rahatsız edici girişimlerinden vazgeçmemiştir. Önemli bir yengi almış kral ve çevresindekilerin kurduğu yönetimle anlaşmanın zor olduğunu iddia eden gruplar, despotların ve eski despotların çocuklarının getirdiği sözüm ona özgürlüklerden devleti zora sokmak amacıyla yararlanmak gerektiği görüşündedir. Devletle küçük görüp aşağıladıkları işçi kuruluşunu aynı kefeye koyan bu grupların yeri teröristlerle nihilistler arasındadır; onlar son derece kararlı bir yönetimin barışçı denetiminde oluşmuş bir toplumda kendilerini yabancı hissetmektedirler.

Beklenmedik olaylar salgın gibi yayıldı. Toplum, en sakin ve anlayışlı insanları bile çileden çıkaran, onları öfkelendiren suikastlardan birine tanık oldu. Son yıllarda yaptığı bağışlarla adını duyurmuş olan hayırsever bir zengin, yeni yaşlılar yurdunun açılışına katılmak için yaz tatilini yarıda bırakıp villasına dönmüştü. Resmi makamlar da konuşmaların yapılacağı, madalyaların verileceği açılışa hazırdı. İşte tam o sırada bağışı seven adamın villasının bir duvarı patlama sonucu harap oldu. Önce bir gaz kaçağının neden olduğu sanılan patlamayla yıkılan duvar, ev sahibini yaralamıştı. Villada çalışan iki adam bir rastlantı sonucu daha aynı gün tutuklandı. Kent gazeteleri büyük bir komplonun söz konusu olduğunu yazdılar, örgütlenmiş işçileri suçlamadan edemediler. Bu haberler üzerine işçi kuruluşları kendilerini korumak zorunda kaldı. Çoğu okur, sıkıcı yaz günlerinde banka skandallarından, dolandırıcılık olaylarından, vergi zamları tartışmalarından bu tür vur kır olaylarına geçilmesine, katiller dünyasından gelen bu "ilginç" haberlerle memnun olmadı değil.

İşte bu günlerde Karl, yakın dostuna sık sık semt pazarlarında rastlıyordu. Ancak Paul o sıralar eskisi kadar konuşkan değildi. Karl'ın merak ettiği ve sormak istediği bazı şey-

ler vardı: Paul annesini nasıl bulmuştu, acaba annesi Karl'a hâlâ bir çocuk gözüyle baktığını mı söylemişti? Şimdi onunla az konuşmasının nedeni bu olabilir miydi? Her sabah kente indiğinde onunla bir arada olmanın özlemini çekmeye başladı. Birlikte geçirdiği saatler günün en güzel anlarıydı. Onunla aynı pazaryerinde olmak bile Karl'ı rahatlatıyordu. Fakat bir zamanlar arasının iyi olduğu insanın pek konuşmadan yanından geçmesi Karl'a ıstırap veriyordu. Acaba Paul hakkında neler düşünüyordu? Ne kadar bilmek isterdi bunu.

Bir gün, öğleyi az geçmişti, pazar kapanmak üzereyken, Paul bir şarkı mırıldanarak, ceketini giymekte olan Karl'a arkadan sokuldu. Birlikte pazar alanındaki büyük bir lokantaya gidip oturdular. Burada birçok pazarcı yemek yemekteydi. O günün çok mutlu bir gün olacağını Karl sabah evden çıkarken aklının köşesinden bile geçirmemişti. Şimdi Paul'la aynı masaya oturmuş, yüzüne, dar alnına düşen sarı buklelerine, uzun kirpiklerine, gözlerinin üzerinde ipek gibi uzanan kaşlarına, güzel düz ağzına ve hafiften çıkmaya başlamış bıyıklarına bakıyordu. Birlikte yemek yediler, içtiler, biraz sohbet ettiler. Yarım saat sonra da masalarından kalkıp gürültü lokantadan çıktılar.

"Evet, ufaklık, şimdi nereye gidelim?" diye sordu Paul. Bu arada dudaklarının arasına bir sigara sokmuştu. "Sen nereye istersen oraya gidelim," dedi Karl. "Benim bütün öğleden sonra zamanım var." Paul gülümsedi. "Peki, öğleden sonra bize yetmezse ne olacak? Belki bize bütün gece, hatta ertesi gün de gerekebilir?" Yavaş yavaş yürüyorlardı. Karl yanındaki gence baktı. Heyecanlanmış gibiydi. Paul kafasından geçenleri sezmişe benziyordu. "Ne söylememi bekliyorsun? Ne yapacağız ki?"

"Bunu bana bırak! Yapacak çok şey var. Fakat önemli olan senin vereceğin karar." Karl bir şeyler mırıldandı. Yanında-

kinin önerisine karşı çıkmak aklından geçmiyordu. "Ben de istiyorum..." Yanındaki genç güldü ve iki eliyle omuzlarından yakalayıp şöyle bir sarstı. "Tabii istemelisin! Karl sen bir kahramansın, niçin istemeyeceksin ki? İstemekle istediğini gerçekleştirmek, işte işin sanatı burada!"

Karl yine bir şeyler mırıldandı ve uzanıp Paul'un kolunu tuttu: "Bunu niçin başaramayayım? Sen denemedin ki..." Bu sözler istememesine karşın ağzından çıkmıştı. Uzun bacaklı Paul hızlı adımlarla yürüdü, Karl'ın ona yetişmek için acele etmesi gerekti. Önden giden genç yüksek sesle: "Sana gündüz dikkat eden Tanrı seni geceleri de korur..." dedi. Paul sözlerini, Karl'ın yüzüne bakarak tekrarladı. Genç oğlan ne demek istediğini anlamamış gibiydi. "Ne diyorsun?"

"Sen geceleri bu sözün altında uyumuyor musun?" O anda Karl'ın aklına geldi, bir tahtaya kazınmış bu söz çocukluğundan bu yana yatağının üzerinde asılıydı. Büyük kente geldiklerinde annesi onu yine yatağının yanına asmıştı. Paul evlerine uğradığı gün görmüş olacaktı. "Ah, çocukluğumdan kalma..." diye Karl mırıldandı. Ses tonunda hem sıkılganlık, hem de sitem vardı. "Niçin asılı olmasın? Annem ona alışmış..."

"Annen akıllı ve becerikli bir kadın. Senin ne olmanı istiyor? Pek geliriniz yok, dayının eli sıkı, sen artık ailene destek olmalısın."

"Elimden geleni yapıyorum." Paul güldü: "Sen başka girişimler yapmalısın, oğlum."

"Ne demek istiyorsun?"

"Ben sana önerilerde bulunamam. Seni gündüz ve gece koruyanın var! Eskiden nasıldı?"

"Ah, sana neler anlatmamı istiyorsun, Paul?"

"Her şeyi. Zamanımız çok!"

Karl, yanında yürüyen Paul'un bir şeyler bilmek istediğini anladı. Ve anlattı. Caddeleri ve alanları geçtiler. Önce çocukluğunda evlerinde yaşadıklarını anlattı. Sanki günah çıkarıyormuş gibi konuşuyordu. Sonra düşüncelere daldı, anlatırken başı önündeydi. Babasından uzun uzun söz etti, tabii anlatmak istemediği yanlarını bir kenara bıraktı, onu sevdiğini, babasının ise ailesiyle pek az ilgilendiğini söyledi. Annesiyle sık sık tartışırlardı, kimi zaman onu korumak için araya girmesi gerekirdi. Fakat anne bir gün olsun kocasına kötü bir şey söylememişti; baba pek sık evde olmamasına karşın hep ondan söz edilirdi. "Aradan yıllar geçti, ben büyüdüm, babamın aldığı bir çiftliğe taşındık, orasını büyültmeyi düşlüyordu, atlarımız, ineklerimiz, domuzlarımız, yüzlerce tavuğumuz, bir köy lokantamız vardı. Babam artık bütün gün çiftlikle uğraştığı için hep yanımızdaydı. Ben onunla at gezintilerine çıkardım. Sık sık dostları da gelmeye başlamıştı. O günlerde güzel bir yaşamımız vardı. Biz çocukların doğum günleri hep neşeyle kutlanırdı."

Gözleri yaşarır gibi oldu. Eski günleri anlatırken çok duygulanmıştı. Sonra annesinden söz etmeyi düşündü. Köyden nasıl ayrıldıklarını, peşlerindeki alacaklıları, annesinin yaşadığı o dehşet dolu geceyi anlatmak istedi. Konuşurken, yarım adım önden giden Paul'un yüzünü göremiyordu. Yanına sokuldu. Paul onu kolundan tuttu, buz gibi gözlerle yüzüne baktı. 'Yanlış bir şey mi yaptım, onu üzdüm mü? Çok kederli şeyler anlattım galiba,' diye düşündü. Paul bakışları uzaklarda konuştu: "Sonra para kazanman gereken gün geldi."

"Evet, Paul, fakat buna mecburum. Evde benden başkası yok ki..." Yanında yürüdüğü genç başını çevirip öyle ters baktı ki, Karl ürktü. "Lanet olsun, senin her şeyini çalıyorlar, düşüncelerini bile. Bir köpeği yakalayıp bağlamaya kalkışırsan

o senin ne yapmak istediğini sezer, kendini korumak için seni ısırır. Bir insanı bağlamak istersen o bunu hemen fark etmez, hatta senin ellerini yalar. Sen batağın içindesin, evdeki çamuru görüyorsun, hatta başkalarından çok daha iyi. Sen o çiftliğinizde bir zamanlar rahatı yaşadın, fakat baban geleceğine kafa yormayan umursamayan birisiydi. Şimdi başınıza kötü şeyler geldi, tepenize inen sopayı hissediyorsun. Sen ne yapıyorsun? Eline bir kamçı alıp kendini savunuyor musun, sen ve annen? Evde bir de yüzü soluk o küçük kardeşin var, en küçük kardeşini başkasının yanına vermek zorunda kaldınız. Sen ağlayıp sızlıyorsun, eskilerin iyi olduğundan söz ediyorsun, şimdi niçin böyle oldu, sormuyorsun!"

Paul adımlarını yavaşlattı, suratına bakmadan yanındaki delikanlının kolunu kavradı, bir hırsızı sürükler gibi çekti ve konuşmasını sürdürdü: "Sen kötü bir çocuksun, bana her şeyi anlatıyorsun, sızlanıp duruyorsun, saçma sapan dertlerinden söz ediyorsun. Sizin hiç olmazsa bir odanız, mutfağınız var. Şimdilik bu kadarı yeterli değil mi? Sen çöplüklerde yaşayanları görmedin mi? Sen onlardan daha mı iyisin? Söyle bakayım bana, yüzüme bakarak söyle, sen onlardan daha iyi birisi misin?"

Paul'un suratına söyledikleri müthiş, dayanılamayacak şeylerdi. Genç delikanlı fısıldar gibi yanıt verdi: "Hayır..."

"Daha iyi olan daha çok şey başarır ve de öyle yaşar. Sen ise yatağının üzerinde asılı o sözlere uygun yaşayan, Tanrı'nın seni gece gündüz koruyacağına inan birisin! Seni aldatacakları gün de gelecek, oğlum. Hem seni, anneni, erkek ve kız kardeşlerini de... Onlar insanın aklını çelmesini bilenlerdir. İnsanı çiğ çiğ yer onlar! Sen budala olduğun ve bazı şeyleri henüz kavradığın için söylüyorum bunları. Gün gelecek sen söylediklerimi anlamayacaksın!"

Az sonra Karl'ın koluna girdi. Genç delikanlı rahatlamış gibi derin bir nefes aldı. Kaldırım kenarında uygun adım yürüdüler. "Karl, ne yapmak istiyor sana ailen? Hiç düşündün mü bunu? Sen annene ve kardeşlerine destek olmak istiyorsun. Fakat nasıl yapacaksın bunu? Söyle bakayım! Eninde sonunda sana uzattıkları sopanın öteki ucundan tutacaksın, kendini dönüp duran o çarkın içinde bulacaksın! Kısa süre sonra da çarkı döndürenlerden biri olacaksın! İşte o an geldi mi başardın demektir. Bak oğlum, sana açık açık söylüyorum ben ve ötekiler o çarkı döndürenlerle savaş içinde. Anlıyor musun beni? Onların içine girdiğin anda gözümde hainin teki olacaksın! Hele bir bak yüzüme! Benim düşmanım olmak niyetinde misin? İstiyor musun bunu?"

"Hayır."

"Vazgeç öyleyse ötekilere duyduğun şu salakça hayranlıktan! Onların tek amacı seni aldatıp faka bastırmak! Bir bilsen onların nasıl hilekâr ve vicdansız olduklarını! Bunları ortaya çıkarabildiğin anda kahrından gözyaşları dökersin! Zamanla beyinlerini yıkadıkları düşmanları sayesinde üzerinde oturdukları attan hiç düşmüyorlar. Şimdi söyle bakayım, sen nereye gitmek istiyorsun? Haydi söyle, hemen!"

"Ben senin yanında kalmak istiyorum..."

"Gel öyle ise. Sen öteki tarafta kalamazsın. Sen evinde de kalamazsın. Sen benimle geleceksin. Savaşa! Ve sana şunu söylüyorum: Acımak yok! Şimdi eve git bakayım. Benim çok zamanım yok!"

Elini tutup sıktı.

"Yakında yine görüşeceğiz, Karl. Ben seni ararım."

İki genç arasındaki bu konuşma gündüz geçmişti. O gün, büyük bir lokantada çok güzel bir sohbetle başlamıştı. Karl'la Paul daha önce hiç bu kadar yakın olmamışlardı. Genç oğlan o güne dek bir başkasından, annesinden bile, bu kadar yakınlık görmemişti. Ve şimdi... şimdi ise hiç tanımadığı bir caddede tek başına, sağını solunu görmeden bakışları yerde öyle yürüyor, yüzünü yalayan ılık rüzgârı bile fark etmiyordu. Kendini çok berbat hissediyor, ikide bir "anne, anne" diye mırıldanıyordu. Az önce yaşadıkları onu sanki yıkmıştı. Kafası bomboştu, ne düşüneceğini bilemiyordu. Her şey karmakarışıktı, nereye gittiğini bilmeden bir saat kadar sonra, yuvadan düşmüş bir kuş gibi kendini evine yakın bir sokakta buluverdi. Evine gitti, merdivenleri çıktı.

Evde sadece Erich'in olması hoşuna gitti; üzüntüsünden kısık olan sesi de kardeşiyle konuşurken yavaş yavaş yine yerine geldi. Fakat arada sırada, niçin böyle ayı gibi homurdan-

dığını sorup alay etmesi pek hoşuna gitmedi, tokat atmamak için kendini zor tuttu. Sadece derin bir iç çekti. Az sonra annesi eve dönünce sesindeki değişikliği hemen fark etmesini ve nedenini sormasını arzuladı. Çünkü ona yanıt verirken tartışmayı arzuluyordu, fakat neyin tartışmasını yapacaktı pek bilemiyordu. Bu tartışma bir savaş olmalıydı. Tekrar kendine gelmeli, aşağıda bacaklarını, yukarda kafasını, omuzlarını da olması gereken yerde hissetmeliydi.

Annesine kapıyı açan Erich oldu. Kadın içeri girdi, o gün yüzünde matem tülü yoktu. Sıcaktan bunaldığı için çıkarmıştı, hem büyük kentin caddelerinde yüzünü tülle kapatan kadınlara rastlanmıyordu. Erich kapıyı açar açmaz annesine: "Karl konuşurken bir ayı gibi homurdanıyor," dedi. Kadın önce iki kardeşin aralarında bir oyun yaptıklarını sandı. Ancak küçük oğlu oyun olmadığını söyleyince, annesi meraklandı. Az sonra Erich'le mutfakta oturmuş ev ödevlerini yaparken yan odada oturan Karl'ın sesinin gerçekten biraz tuhaf çıktığını, daha doğru homurdanmakla inlemek arası konuştuğunu fark etti. Annesinin mutfaktan ona biraz tuhaf baktığını sezen Karl ikide bir öksürmeye başladı.

Kadın yerinden kalktı ve oğlunun yanına gitti, ne olduğunu sordu. Karl boğazının biraz ağrıdığını söyledi. Annesi mutfağa döndü, az sonra Karl yine öksürür gibi yaptı. Erich: "Bak yine ayı gibi ses çıkarıyor," dedi. Annesi küçük oğlunu yatıştırmak için: "Biraz boğazı ağrıyor da onun için," dedi. Akşam yemeğinin ardından Erich uykuya çekilmeden önce yatağının yanında oynarken kadın mutfağa geçti ve Karl'a ikide bir öksürmesinin nedenini sordu. Aralarındaki konuşma biraz uzadı, sağı solu kırılmış otomobilini yorganın üzerinde ileri geri sürerek oynayan küçük oğlanın o gece gözleri biraz geç kapandı. Karl'la annesi, geceleri arada sırada bağırarak

uykusundan uyanan Erich'in, oyun oynamayı bırakıp mutfağın kapısına sokulduğunu ve konuşmalarına kulak kabarttığını fark etmediler. Yorulan küçük oğlan yatağına girdi ve uykuya daldı. Mutfaktakiler biraz sonra Erich'in haykırışıyla kendilerine geldiler. Annesi hemen yanına gitti, sakinleşmesi için yarım saate yakın yanında oturdu. Oğlu tekrar uykusuna dalınca da mutfağa döndü.

Büyük oğlu Karl mutfaktaki masada annesiyle yan yana oturmuş, ona bir sürü şeyden söz ediyordu. Ancak anlattıkları çok karmakarışık şeylerdi. Paul arkadaşıydı, onu annesi de tanımıştı. Son aylarda yaşadıkları zorlukları ve sorunlarını Paul'a anlatmıştı. Karl ipe sapa gelmeyen şeyler söyledi, çok şeyi tekrarladı, ağzından çıkan kimi cümleler onun değilmiş gibiydi. Sanki Paul'un sözleriydi, ancak Karl annesine söylerken biraz tuhaf kaçıyordu. Kadın hangi söylediğinin onun olduğunu, hangisinin Paul'un olduğunu hemen fark etti. Şimdi duydukları genç delikanlı üzerine olan görüşünü çok iyi kanıtlamaktaydı. Paul tehlikeli, bir genç kızdan daha sorunlu birisiydi.

Kadın oğlunun söylediklerini çok iyi anladı. Fakat sesini çıkarmadı, dişlerini sıkıp anlattıklarını dinledi, son aylarda başından geçenleri tekrar anımsamak niyetinde değildi. Yaşamına son vermek istediği, kafasında karmakarışık düşünceler kentte dolaştığı o geceden önce şimdi oğlunun ağzından duyduklarını ona anlatmış olsalardı hepsini coşkuyla kabullenirdi. İçinde bulunduğu çaresizlikte o da öfkelenebilir, aynı şeyleri öfkeyle söylerdi. O da elinde meşaleyle acımasızların, gaddarların üzerine yürürdü. Bunlar çok gerçek sözlerdi. Dün gerçekti, bugün de gerçek, gelecekte de gerçek olacaktı! Şu Paul oğlu Karl'ı nasıl da etkilemeyi bilmişti. Fakat o bunu başaramamalıydı. Ona neydi fakirlikleri? Bu sadece ve sadece

onları ilgilendiren kişisel bir sorundu. Gün gelecek fakirlikten kurtulacaklardı.

Oğluna baktı, biraz ürkek gülümsedi. Kadın titriyordu. Fısıldar gibi konuştu: "Sen benim kurtarıcım mı olacaksın?" Karl uzandı, annesinin elini öptü, bir süre de bırakmadı. Sonra tekrar konuştu, ancak söyledikleriyle annesini etkileyemediğini fark etti. Annesi hem haklıydı hem de haksız. Kimi söyledikleri fena değildi, ancak onu sakinleştiremiyordu. Az sonra biraz da olsa rahatladığını hissetti, onu saran yabancılık duygularından kurtuldu; onların yeniden gelmeyeceğini ümit etti. Paul'un annesine anlatmış olduklarını tuhaf buldu, birlikte güldüler.

Kadın birden neşeyle konuştu: "Çok acınacak bir dünyadayız." Sesi şarkı söyler gibi çıkmıştı. "İnsanlar kötü... Başlarını sokacak bir odası olan bizler ise iyilik yapmak ister gibi o insanları düzeltmek istiyoruz! Bunu bizden önce başkaları da denemişti! Biz hayatta olduğumuz için teşekkür etmeliyiz." Karl 'evet' der gibi başını salladı. Kadın konuşmasını sürdürdü: "Büyük oğlumun kendine bulduğu arkadaş iyi birisi değilmiş! Seni bu duruma sokmanın anlamı var mıydı? Çok anlamsız! Sen de böyle düşünmüyor musun?" O da annesi gibi düşünüyordu, çünkü yanında oturuyordu.

Sonra hava iyice karardı, uykuya çekildiler. Kadının gözüne hemen uyku girmedi. Düşündü, ötekine karşı ne yapabilirdi? Onu kovamazdı, oğlunu da kontrol edemezdi. Fakat her şey böyle de devam edemezdi. Karl'ın geleceği üzerine bir karar vermesi gerekiyordu. İki olanak vardı: Biri marangoz atölyesinde çıraklık eğitimine başlayabilirdi, diğeri de dayısının yanında işe girebilirdi. Kardeşiyle bu gibi konuları konuşmanın ne kadar zor olduğunu biliyordu. Geçmişte olduğu gibi şimdi de evliliğini ve yaşam şeklini eleştiriyor, kocası hakkın-

da da hep kötü konuşuyordu. Karl'ın pazarlarda yaptığı ufak tefek işlerden şikâyet eden kız kardeşine, sanki ondan hınç almak istermiş gibi, yeğeninin orada çalışmasını doğru bulduğunu söylüyordu. Ancak anne bu akşam duyduklarından sonra oğlunun böyle işler yapmasına kesinlikle karşıydı. Ne yapıp edip biraz para kazanmak zorundaydı. Belki eve bir kiracı alırdı, fakat önce Karl'ın kendine doğru dürüst bir iş ve yatacak bir yer bulması gerekiyordu. O anda, oğlunu elinden almak isteyen Paul'a karşı büyük bir nefret duydu.

Karl gözleri açık öyle yatıyordu. O bir hain miydi? Annesi öteki taraftandı!

Birkaç gün sonra, öğleye doğru –pazarcı kadın daha geç saatte gelmesini söylemişti– eve dönmüş, merdivenleri çıkıyordu. Birkaç basamak önden de iki kadın sallana sallana yukarı çıkmaktaydı. Şık giyinmişlerdi, üzerlerinde yazlık giysiler, ayaklarında topuklu ayakkabılar vardı. Vücutlarından yükselen parfüm kokusu merdivenlere yayılıyordu. Az sonra Karl ve annesinin kaldığı küçük dairenin önünde durup kapısını çaldıklarında genç oğlan çok şaşırdı. Birkaç basamak daha çıktı ve arkalarında durdu. Ancak aniden irkildi ve bir adım geri attı. Kadınlardan uzunca boylu, beyaz eldivenler giymiş, güzel tenli, mavi gözlü olanı onu fark edince yanına sokulup bir elini omzuna koydu ve "Aç kapıyı," diye fısıldadı. "Kimsiniz?" Kadın şöyle bir göz kırptı. Aman Tanrım, karşısındaki kadın Paul'du! Karl elleri titreyerek dairenin kapısını açtı.

İçeri girer girmez kadınlara mutfağa girmelerini işaret etti. "Kitle bakayım kapıyı," diye fısıldadı Paul. Karl söylediğini yerine getirdi ve hemen yanlarına gitti. Mutfağa girdiğinde biri tabureye, diğeri de mutfak masasına oturmuş ayakkabılarıyla çoraplarını çıkarmaktaydı. Eldivenlerle perukları masanın üzerine koymuşlardı. Paul'la yanındaki adam genç oğlanı

hiç umursamadan naylon çoraplarını da çıkardılar. "Annen daha dönmedi, öyle değil mi?"

"Hayır..." diye mırıldandı Karl ve mutfak kapısını kapattı. Paul gülümseyerek ona baktı ve "Ne duruyorsun öyle? Hayatında hiç erkek bacağı görmedin mi? Annenin evde olmaması çok güzel! Belki bizi kovardı! Hem senin ne işin var bu saatte evde?"

"Pazarcı kadın öğleden sonra tekrar gelmemi söyledi..."

"Tekrar pazara gidene kadar çocuk bakıcılığı yapacaksın, öyle değil mi?" Paul bu arada üstünü değişmiş, pantolonla ceketini giymişti. Taburede oturmakta olan arkadaşına döndü ve "Karl'ın küçük kardeşi var da..." dedi. "Benim de bir küçük kardeşim var," diye homurdandı öteki. "Fakat ufaklıklarla bir işim yok benim!" Sonra yanlarındaki büyük çantalardan spor ayakkabılarını çıkarıp giydiler. "Karl, burada gördüklerin aramızda kalacak. Annene rastlamadık, sen de ağzını açıp tek kelime bile anlatmayacaksın. Şunu bilmelisin, biz ne adam öldürdük ne de hırsızlık yaptık. Biz sadece aramızdan birinin çıkarına bir görev yaptık. Umarız başarılı olmuşuzdur."

"Umarız," diye homurdandı tabure oturmakta olan, Paul'un yanında biraz tıknaz görünen delikanlı. Olsa olsa yirmisindeydi. "Ne yazık ki bu görev uğruna bıyığımı kesmem gerekti."

Karl biraz öfkelenir gibi oldu. Bu arada iki genç kadın giysilerini ve ayakkabılarını birer çıkın yapmışlardı. Karl'ın evde kâğıtla ip araması gerekti. Perukaları da ayrıca paketlediler. Sonra yanlarında durup uslu uslu ne yaptıklarına baktı. Sanki hiçbir değeri yoktu, konuşurken onunla sanki alay ediyorlardı. İki genç bir yandan aralarında fısıl fısıl konuştular, diğer yandan giysilerini bir güzel paketlediler. Paul'un beraberinde getirdiği genç, dürüst bir işçiyi andırıyordu. Birbirlerine bir

şeyler söylerken, sanki Karl duymasın diye fısıldaşmaya devam ettiler.

Genç oğlan utanır gibi oldu. Evinde yaptıkları onu da ilgilendiriyordu, onu kenara itemezlerdi ki.

Kendini şöyle bir toparladı. 'Ben paçavra mıyım? Hayır. Ben hâlâ annemin yanında otursam da artık küçük bir çocuk sayılmam.' İki gencin yaptıklarına şaşkınlığı geçtikten sonra atıldı: "Şu paketlerle sokağa çıkmayacaksınız, öyle değil mi? Bırakın burada dursunlar. Sonra aşağı inin, arka avluya geçin, oradaki büyük bodrumu göreceksiniz, oradan yan binaya geçebilirsiniz. Ben size yolu gösteririm." Söyledikleri iki gencin hoşuna gitmiş gibiydi. Sonra paketleri bir pazarcı çantasına koydular, perukaları da bir file torbaya. Aşağı indiler. Karl onlara bodrumu gösterdi, oradan caddeye nasıl çıkacaklarını da tarif etti. Seslerini çıkarmadan el sıkıştılar ve ayrıldılar.

Paul'la yanındaki genç o gün, suikastla suçlanan ve yaşamları tehlikede olan iki kişinin yattığı hapishanede kalan, aynı zamanda gardiyan yardımcısı olan eski bir tutukluyu, onun karısı ve kız kardeşi kıyafetinde ziyaret etmişlerdi. Bu adamdan iki suikast suçlusunun kaldığı hücrenin anahtarının kopyasını almışlardı. İşleri bitmemişti, çok kısa sürede anahtarı geri vermek zorundaydılar.

Evlerindeki bu kısa karşılaşma Karl'ın görüşlerinde değişikliğe neden oldu. İki gencin eve geldiğini annesi hiçbir zaman bilmedi. Aradan geçen günlerde oğlunu canlı ve uyanık buldu. Karl olumlu bir gelişme yaşıyordu, ona ilerde güvenebileceğini sezdi. Ağabeyi ile tekrar görüştü, Karl'ın yanında işe başlayacağına artık iyice inanıyordu. Bu arada yengesiyle de arası düzelmişti. Karl'ın kendine olan güveni her geçen gün daha çok artıyordu. O gün evine gelen iki gencin yaptıkları, yaşadıkları tehlike Paul'un kimi sözlerinden daha etkili olmuştu.

Artık hissediyordu, kendine seçeceği yol buydu. Nasıl isterdi onlarla bir kez hapishaneye gitmeyi. Fakat Paul'la arkadaşı bunun mümkün olmadığını söylediler.

Anahtarın bir kopyasının suikast zanlısının elinde olduğu kulaklarına gelince, biraz beklemeleri gerektiğini anladılar. Günlerden pazardı, üç genç birlikte yakındaki göllerden birine kürek çekmeye gittiler. Varlıklıların gölde dolaşan gösterişli motorlarla yelkenlileri, insanlarla dolu müzikli gezinti gemileri yanlarından geçti. Üç genç neşeyle kürek çektiler, yorulunca çimenlere uzanıp dinlendiler, çene çaldılar. Karl o gün onların kafasından geçenleri öğrendi. Paul'la dostu fakirlerden, zenginlerden, endüstrileşmeden, işçilerden söz edip durdular. Paul'dan bir iki yaş genç olan Gustav: "Bize istedikleri kadar öfkelenip dursunlar," dedi. "Partilere girmek için çok kültürlü ve bilgi olmak gerekiyor. Bizim gibi zavallılarda kültürle bilgi nerede! Kalkıp da tekrar okula mı gidelim? Okulda karşındakinin ne söylediğini ne de yazdığını anlamak zorundasın! Sonunda her şeyi kavramayı başarsan da öğrendiklerin pek işine yaramaz. Çünkü bilge adamlar bile aralarında anlaşamıyor... Gün gelip de neyin doğru, neyin yanlış olduğunu kavradığımızda hepimiz çoktan ölmüş olacağız!"

Paul (yanında çimenlere uzanmış olan Karl şöyle bir gerindi, annesini ve küçük kardeşini bir an için aklından çıkarmış, doğanın ortasında, dostlarıyla bir arada olduğu için çok mutluydu) neşeyle kollarını havaya kaldırdı ve emirler yağdıran bir teğmen edasıyla yüksek sesle, "Tepemizdeki o heriflerle baş etmek öyle kolay değil!" dedi. "Benim papazlarla deneyimim var, aralarında pek fark yok! Sen her şeyi, tüm yaşamları dualarla, tespihlerle ve azizlerle geçen o adamlardan daha iyi bildiğini sanıyorsan yanılıyorsun! Bu dünyada herkes birbirini aldatıyor, kimileri

yaşamları boyu patlayana kadar yiyor, kimileriyse açlıktan kurtulamıyor, vurguncular, dolandırıcılar, kaba kuvveti yeğleyenler villalarla saraylarda yaşarken, küçük insanlar ayakta kalabilmek için bütün gün dua edip duruyor dediğinde, bu söylediklerini dinleyen karşındaki kalın enseli, yağlı boyunlu sana hak verirmiş gibi başını sallayıp duruyor, suratını ekşitiyor. Söylediğin gerçekleri içine sindirmeye çalışıyor. Sen konuştukça baş sallaması sürüyor, haklısınız, diye fısıldıyor ve sana elini uzatıyor. Bakışları çok içten. Fakat onun bu tepkisi senin için yeterli değil. Senin beklentilerin iş yerlerinde verilen kararlarda işçinin de görüşünün alınması, kurullarda, meclislerde işçi üyelere de yer verilmesi. Küçük köpekler gibi sağa sola gitme özgürlüğü bizler için yeterli değil. Bizler de bir şeyler gerçekleştirmek istiyoruz. Belki bozuk düzeni tepe taklak edemeyeceğiz, bırakın hiç olmazsa en kötülerini ortadan yok edelim!"

Paul'un arkadaşı başını kaldırdı, yüzüne baktı ve söyledikleri pek hoşuna gitmemiş gibi homurdanarak konuştu: "Sen hiç kimsenin kılına dokunmadan bir şeyler yapmak istiyorsun!"

"Önce nasıl bir tepki göstereceklerini bilmeli..." Fakat ufak tefek arkadaşı inatçıydı: "Böylelerine daha çok dokunmak zorundasın." Paul güldü: "Onun tepkisi ne olacak, biliyor musun? Senin dediklerini duyduğunda burun kıvıracak, başını yana eğecek ve fısıldar gibi: Ben bu söylediklerinizi anlamıyorum, konu etmeyelim, diyecektir. Konuşman sırasında ağzından çıkan 'özgürlük' sözünün üzerine gidecek, bu konunun onu da ilgilendirdiğini söyleyecektir. Özgürlük, diyecektir, insanlara çok daha fazla özgürlük vermeli, diye konuşacaktır. Senin bu konuda söylediklerini önce kabullenecek, sonra da ağzından laf almaya başlayacaktır: Hangi özgürlük, diye soracaktır. Sen de iş yerlerinde veya orduda, diyeceksin. Senin yüzüne dostça gülümseyecek, daha başka şeyler de söyleme-

ni bekleyecek ve sonunda düşünceli düşünceli başını kaşıyıp konuşacaktır: Fakat bunlar yeterli değil çatı ustası genç dost, söylediklerin bir başlangıç! Kafanızdan geçen özgürlüklere kavuştuğunuzda –tabii bunlar çok gerekli özgürlükler– başka alanlarda baskılar başlayacaktır... Sana hak verir gibi yapacak, sana yağ çekecektir. Başka yönlerden de baskılar gelecektir ve siz her şeyin üzerine bambaşka ve çok daha kararlı gitmek zorunda kalacaksınız, diyecektir..."

"Çok daha kararlı mı?" diye sordu arkadaşı.

"Evet, o böyle diyecektir. Sana baskı yapanlarla artık her alanda daha farklı savaşmak zorundasın. Fakat savaşını başlatmadan, onu ezip yok etmeden önce baskıların, kötülüklerin kaynağının nerede olduğunu bilmelisin."

"Ah, öyle mi?" diye sordu ufak tefek arkadaşı ve esnedi. "Her şeyin kaynağı ilk günahtır. Havva'nın Adem'e elmayı yemesi için verdiği o andır."

"Evet. Bütün insanlık o günahın altında ezilir. Şimdi bizim garip sokak köpekleri gibi yaşamamızın nedeni de o günahtır. Patron canı isterse çalışanlarının saat ücretini yedi fenik kısar, kendini iyiliğini düşünürse de sekiz veya dokuz fenik."

Paul'un ufak tefek arkadaşı, "Bak oğlum..." dedi Karl'a dönerek. "Sen şimdi yeni şeyler öğreniyorsun, fakat ilk baştan şunu bilmek zorundasın: Biz bir şey üzerine uzun uzun tartışmayız! Sen ya bizim peşimizden gelirsin ya da yolda kalırsın! Hangi sınıfın insanı olduğunu ve düşmanının kimler olduğunu bilmelisin! Düşmanlarınla savaşmak zorundasın! Bu savaşı kazanmak için hangi yolu seçeceğin önemli değil! Birlikte olduğun o insanları her zaman desteklemek tabii görevin."

"Yasalardan da söz et ona, Gustav!"

"Onların kendi yasaları var, bizim de kendi yasalarımız. İki taraf da kendi yasasını uygular!"

Paul yanında oturan Karl'ın sırtına vurdu: "İşte böyle Karl..." dedi. "Fakat şimdi yarım saat şöyle bir kestirelim."

Göl dar ve ince, az süslü bir kordon gibi uzanıp gidiyor, kulenin olduğu yerde genişliyordu. Fundalık ve sazlarla örtülü kıyılarında insanlar geziniyordu. Burası her zamanki gibi değil miydi? Hayır, ağaç yaprakları hiç böylesine yemyeşil ışıldamamıştı. Gölün üzerine uzanan gökyüzü kentin üzerindekiyle aynı değil miydi? Kafaları sayısız sorunla doluyken dolaşıp duran işsizlerin, koşuşturan çocukların, karınları hep tok, rahat rahat gezinenlerin üzerini kapatan aynı gökyüzü değil miydi? Tek tük beyaz bulutlar birbirlerini kovalıyor, sert rüzgârda çarpışıyorlar ve sonsuz maviliğin derinliğinde gözden kayboluyorlardı. Başka bir köşede küçük topaklar yine birleşiyorlar, büyük bir top oluyorlar, az sonra yeniden parçalara ayrılıyorlardı. Her şey daha önce de binlerce kez tekrarlanmış, fakat bir kez olsun hissedilmemiş büyük bir dans, derin bir ferahlamaydı.

O bütün bu coşkuyu, bu ferahlamayı, koşup avlamayı, çözülüp yok olmayı içinde hissediyordu. Doğa olup bitenleri, temiz havayı, beyaz bulutları, masmavi gökyüzünü, ağaçların sonsuzluğunu ruhunda yaşıyordu. Kıyıya bağlı kayıklar hafif dalgalarda oynaşıyorlar, arada bir birbirlerine dokunuyorlardı. O gördükleriyle ve duygularıyla inanılmaz anlar yaşıyordu.

Sonra aniden ağaçlar peş peşe ikiye ayrıldı, inanılmaz bir ışık küçük yapraklara vurdu, her şey ışıl ışıl canlandı, kırlangıçlar bağrışarak kanat çırptılar, geçip gittiler. Sanki aynı anda her şeyi bir arada yaşadı: Hem özlem duydu, hem de özlemleri gerçekleşti, bilinçsizliği ve aydınlığı, düşleri ve gerçekleri... Her şey hem birbiriyle iç içe, hem de aydınlatıcıydı. Karl'ın kafası düşüncelerle doluydu: Yaşama bir daha o geçmişini! Arkadaşlarıyla göl kıyısında çimenlere uzanmış yatarken bir an içinin titrediğini hissetti.

Çağrı

Karl böyle günlerin ardından kendini yıllarca büyümüş hissediyordu. Sanki yepyeni bir dünyanın içindeydi. Evde annesi oğluyla bir yandan gururlanıyor, öte yandan da acaba bu değişikliğin ardında Paul mu var, diye şüpheleniyordu. Her sorduğunda Karl'ın yanıtı "Hayır" oluyordu. Yeni tanıştığı arkadaşlardan söz ediyordu. Yalan söylemiyordu, yalan söyleme dönemini geride bırakmıştı. Annesi kendi halinde bir kadındı, öteki tarafta olanlardandı. Onun kendine göre yasaları vardı, Karl'ın da kendine göre.

Paul, buluştukları Promenade Alanı'nda Karl'a biraz tuhaf baktı. Az önce yağmur yağmıştı. Uzun boylu genç adam üzerinde sarı muşambadan bir palto, başında deri bir kasket, elleri ceplerinde bir duvara dayanmış, bacaklarını uzatmıştı. O andaki üst perdeden bakışları ona "teğmen" adını verenleri haklı çıkarıyordu. Şimdi Karl'ın, kendini yakın hissettiği için peşinden gittiği, onunla sigara içmeye başladığı Paul, "Sen benim için

bir bulmacasın," dedi. "Sen fakirlikten ne anlarsın? Yaşamında bir gün olsun, tek kuruş kazanamadığın için açlık çektiğin veya gece sokakta uyuduğun oldu mu? Siz ne zamandan bu yana fakirsiniz? Beş aydır mı, bir yıldır mı? Fakat bu fakirliğiniz geçici. Ne işin var senin bizim aramızda?" Karl onun bir gün böyle soracağını tahmin etmişti. Paul devam etti: "Oğlum senin ayakların yere sağlam basmıyor. Gerçek fakirliği yaşadığın gün devrilip gideceksin. Sen bir amatörsün, bir seyirci. Bak şu Gustav'a. O taştan yapılmış, demirden. O ömür boyu değişmez. İşte önemli olan da budur. Değişmemek. Sen ise gerçek açlığı, sokakların soğuğunu, insanların kötü davranışlarını yaşadığında değişeceksin. Senin gibileri yollarından vazgeçerler, geldikleri yere, onlara yemek ve yatacak yer verenlerin yanına dönerler. Sözün kısası yine evlerine giderler. Diz çöküp af dilerler; pişman olan günahkârlara merhamet gösterilir."

Karl bir süredir evde olup bitenlerle ilgilenmemişti, annesiyle kardeşini her gün görmesine, onlarla konuşmasına karşın ev onun için çok uzaklarda bir yerdeydi. Paul'un söylediklerine karşı çıkmak için ağzını açmaya hazırlandı, bütün vücudu titriyordu. Paul'un onunla ilk konuştuğu, onu evinden kopardığı günü, sonra annesiyle yaptığı görüşmeyi anımsadı. Fakat aynı anda karşısındaki ona şöyle bir göz kırptı. Karl kendini toparladı, gülümsedi: "Hayır, Paul," dedi, "ben böyle birisi değilim." Paul da gülümsedi: "Göreceğiz," dedi. "Hele bir deneyelim."

Savaş onu bekliyordu. Soğukkanlı olmaya çaba gösterdi. Dizlerini çekip oturdu. Paul ona sokulan genç oğlanın ağzından yalvarır gibi çıkan, "Ben böyle birisi değilim" sözleri üzerine başını salladı ve sustu.

Karl merdivenleri çıktı. Üçüncü kata vardığında yukardan şarkı sesleri duydu. Bir kat daha çıktı. Şarkı söyleyen annesiydi.

Yukarı varınca bir an durdu. Kulak kabarttı, annesi küçük kardeşiyle mutfakta oturuyor olmalıydı. Hayır, ses odadan geliyordu. Eskiden arada sırada diğer kardeşi küçük Marie'ye söylediği bir çocuk şarkısıydı. Erich de bu şarkıdan hoşlanırdı. Karl'ın yüzü sarardı, gözlerini yumdu. Annesini görür gibi oldu. Oturuyordu. Birkaç adım geri attı, merdiven korkuluğuna dokundu. İçerde annesi sakin sakin şarkısına devam etti. Aynı anda Karl'ın gözünde dün geceki düşü canlandı. Bir kadın oturuyordu, şişman ve güçlü bir kadın, baldırları güçlü; başını göremiyordu, var mıydı başı? Bilmiyordu. Kadının beyaz tenli omuzları genişti; kollarını da gördü. Sonra kadın ayağa kalktı, ezilmiş tuhaf bir görüntüydü, hareket etti. Fakat Karl daha yakından gördü, hayır o bir kadın değildi. O, bir erkekti.

İçerde şarkı sesleri devam etti. Karl merdivenleri indi, 'ne oluyor bana,' diye düşündü. İnerken korkuluğa sık sıkı tutundu. Her an yuvarlanabilirdi. Niçin böyle şeyler geliyor başıma? Başı döndü, kusacak gibi oldu. Tiksindi, ürktü, utandı... Kendini sokak kapısının önünde buldu. Çevresine şöyle bir bakındı. Az önce gözünün önüne gelmiş karmakarışık şeyler yine yok oldu. Derin bir nefes aldı. Az önce duyduğu şarkı hâlâ kulaklarındaydı.

Yavaş yavaş basamakları çıktı. Bir kat önce durdu, başını kaldırıp bulanık bakışlarını kaldıkları odanın kapısına dikti. Son adımlarını attı ve içeri girdi. Annesi gülümseyerek oğlunu karşıladı, ancak pek fazla konuşmadı, mutfakta durmuş yemek hazırlıyordu. Karl başı önünde hafifçe gülümsedi. Fısıldar gibi konuştu: "Deneyelim..." Annesi arkasına dönüp sordu: "Ne denemesi?" Karl "Ne?" diye sordu. Kadın sustu. Karl, mırıldanır gibi yarın ne yapacağını anlattı. "Taşımak zorundayım". Taşıyabilecek miydi? Kadın dikkatle oğlunun yüzüne baktı, sonra yemek tabağını önüne koydu. 'Geçenlerde de böyle

homurdanır gibi konuşmuştu,' diye düşündü. Neler geçiyor kafasından? Sesini çıkarmadan yine oğluna baktı. Kocama da böyle baktığım günler olmuştu, kendi kendime sormuştum, ne düşünüyor, ne yapmak istiyor? İnsanlar ne tuhaf oluyor! Karşılarına geçip dikkatle ne yaptıklarına bakmalı. Acaba şu anda kafasında Paul mu var, yoksa bir kız mı? Fakat şurada oturan kocam değil ki. Onun karşısında ne böyle rahat oturabilmiş ne de sitem edebilmişti. Şimdi Karl için her şeyi hazırlamıştı, günü geldiğinde o ne yapacağını, hangi yolda yürüyeceğini öğrenecekti. 'Şimdi boş günlerini değerlendirsin, çalışacağı günler gelecek, kafasında başka düşünceler olacak. Çalışacaksın oğlum!'

Kadın oturmuş, karşısında dalgın dalgın yemek yiyen Karl'a bakıyordu. Yaşam çok ciddidir, oğlum. Ona bakarken kafasından geçenler acımasız bir kararsızlık doluydu.

Karl'ın "deneme" için çok fazla beklemesi gerekmedi.

Bir gece evde değildi. Günlerden cumartesiydi. Annesine bir gece gezintisinden, bir gece yürüyüşünden söz etmişti. Fakat o gece yeni arkadaşları isteği üzerine onu, hapisten firar etmiş üç kişinin nakliyesinde yardım etsin diye yanlarına almıştı. Paul o gece için bir sebze nakliye arabası ödünç almış, komşu köylerin birinde yarısına kadar sebze sandıklarıyla doldurmuştu. Bu arada hapishaneden kaçan üç tutukluyu sandıklar arasında saklamışlardı. Arabadaki giysileri üzerindekilerle değiştiren üç adamı kentte sebze depolarının olduğu yere bırakmışlardı. O gece Karl arabayı sürmüş, atların yemini vermiş ve böylece köyde öğrendikleri bir işe yaramıştı. Adamlar indikten sonra Paul'la tek başına arabayı ödünç aldıkları ahıra götürüp bırakmışlardı. Kentte bir evde gizlenen üç hapis kaçağıyla şimdi Gustav ilgileniyordu.

Karl o gece yaptıklarıyla çok gururlanıyordu. İki arkadaşının onu övmemesine memnundu, çünkü aralarında bu gibi dayanışmalar çok olağan kabul ediliyordu. Onu çok gururlandıran başka bir şey de, hapishane kaçaklarını hızla sebze arabasına binerken ve depoların önünde kaşla göz arasında inip kalabalığın arasında gözden kaybolurken görebilmiş olmasıydı. İri yarı kaçaklar da indikten sonra genç arabacıya şöyle bir bakmışlardı. Nereye gideceklerini biliyorlardı, Karl da onlara yardımcı olmuştu. Önlerinde sayısız küfenin durduğu, hamalların koşuşturduğu, ışıl ışıl aydınlatılmış depoların arasından kaybolup gitmişlerdi o yürekli insanlar. Genç oğlanın ruhu coşkuyla çalkalanıyordu.

Sıcak geçen eylül geride kaldı. Sokaklar ve caddelerde yaz devam ediyordu, her yer insan doluydu, sanki sıcaklar hiç sona ermeyecekmiş gibiydi. Yoksulların yaşadığı sokaklarda kuş kafesleri hâlâ pencere önlerinde asılıydı. Kaldırıma masa çıkarmış lokantaların önünde gezinen sokak müzisyenleri bir aşağı, bir yukarı yürüyor, birkaç kuruş kazanabilmek için müşteri arıyordu. Gece olunca gül kırmızısı bir gökyüzü kentin üzerini örtüyor, güzel binaların sipsivri kara çatıları boyunlarını göğe uzatıyor, zafer kazanmış komutanlar gibi aşağıdaki zavallı kalabalığa bakıyorlardı.

Son haftalarda bir kadın kasabın yanında sürekli bir iş bulan Karl, arkadaşı Paul'u günlerdir görmemişti. Onu tanıyan gruptaki oğlanlarla kızlar tuhaf sorular soruyorlar, kim bilir Paul nelerde ne işler çeviriyor, diyorlardı. Karl yakın dostunu uzun süre görmeyeceğini anladı. Yakayı ele vermişe benziyordu. İlk günler kendisi için korkmadı. Fakat zamanla içini tuhaf bir huzursuzluk kapladı. Ne yapıp edip Paul'u bulmalı, onunla konuşmalıydı. Ancak nerede, kimden bilgi alabilirdi? Çok araması gerekmedi.

Önce her zaman buluştukları alanda aradı, sonra Paul'un evinin karşısındaki evsiz barksızlar yurdunun çevresine bakındı. Biraz sonra kaldırımda bir aşağı, bir yukarı gezinen genç ten bir sokak kadını dikkatini çekti. Karl aynı anda polisin onu izleyebileceğini düşündü. Bu arada kız şöyle bir başını salladı ve yan sokağa doğru yürüdü. Karl bir an ne yapacağını bilemedi, kararsızdı, ne oluyordu. Aynı anda bir şey sezdi, kısa süre önce evinde olanları anımsadı, vücudunu sıcak kapladı. Bu kız Paul değil miydi? Yürüdü, kız ara sokakta bir kapı içinde duruyordu. Karl önünden geçerken şöyle bir baktı. Alaycı gülümsemesini sezdi. Durdu. Evet, Paul'du. Kapının karanlığında fısıldaştılar.

"Peşimizde olduklarını biliyorsun. Geldiklerinde ben odamı çoktan terk etmiştim. Senin korkmana gerek yok, oğlum. Bir şey olduğunda, biz onu aramızdaki bir sohbete davet etmiştik, deriz. Seni kimse tanımıyor. Gustav'la bana da güvenebilirsin. O çekti gitti. Grubumuzdan ikisini ele geçirmişler. Suç kimde biliyor musun? Gustav'a giysisini veren kızda. Evet, her zamanki gibi bir kız. Bunu kafana sok!"

Karl bütün vücudunun titrediğini hissetti. Paul için korkuyordu. O ise olup biten umurunda değilmiş gibi üzerinde hafif bir kadın giysisi, yüzünde alaycı bir gülümseme sakin sakin öyle duruyordu. Paul genç oğlana kolunu uzattı ve "Birileri yaklaşıyor, gel iki sevgili gibi kol kola biraz yürüyelim," diye mırıldandı. Kapısında durdukları evden, ellerinde sigarayla iki erkek çıktı, yüksek sesle konuşarak, birbirlerine sokulmuş iki gencin yüzüne bakmadan yanlarından geçip uzaklaştılar. Karl o güne kadar bir kadına böyle sokulmamıştı. Şimdi Paul'un üzerindeki giysinin kokusunu içine çekiyor, yumuşak kumaşa okşar gibi dokunuyordu Paul'a. "Fakat sen ne yapacaksın?" diye sordu. O ise bir kadın gibi yumuşak sesle, fısıldayarak:

"Ah sevgilim, bana ne olacak?" dedi. "Biliyorsun erkek koruyucusu olmayan kadınlar sürünür gider." Sonra ses tonunu birden değiştirdi, Karl'ı omuzlarından tuttu ve gözlerinin içine bakarak, "Fakat sen, sen benim yanımda kalacaksın, öyle değil mi?" diye sordu. "Yoksa kafandan başka şeyler mi geçiriyorsun?" Karl kekeledi: "Ben mi? Evet... ne?"

"Onlar peşimizde. Kendilerini kurtarma çabasındalar. Tabii polis ellerinde, bizim ise kimsemiz yok. Fakat bu önemli değil. Belki kafamızı koparacaklar. Belki binlerce kafa kopacak. Ancak bir gün gelecek biz onların kafalarını koparacağız, katillerin teki bile ayakta kalmayacak! Şunu bilmelisin..." Karl'ı iki omzundan tutmuş sarsıyordu. Üzerindeki kadın giysilerini unutmuş gibiydi. "İstediklerine ulaşamayacaklar. Bizlerin intikamı çok büyük olacak! Şimdi ne yapacağımı bilmiyorum. Fakat onlar o iki kişinin kafasını koparmak isteyecekler. Biz ne yapıp edip, kentin yarısını havaya uçurmak gerekse de, adamlarımızı kurtarmalıyız!" Karl karşısındaki gencin ağzından çıkanları büyük bir heyecanla dinliyordu. "Ben sizinleyim," diye mırıldandı. "Ne yapıp edip yarına kadar bir yerden para bulmalısın! Tabii nasıl olacağı önemli değil, yeter ki kimse şüphelenmesin. Akrabaların var, annenin de biraz parası olmalı."

"Tanrım! Paul, annemin elinde tek kuruş yok." Fakat yanındaki genç adam kolunu sıktı, bir an konuşmadan yüzüne baktıktan sonra: "Sen de buna inandın, öyle mi? Bugün evden çıkarken, onlarla birlikte olacağım demedin mi?"

"Ah, Paul, öyle sert davranma bana. Sizlerle hapishaneye gitmedim mi?" Sustu. Konuşamıyordu.

"Ağlamak mı istiyorsun?"

"Bana niçin böyle sert davranıyorsun? Bırak, şimdi eve gideyim. Tekrar geleceğim!"

Paul sıktığı kolunu bıraktı. "Öyleyse yarın akşam saat dokuzda," dedi. "Sizin evin karşı kaldırımında bekleyeceğim. Ben tam zamanında oradayım. Saat dokuzda. Seni sadece beş dakika bekleyeceğim! Elinde bir sopa, sırtında bir çanta olan izciyim ben! Sen de öyle giyinebilirsen fena olmaz. Sonra para... Parayı unutma!" Karl'ın elini tuttu. Genç oğlanın başı önünde öyle durduğunu fark edince, kendine çekti: "Seni üzmek istemiyorum, oğlum."

"Paul, beni bırakıp gitme. Rica ederim sana, Paul... Yapma sakın bunu."

"Haydi, şimdi birbirimizden ayrılalım."

Genç kız, Karl'ın yanından uzaklaştı, on adım kadar sonra arkasına şöyle bir döndü. Beyaz eldivenli elini salladı ve gözden kayboldu.

Kaçış

Kapı aralığında duran Karl şöyle bir gerindi. Az önce Paul'un içinde kaybolduğu cadde onu da bağrına bastı. Soluk ışık veren lambalar caddeyi aydınlatmaya çalışıyordu. Aynı anda müthiş bir ağrı duydu, geleceğini gözünün önüne getirip tasalandı. 'Paul gitti, onu bundan sonra bir daha görmeyeceğim, benim için her şey bitti...'

Fakat yarın? 'Yarın yeni bir gün,' diye düşündü. Ancak ruhunu yakan acı sonsuzdu. Yürüdü. Ayaklarının altındaki kaldırımı hissetmiyordu. Önünden geçtiği barakaları, karanlığın içinde duran yarı yıkık evleri görmüyor, ılık yaz akşamının esintisini yüzünde hissetmiyordu. Az sonra evinin önünde durdu. Geç olmuştu. Saat on birdi. Onu yeni bir gün bekliyordu. Belki yirmi saat sonra... 'Fakat önce yedi, sekiz saat uyuyacağım –tabii gözüme uyku girerse– geriye on iki saat kalacak. On iki saat oturup onu bekleyeceğim. On iki saatin sonunda onunla gideceğim. Ben onunla gitmek istiyorum. Ben bu evde

kalmayacağım. Kesinlikle. Eğer onun ve diğerlerinin peşindeler ise, benim de peşimde olsunlar.'

Sonra büyük kapıyı kapattı ve 'son kez kapatıyorum,' diye düşündü. Merdivenleri çıktı. Bir süre önce bağıran annesini buradan aşağı taşımışlardı. Sesi bugün de kulaklarındaydı. Havası sıkıcı, karanlıktı merdivenlerin. Kapıyı açtı, içeri girdi. Ev sessizdi. Hemen yatağına uzandı ve derin bir uykuya daldı.

Sabah gözlerini açtığında karşısında ona gülümseyen annesini gördü. Rahat uyumuştu. Annesi bu arada Erich'i yıkamış ve giydirmişti. Kardeşi kahvaltı da etmişti, okula gitmek üzere çantasını sırtına takıyordu. Sonra ağabeyine elini uzatıp vedalaştı, annesi tekrar gülümsedi. Ana oğul çıktılar, kapıyı arkalarından kapattılar.

'Çok güzel,' dedi Karl kendi kendine, 'güzel bir gün başlıyor, yeterince zamanım var.' Fakat az sonra kahvaltısını ederken huzursuzlaştı, saatler nasıl geçecekti? 'Acaba kalkıp pazara mı gitsem,' diye düşündü. 'Fakat ne işim var orada? Artık pazarda çalışmayacağım, burada da son kez oturuyorum.' Pencereden dışarı baktı, caddeye, karşıdaki hüzün dolu evlere, 'sizlerin de yaşamı kötü,' diye düşündü.

Böyle bakınırken aklına 'para' geldi. Annesinin parası. 'Burada bir yerde olacak. Aramalıyım. Odada veya mutfakta. Bankadan aldığı parayı evde bir yere sakladı mutlaka.' Karmakarışık yatağında oturmuş düşünüyordu. 'Sonra ararım,' dedi kendi kendine, 'nasıl olsa zamanım var.' 'Annemin parasını alacağım,' diye düşündü. 'O zaman ne yapacak, tüm parasını yitirecek, Erich'le tek başına kalacak... Ben de eve para getirmeyeceğim.' Kalktı, hemen giyindi. Elimi çabuk tutmalıyım. 'Evin içinde parayı aramalı, bulur bulmaz da ortadan kaybolmalıyım.'

Aramaya başladı. Önce yattıkları odada, çamaşır dolabında, giysilerin asılı olduğu dolapta, aynanın arkasında, üzerinde, yatakların altında, duvarda asılı çerçevelerin arkasında. Annesinin parasını aradı. Çok çalışması gerekti. Ter içinde kaldı. Sonra mutfağa geçti. Annesi burada yatıp kalkıyordu. Fakat mutfakta para saklayacak pek bir yer yoktu. Karl başarılı olmadığını fark edince korkmaya başladı, yine de aramasını sürdürdü. Mutfak dolabında duran tabakların ve tasların arasında aradı, alt raflarda duran bir sürü ufak tefek mutfak eşyasını çıkarıp yere koydu, irili ufaklı kutuları açıp içlerine baktı. Çoğu babasından gelmiş olan bir sürü mektubu, sayısız evrakı, aile fotoğraflarını eline aldı, üzerinde 'Marie' yazan küçük bir kutuyu açtı. 'Bunlar da ne,' diye düşündü. Yarım bir çiklet, sarımtırak bir bukle, pelür kâğıda sarılmış, annesinin bir zamanlar taktığını anımsadığı, ucunda büyük bir haçın sallandığı gümüş bir kolye, bir sürü fotoğraf, mektuplar ve evraklar. Peki, para neredeydi? Nerede saklıydı para? Sabahları Erich'i okula götürürken yanında taşımıyordu. Küçük dolapta para yoktu. Dolabın arkasına baktı, kibrit yakıp eline aldığı bir sopayla dolabın altını karıştırdı. Orada yoktu. Yoksa yandaki odada veya girişte duvar kâğıdının arkasına mı sokmuştu? Oralara da gitti, baktı. Terlemeye başlamıştı. Bu alçakça bir şeydi. Evdeki para sadece annesinin değildi ki! 'O hepimizin parası,' diye düşündü. Niçin bilmiyordu paranın nerede olduğunu? Eğer intihara kalkıştığı o gece ölmüş olsaydı parasız ortada kalacaktık. Yoksa yattığı şiltenin içinde miydi? Tekrar mutfağa döndü, şiltenin her yanına dokundu. Giysilerinin astarına dikmiş de olabilirdi.

Yattıkları odada duran, içinde siyah giysilerin asılı olduğu dolabın kapısını açtı. Rafta duran dul peçesine çekine çekine dokundu, sağı solu şöyle bir karıştırdı, sonra dolabın kapısı-

nı kapattı, eğildi altını aradı. Ayağa kalktı, sağa sola bakındı, sonra eliyle saçlarını düzeltti, mendiliyle boynunun terlerini sildi, ellerini yıkadı, yere uzanmaktan, eğilip kalkmaktan kirlenmiş pantolonun tozunu aldı. Şimdi ne olacaktı? 'Evde para yok, nereden bulacağım? Bana para gerek, hem de hemen!'

Hızla üzerini değiştirdi ve dışarı çıktı. Dayısının evinin olduğu sokağa gitti, içeri girmedi, öyle dolaşıp durdu. Sonra aklına bir şey geldi, pazarın kurulu olduğu alana gitti. 'Burada çalışmaya kalkışamam, ben beceriksizin tekiyim.' Gençlerin toplandığı köşeye doğru yürüdü ve bir zamanlar o toplantıda bir araya gelenler arasında gördüğü kız karşısına çıktı. Arkadaşlarının nerede olduğunu sorunca kız 'budala' der gibi elini alına götürdü ve Karl'a dil çıkardı. 'Benim hiç şansım yok, herkes bana karşı.' Güzel bir gündü, insanlar neşeliydi. Başka bir alana doğru yürüdü, oradaki sıralardan birine oturdu ve öğle vaktini, işsizlerin arasında koşuşturan çocuklarla geçirdi. Bir ara gözleri kapanır gibi oldu. Aradan ne kadar zaman geçti bilmiyordu, fakat bir gürültüyle kendine geldi. Çevresindekiler bir adamı, sıralarda oturanların eşyalarını çalmakla suçluyordu. "Size de sokuldu," dedi birisi. Karl şaşkınlıkla ayağa fırladı, ceplerini yokladı, cüzdanı yanındaydı. Yoluna devam etti. Bir süre sonra –saatin kaç olduğunu, nereye gittiğini bilmiyordu– kendine geldi, elini beline attı, zincirli saati yerindeydi. Adam ona dokunmamıştı. Gözleri yaşarır gibi oldu. Ne yaptığını bilmeden bir süre sağa sola gitti, iki sandviç alıp karnını doyurdu. Akşama doğru hava kararmaya başlayınca kendini biraz toparladı. Beyninden daha iyi çalışan ayakları onu eve götürdü. Merdivenleri çıkarken kendini çok bitkin hissetti. 'Para bulmalıyım, ne yapıp edip para bulmalıyım. Annem eve dönmüş olmalı. Ona durumu anlatacağım, o da bana verecek,

belki çok değil, fakat ötekilere verebileceğim kadar. Ne güzel olurdu, verebilseydi...'

Merdivenleri çıktı, her yer çok sessizdi. Kapılarının önünde durdu, fakat açmadı. 'Anne, gitmeme izin verecek misin? Bunu yaparsan sana çok müteşekkir olacağım. Bırak, gideyim! Ben gitmeliyim. Paul ve ötekilerle gideceğim. Ne yapacağımızı bilmiyorum, fakat onlarla gitmeme izin ver. Kötü bir şey yapmayacağız. Her şey senin güçlü olmana bağlı. Anne, izin verecek misin?'

Anahtarı çevirdi. İçerisi karanlıktı. Kulak kabarttı. Evde kimse yok gibiydi. 'Erich'le yine Marie'yi ziyarete gitmiş olacaklar,' diye düşündü. Odaya girdi, ışığı yaktı. Çok şaşırdı, elbise dolabının kapısı açıktı. 'Ben mi açık bıraktım? Fakat ben... ben kapatmıştım onu.' Kafasında sayısız düşünce dolabın kapısını kapattı. Huzursuz olmuştu. Bir kibrit yakıp mutfağa geçti. Orada, başını masaya dayamış annesi oturuyordu. Hiç kıpırdamıyordu. Karl kibriti düşürdü, annesine doğru koştu, omuzlarından tutup salladı. Kadın inleyerek kendine geldi. Karl yerde yanmakta olan kibriti aldı, tabureye çıktı ve gaz lambasını yaktı. Sonra annesinin üzerine eğildi. Kadın başı önünde, inlemekle iç çekmek arasında mırıldandı: "Karl, hırsız girmiş evimize... Bütün paramızı çalmış." Sonra başını masadan kaldırdı. Yüzü şişmiş gibiydi, saçları karmakarışıktı. "Elimizde olan son paramızı da yitirdik..."

Genç oğlan şaşkın şaşkın sağına soluna bakındı. Ne olduğunu anlayamıyordu. "Nerede duruyordu?" Kadın mutfak dolabın alt çekmecesini işaret etti. Karl orasını da karıştırmıştı. "Neyin içindeydi?"

"Sarı bir zarfın..." Sarı bir zarfı elinde tuttuğunu anımsadı. Çekmece açıktı, içindekilerin yarısı yerlerdeydi. Karl diz çöktü, az sonra sarı zarf elindeydi. Annesi ona arkası dönük

oturuyordu. Oğlan istese zarfı cebine sokabilirdi. Fakat bunu yapmadı, annesine seslendi: "Bu zarfı mı demiştin?" Kadın arkasına döndü, oğluna baktı ve uzattığı zarfı aldı. Aynı anda yüzü aydınlandı, fırlar gibi yerinden kalktı, Karl'a sarıldı, yüzüne öpücükler kondurdu, önce güldü, sonra birden gözleri yaşlandı. "Nasıl buldun onu?" dedi. "Ben de her yanı aradığımı sanıyordum! Senin uğurlu bir elin var. Ah, bilsen ne kadar mutluyum... Çok mutluyum!" Oğlunu kendine çekti, göğsüne bastırdı. Sonra ayağa kalktı, derin bir uykudan uyanmış gibi kollarını iki yana açıp şöyle bir gerindi. "Karl, ben de Tanrı tüm yaşamımızı lanetledi mi diye düşünmeye başlamıştım!"

Oğlu yerlere saçılmış kâğıtları toplamak istedi, fakat kadın buna engel oldu. Kendine gelmiş, neşelenmişti. Sonra ocağın başına geçti. İyi bir şey pişirecekti, onun da karnı acıkmıştı. Erich'i kardeşi Marie'nin yanına bırakmıştı. Yemekten sonra almaya gidecekti. Belki de orada teyzesinin yanında bırakacaktı. Marie mutlaka çok sevinirdi kardeşi bu gece yanında kalırsa. Hem bugün cumartesiydi, Erich'in yarın okula gitmesi gerekmiyordu. Bir yandan yemeği hazırladı, diğer yandan masayı kurdu. Karl biraz işinden söz etmek istedi. Annesi sözün kesti: "Bugün kazandığın sende kalsın, zarfı bulmanın karşılığı."

Anne yemekten sonra tabakları kaldırdı, yerlere saçılmış kâğıtları toplamaya hazırlanırken oğlunun biraz tuhaf baktığını sezdi, yüzündeki gerilimi fark etti. Yemek boyunca da az konuşmuştu. Zarfı bulundu diye sevinen anne Karl'daki değişikliğin hemen farkına varmamıştı. Paranın bulunmuş olması pek hoşuna gitmemiş gibiydi. Yoksa hırsızlıktan söz etmesi onu rahatsız mı etmişti? Anne konuyu değiştirmek istedi, eski günlerin huzursuzluğu yine içini kaplamıştı. Mutfakta oturuyorlardı, masanın üzerinde duran, dayısının hediyesi olan

büyük gaz lambasını yakmışlardı. Anne önce oğlundan özür diledi, kafası çok karışıktı. Zarftan biraz para almak istemiş, fakat her zaman küçük kutuda duran zarfı bulmamış, içeri girmiş birisinin çaldığını sanıp paniğe kapılmıştı. Tabii kendisi de zarfı yanlış yere koymuş olabilirdi. İnsanın kafası bazı günler çok karışıyordu.

'Şimdi güçlü olmalısın, sakın yanlış bir şey söyleme,' diye düşündü; eve döndüğünde annesine rastlaması iyi değildi.

"Çekmece biraz karışıktı, öyle değil mi, anne? Sana bir şey söylemek istiyorum." İşte şimdi konuşacaktı. Kadın arkasına dayandı. "Ben... ben kimliğimi aradım... Bir yolculuğa çıkacağım da... Yanında çalıştığım kadınla anlaşamıyorum. Elime hemen hemen hiç para geçmiyor. Bir an önce oradan ayrılmalıyım, daha fazla kalmamın anlamı yok."

"Ne oluyor, Karl?"

"Buradan gitmeliyim."

"Nereye?

"Bilmiyorum. Fakat başka yerlere gitmeliyim."

"Tek başına mı?"

"Hayır."

"Peki kiminle?" Karl sesini çıkarmadı. "Paul'la mı?" Karl 'evet' der gibi başını salladı. "Bunu tahmin ediyordum. Peki, ne yapmak istiyorsunuz, yolculuk boyunca nasıl geçineceksiniz? Dilenecek misiniz?"

"Senden biraz para rica edecektim." Sonunda 'para' sözü ağzından çıkmıştı. Ayağa kalktılar. Annesi ocağın yanında durdu. Tuhaf bir kahkaha attı ve "Benden gizli eşyalarımı karıştırıyorsun ve 'gideceğim' diyorsun. Sen çocuklarımın en büyüğüsün, ailenle ilgilenmiyorsun, Erich'e, Marie'ye, annene ne olacak sormuyorsun! Sadece benden para istiyorsun!"

'Ben bu ânı daha önce de yaşamıştım,' diye düşündü kadın. Öfkesi birden tepesine çıktı. 'Öteki, evin büyüğü de karşımda durmuş, bağırıp çağırmış, gideceğim, demişti. Bütün paramı vermiştim ona. Bizi sonunda felakete sürüklemişti. Şimdi karşımda duran onun oğlu, ne korkunç, ondan doğmuş olan bir insan, boğazını sıkmak istiyorum!'

Kadın haykırdı: "Haydi, yanıt ver bana! Ne oturup duruyorsun öyle! Suratıma bakmaktan mı korkuyorsun? Ne yapacağını söyleyecek kadar saygın yok mu annene? Seni kandıran o boş gezenin peşinden gitmekten vazgeçmezsen polise haber vereceğim!"

"Bunlardan söz etmenin hiç anlamı yok anne. Ben başka yerlere gitmeliyim, yanıma para almam gerekli. Sen ne kadar verebilirsin? Sıkıntıya düşeceğinizi sanmıyorum, dayım da yanınızda."

"Kafandan geçirdiklerini bana anlatmanın anlamı yoksa niçin benimle konuşuyorsun? İşte zarf şurada duruyor, niçin çalmıyorsun onu? O burnu büyük dostunla bu kentte hep yaptıkları gibi başıma bir şey vurdunuz mu param cebinizde."

'Kötü bir gün,' diye düşündü. 'Para az önce elimdeydi, şimdi ise düştüğüm tuzaktan kendimi kurtarmaya çabalıyorum.' Annesi dolabın yanında durmuş öfkeli öfkeli konuşmasını sürdürüyordu: "Köy yollarında ne yapacaksınız? Haylaz haylaz bir köyden ötekine mi gideceksiniz? Çiftlikte yaşarken ikide bir kapımızı çalan, beş parasız, soğuktan titreyen, bitkin, aç, geceyi ahırımızda geçirebildiklerine sevinen o zavallıları unuttun mu? Birkaç gün sonra köyü terk etmeyince jandarmalar onları kovardı. Sen hiç utanmıyor musun?"

"Ben burada kalmak istemiyorum anne. Sinirlenme lütfen, ben kötü niyetli değilim. Artık çiftlikte değilim ve her şeyimizi yitirdik; sen de biliyorsun ki cebimizdeki birkaç mark bizi

zengin etmez! Ben dilenirsem sen de dilenirsin. ('Ne söylesem,' diye düşündü). Anne, ben artık küçük çocuk değilim. Buraya geldik, kendimizi yokluğun içinde bulduk. Sen de bu durumdan kurtulmak, yine güzel bir evin, mutfağın olsun istiyorsun. Ben bu kentin güzel yanlarını gördüm, gezindim bütün caddelerini ve gördüm mağaza vitrinlerini... Şimdiye kadar kimse bize yardımcı olmadı. Sonra ne yapacağını bilemediğin o an geldi. Ben henüz gencim, bir şey arayıp bulmaya çalışacağım. Bu ne ve nasıl olacak henüz bilemiyorum. Ancak kesinlikle bildiğim tek bir şey var: O da burada çürüyüp gitmeyeceğim."

Kadın hiç sesini çıkarmadan oğlunu dinlemişti. Sonra "Peki, istediğin nedir?" diye sordu. Karl bir an annesini süzdü ve "Kötü bir amacım yok, sana da alçakça davranmak istemiyorum. Belki davranışım tam senin istediğin gibi değil. Bunu fark ediyorum, ancak insan bazı zor durumlarda neyin doğru olduğunu pek bilemiyor. Paul bana bazı şeyler öğretti, o fena birisi değil, hatta karşıma çıkanların içinde en iyisi. O benimle gelecek, daha doğrusu beni yanına alacak. Son zamanlarda yaşadıklarımızın ardından, acıma nedir bilmeyen alçaklarla, kan emicilerle bir arada yaşamak ve günün birinde onlar gibi olmak yerine bu çabayı göstermek sence daha iyi değil mi?" Annesi önce ne söyleyeceğini bilemedi. Sonra, "Karl, karşımda konuşan sen değilsin," diye mırıldandı. "Söylediklerini sana Paul öğretmiş olacak..."

"Sen öğrettin anne." Kadın hıçkırdı. "Beni terk edip gitmenin nedeni bunlar demek. Keşke mutfakta yerde yatarken hiçbir şey yapmasaydın... Sen benim oğlumsun, benim en büyük çocuğumsun, görevin bizi korumak. Sen ise kasketini başına geçirip kendi yolunda gidiyorsun..." Bir kapana sıkıştım, daha fazla konuşmak doğru olmayacak. "Fakat anne, ben seni terk etmiyorum ki! Bir zamanlar başımızdan geçenleri ben de bili-

yorum. Bana güvenmelisin, bundan sonra yapmak istediklerimi senin için de yapacağım." Ah, bu babası gibi değil, ondan daha iyi birisi olacak... O macera için çekip gitmek istemiyor. Oğlunun bu kadar olgunlaştığını bilmiyordu. İşte bu nedenle de onu yitirmek istemiyordu! Genç oğlan konuşurken inatçılığından vazgeçer gibi oldu, annesine olan içtenliğine geri döndü. Fakat Paul'a olan yakın dostluğu ona –bunu hissediyordu– ezilmeme duygusunu da getirdi. O artık ezilmeyecekti!

Ana oğul konuştular ve konuştular. Kadın ayağa kalktı, oğlunun çevresinde dolaştı. Henüz şurada oturuyordu, annesi de yanındaydı, onu yitirmemişti, bir şeyler söylemesi gerekiyordu. Fakat konuşmalarının sonu yoktu, ikisi de aynı şeyleri tekrarladı. Oğlan ısrarlıydı: "Anne, bana para gerekiyor." Kadın yine sordu: "Ne yapacaksın parayı?" İnat ederek oğlunu yola getireceğini umuyordu. Fakat saatler ilerliyordu. Karl sık sık ocağın arkasındaki rafta duran küçük çalar saate bakmaya başlamıştı. Bu annesinin dikkatini çekti. Oğlan gittikçe huzursuzlaştı, bakışları ürkekleşti, sonunda ayağa kalktı. Kadın anlamıştı, 'saat dokuz oldu mu gidecek,' diye düşündü. "Ne oluyor sana Karl? Korktuğun bir şey mi var, rahatsız mısın?"

"Ben rahatsız filan değilim. Aşağı ineceğim. Ver bana parayı. Çok para değil anne. Lütfen..."

"Parayı alıp gideceksin, hemen bugün! Kardeşlerinle bile vedalaşmayacaksın, öyle mi? Ne alacaksın yanına?"

"Bana gereken birkaç şey yanımda!"

Genç oğlan mutfaktan çıktı, yan odaya geçip pencereyi açtı, aşağı baktı. Yüzleri karanlık binalar, lambaların güçsüz ışığındaki loş sokak, kaldırımlarda yürüyen birkaç insan... Paul onu kuytu bir köşede bekliyor olmalıydı. Kadının söyleyecek bir şeyi kalmamıştı. Ne düşüneceğini bilmiyordu. Oğlunun peşinden gitmişti. O anda aklına bir şey geldi, Karl eğilmiş

aşağı bakarken hızla odadan çıktı, sokak kapısını kilitledi ve anahtarı Erich'in yattığı şiltenin altına sakladı. Aynı anda aşağıdan ayak sesleri duyuldu. Sırtında yük torbası birisi binaya yaklaştı, Karl eğilip ona el salladı, sonra pencereden çekildi ve gülümseyerek annesine baktı: "Geldi, aşağıda bekliyor," dedi. Yüzünde beklenti vardı. "Gidiyoruz! Haydi!" Kadın oğlunun bileklerini yakaladı. "Gitmene izin vermiyorum!" dedi. "Saçmalama!"

"Hayır, Karl, bu kapıdan çıkmayacaksın!"

"Öyleyse cebim boş giderim!" Annesinin elinden kurtuldu, kapıya koştu, tokmağı salladı, çekiştirdi, açmaya çabaladı. "Kapı kilitli!" diye bağırdı. "Anne, kapı kilitli!"

Annesi sırtını duvara dayamış öyle duruyordu: "Biliyorum!"

"Neyi biliyorsun? Sen mi kilitledin ev kapısını? Anne, çabuk ver anahtarı!"

"Hayır!"

"Nerede anahtar? Saçmalama, benimle böyle oyunlar oynama!" Kadının üzerine doğru yürüdü, ellerinden yakaladı: "Nereye koydun anahtarı?" diye bağırır gibi sordu. "Tanrı aşkına söyle, nerede anahtar?"

"Bilmiyorum, oğlum." Karşısına dikilmiş öyle duran Karl'ın yüzünü korku kaplamıştı. "Gitmeliyim! Anne gitmeliyim!" diye bağırdı. Sonra hızla pencereye koştu, aşağı baktı, arkadaşı onu bekliyordu. Karl bu kez yalvardı: "Anne lütfen aç şu kapıyı." Kapıya yumruklarını indirdi, sızlandı: "Evden çıkmamı engelleme lütfen... Anne bana haksızlık ediyorsun... Anne yaptığın büyük bir haksızlık..." Genç oğlan mırıldandı, homurdandı, yalvardı. Kadın düşündü: 'Üzerime atılıp beni dövecek mi, belki de öldürecek?' Karşısındaki oğlu nefes nefese kalmıştı, kadın ellerine yapışmak istedi.

Karl annesinin yanından kaçar gibi uzaklaştı, eğilip pencereden aşağı baktı, sağa, sola ve tekrar odaya döndü. Yüzü kireç gibi olmuş, ağzında köpükler birikmişti: "Gitmiş..." diye mırıldandı. Bakışları bomboştu. Kapıya gitti, boğa gibi soluyordu. "Anne, aç şu kapıyı!"

Ve aynı anda pencereye doğru koştu. Oğlunun kendini aşağı atacağından korkan kadın hızla yerinden fırlayıp vücuduna yapıştı. Çabucak pencereyi kapattı. Sonra onu itekleyerek Erich'in yatağına devirdi. Yüzüstü düşen genç oğlan bir an haykırdı, sonra yumruklarını ağzına dayayıp homurdandı: "Gitti, o gitti." Yatağın ayakucunda oturan annesi: "Evet oğlum, gitti o," diye mırıldandı. Oğlan düştüğü yerde doğruldu, ayağa kalktı ve "Senin suçun!" dedi. Annesi oğluna dokunmak için elini uzattı, fakat o ürpermiş gibi bir adım geri attı. "Karl, sana dokunmama izin yok mu?"

"Senin suçun..."

Karl daha fazla dayanamadı. 'Büyük insan' hıçkırıklar içinde kendini yatağa attı ve hüngür hüngür ağlamaya başladı. Paul çekip gitmiş, her şeyin sonu gelmişti. "Bütün suç sende, anne!"

Kadın yavaşça yataktan kalktı, sallana sallana masaya doğru yürüdü ve oradaki iskemleye oturdu. 'Ah, bu dünyaya gelmemiş olsaydım ne güzel olurdu.' Başını masaya dayadı, oğlunun iç çekmelerini dinledi, yavaş yavaş sakinleşti, yine kendine geldi. Derin bir nefes aldı. 'Her şey yolunda, bu kez, evet bu kez kazanan ben oldum...'

İKİNCİ KİTAP

Yükseliş

On beş yıl sonra

Otomobiller peş peşe gelip duruyordu. Özel araçlar, sayısız taksi kaldırıma yanaşıyordu. Atlı arabalarıyla gelenler de vardı. Hafiften bir yağmur yağıyordu. Beş katlı modern binanın büyük kapısı açık, yukarı çıkan merdivene mavi bir halı yayılmıştı. Ellerinde büyük şemsiyeler, fraklı iki hizmetkâr gelenleri karşılıyordu. Kaldırıma bir otomobil yanaşır yanaşmaz koşarak gelip kapıyı açıyorlar, şık giyimli davetlilerin inmesine yardımcı oluyorlardı. Kibirli bayanların peşinden yüzlerini ekşitmiş, geniş omuzlu beyler iniyordu. Dev şemsiyenin altına sığınmış, yağmurdan korunmaya çalışan davetliler, girişe doğru yürürlerken iki yanda duran, bazıları hayran hayran, bazıları da hoşlanmamış gibi bakan insanların arasından hızlı adımlarla geçiyorlardı.

Kaldırıma faytonlar yanaştı; inen çocuklar, üzerlerinde denizci giysileri oğlanlar, şık giyimli, bakışları kibirli küçük kızlar kapısı açılmış kafesten çıkan kuşları andırıyordu. Koşuş-

turarak yağmurdan kaçtılar, içeri girmeden önce sıraya girip bekleşenlere gülücükler yolladılar.

Az sonra yanaşan bir otomobilden suaygırını andıran, kara cübbeli, şişman mı şişman bir papaz zar zor indi. İki adım atar atmaz, bir parça yağlı eti andıran yüzü kızardı, nefes nefese kaldı. Elinde şemsiyesi yanına sokulan hizmetkâra zorla da olsa şöyle bir gülümsedi ve basamakları çiçeklerle süslü merdivene doğru ağır ağır ilerledi. Bekleşenler biliyordu, papaz efendi minbere dua etmeye değil, üzeri leziz yemeklerle dolu onu bekleyen masaya gidiyordu.

Aynı anda kahverengi uzun bir otomobil yanaştı, şoför hızla indi, ellerinde şemsiyeler hizmetkârlar yeni gelenleri hazır bekliyordu. Gelenler çok önemli kişiler olmalıydı. Kapısı açılan otomobilin karanlığından üç yaşlı kişi, iki hanımefendiyle bir beyefendi, yavaş yavaş dışarı çıktı. Keyifleri pek yerinde değildi, buraya zorla getirilmiş gibiydiler. Cadı yakma törenine katılan yargıçlar veya kilise mahkeme heyeti üyeleri gibi yüzlerini ekşitmişlerdi. Kaldırımda karşılıklı duran insanlar birer adım geri çekilip yeni gelenlere yol açtı. Üzerinde frak, başında silindir şapka zayıf, yaşlı adam hanımefendileri koluna taktı ve başı havaya kalkmış, sivri çenesi yukarda, bakışları mızrak gibi karşısındaki binaya dikilmiş, onu bekleyen merdivene doğru ilerledi. Kollarındaki iki hanımefendi yaşlı adama yük olmuyorlardı, ayaklarını yere sağlam basan kadınlar daha çok onu iki yanda duranların meraklı bakışları arasından geçirip kapıya doğru götürüyorlardı.

Yeni gelenler yan yana yürüdükleri için hizmetkârlar zorlandılar. Sağdan soldan şemsiye tutamadıkları için, hiç olmazsa hanımların şapkalarıyla beyefendinin silindiri ıslanmasın diye arkalarına geçtiler. Ancak yine de başaramadılar, iki şemsiyeden damlayan yağmur suyu yaşlı adamın silindir şapkasının

kenarlarında toplandı. Bunu fark eden bekleşenler gülüştü, şemsiyeli hizmetkârlar da. 'Bu dünyada her şeyin bir karşılığı vardır,' diye düşündüler. Davetliler bir kat yukardaki koridorda manto ve paltolarını vestiyere bırakırken aşağıda insanlar gülüşmeye devam ediyordu. Vestiyerde duran kadın yaşlı beye silindirini gösterirken onun zarar tazminatı isteyeceğini düşündü, fakat adam ve yanındaki hanımlar kendilerinin bu dünyaya verdikleri zararı düşünmüş olacaklar, silindirin başına geleni umursamadılar...

Aşağıda bekleyenlerin canı sıkılmıyordu. Şimdi sıra başka davetlilerdeydi, subaylar ve yüksek devlet memurları otomobillerden indi. Üzerleri üniformalılar pek zamanları yokmuş gibi acele adımlarla girişe doğru yürüdüler; gelenleri görmek için bekleşen basit insanların acele etmesi gerekti. Üzerinde üniforma olanlar başkalarının onları uzun uzun seyretmesine izin vermediler. Otomobillerinden hızla indiler, bellerinden sarkan kılıçları, başlarındaki miğfer veya kasketleri şöyle bir düzelttiler, göğüslerini ileri çıkarıp dümdüz yürüdüler. Hangi yaşta olurla olsunlar yürüyüşlerinde esneklik ve kararlılık vardı. Hızla yürüyen eşlerinin yanındaki tuvaletli hanımlar onlara adım uydurmaya çaba gösteriyordu. Bu küçük geçit töreninde bazı subayların da zor günler geçirdiğini görmemek mümkün değildi.

"Oh" sesleri duyuldu. Çıkarcıların, gösteriyi sevenlerin ardından 'kurbanlar' göründü. Bu arada sisle karışık bir yağmur başlamıştı. İki kır atın çektiği düğün faytonu kaldırıma yanaştı. Açık şemsiyeler ellerinde hizmetkârlar koşarak faytonunun yanına geldiler. Beyaz eldivenli bir el küçük pencereden dışarı uzandı. Kapı açıldı, fayton içindekileri indirmeye hazırdı. Coşkuya dolu, dudaklarında gülücükler saçan genç bir çift hemen inmedi. Faytonun kapısında ilk görünen, ceket

yakasına mersin çiçeği takmış damat bey oldu. Kısa bıyıklı genç adam çok şıktı. Hemen elini uzattı, beyaz gelinlikli genç eşinin inmesine yardımcı oldu. Bekleşenler duygulandı. Yanakları hafif kızarmış gelinin bakışlarında biraz gerginlik seziliyordu, hizmetkârların yerlerde sürünen eteklerini düzeltmesini beklerken huzursuzdu. Sonra yanında sabırla duran eşinin koluna girdi ve sıkıcı yağmurdan bir an önce kurtulmak istermiş gibi hızla yürüdü, kapıdan içeri girdi. Gelinliğin uzun eteklerini toplayıp kaldıran küçük çocuklara şöyle bir göz attı. Aynı anda binanın giriş kapısını kapatıldı, yukardan org sesleri duyuldu. Gelinle damat merdivenleri çıkarken bir oğlanla, bir kız basamaklara çiçekler serpiştirdi. İki çocuk ellerinde sepetler merdiveni geri geri çıkarken sendeleyip düşmemeye dikkat ediyordu.

Bu bambaşka bir merdivendi, Karl'ın on beş yıl önce dördüncü kata çıkarken kullandığı dar merdivene benzemiyordu. Burası bir mutfakla bir oturma odasından oluşan, penceresinden karanlık evlerin göründüğü, köyden yeni gelmiş oğlanın mutfak masasında bulduğu kâğıtta yazanları okuduktan sonra ağladığı o küçük dairenin olduğu bina değildi. *"Sevgili Oskar, ben artık bu dünyada olmayacağım için iki oğlumu yanına alacağına inanıyorum. Küçük Marie'ye de yakınlık gösterdiğiniz için sana ve eşine çok teşekkür eden kız kardeşin..."* Bu binayı dayısı yeni satın almıştı. Düğün töreninin yapılacağı dairesinin girişinde bekleyen diğer erkekler gibi onun da üzerinde frak vardı. Yeğeni Karl şirketinin ortağı olacaktı. Dayı ve eşi hemen merdiven başında durmuşlar, sepetlerindeki çiçekleri sendelemeden basamaklara serpiştirmiş iki çocuğun peşinden gelen gençlere bakıyordu. Karl mutlu mutlu gülümsüyordu, yanındaki eşi de ikide bir başını çevirip küçük kızlar gelinliğin uzun eteğini dikkatle taşıyorlar mı diye arkasına bakıyordu.

Dayı bir adım öne çıktı, Karl ve yaşlı adam göz göze geldiler, sertçe el sıkıştılar.

Böylece ilk engel aşıldı, küçük org tınlamaya devam etti, gelinle damat uzun kahverengi otomobille gelen üç davetlinin önünde durdu. Sarılmaların ardından kadınların gözleri yaşardı. Gelin kendine benzeyen, biraz hüzünlü ona gülümseyen kadınlardan birine sokuldu. Annesine. İkisinin de hüznü çok derin olacak, uzun uzun sarıldılar. Sonra kadınların ortasında öylece duran, az önce silindir şapkası yağmur sularıyla yıpranmış yaşlı adamın yanına gitti. Babasının. Genç gelin, yaşamı boyunca babasına yeterince yakın olamamıştı. Yanılmıyorsa şimdi birbirlerine ilk kez bu kadar içten sarılıyorlardı; belki de uzun süre, bu ilk ve son sarılmaları olacaktı. Gelin bunları bir an için kafasından geçirirken yine ayrılmaları gerekti. Sırada diğer davetliler de vardı.

Bu arada Karl da annesiyle kucaklaşmıştı. Annesinin üzerinde koyu gri bir ipek giysi, boynunda ucundan küçük bir haçın sallandığı eski gümüş kolye vardı. Bu kolyeyi Karl ilk kez mutfak dolabında para aradığı gün görmüştü. Kadın yıllar önce, gençliğinde, evde yaşamının zorlaştığı, özgürlük ve yakınlığın özlemini çektiği yıllarda takmıştı. Her şey geride kalmıştı. 'Şimdi karşımda duran erkek benim eserim,' diye bir an düşündü. Onunla yaşamında bir yere ulaşmıştı. Bugün yaşamındaki en önemli gündü. Üzerindeki giysi siyaha kaçan bir griydi. Kızı Marie'nin ölümünün ardından dört yıl geçmesine karşın hâlâ matem tutuyordu. Gözleri yaşlı anne, damadı, oğlu Karl'a sıkıca sarıldı. Onunla gurur duyuyordu, ne de olsa yazgısını belirlemiş, onu yönlendirmiş olan tek insandı. Saçlarına ak düşmüştü. Sert bakışlarından, istediğini koparmasını başaran bir kadın olduğu belliydi. Bir zamanlar karşısında olan oğlu Karl hafifçe öne eğilmişti, annesinin onu sıkan kol-

larının gücünü hissediyordu. Bir an için geçmişte annesinden ne kadar nefret ettiğini, fakat sonra her şeyin inanılmaz bir hızla nasıl değiştiğini düşündü. Şimdi ana evini terk ediyordu. 'Geçmişi düşünmemiz gereksiz, çünkü hepimiz suçluyuz, günahkârız...' Annesinin başı önündeydi, gözyaşları yanaklarında kurumuştu. 'Evet, geçmişte çok şey oldu, fakat artık barış içinde bir yaşam sürdürmeliyiz.' Sonra uzandı annesinin yanında öylece duran, biraz melankolik bir halde çevresine bakınan soluk yüzlü genç bir adamın ellerine dokundu, sırtını sıvazladı. O kardeşi Erich'ti.

Büyük salonda güpegündüz perdeler kapatılmış, avizeler ışıl ışıl yanıyordu. Değerli mavi halının üzerinde düğün davetlileri kuşlar gibi cıvıldaşıyor, heyecanlı heyecanlı sohbet ediyor, kadeh kaldırıyorlardı. Hepsinin ortasında siyah bir suaygırını andıran papaz duruyordu. Henüz gürlememişti, ancak genç davetliler arasında bunun bir an önce gerçekleşmesini ümit edenler mutlaka vardı.

Salonda davetliler iki gruba ayrılmıştı: Askeri üniformalılar ve sivil giyimliler. Bellerindeki kılıçlar ışıldayanlar gelinin akrabalarıydı. Beraberlerinde eşleri ve sayısız çocukları vardı, sivil davetlilerle –onlar bir aşağı sınıfın insanlarıymış gibi– pek ilgilenmiyorlardı. Damat tarafından dayının yanı sıra eşi ve biraz köylü görünümlü uzak akrabaları gelmişti. Ufak ve büyük çocukları gözlerini üniformalı askerlerden ayıramıyordu.

Az sonra yandaki salonun cam kapıları açıldı. Gelinle damadın yakınları ve dostları burada bekliyorlardı. Aynı anda papaz efendi yuvarlanır gibi yürüdü, pençeyi anımsatan elini yanına yaklaşan çocukların başlarının üzerinden damatla geline uzattı. Genç evliler, uzanan yağlı ele masum çocuklara değmesin diye hemen yapıştılar. Bu arada küçük orgdan yükselen müzik, misafirlerin ziyafet masasına oturması yaklaş-

mış olacak, hızlandı ve az sonra durdu. Çünkü sıra küçük bir orkestranın yemekte yapacağı müziğe gelmişti. Ev sahibi eşini koluna takıp yemek salonuna doğru yürüdü, bekleşenlerin arkasında sıraya girdiler, çene çalarak, gülüşerek büyük salona doğru yürüdüler. Şamdanlardaki mumlar ışıldıyor, salonun loşluğunu ve ortada duran, üzeri çiçekler, kadehler, tabaklar ve peçetelerle süslü upuzun oval masayı aydınlatıyordu.

Gelin ve damat, dayı ile teyzenin arasında oturuyor, onların da yanında anneyle baba ve kardeşler yer alıyordu. Masanın ucunda oturan gençler gülüşüyordu, keyifleri yerindeydi. Gelinle damat, anneler ve babalar, uzak ve yakın akrabalar geçmişte yaşananları unutmuş, gelecekte yaşayacaklarını umursamadan günlerini gün ediyordu. Yemeklerin tadına bakıyorlar, içkilerini yudumluyorlar, müzik dinliyorlar, gülüşüyorlardı. Akşama doğru Karl ve Julie davetlilerin karşısında dans edeceklerdi; saat altıda gelecek olan dayısının otomobili onları otellerine götürecekti. Orada üstlerini değiştirecek gelinle damadı, balayına çıkmaları için tren istasyonuna bırakacaktı.

Öğütülen insanlar

Dayısının on beş yıl önceki tanımış olanlar onu bugünkü haliyle karşılaştıklarında, üzerine güzel oturan fraka rağmen geçirdiği değişikliği çabucak kavrıyorlardı. Dayı yaşlanmış, ufalmıştı. Bir zamanlar ellisinde olan adam şimdi altmışının ortasında zayıf, titrek, solgun yüzü kırış kırış, burnunun altında sivilceler çıkmış birisi olmuştu. Zayıf vücut, çökmüş yanaklar, ikide bir kayan monoklün ardındaki huzursuz gözler aradan geçen yıllarda yaşamında neler yitirdiğinin belirtisiydi.

Onun yanında, bugün otuzunu yeni geçmiş damat güçlü kuvvetliydi. O gün düğün ziyafetine geldiğinde, haftalardır görüşmediği dayısını karşısında zayıf ve güçsüz görünce şaşırdı. İnsan yaşamında kimi şeyler hemen belli oluyordu, kimi şeyler ise hiç görünmüyordu. Bazı güçlü, iri yarı insanlar, sarıp sarmalanmış halde birden toprağa veriliyordu.

Karl yaşam okulunu tam anlamıyla geride bırakmıştı...

Evdeki o tartışmanın ardından annesi kapıyı açtı, Karl'ın evden çıkmasına karışmadı. Zarftaki parayı ve oğlunun nüfus kâğıdını başka bir yere sakladı. Paul'u aramaya gideceğinden ve eve yine döneceğinden emindi. Karl kimseyi bulamadı, sanki yer yarılmış, bütün tanıdıkları içine girmişti. O gece karşısına çıkan tek tanıdığı gruptan bir kız oldu. Elini ağzına götürdü ve kulağına şöyle fısıldadı: "Paul'u arıyorsun, öyle değil mi? Kendine dikkat etsen daha iyi olur." Sonra elini burnuna götürüp nanik yaptı ve koşarak yanından ayrıldı.

Karl sonraki günlerde kentin sokak ve caddelerinde dolaşırken sürekli sağa sola bakındı. Ancak aynı günlerde yaşanan trajediden haberi yoktu. Paul'la çevresindeki gençler arasında gerçek bir dostluktan çok mesafeli bir bağımlılık vardı. İçlerinde yaşlı olanı 'reis'ti, polis ondan hep şüpheleniyordu. Hiç beklenmedik bir anda tutuklanmayı göze alamayan grup üyeleri çevrelerine sürekli olumlu görünmek zorundaydılar. 'Reis'leri, politik nedenlerle suikast yapanlar ve onları destekleyenler ele geçtiklerinde yiyecekleri cezanın yüksek olduğunu, onları ele verenlerin de çok ödüllendirildiğini iyi biliyordu. İşte o günlerde Karl hiçbir şeyden habersiz gezinip duruyordu. Bu nedenle o kolay bir avdı. Aynı günlerde sinsi ve kararlı 'reis' kendine yakın adamlarını etrafına toplayıp ne yapmaları, Karl'a nasıl davranmaları gerektiğini danıştı. Karl mutlaka politik görüşlü birisiydi ve bu nedenle kendisi gibi olanların oluşturduğu –ancak şu sıralar yer altında çalışan– grubun içinde yer almalıydı. Fakat yarın ne olacağı bilinmezdi. Onların başına neler geleceğini bugünden kim kesin söyleyebilirdi? O sıralar kimse yaşamından emin değildi.

Karl özlem dolu, ruhu gergin, derinden yaralanmış halde sokak sokak geziniyordu. Polise de gerçek olup olmadığı kesin bilinmeyen bazı ihbarlar yapılıyordu. Memurlar sebze ve

meyve halini gözlüyor, arada bir gruptan olduğu bilinen kişileri tutukluyor, hamallık yaparak geçimini sağlayanlar arasında da şüpheli arıyordu. Ancak şüphe kanıtlamadığında polisin iz kaybettiği de oluyordu. Günün birinde, hiç beklenmeyen bir anda 'reis'in ölümüyle her şey karmakarışık oldu. Bir sabah karanlığında arabasındaki molozları gizlice kent dışındaki gecekondu mahallesine boşaltmak isteyen birisi onun bıçaklanmış cesedini buldu. Bulunduğunda iri yarı gencin cesedinin çevresine köpekler toplanmış, yerde duran bir kesekâğıdının içindeki kurabiyeleri yiyorlardı. Bir başkası da cesedin cebindeki salamları çekiştiriyordu.

Soruşturma sırasında ifadelerini aldıkları iki kız, yakındaki bir eğlenceye gitmek için buradan bir erkekle geçtiklerini söylediler. (Aynı gün polise açıklama yapan o kişi söylenenleri onaylamıştı.) Bir grup erkeğin kavga ettiği dikkatlerini çekmişti. Ancak korktukları için hızla olay yerinden uzaklaşmışlardı. Polis, cinayetin üzerine daha çok gitmeye pek niyetli değildi. Bu mahallede sık sık cinayetle sonuçlanan kavgalar çıktığını biliyorlardı. Son olayda da grup, tehlikeli olmaya başlayan 'reis'ten, bazı yaşlı üyelerin de desteğiyle kurtulmuştu. İşte bu gelişme Karl'ın şansı olmuştu. Genç oğlanın hiçbir zaman olaylardan haberi olmadı. Kısa süre sonra birileri kulağına, "Yok ol ortadan" diye fısıldayınca pazaryerlerinde çalışmayı bıraktı. Fakat bunu hemen yapmadı, kafasının karışık olduğu günlerde onu da tutuklayacaklarını ümit etti. O zaman annesinden hınç alacağını sanıyordu! Ancak hiçbir şey olmadı. Onu 'reis'e yaptıkları gibi kum çuvalıyla dövüp yok etmediler.

İnsanların dayanıklılığı değişir. Bazıları genç yaşlarında bir kelebek gibi veya bir iş kazası sonucu bu dünyaya veda eder. Bazılarıysa çeşitli savaşlar verir, yaşama tutunurlar, bir fil gibi çok uzun yaşayıp giderler.

Bir sabah anne yakın geçmişte yaptıklarına lanet okudu. O sabah Karl hiç konuşmadan giyinmiş ve ikide bir içini çekerek odanın içinde gezinmiş, sık sık pencereye sokulup aşağı bakmıştı. Aynı sabah kent gazeteleri o gece Merkez Hapishanesi'nin avlusunda kısa süre önce yakalanmış iki suikastçının başları kesilerek idam edildiğini yazmıştı. Bunlardan biri de firarlarında Karl'ın yardım ettiği gençti. Nasıl da güzel anımsıyordu o günü. Paul'un bulduğu bir sebze arabasına hızla atlamışlar, az sonra da sebze ve meyve haline geldiklerinde, çabucak inip kalabalığın arasına karışmışlar, gözden kaybolmuşlardı. Karl onları uzaktan görmüştü; kendilerine güvenen güçlü bu iki insana yardım etmişti. Küfeler, sepetler ve insanların kargaşasında kaybolup gitmişlerdi. Şimdi ise yitirmişti onları, sonsuza dek... Daha çok yardımcı olabilmek isterdi.

Başları kesilerek idam edilmişlerdi. O ise tek başına oturuyordu odasında.

Anne ağlamaktan gözleri kıpkırmızı olmuş, bakışları bomboş oğlunun karşısında öyle oturuyordu. Karl'ın o andaki görünümü babasının öfkeyle patladığı anlardan çok daha kötüydü. Anne birden, 'acaba gazetelerin yazdığı o politik olaylarla şu Paul'un ilgisi var mı,' diye düşündü ve çok korktu. Hemen ardından oğluna sayısız sorular sordu, fakat uzun süre inandırıcı bir yanıt alamadı. Sonunda Karl, "Hayır," diye homurdandı ve yine sustu.

O günden sonra artık sebze ve meyve halinde çalışamadığı için dayısının fabrikasında çıraklık eğitimine başlaması hem Karl hem de annesi için kurtarıcı oldu. Anne o süreçte her şeyi bir düzene sokmuş, cimri ağabeyini Marie'nin sürekli evlerinde yaşamasının doğru olacağına inandırmıştı. Küçük kız artık yabancı yatakta uyumak istememesine karşın annesinin isteğini kabullenmek zorunda kalmıştı. Büyük oğlunun da ağa-

beyinin mobilya fabrikasında çıraklık eğitimine başlamasını sağlamıştı. Böylece Karl'ın doğru dürüst bir işi olacaktı. Dayı sayesinde aile yaşamları bir düzene girecekti.

Anne kısa süre sonra dördüncü kattaki küçük evden çıkmayı ve aynı caddedeki bir apartmanın ikinci katında üç odalı bir daire bulmayı başardı. Evin mobilyaları dayıdan geldi; kadın kirayı karşıladı, bir süre sonra da odalardan ikisini pansiyonerlere verince eline biraz da para kaldı. Ağabeyi ailenin sert, fakat akıllı davranıldığında yumuşayan sert erkeklerindendi. Karısını memnun etmek için de arada sırada oturup küçük Marie'yle oynuyordu. Dayının parasal desteği olmasaydı anneyle çocukları yıllar boyu çekilmez bir yaşamın altından kalkamazdı.

Sonsuz Anılar

Karl'ın sokak ve caddelerde gezindiği, halde ve semt pazarlarında çalıştığı günler artık geride kalmıştı. İlk gün fabrikaya giderken annesi ona eşlik etti. Yeni evleri işyerine çok uzak değildi; fabrika girişinde, bir zamanlar babasının taktığı gümüş yüzüğü oğluna hediye etti. Karl onu anımsıyordu. Annesi yalvarır gibi konuştu: "Artık ayakların sağlam yere basacak, Karl. Kötü günler arkamızda kaldı." Genç oğlan yanıt vermedi, dişini sıktı ve basamakları demir merdiveni çıktı. Eli cebindeki yüzüğe dokundu. Akşam saat altıda çıkış kapısında dururken parmakları arasında yine o yüzüğü hissetti. 'Bu babam,' diye mırıldandı. 'Herkes öldü. Lanet olsun!'

Birkaç hafta sonra kendine gelince, akşamları işten çıktığı vakit ayakları onu eve değil, tanıdığı, şimdi onu yine selamlayan cadde ve alanlara götürdü. Kısa süre sonra insanların akın akın geçtiği caddelerde yürürken alçak ve kötü bir ruhun onu yine buralara sürüklediğine inandı. Bir akşam öfkeyle, 'ben

lanetlenmiş, dışlanmış birisiyim,' diye düşündü ve yumruklarını sıkıp eve gitti. Fakat ertesi akşam kent onu yine kendine çekti. 'Oraya gitmeyeceğim de nereye gideceğim,' diye bir an düşündü. Kentin sokak ve caddelerinde kendini evinde hissediyordu. Yine bir akşam öyle gezinirken pazaryerine geldi. Burası onun dünyasıydı. Tezgâhlar arasındaki dar yollar o saatte bomboştu. Her şey toplanmış, bir kenarda öyle duruyordu. Sabahları tezgâhların kurulmasına yardımcı olmuştu. Kendini iyi hissetmedi, içi sızladı. Dayanamadı, sıralardan birine ilişti. Sağında solunda kadınlar, çocuk arabaları vardı. O yaşamın artık geride kaldığına bir türlü inanmak istemiyordu. Pazar günleri Paul'la yaptıkları kayık gezintileri... Her şey son bulmuştu. Ümidini iyice yitirdi. Paul niçin ortadan kaybolmuştu? Niçin ona bir haber bile bırakmamıştı. Ah, belki de bir yerlerde gizleniyordu veya kadın giysileriyle dolaşıyordu, aniden yine karşısına çıkabilirdi! 'Ben burada oturuyorum ve seni bekliyorum. Sen beni bir kenara atamazsın! Ne olacak bana?' Kendi kendine acıdı, genç vücudu titremeye başladı, özlemini çektiği arkadaşının arkasından gözyaşları döktü.

Akşamları gezindiği kentin kuzey ve doğu mahallelerinin caddeleri ve sokakları onun yurduydu. Hüzünle dolanan, sürekli aranan gence şimdi yavaş yavaş içlerini açtılar. 'Bizi pençeleriyle kavramışlar, bizi çamurlara atıyorlar. Biz zavallılar hiçbir şey yapamadan, kendimizi koruyamadan öyle duruyoruz.' Kendi kendini yiyordu. 'Ben yanınızda kalacağım, ben sizleri başkalarına kaptırmayacağım. Nereye gidersem gideyim sizleri yanımda taşıyacağım. Ben kötü bir insanım. Sizleri kandırdıkları gibi beni de kandırdılar. Bir şeyler yapmalıyım özgür olabilmemiz için. Sizlerin özgürlüğü benim de özgürlüğüm!'

Bir ara yolu fakirler mahallesine düştü. Kavgacı iki ailenin oturduğu, kadınlardan birinin kızını dışladığı evin de önün-

den geçti. Anımsıyordu, o gün sokakta bir sürü insan toplanmıştı, kavga gürültüden geçilmiyordu. Sonra yollarına devam etmişler, Paul'la uzun uzun sohbet etmişlerdi. Şimdi ise akşam gezintisine çıkmış, yürümekten yorulmuş birisi gibi karanlık sokakta yürüyordu. 'Yarım saat sonra evdeyim,' diye düşündü. Sanki vücudu beyninin verdiği emirlere uymuyordu, zorla adım atıyordu.

Eve vardı, elleriyle tırabzana tutuna tutuna zorla dördüncü kata çıktı, ışığı yakmadı, karanlıkta kapılarını buldu. 'Lanet olsun, işte yine evdeyim, ben hainin tekiyim!' Sonra anahtarı kilide soktu, kapıyı açtı, içeri adım attı, kimseyi uyandırmamak için ayaklarının ucuna basa basa odaya girdi, yatağına sokuldu. Paul'a olan özlemi sonsuzdu. Geceleri onunla beraber olmayı arzuluyor, onu karşısında görüyordu. Bu özlem bir türlü geçmeyen bir ateş gibiydi, yaşamın yorgunluğu hissediyordu. Az sonra yine kendine gelir gibi oldu, gezindiği sokak ve caddelerde coşku dolu bir gerilimle hep aynı insanı aradı durdu.

Sokak ve caddeler hiç değişmedi, akşam gezintileri, kimi anılar ve sohbetler, anne, Erich, Marie ve fabrika da değişmedi! Aralarında en güçlüleri anne ve fabrika oldu. Yıllar böyle geçti, o kendine göre yıkıcı bir savaş verdi. Ailesi yoksulluk batağına saplandıkça, günlük yaşamlarını gittikçe daha çok etkiledikçe onun direnci güçlendi. Eski görüşlerinden vazgeçmemek için hep direndi, çıraklıktan kalfalığa geçtiğinde eski yıllarda içinde olduğu grubun üyelerini aramayı sürdürdü. Fakat onlar bir daha hiç görünmediler, sanki yer yarılıp içinde kaybolmuşlardı. Ve günün birinde onlardan biri karşısına çıktığında genç adam bilmezlikten geldi, neden söz ettiğini anlamadığını söyledi. Örgütlenmeden savaşmak girişimlerine yıllar önce son vermişlerdi. Artık suikast da yapılmıyordu,

onlar bir dönem için geçerliydi! Karl istediği kadar arasın, o günlerdeki dostlarını hiçbir zaman bulamayacaktı.

Paul'un ortadan kaybolduğu o günden sonra Karl'ın yaşamı altüst olmuştu; çoğu gün ne yapmadığını bilmeden yaşıyordu. Her şeyin geçici kabul ediyor, hiçbir şeyi ciddiye almıyordu. Sanki beklediği bir şey vardı. Biliyordu, bir gün gelecek evini terk edecek, kafasındaki yolda yürüyecekti. Bu yenik insan her akşam evinin kapısını açarken o gün geldiğinde yaşayacağı patlamanın onu çok güzel bir yaşamın içine atacağını düşlüyordu. Sonra da odasına gidip yatağına uzanıyordu. O yıllarda beklenti dolu bir yaşam sürdürüyordu. Bir gün kulağına 'yaşayan ölü' sözü geldi. Kendini ona benzetti.

Fabrika

Fabrikada bambaşka bir yaşam vardı. Dayısının mobilya fabrikası büyüktü, oldukça da tanınmıştı. Özellikle oymacılık atölyeleri oldukça başarılı çalışıyor, güzel eşyalar imal ediyordu. Fabrikanın salon takımları da çok kaliteliydi. Karl zamanla işinde başarılı oldu, mobilyalar için kullanılan ağaçları, at kıllarını ve yayları çok iyi tanıdı. Mobilyalarda dünyanın değişik ülkelerinden gelen değişik ağaçlar kullanıyordu. Tabii ülkenin ormanlarında ve dağlarında yetişen meşe, köknar ve çamlar da yeğleniyordu. Fabrikanın güçlü kuvvetli adamları ellerinde baltalar, testereler, kalın ipler ormanlara gidiyor ve kestikleri ağaçları kızaklarla, oluklardan kaydırarak veya çekerek vadiye indiriyorlardı. Onların bu çalışmalarının fotoğrafları, çıraklık eğitimi alan gençlere akşam kurslarında gösteriliyordu. Kütüklerin nakliyesi için suyolları veya tel halatlar yeğleniyordu. İşte bütün bu emekler insanların evlerinde kullanacakları güzel yataklar, masalar, iskemleler yapmak için harcanıyordu. Fabri-

kaya getirilen ağaç kütükleri, dalları kesilip ortadan boylamasına yarıldıktan sonra tomruk biçme makinesine giriyordu. Bu işi yapan adamların çok güçlü ve dikkatli olması gerekiyordu. Fabrikada, insanın neler yapabileceği ve emeğinin ne kadar değerli olduğu öğretiliyordu.

Hep bir arada öğreniyorlar, hep birlikte çalışıyorlardı. Paul'ların, Gustav'ların yerini çıraklar, kalfalar, ustalar alıyordu.

Hepsi işçiydi, kendi hallerinde insanlar, ülkenin çıkardığı, fabrikanın işine yarayan insanlardı. Onlar da Paul'la Gustav gibi aynı dili konuşuyordu, fakat uysaldılar. Çünkü şöyle düşünüyorlardı: İşverenin yapacak işi olmazsa bizim de işimiz olmaz. Ne deniyordu: Kapitalistler olmadı mı işçiler de olmaz! Tabii her şeyi kabullenmemeli, maaş kısıtlamalarına karşı çıkmalı, kaza ve hastalık sigortaları zorunlu olmalı, işyerlerinde kadınların hakları mutlaka korunmalı, lohusalık döneminde kadın çalışanlara parasal destek vermeliydi. Fabrika çalışanları ayda bir veya iki kez bir lokantanın arka odasında toplanıyorlardı. Bu toplantılarda ustalar, kalfalar ve çıraklar işyeriyle ilgili sorunları görüşüyorlardı. Atölyelerin havalandırılmasından temizliğine, çırakların kullanmasının yasak olduğu makinelerin teknik güvenliğine kadar fabrikayla ilgili birçok şeyden söz ediyorlardı. Kimi zaman grev de konularıydı, fakat bu, hükümet aşırılığa kaçarsa belki gerçekleşebilirdi; böyle bir grevi nedense herkes pek ciddiye almıyordu.

Bir gün Karl budalaca bir soru sordu. Acaba adları suikasta karışmış işçiler üzerine meslektaşları şimdi ne düşüyordu? Bu sorusunu katılımcılar beğendi, ustabaşı da kapsamlı bir açıklama yaptı. Ona göre bu acemi gençler toplum için yüzkarasıydı, işçilerin onlarla yakından uzaktan hiç ilgisi yoktu, tümü de suçluydu –dinleyenler alkışladı– kışkırtıcıydı, hatta araların-

da arkadaşlarını ihbar edenler vardı, daha doğrusu olmuştu. Fakat şimdi her şey geride kalmıştı, tüm kötü yanlarını işçilere bulaştırmadan kafalarının kopması sevindiriciydi. Karl kanının donduğunu hissetti. Ustabaşına göre, topluma hükmedenler işçi sınıfının güçlenip birleşmesini engellemek ve zamanla onları yok etmek için içlerine o katilleri sokmuşlardı. Tabii tümünün de eline para tutuşturmuşlardı. Seslerini yükseltenler oldu: "Çok doğru!" "Kesin sesinizi!" Ustabaşı iri yarı, gözlüklü birisiydi. Biraz bakımsız bıyıklarını şöyle bir sıvazladı, boşalmış bira kadehini kenara itti ve konuşmasını sürdürdü: "Yöntemleri burada başarıya ulaşmayacak! Bütün işçilerimiz eğitilmiş işçilerdir. En güvendiğimiz şey de sendikamızdır. Orada görevde olanları bizler seçtik, tümünü tanıyoruz, onlara güveniyoruz. İsteklerimizi nasıl gerçekleştireceklerini biliyorlar. Bütün isteklerimiz ancak birleşip tek bir güç olduk mu gerçek olacaktır. Topluma hükmedenler tembeldir. Tembellik tümünün içine işlemiştir." Çıraklardan en deneyimlisi atıldı: "Onlar çökecektir!" Ustabaşı konuşmasını sürdürdü: "Günü geldiğinde mirası devralmaya hazırlıklı olmalıyız. İşte bu nedenle tek vücut olmalıyız, bir bütün oluşturmalıyız. Hep soğukkanlı davranmalıyız, budalalık yapmamalıyız."

Bu sözlerin ardından Karl masadan kalktı ve ustabaşına yeni bir kadeh bira, en deneyimli kalfaya da taze bir sosis getirdi. Masadakiler onu övmek istermiş gibi coşkuyla seslerini yükseltince Karl'ın beş sosis daha getirmesi gerekti. Sohbetin ardından kalfalardan birine, hasta olduğunu söyleyip o gün işe gelmemiş çıraklardan birini evinde ziyaret etmesi görevi verildi. Ustabaşı onun gerçekten hasta olup olmadığından pek emin değildi.

Bir pazar günü Karl evden çıkarken en şık giysilerini giydi. O gün sendika kuruluşunun yirminci yılını kutlayacaktı. Kut-

lama toplantısı sendika binasındaki bayraklarla süslenmiş büyük salonda yapılıyordu. Etkinlik için yapılmış hazırlıklar Karl'ı çok etkiledi. Salonda ve tribünlerde yaklaşık iki bin insan vardı, sahnede nefesli saz çalan müzisyenlerle karışık bir koro yer almıştı. Beyaz giysili kadınların göğsünde küçük çiçekler vardı, arkalarında duran erkekler siyahlar giymişti. Coşku dolu şarkılarla gelenlere 'hoş geldiniz' diyorlardı. Koronun ardından sahneye gelen sendika başkanın konuşmasına perdeye vurdukları fotoğraflar eşlik etti. Dev salonda oturanlar başkanın sözlerini arada bir coşkuyla kesiyordu. Kürsüdeki adam, işverenlerin tüm baskısına ve ezme eylemlerine karşın yirmi işçinin bir araya gelerek kurduğu sendikanın son yirmi yılda nasıl büyüdüğünden, işverenlerin çıkardığı tüm zorluklara dayandığından ve verilen savaşla çalışanlara sabit kazanç garanti etmeyi başardığından söz etti. Bundan sonra ne olursa olsun sendika tüm zorluklara dayanacak güçteydi. Değişik rakamlar havada uçuştu. Kısa sürede ana kuruluşun çevresinde yerel sendika şubeleri yaşama geçirilmiş, üye sayısı hızla artarken gelir de doruğa çıkmış, sendika merkez binasına ilaveler yapılmıştı. Kürsüye gelen ikinci konuşmacı, gözlüğüyle öğretmeni andıran bir partiliydi. Konuşması sırasında uluslararası işçi hareketlerinden söz etti, bazı ülkelerde parlamentolara girmeyi başardıklarını, gazetelerle broşürler yayınladıklarını anlattı ve sendikaların işçi sınıfının gelişmesinde nasıl önemli bir rol oynadığından söz etti. Sendikalar artık sağlam temeller üzerindeydi, dünya işçilerinin yürüyüşü dev bir çığı andırıyordu ve engellenemezdi, çünkü işçilerin savaşı bütün ülkelerde aynı gerçekçi yöntemlerle yürütülüyordu. Tüm işçiler, bu dünyanın tüm ezilenleri için tek çıkış yolu ortak düzene inanmaktı! Dünya bütün gücüyle bize karşı, fakat sonunda zafer bizim olacaktı!

Konuşmaların ardından kısa bir mandolin konseri verildi, koro da coşkulu şarkılar söyledi. İnsanlar topluca salonu boşalttılar, ellerindeki çiçekleri yakalarına takmışlardı. Öğleden sonra bir çayırlıkta çocuklar için eğlenceler düzenlendi, akşama da çok büyük bir bahçede toplandılar, fenerlerin ışığında çene çaldılar, dans edip eğlendiler.

Ölüler uyandığında

Kendi sahibi olduğu topraklarda, bir taşra yaşamı ortamında, elleri kolları bağlı, kupkuru bir aile yaşamı sürmüş, hep yalvar yakar kocasının peşinden gitmiş, sürekli suistimal edilmiş ve ezilmiş anne şimdi büyük kentte kendine gelmeye çalışıyordu. Solmuş çimenlerde çürüyüp giden acı bir meşe palamudu gibi yok olabilirdi. Fakat o yaşama tutunmasını becermişti.

Artık kolları bağlı değildi, onları yaşamında ilk kez canı istediği gibi hareket ettirebiliyordu. Otuzlarının sonundaydı. Evde tek başına oturduğu anlarda canı sıkılıyordu. Karl fabrikadaydı, Erich de okulunda. İki odasını kiraladığı dairesinde mobilyaların arasında yalnızdı, canı sıkılıyordu. "Yaşamımı nasıl da boş yere harcadım," diyordu kendi kendine. "Beni nasıl bu duruma getirdiler? Şimdi toprağın altındaki o adam bana ne eziyetler çektirdi. Ben ona uyan bir kadın değildim, fakat ondan üç çocuk dünyaya getirdim. Yaşamımın yirmi yılını, en güzel yıllarımı, onunla ortak bir yaşam uğruna harca-

dım. Ve şimdi tek başına kalmış bir kadınım." Yaşlı gözlerini silip ayağa kalktı. Güçlüydü. Onunki, kırk yaşına adım atmaya hazırlanan bir kadının geç çiçek açan yaşamıydı!

Evinin olduğu semtteki papaz ona uzun süre önce başka semtteki bir papazın adresini vermişti. Bir gün yine odasında tek başına otururken adresi yazdığı kâğıdı anımsadı, uzun süre cebinde taşımıştı. Ertesi gün kalktı, o papazın görevli olduğu kiliseye gitti. Adam canını sıkan şeyleri anlatmasını söyledi, fakat kadın bazı konulardan söz etmedi, onları kendine sakladı. Büyük ve çok hareketli bu kentte tek başına yaşadığını, hiç kimsenin ona destek olmadığını açık açık söylemekten kaçınmadı. Papaz onu anladığını söyledi, sorununa bir çıkar yol bulacaktı. Az ve öz konuşan bir adamdı, kilisesine bağlı cemaat içinde sözünü esirgemeyen, iyiliksever birisi olarak tanınıyordu. Çevresine, arada sırada bir kadeh bira içmekten kaçınmayan mutlu insanları toplamıştı. Anneyi eşiyle tanıştırdı, eşi de onu kilise çevresindeki kadınlarla. İçlerinde çok cana yakınlar vardı. Anne artık büyümüş oğlunu arada sırada da olsa bu çevreye sokamadığı için üzüldü. Kilisenin bir gençlik grubu da vardı. Papaz, Karl gibi kısa süre önce taşradan büyük kentte yerleşmiş, fabrikada çalışan bir genci aralarında görmeyi çok isterdi. Ancak Karl buna pek yanaşmadı, papaz da onun işe yaramadığını kabullendi. Annesi başlangıçta buna üzülse de zamanla oğlunun ona eşlik etmemesine alıştı, hatta kilisedeki toplantılara tek başına gittiğine sevindi. Karl annesinin her pazar papazın düzenlediği toplantılara giderken elinden geldiğince şık giyinmeye dikkat ettiğini sezdi. Dayısının verdiği eski giysileri annesi elden geçirerek biraz değiştiriyordu. Teyzenin mantosu oldukça eskiydi, güzel de değildi, fakat kışın insanı üşütmüyordu! Pazar toplantıları daha çok pasta,

kahve eşliğinde yapılan sohbetlerdi. Eve dönerlerken Erich hep pasta getiriyordu.

Papazın toplantılarına gelenler çoğunlukla kentin kuzey semtlerinde yaşayan kendi hallerinde dürüst insanlardı. Bazı emekli subaylar da katılıyordu. Ne de olsa papazın akrabaları arasında çoğunlukla papazlar ve subaylar vardı. "Hepimiz Tanrı'ya ve vatana hizmet ediyoruz" demişti bir gün papaz. "Kimi sözleriyle, kimi de elindeki silahla." Bunun üzerine toplantıya gelen bir bayan atılmış ve "Fakat sözler silahlar kadar acı vermez" demişti. "Sayın bayan, demeyin böyle. Sözler de acı verir... Fakat yine de konuşmak çok önemlidir." Pazar toplantılarına katılanlar arasında yetimlere yardım eden değerli insanların yanı sıra, kurduğu vakıfla pek temiz olmayan geçmişini unutturmaya çalışan bir banker de vardı. Şairliğe büyük ilgisi olan papazın arada sırada davet ettiği küçük sanatçılar yaptıkları konuşma ve okumalarla çevrelerinde tanınacaklarını, yapıtlarının günün birinde eleştirmenlerin ilgisini çekeceğini ümit ediyorlardı. Tabii bunun da ardından yayıncılar onlara sokulacaktı!

Anne buradaki kendi halinde ve neşeli insanlara köy yaşamında rastlamamıştı. Olsaydı da onları görmesi, onlarla bir araya gelmesi mümkün değildi. Burada kendini ormanın ortasındaki bir gölde gibi hissediyordu. Büyük kentteki ilk yılları yeni yaşama alışmayla geçti. Erich büyüdü, Karl fabrikada kendine gelip olgunlaştı. Anne çekingenliğiyle çevresindeki insanların hoşuna gitti. Kilise papazı gruptakilere onu taşrada köklü, varlıklı bir aileden gelen, maceracı ve riski seven eşinin, arkasında borçlar bırakarak ölmesi üzerine genç yaşta dul kalmış biri olarak tanıtmıştı. Eşinin alacaklıları neredeyse elindeki her şeye sahiplenmişti. Papaza göre o, çok çocuklu modern bir Hekabe'ydi. Çevresindekiler anneye yakınlık gös-

teriyor, ellerinden geldiğince teselli ediyordu. İlk günlerde onu kilise konserlerine götürdüler, kısa süre sonra da keyfi yerine gelsin diye klasik konser akşamlarında ona eşlik ettiler. Anne mutluydu, gün geliyordu kendini bir büyünün içinde hissediyordu. Çevresinde onunla ilgilenen insanlar vardı. Yaşamın karanlık sokaklarında yaptığı uzun koşuşturmaların ardından buradaki insanlar şimdi onu kucaklayıp aralarına alıyordu. Ah, diye arada bir iç çekti, benim gibi sert bir taşı yumuşatmaları acaba mümkün olacak mı? Fakat çevresindekiler amaçlarından vazgeçmedi; sıkıntılar dolu bu kadını yumuşatıp kendine getirmek mümkün olmalıydı. Çünkü o da bunu istiyordu. Ve sonunda hep birlikte başardılar. Sahip olduklarına başkalarının el koyduğu bir varis gibi kararlı adımlarla yaşama sarıldı. Kindar olmadı, intikam almak istemedi. Uzun bir yaşam onu bekliyordu. Anne gençleşti...

Ölüler uyandığında trajediler yaşanır, kimi zaman da güldürüler. Annenin çok hünerli biri olduğu ortaya çıktı. Onlardan yaşamının kötü geçirdiği yıllarında yararlanamamıştı. Resim yapma yeteneği vardı, masallarda geçen değişik giysiler dikiyordu. Bir akşam papazın eşinin doğum gününe, Erich henüz uyumadığı için geç geldi. Keyifli insanlarla yaptığı dans biraz eski modaydı, fakat ona çok yakışıyordu! Gruptaki kadınlar ve erkekler ona dans dersi almasını önerdiler, kendisine yardımcı olmaya hazırdılar. Çok mutlu olan anne ertesi sabah oğlu Erich'e sarılıp yanaklarından öptü, kente inip ona yeni bir okul kasketi, kendine de –Karl'a söylemeden– bir çift dans ayakkabısı aldı; henüz pek eskimemiş açık renk giysisini de terziye, kentli bir kadına yakışacak şekilde biraz değiştirtti.

Toplantılarında arada sırada konuşmalar yapan bir kadının tanıştırdığı terziyle yaptığı güzel sohbetler onu zamanla büyük kent yaşamına alıştırdı. Ne güzel olurdu bu kentte dünyaya

gelmiş olsaydı! Mutlaka bambaşka bir insan olurdu. Şimdi kırklarında bir kadındı. Terzi, insanın bu yaşında da süslenip, üstüne başına dikkat edebileceğini söyledi. Sonra önerdiği berbere gitti. Nasıl olur da onun gibi bir kadın kendini böyle bırakırdı. Büyük kentte kadınlar gençleşir; anne arada sırada yakındaki tiyatroya gitmeliydi, orada başrollere altmış yaşında bir kadın artist çıkıyordu. Anne gitti, o günlerde sahnelenen oyunu seyretti. Klasik bir oyundu, kadın baş artist bir erkek rolündeydi ve çok başarılıydı. Anne onu kıskanmadı değil. Güz geldiğinde grubundaki bankerin villasında verdiği bir partiye katıldı. Villa, bir zamanlar Paul'la Karl'ın oturduğu, uzun uzun sohbet ettikleri o bahçeli lokantaya yakındı. Anne o gün yürekliydi, davete şık giyinerek gitti, sık sık da dansa kalktı. Aynı toplantıya gelen papaz, gruptaki sanatçı kadın ona anneyi, kısa süre önce elinde tanıdığı papazın bir yazısıyla kilisesine gelen, omuzları çökük o kadını gururla takdim ederken şaşkınlıktan az kalsın ağzındaki sigarayı düşürüyordu. Bazı insanlar nasıl da değişebiliyor, dedi kendi kendine. Elinde olmadan yerinde doğruldu ve anneye 'saygıdeğer hanımefendi' dedi ve elini öptü. O güne dek her karşılaştıklarında gülümseyerek elini sıkardı. Papaz evde eşine bu karşılaşmadan söz ederken biraz şaşkındı. Anne de davranışıyla biraz ileri gitmiş olabileceğini düşündü.

Karl annesindeki değişikliğin her geçen gün daha çok farkına vardı. Kapısı çoğu kez açık duran dolapta asılı yeni ve renkli giysilerden güzel kokular yükseliyordu. Karl'ın çıraklık eğitimine başlayalı iki yıl olmuştu, sakin bir kış akşamında yemek masasında annesiyle karşı karşıya oturuyordu. Kiracılar o akşam kavga etmediği için ev sessizdi. Annesi Karl'dan son zamanlarda neler yaptığını anlatmasını söyledi. Bunu çok

bilmek istiyordu, bir anne olarak papaza oğlundan biraz söz etmeyi düşünüyordu. Karl bir süre annesinin yüzüne baktı. Kadın, çenesini çıplak koluna dayamış karşısında öyle oturuyordu. Oğluyla cana yakın, yumuşak bir sesle konuşuyordu. Kahverengi, hafif dalgalı saçlarına yer yer ak düşmeye başlamıştı, yüzü iri ve güçlüydü, gözlerinin bakışı biraz düşünceliydi, geniş ağzının hatları eskisi gibi sert değildi. Anne nasıl da değişmişti, görünüşü güzeldi, gençleşmiş gibiydi. Karşısında daha uzun süre oturabilmek için konuştu, bütün sorduklarına kapsamlı yanıtlar verdi. Ertesi akşam da yine karşılıklı oturdular, uzun uzun sohbet ettiler. O akşam Karl annesinin artık insanlar arasına girdiğini, kibar tanıdıklar edindiğini, onlarla bir arada olduğu için de kendini mutlu hissettiğini anladı. 'Peki, ya ben?' Suratını ekşitti. Bunu fark eden kadın geldi, yanına oturdu. Araları artık iyi olamaz mıydı? Genç oğlan sordu: "Niçin bütün bunlar, anne?" Kadın yumuşak bir sesle konuştu: "Karl, sen benim hayatımı kurtaran insansın. Ben hep senin iyiliğini düşündüm, yaptıklarıma karşı mı çıkmak istiyorsun? Yanlış bir şey mi yaptım?" Oğlu bir şeyler söylemek istedi, öfkelenir gibi oldu. 'Ben onu kurtardım, şimdi beni yok etsin diye mi?' "Bilmiyorum," diye mırıldandı. "Yaptıklarım doğruydu, Karl, benim durumumda hiçbir anne daha başka yapmazdı. Belki bugün beni anlamıyorsun, fakat yarın anlayacaksın." Saçlarını ne güzel taramıştı. Düşünemiyordu... Şimdi böyle görünmek için mi yaşamımı söndürmek istemişti.

Karşısında oturan annenin oğluna dik dik bakan gözleri kıvılcımlar saçıyordu. O anda Karl'ın yüzü kireç gibi oldu, dişlerini gıcırdattı. Kadın ondaki değişikliğin farkına vardı, ürperdi, bir zamanlar kendini Karl'ın babasının kollarına attığı o gün geldi, oğluna sokuldu, omzuna dokundu ve "Bu kadar inatçı olma, Karl! Vazgeç artık bana böyle sert davranmak-

tan! Biraz da kendimi düşünmeyeyim mi?" Gözlerinden yaşlar geldi, başını masaya dayadı. "O günlerde çekip gitmene izin mi vermeliydim? Beni cezalandırmaktan artık vazgeç! Ben senin annen değil miyim? Sen benim yaşamımı kurtarmıştın! Affet beni artık, Karl." Annesinin ağlaması, geçmişteki hatalarını itiraf etmesi onu huzursuzlaştırdı. Genç delikanlı yutkundu, yapacak bir şey yoktu, olan olmuştu, biz onları değiştiremeyiz, ben aşağılığın tekiydim, güçsüzdüm, istediklerimi gerçekleştirememiştim. Şimdi hiçbir şey yapamadan öyle oturup duruyorum. Az önce annesinin ona sokulması, koluna dokunması hoşuna gitmemişti. Şimdiyse o annesini kolundan tuttu, bir an için kendinden iğrendi, başı önüne düştü ve hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı. Şimdi kadının onu yatıştırıp teselli etmesi gerekti. Her şey yine yoluna girecekti, aile hep bir arada kalacaktı... Ve ana oğul ele ele tutuştular, birlikte gözyaşları döktüler. Babaya öfkelendiler, onları bu duruma düşürmüş yazgılarına da!

Az sonra uykuya çekilmek için ayağa kalktıklarında yine anne anneydi, oğul da oğul, o günden sonra aileyi koruyacak insan. Annesinin yanında kalmakla doğru yapmıştı, iyi bir karar vermişti. Kadın, onu birlikte papazın evine gitmelerinin doğru olacağına inandırdı. Kendine güveni yine yerine gelmişti. Açık renk, hafif giysisini üzerine geçirdi, aynanın karşısında durup kendine bir çeki düzen verdi. Sonra oğlunun saçlarını taradı, takması için dolaptan aldığı bir kravatı uzattı. Genç delikanlı çekinir gibiydi. "Bak Karl sen şimdi benim kavalyemsin, bana eşlik edeceksin!" Oğlu ne yapacağını bilmiyordu. Gülümsemeye çalıştı, neredeyse utancından yerin dibine girecekti. Papaz evde değildi, geç döndü. Annesi Karl'ı cana yakın ve meraklı eşiyle tanıştırdı. Gruptaki insanlar da oradaydı. Hep birlikte oturdular, sıcak punç içtiler. Karl annesinin güzel, kendinden

emin davranışlarını gördü. Oturanlar değişik şeylerden söz ettiler, gülüştüler. Karl annesini hayranlıkla seyrederken aniden yine eski günlere döndü. Niçin bana öyle davranmıştı? O benimle oynamıştı. Çevresinde oturanlarla gülüşüp sohbet eden annesine öfkeyle baktı, bir ara ondan iğrenir gibi oldu.

Elinden geleni yapmak

Kendini işine verdi, fabrikadaki çabalarını neredeyse ikiye katladı. Karl belki yaşamında ilk kez mesleğini ciddiye almaya başladı. Meslek okulundaki derslerine çok çalıştı, girişimleriyle de fabrikada ustaların dikkatini çekti. O güne dek çevresindekiler Karl'a –patronu kızdırmamak için– taşradan gelen ve kayrılan bir akraba çocuğu gözüyle bakıyordu. Onlar Karl'ın, dayısının fabrikasında geçici bir süre için çalışacağına inanıyordu. Fakat o inatçı çıktı, kaldı. Çünkü artık büyümüştü, yaşamında bir başarıya ulaşmalıydı. Paul savaşını yitirmişti, artık yapacak bir şey yoktu. Son zamanlarda güzelleşen annesinin, o çok güzel kadının –biraz utanmıyor da değildi– yanında başarılı oğlu olarak durmak istiyordu. O günlerde kendini çok rahatsız hissetti, annesinin onu bir kenara iteceği ve yaşamda tek başına kalacağı korkusuyla iyice huzursuzlaştı. Beklenmeyen bir değişiklik geçirdi, yön değiştirdi. O artık fabrikanın en uysal, çalışkan, ciddi öğrencisi ve çırağıydı. Dayısı da, yeğeni

hırslı diye çok mutluydu. "Yazgısı kimi insanı zorlar," dedi. Karl'ın yıldızı ışıldamaya başlıyordu.

Dayı günün birinde gezici satış temsilcisinin işine son verdi. Fabrika artık çevre kentlerde şubeler kurarak genişleme aşamasındaydı. O günlerde dayının öfkesi sürekli tepesindeydi. Bu arada kalfalığa yükselen ve bir iş için bürosuna gelen Karl'la azarlar gibi konuştu: Hiç mi hırsı yoktu? Birkaç yıl sonra bir cadde ötede kendine fabrika açarak dayısına rakip olmayı düşünmüyor muydu? Karl ne demek istediğini kavradı. Yaşlı adam, kız kardeşine her ay yaptığı parasal destek nedeniyle kendi kendine de kızmıyor değildi. Anne küçük oğlu Erich'i iyi bir okula yazdırmıştı, dayıdan gelen paranın bir bölümü oraya gidiyordu. Yaşlı adam karşısında duran Karl'a öfkelendi. Artık uyanmalı, ne işe yaradığını kanıtlamalıydı! Kafaları düşlerle dolu öyle yaşayıp giden fakirlere alayla karışık küfürler yolladı. Karl dayısının ne demek istediğini anlamıştı. Annesinin yeni tanıdıklarını da –kıskanç karısı anlatmıştı– eleştirmeden edemedi. Genç delikanlı öfkelendiğini hissetti, bir an, 'bu kadarı yeter,' diye düşündü, 'ayaklarının dibine tükürdükten sonra çekip gideceğim!' Fakat aynı anda yaşlı dayı değişiverdi, Karl'a, üzerindeki iş giysisini çıkarmasını ve ona büroda biraz yardımcı olmasını söyledi. Karl için bu sözler dayısının ona değer verdiğinin kanıtıydı. Anne kentin saygıdeğer insanları arasına girmeyi başarmış, bazı beklentilerini teyzesinin kulağına fısıldamıştı; şimdi de yaşlı adam Karl'a emir verir gibi onu büroda göreve getirdiğini açıklıyordu.

Karl ne yapacağını bilemedi, sanki her yanı tutulmuştu. Annesi böyle davranmakla doğru yapmıştı, isteklerini doğrudan kardeşinin yüzüne söylemenin tehlikeli olduğunu biliyordu. Bu nedenle teyzeyi araya sokmuştu. Karl az sonra karşılaştığı ustabaşına son gelişmeden söz edince adam elini sıkıp

tebrik etti. Patron böyle bir karar verdiğine göre Karl'a büyük piyango çıkmış demekti. Mutlaka eğitimiyle ilgili harcamaları da dayı üstlenecekti. Çıraklardan en büyüğü Otto da yanına sokulup omzuna şöyle bir vurdu: "Böyle olacağını biliyordum," dedi. Artık ondan güzel bir veda ziyafeti bekliyorlardı. İş yerinde yeniliği duyan herkes Karl'ı tebrik etti: "Bugünden sonra ağır iş yapmayacaksın," dedi. Karl eve gelince annesine dayısının bürosundaki konuşmadan kısaca söz etti, bu değişliğin onun için önemli olduğunu belirtti. Konunun üzerinde daha fazla durmadı, sustu. Pek belli etmese de fabrikadaki yükselişi onu sevindiriyordu. O günden sonra annesiyle tartışmalarına son verdi. Yeni büro görevine başlaması bir hafta kadar sürecekti. Önce onun fabrika personeli arasına geçişi yapılacaktı, sonra yavaş yavaş yeni işine alıştırılacak, ardından da dayının yanında çalışmaya başlayacaktı. Yaşlı adam kendisine yeni bir takım alması için yeğenine parasal destek verdi.

Onun için zor bir hafta oldu. Daha ilk günde neleri yitirdiğini fark etti. Son yıllarda çalıştığı atölyede çevresine bakındı, şimdi bütün bunları geri de mi bırakıyorum, diye kendi kendine sordu. Buradaki işine başladığı günden şimdiye Paul ve dostları hiç gözünün önünden gitmemişti. Karşısında dizi dizi duran değerli keresteler, fırınlanmış tahtalar, havadaki tutkal kokusu, talaş tozu, kimi zaman freze makinesiyle dev matkabın, törpülerin, çekiçlerin neredeyse kulak zarını yırtan sesleri... Bütün bunlar artık geride kalacaktı. Üzerinde beyaz önlüğü, elinde kalem keski vardı. Bakışları bir ara ustabaşının çalıştığı, üzerine planları yaydığı masaya takıldı. O artık büyük el testeresini, oyma testeresini, göğüs matkabını kullanmayacaktı. Şimdi bütün bunlara veda edecekti. Daha önce babasına veda etmişti, doğup büyüdüğü köyüne de. Şimdi bürolarda çalışan nazik hanımlarla beylerin yanına gitmek zorundaydı. Bugün-

den sonra atölyedekinden daha mı az çalışacaktı? Yaşlı dayı onu yatıştırdı. Burada da yapacak çok işi olacaktı. 'Onları da yerine getireceğim,' diye düşündü Karl. 'Her şey geçici olacak.' Ve Karl'ın ilk görev yeri muhasebe oldu; orada maaş bordrolarıyla ilgilendi.. Akşamları da işten çıktıktan sonra derse gitti. Elinde bir dosya okula gitti, öğrendi. Karl, bir tepede yükselen şanlı tapınakla çevresindeki saraycıkları her görüşünde içinde nefret duyguları uyanıyordu. Şimdiyse görmediği, fakat nefret ettiği başka bir şey vardı. O, şanlı tapınaktan yükselen, tepeden aşağı inen ve onu kendine esir eden ruhtu bu!

Bazı akşamlar, kafası biraz karışık, kent merkezinde derse girdiği liseden eve dönerken eskiyi düşlüyor, Paul'la Gustav'ın önünden yürüdüğünü görür gibi oluyordu. Fakat onlarla burada değil, pazaryerinde veya bir gece hapishaneye giderken beraber olmuş, bir gezintinin ardından kıyıya bağladıkları kayıkları sularda hafif sallanırken onlar dar ve uzun gölün kenarındaki çimenlere uzanmış, başlarının üstünden geçen beyaz bulutlara dalmışlardı. "En kötü şey nedir biliyor musun," demişti Paul, "düşüncelerimizi çalmaları. Bir zaman gelecek biz hiçbir şey bilmeyeceğiz. Onların şairleri ve bilge adamları var, filozofları ve dinleri var. Bizim ise hiçbir şeyimiz yok. Gücü olmayanın ne parası vardır, ne de yiyecek ekmeği. Yiyecek ekmeği olmayan şairleri ve bilge adamları ödeyemez, filozofları da. Bu nedenle bizim yanımıza sokulmazlar, onlar diğerlerini yeğlerler." 'Ben niçin dayımın karşısına dikilip, üzerimdeki işçi önlüğünü çıkarmak istemiyorum, diyemiyorum? Şimdi onların tarihlerini, şiirlerini, ellerinde kılıçla yaptıkları kahramanlıkları öğrenmek zorundayım. Buz gibi soğukta sokakta yattım, yaşamın ne kadar zor olduğunu bilmiyor muyum? İçini kan kırmızısı halılarla döşedikleri zafer anıtından nasıl da nefret ediyorum. Şimdi başımı onlara uzattım, kulaklarımı artık tıkamıyorum,

yalanlarıyla ruhumu doldurmalarına izin veriyorum. Eski Karl'ı unutacağım o gün gelecek mi? Hayır, onlar düş kırıklığına uğrayacak, beni elde edemeyecekler. Ah, şu annem olmasaydı... Bana yardımcı olacak birini nerede bulabilirim?'

Karl'ın ruhunda fırtınalar kopuyordu, geçmişte yaşadığı en kötü anlar gözünün önünden bir film şeridi gibi geçip gidiyordu. O, tıkacı ağzına sokmuş oldukları, yerlerde süründürdükleri bir erkekti. Kalfalardan biri –otuz yaşlarındaydı, adı Otto'ydu, tıknazdı– yavaş hareketleriyle ona biraz Gustav'ı anımsatıyordu. Onunla arası iyiydi. Oğlunun pazarları onunla –Karl atölyeyi terk edip büroda çalışmaya başladıktan sonra da– buluşması annesinin pek hoşuna gitmiyordu. Otto, Karl'a öğütler vermesini bilen birisiydi. Buluştuklarında Otto'nun mobilyalı odasında birbirleriyle konuşuyorlardı. Otto ona her defasında rahat kanepeye oturmasını söylüyordu. Bir gün Karl şöyle dedi: "Otto, ben artık yeni işime alıştım. Fakat bürodaki kadınlar ve erkekler, daha önce atölyede çalıştığımdan olacak, bana hâlâ tuhaf tuhaf bakıyorlar, ne yapayım dersin?"

Otto, katladığı sarı marangoz cetvelini hep pantolon cebinde taşıyordu. Durup bir şey düşünmesi gerektiğinde çoğu kez sağ elini cebine götürüp –o elinde olduğunda daha iyi düşündüğünü sanıyor olacaktı – cetvelini çıkarıyordu. "Dinle beni meslektaşım –sana hâlâ meslektaşım dediğim için kusuruma bakma– canın isterse patrona gidip büroda çalışmak istemediğini söylersin. Tabii öfkelenip tartışacak. İnat ettin mi de seni kapının önüne koyacak. Bunu da şirkette prestijini yitirmemek için yapacak. O şu sıralar yine kriz geçiriyor. Patron her altı ayda bir böyle günler yaşar, bu nedenle yanına gitmemek en doğrusudur. Yine de gidersen işten atılmayı göze almalısın!" Bir an Karl'ın yüzüne baktı, sonra elindeki marangoz cetvelini dizine vurup bir kahkaha savurdu ve konuşmasına devam etti:

"Fakat sen bunu istemiyorsun, öyle değil mi? Üzerindeki güzel takımı çıkarmak pek işine gelmiyor..."

"Ben, başka bir şirkete geçebilirim."

"Bunu tabii yapabilirsin. Çalışkan kalfalara her yerde gereksinim var. Fakat mesleğinde burada olduğu kadar ilerleyebilir misin, bundan pek emin değilim. Senin özel yaşamın beni pek ilgilendirmiyor, fakat yanılmıyorsam bana bir ara anlatmıştın, dayın olan patronun baban öldüğü için aileni destekliyordu. Hem şu sıralar senin eline pek para geçmiyor!" Karl başını 'evet' anlamında salladı. Otto burnunu sildi ve elindeki marangoz cetvelini dizine koydu ve konuşmasını sürdürdü: "Bak Karl, bürodaki işini bırakıp başka bir şirkete geçmekle durumunu zorlaştırmış olacaksın. O zaman dayın desteğini çekebilir. Bunu yapmadan önce oturup annenle veya bir başka akrabanla görüşmelisin."

"Başka akrabam yok." İkisi de bir süre sustu. Sonra Otto marangoz cetvelini katlayıp cebine soktu ve konuştu: "Bir şişe bira açayım ister misin?"

"Ah, boş ver, daha öğle olmadı..."

"Bürodaki o kibarlar arasında kendini rahatsız hissetmeni anlıyorum, Karl. Hem biz burada daha iyi şeyler yapıyoruz. Tabii mektuplar yazmak, hesaplar yapmak da gerekiyor. Bakarsın hesap kitap işleri günün birinde canını sıkar, dayın seni yine buraya yollar." Olabilirdi, bunu bir denemeliydi.

Ve Karl denemeye başladı. Fakat ilk günlerde bu kimseyi rahatsız etmedi. Ne de olsa bu göreve yeni getirilmişti. Karl utanmaya başladı. "Utanmana hiç gerek yok, Karl," dedi Otto. "Gerçek bir işçi kafasına vurdular diye yürüdüğü yoldan dönmez!" Sonra Karl öyle büyük hatalar yaptı ki büro şefi onu herkesin önünde bir güzel azarladı. Bu gibi şeyleri biz umursamayız, Karl. Dayanmalısın. Evet, gerçekten kafana bir şey

koydunsa direnç göstermelisin! Fakat şunu da bilmek isterim ki..." Otto bir kahkaha attı ve Karl'ın omzuna vurup devam etti: "Niçin karışsın büroda çalışanlara? Hiçbirinin doğru dürüst işe yaramadığını hepimiz biliyoruz. Tümü de saygıdeğer insanların kızları ve oğulları. Burnu büyük ayaktakımı! Hem niçin girmek istemiyorsun aralarına? Bunu biz işçiler için yapmalısın. Ne de olsa onlar da bu şirketin ellerine pek para geçmeyen işçileri. Gözlerini biraz da olsun açabilirsen iyi bir iş yapmış sayılırsın." Karl başı önünde bir an düşündü. Evet, beni oraya itiyorlar, daha doğrusu sürüyorlar...

Akşam annesine: "Dayının desteğine hâlâ gereksinimiz var mı?" sorusunu sordu. Oğlunun bu sözlerini duyan anne çok şaşırdı. Karl'ın maaşıyla ve arada sırada teyzeden gelen küçük desteklerle yaşamlarını sürdürebileceklerini biliyordu. Ancak oğlunun bu sorusuyla kafasından bir şeyler geçirdiğini sezen kadın bunun mümkün olmadığını söyledikten sonra dayısıyla arasının açık olup olmadığını sordu. "Hayır," dedi Karl, "fakat ben tüm yaşamımı büroda geçirmek istemiyorum."

"Bu da ne demek oluyor? Dayının kafasından neler geçirdiğini çok iyi biliyorsun. Dayan biraz daha bu göreve, başarılı çalıştın mı birkaç yıl sonra dayının sağ kolu olacaksın."

"Ben büro işi yapacak birisi değilim."

"Bu da ne demek oluyor, Karl?"

"Ben büro çalışanı olamam.... Ben bir işçiyim. Ben namusluyum, kimseyi kandıramam, ben oradakilerle çalışamam." Kadının yüzü kıpkırmızı oldu. "Ayıplar olsun! Böyle konuşmaya utanmıyor musun? Orada çalışanlar namussuz mu, dayın sence namussuz mu? Yoksa bunu suratına söyledin mi?"

"Hayır... Fakat..." Kadın atıldı, şimdi bağırıyordu: "Fakat filân yok! Senin kafan hâlâ kötü düşüncelerle dolu! Sen, ailemize felaketi getiren babana ne kadar da benziyorsun!"

"Babam hakkında böyle kötü konuşma anne."

"Baban olduğu için onu koruyorsun! Haydi git, de bakayım dayının suratına 'sen namussuzsun' de ve ailenin yeni bir felaket yaşamasına neden ol! Haydi koş, seni buraya kilitlemedim, kapı açık!"

"Hayır, beni buraya kilitlemedin, anne. Fakat bir zamanlar çekip gitmeme izin vermiş olsaydın daha iyi ederdin..." Kadın sesini çıkarmadı, sadece oğlunun yüzüne bir an öyle baktı ve sustu. Sonra kanepeye uzandı: "Hâlâ kafasında o günler var," diye bir an düşündü ve hüngür hüngür ağlamaya başladı. Ağlaması bağrışmaya dönüştü. Yatmaya hazırlanan Erich koşarak içeri girdi. Karl yarı giyimli kardeşini dışarı çıkarmak istedi, fakat Erich karşı koydu, ağabeyine tekmeler attı, annesinin yanına koştu. Onun karmakarışık, yaşlar içindeki yüzünü göre oğlan yüksek sesle hıçkırmaya başladı, dudakları mosmor oldu, gözlerinin bakışı değişti, tuhaf çığlıkları odanın içinde çınladı. Annesiyle ağabeyi onu yatağına taşıdılar.

Odaya sessizlik çöktü. Kadın, saçı başı darmadağınık, küçük oğlunun yakasını yırttığı bluz üzerinde, Karl'ın karşısında öyle duruyordu. Sonra başını kapıya doğru çevirdi ve donuk bir sesle sordu: "Kapıyı kilitlememe izin veriyor musun?" Karl yerinden kıpırdamadı, sadece başını 'evet' anlamında salladı. Anne yanına sokuldu, sağ eliyle yüzüne iki tokat attı ve "Sana yine dayak atacağım, serseri oğlum!" diye mırıldandı.

Aşk

Anne o günlerde tekrar evlenmeyi düşünmeye başladı. Son zamanlarda ağabeyinin kendi yaşındaki eşiyle sık sık bazı kadın sorunları üzerine konuşuyorlardı. Son yıllarda toplum yaşamında yaşanan değişikliklerden biri de kadınların hep dinç ve genç görünümlü olması gerektiği görüşüydü. İşte yengesi de son zamanlarda ani bir görünüm değişikliği geçirmiş, tembel ve hareketsiz kadın gitmişti. Yerine ince yapılı, canlı ve yaşam dolu kadın gelmiş, kocasını, sadece görünümdeki değişiklikle değil, ona bu yaştan sonra kendisine biraz dikkat etmesi gerektiğini söyleyerek çok şaşırtmıştı. Ancak kocası bunu aklının köşesinden bile geçirmiyordu, çünkü o değişmeden dayanıklı kalmasını bilen 'dünün insanı'ydı. Her gün gazetesini okumaya devam etti, değişik yöntemlerle kendilerini suni olarak gençleştiren yaşlı kadınlarla alay edip güldü. Arzuladığı tek değişiklik, bacaklardan birinin yeniden çıkmasıydı! İçinde yaşadığı dönemde gençleşmiş bir insan olmak

istemiyordu. Fakat eşinin istekleri aile bütçesine yük oluyordu. Gençleşmiş bir insan, çevresini de yenileşmiş görmeyi arzuluyordu. Evet, kocası değişmeyebilirdi, fakat evin içi bambaşka olmalıydı. Mobilyalar, avizeler, duvar kâğıtları, yerlere serili halılar yenilenebilirdi. Anlaşabileceği 'yeni' insanları çevresine nasıl toplayacaktı? Burada anne bazı ileri adımlar atmış sayılırdı. Papazın ailesinde ve oradaki çevrede tanık olduğu kimi yenilikleri hep yerinde saymış ağabeyinin varlıklı, küçük burjuva evine taşıdı. Yeni çevrelere girmeli, yeni dostlarla çay toplantıları düzenlemeli, onları ev müziği akşamlarına davet etmeliydi. Varlıklı olmasına karşın hep marangoz ustası kalmış takma bacaklı dayı, kız kardeşinin söyledikleri hoşuna gitmiş gibi el çırptı, fakat hiçbir şey değişmedi. İçinde yaşadığı dünyaya yeni zaman çok çabuk geldi. Geriye dönüş olmayacaktı. Yaşlı adamın hoşuna giden tek şey insanların alım gücünün artmış olmasıydı. Artık önüne gelen evine yeni yeni şeyler alıyor, fiyatlar yükseliyor, fabrikaya da yeni elemanlar aranıyordu. Dayı, yeni kat kiralayarak fabrikasını büyültmek zorunda kaldı.

İşte o günlerde anne ağabeyinin evinde önemsiz sayılamayacak bir rol oynamaya başladı. Yengesi biraz beceriksiz olduğu ve bu yaştan sonra da değişemeyeceği için evdeki bazı işlerden o sorumlu oldu. İşte gerçekten yepyeni bir dönem başlamıştı. Kadın için bu dönem, havagazı musluğunu açtığı o günlerden çok daha başkaydı.

Günün birinde kaplıca dinlencesine giden teyzeye eşlik ederken önce biraz çekindi, fakat kısa süre sonra çok mutlu oldu, kendini bir aşk macerasının içinde buluverdi. Erkek ondan genç değildi, aydın birine benziyordu, ilk günlerde teyzenin ilgisini çekti, fakat sonra görümcesi uzun sohbetlerde sırtından bir yük aldı diye çok sevindi. Mutlu edici haftalar

geçirdi, tepelerde arasındaki vadilerde, karlı yamaçlarda, çayırlarda ve şelaleler altında yaptıkları gezintilerle. Günler böyle geçti. Kente döndüklerinde yaşadığı üzücü bir olayın ardından yeniden evlenmeyi düşündü. Fakat sadece düşünmekle kaldı. İlerde belki kendine özgürce bir erkek seçip evlenebilirdi, ancak o günün gelmesi için herhalde bazı olayları yaşaması gerekiyordu. Yeni yaşamında bu olanağa sahip olduğunu bilmesi onun için çok önemliydi, çünkü onu doyuruyordu. Yeni bir evlilik onun için pek çekici değildi, bu arada yine şişmanlamaya başlayan yengesi de böyle bir girişimi ona önermiyordu. Ona göre evlilikte erkekler kadını pek mutlu etmezdi. Hem yeniden evlendikten sonra ağabeyi ve yengesiyle arası nasıl olacaktı? Tabii çok şey yeni kocaya bağlıydı. Para konusu ne olacaktı? Anne durumun sorunlu olduğunu kavradı ve evlenme konusunu kapattı. İstediğini elde etmişti, şimdi özgürdü ve özgürce yaşlanacaktı.

Karl dayısının bürosundaki işine devam etti, akşam okulundaki derslere de girdi ve artık hatasız bir yaşam sürdürdü. Arada sırada "Ben dayanacağım, dayanmalıyım," diye düşündü. Her şeye katlanacaktı ve günün birinde, evet o gün geldiğinde... Kafasından geçirdiklerinin düş olduğunu biliyordu.

Fabrikadaki görevi mal alımı, mal satımı, yeni modeller, yeni üretim yöntemleri, keresteler, kalıplar, memurların ve işçilerin bordrolarıydı. Çevresinde ormanda pusuya yatmış vahşi hayvanları andıran karşıtları da yok değildi. Herkes en iyi satıcıyı, en iyi pazarlamacıyı, en iyi müşteriyi diğerinden kapmak için savaş veriyordu. Günün birinde ölçüyü kaçırıp müşteri adreslerini çalarak tek başına işe kalkışanlar oluyordu. Pazar çok iyiydi, her şeyin altından kalkabilmesi için kişinin binlerce kafası ve kolu olması gerekiyordu.

Böyle fırtınalı yaşamı olan bir insan çok yönlü düşünür, düşünürken dudaklarını sıkar, konuşurken dikkatli olur, az kelimeler kullanır. Karmakarışık düşünmemelidir, istekleri düşüncelerinin ardından gelmelidir. Öncelikli isteği kazanmak, rakibini alt etmek, yaptığı satışı sürekli arttırmak olmalıdır. Kişi hep insanlar arasında yaşamalı, gözlerini onlardan ayırmamalı, yüzlerine çok dikkatli bakmalı, onlardan nasıl yararlanılabileceğini sürekli kafasından geçirmelidir. Bir fabrikada çoğunluk işçilerdedir, ancak orada yaşam değişmez, aynıdır, çünkü onlar da para kazanmak zorundadır, hep daha çok para eline geçsin ister. İsteklerine dayanamayıp boyun eğen oyunu yitirir.

Karl ay be ay, yıl be yıl böyle bir ortamda çalışıp büyüdü. Zamanla 'hayır, yapamayacağım' dememeye alıştı. Çünkü o da artık kendini akıntıya kaptırmıştı. O güne dek çemberin dışında kalmış biri olarak hissettiklerini şimdi içinde yaşayan olarak hissediyordu: Küçük insanı horlayan egemenlerin nefes aldığı havayı artık o da içine çekiyordu ve bu hoşuna gidiyordu! Hikâyeye göre, donanmasıyla yola koyulan Kristof Kolomb haftalarca açık denizlerde yol alır, bir türlü karaya ayak basamayan adamları sonunda ayaklanırlar, vatanlarına geri dönmek istediklerini söylerler. Fakat o anda tuhaf kuşlar başlarının üzerinde uçuşmaya başlar, gemidekiler önce çok şaşırır, sonra son güçlerini bir araya getirip yollarına devam ederler ve kısa süre sonra yepyeni topraklara ulaşırlar. O andan sonra da başlarını çevirip arkalarına bakmazlar, keşke evimde kalsaydım, diye sızlanmazlar.

Karl birkaç yıl sonra annesinin de düşlediği gibi dayısının şirketinde imza yetkilisi görevine getirildi. Yabancı ülkelere yolculuklar yaptı, görüş açısını genişletti, kendini yavaş yavaş yeni yaşamına alıştırdı. O sadece makineler yapmasını

bilen, makinelerden öğrenen de biri oldu. Şirketin yöneticileri arasına girmesi çok olağandı, çünkü o yıllarda üretim hızla ilerliyordu, ancak dayının fabrikayı biraz da acemice büyütme çabaları fazla harcamalara neden oluyordu. Karl'ın yöneticiler arasında yer almasıyla şirkette yepyeni bir rüzgâr esmeye başladı, tepeden inme yönetime yavaş yavaş son verildi, bürolarda ve atölyelerde karmaşık çalışmalar bir düzene girdi. Bu arada çalışanlar da yeni düzene alıştılar, mesleki eğitimlerini geliştirdiler, işçi kuruluşları güçlendi, maaşlarına zam geldi, işçilerle patronlar arasındaki uçurum derinleşmedi, ilişkiler sağlamlaştırıldı, patronların tepeden inme aldıkları kararlarla zorlaşmış olan görüşmeler kolaylaştı.

Bu arada anne de aileyi ayakta tutma çabalarının sevindirici bir başarıya ulaştığını gördü. Oğlu Karl annesiyle yine yakınlaşmıştı, çünkü artık yepyeni bir Karl doğmuştu. Çocukluk ve gençlik yılları geride kalmıştı. Şimdi o yüzüne yakışan ince bıyığı, hep içten, cana yakın ve gerçekçi bakışlarıyla uzun boylu genç bir erkekti. Bir şey ilgisini çekti mi tepki göstermeden önce gözlerini hafifçe kısıp düşünceli düşünceli bakıyordu. Karl bakışlarıyla çevresindeki dünyayı sanki metre metre, santim santim inceliyordu. Çok severek bilardo oynuyor, güzel dans ediyordu. Çok hareketli, görgülü bir genç adamdı. Çoğu kez annesine gittiği davetlerde eşlik ediyor, onun canlılığı ve tazeliğiyle mutlu oluyordu. Oğlunun sakin davranışları ve dinçliği de annesini sevindiriyordu. Karl tek başına bir yaşam sürdürüyordu. Kadın nasıl isterdi oğlunun bir sevgilisi olmasını. Tek eksiği buydu. Annesinin yanından ayrılmıyordu. Kadınların şimdiye kadar tanıdığı kişiliklerinin pek hoşuna gitmemiş, onu çekmediğini annesine söylüyordu. En çok hoşuna giden tek kadın annesiydi. O ise bunu duymak istemiyordu. Kimi zaman içine kapanık, boyunduruk

altındaki bir insanın çekingenliğiyle annesinin elini öpüyordu. Kimi gün oğlu başkalarının yanında onun olumlu yanlarını ve yeteneklerini övdüğünde kadın çok utanıyor, yüzü kızarıyordu. "Sana bir kadın gerekli," diyordu annesi gülümseyerek. Karl ise bekâr kalmaktan yanaydı. Bu dayısının da hoşuna gidiyordu. "Kadınlar insan rahatsız eder," diyordu yaşlı adam. "Onlar yan gelip yattıkları gibi erkeği işten alıkoyarlar."

O yıllarda annenin mutluluğu doruğundaydı. Erich üniversiteye başlamıştı, amacı eczacı olmaktı. Karl'ın günün birinde dayının şirketine ortak olacağı da kararlaştırılmıştı. Ancak o günlerde aile kaderin sillesini yedi. Teyzenin çok sevdiği Marie on beş yaşına geldiğinde kulak hastalığından yatağa düştü ve bir daha da kalkmadı. O günlerde Karl'ın annesiyle çok ilgilenmesi gerekti. Kadın Marie'yi küçüklüğünde dayısının yanına verdiği için kendi kendine ağır sitemler etti. Şimdi Tanrı onu cezalandırmıştı. Karl'ın yakında aileye bir kadın getirmesinin zamanı gelmişti. Tanıdıkları sormaya başlamıştı. O da biliyordu, mesleğinde yükselmekte olan bir erkek olarak bunu çevresine ve ailesine borçluydu. Aradan geçen yıllarda kadınlarla pek flört etmiş sayılmazdı. Soranlara, "Bu konuda iyice düşünüp taşınmak gerekir," yanıtını veriyordu. Bir gün annesi ve Erich'le oturmuş sohbet ederlerken, artık evlenme zamanının geldiğini söyleyen annesinden gelin konusunda ona biraz yardımcı olmasını rica etti. Gelecekte de aile yaşamının uyum içinde geçmesi onun en büyük isteğiydi. İşte o günden sonra ailenin yaşlıları Karl'a eş aramaya başladı. Hangi yönde arayacaklarına dayı karar verdi. Fabrika son yıllarda büyümeye başlamıştı. Gelini varlıklı, kusursuz, çok iyi bir aileden seçmeliydi. Kız kesinlikle aklı bir karış havada olmamalıydı. Böyle birisi ne aileye, ne de geleceğini çok ciddi atılımlarla hazırlayan Karl'a uyardı. Anne de aynı görüşteydi. Şansları vardı,

arama başarıyla sonuçlandı. Bir devlet mimarının çocuğu olan Julie ailenin tek kızıydı. Karl en korkunç, en acımasız güç olan aşkın kollarına bıraktı kendini. O henüz yüreğine girmemiş, genç insanı sınamamıştı...

Üzerinde durdukları dünya o yıllarda mayalı bir pasta gibi sonsuz bir canlılıkla hareket etmeye başladı. Sağlam temeller üzerine oturmuş ülkelere para aktı, zor durumda olanlar, günün birinde güçlü toplumlar tarafından yutulmayı bekleyenler ise çökmeye devam ettiler. Güçlüler koloniler aradılar ve buldular, topraklarını kendilerine bağladılar. (Ne de olsa insanları siyah, kahverengi, sarı tenli toplumlar doğanın kendilerine verdiği, fakat onların üzerine huzursuz pireler gibi sıçrayıp durduğu sonsuz değerlerden yararlanmakta beceriksizdiler). Bu arada ileri ülkelerin kentlerinde baraka ve gecekondular büyük bir yangın geçirmiş gibi kısa sürede yıkıldı, yerlerine yığın yığın yeni binalar yapıldı. Çok katlı apartmanlar, yepyeni villalar sokak ve caddeleri kapladı. El sanatçıları, mimarlar, duvarcılar, su tesisatçıları ve tesviyeciler iş buldu, kentlerin caddelerinden, caddelerinin altından geçen elektrikli tramvayların ve raylarının yapımı hızlandırıldı. Yeniden düzenlenen caddelere yepyeni mağazalar açıldı, okullar kuruldu, doktorlar, avukatlar yerleşti, sinemalar, mahkemeler ve hapishaneler de unutulmadı.

Karl'la Julie çıktıkları balayı yolculuğundan kente döndüler.

Ne güzeldi dünya, ne güzeldi kent. Yüksek ağaçlarıyla uzun ve geniş yol önlerinde uzanıyordu. Bol yapraklı dalları başlarının üzerini bir kubbe gibi örten ağaçlar arasında yürüdüler. Ötelerin yeşilliği gizem dolu bir fundalığı anımsatıyordu. Sanki bir büyü, altından bir büyü onları içine almıştı.

Evleri, Karl'ın dayısının yaşadığı kent merkezinde, varlıklılar semtinde değildi. Onlar fabrikaya yakın, yeni kurulmuş

mahallede kalıyordu. Karl, burayı hem çalıştığı yere yakınlığı nedeniyle, hem de gençlik yıllarında eski evlerden oluşmuş, fakirlerin yaşadığı bir mahalle olduğu için seçmişti. Balayı yolculuklarından dönerlerken Julie'ye doğup büyüdüğü, çocukluğunun geçtiği toprakları da göstermişti. 'Wiesengrund Lokantası' artık yoktu, taşrada insanların rahat yaşamı da son bulmuştu. Onların şimdi büyük kentlere göçtüğünden şikayet ediliyordu. Karl gülümseyerek Julie'ye baktı ve "Biliyor musun biz tam zamanında kente yerleşmişiz," dedi. "Tanrım, burada kalsaydık bugün kim bilir nasıl bir yaşamımız olurdu!" O günlerde ne zorluklar çekmiş olduklarını belli etmemeye çaba gösterdi. Kilisenin arkasında babasını mezarını buldular. Bakımsızdı. Julie buraya mutlaka mermerden bir mezar taşının gerektiğini, üzerine de babasının ismiyle bir özdeyişin yazılması gerektiğini söyledi. Bu hemen yapılmalıydı. "Bana çok benziyordu," dedi Karl az sonra çayırlarda gezinirken. Çevredeki bazı tarlaları ve çiftlik evini tanıdı, fakat her şey gözüne küçük geldi, çoğu da oldukça bakımsızdı. "Babam büyük işler başarmayı kafasına koymuştu," diye biraz övünmek istedi genç adam. "Büyük bir çiftlik, yanında büyük bir lokanta, hatta bir sanatoryum da geçiriyordu kafasından. Fakat olmadı, buralar ölü yerler... Babam taşra ortamında başarılı olamamıştı."

"Karl, buradan kurtulduğunuz için ona şükretmelisiniz."

"Doğruyu söylemek gerekirse, evet! Benim bugünkü durumum da o yılların koşullarıyla bağlantılı..."

"Kente gelmeseydin beni tanıyamayacaktın," dedi genç kız ve gülümsedi. Gururlanan genç adam eşinin kolunu sıktı. Genç kız kıkır kıkır güldü ve "Kusura bakma, fakat ben buraya gömülmek istemiyorum..." dedi. Karl, eşi devlet mimarının kızından utandı. Onun yapacağı bir şey yoktu. O burada doğmuştu, annesi de bu topraklarda doğmuş büyümüştü. Genç

kadın eşinin eline şöyle bir vurdu ve "Anlıyorum," dedi. "Tam bir köylü güzelisin!"

Kente döndüler. Karl eşini gururla yeni evlerine götürdü. Daire çok modern döşenmişti. Bütün odalar çiçek doluydu. Anne, dayı ve Julie'nin annesiyle babası her şeyi düzenlemişti. Biraz alayı seven Julie, "Yatak odasındaki menekşelerle inci çiçekleri mutlaka annemin," dedi. "O beni hep uysal görmek ister. Yemek odasına gösterişli glayölleri ise annen koymuş olacak, çünkü onun gözünde sen bir kahramansın Karl! Salondaki küçük çam ise dayının olmalı, o rahat bir aile yaşamını düşlüyor..."

Devlet mimarının şımartılmış kızı genç eşiyle böyle şaka yollu konuşarak onunla biraz oynamak istiyor, onu etkisi altına almayı düşlüyordu. Fakat kısa süre sonra Karl'ın öyle kolayca etkilenecek bir erkek olmadığını fark edecekti.

Çünkü genç adam evliliğin ne demek olduğunu biliyordu: Yeterli bir gelir ve düzen içinde sürdürülen bir aile yaşamı. Bürosunda çalışırken veya bir telefon konuşmasının ardından, eve gitmek için asansörle aşağı inerken yanındakilerle sohbet ettiği hiç görülmemişti. Onun gözünde evlilik, çevresine hep saygılı olmak ve çok çalışarak ulaşılan bir doruk demekti. Eşi Julie ince, zarif yüzlü, saçları altın kırmızısı ışıldayan genç bir kadındı. Narindi, hareketleri yumuşaktı, çok güzel gözleri biraz donuk baksa da mantıklı biri olduğu belliydi. Fakat Karl eşinin başka yanlarına değer veriyordu. Ailesinin kucağında, eşlik görevini başarıyla yerine getiren genç bir kadındı. Karl da onu mutlu etmekten başka ne yapabilirdi? Julie ise yaşamını Julie olarak sürdürmek istiyordu. Karl'ın da amacı onu hep büyüleyici kişiliğiyle eşlik tahtında görmekti. Eski Roma'da halk imparatorlarına saygı göstersin diye baştakiler büstlerini

tapınaklara koyardı. Karl da bu kadını aynı saygıyla karşılamıştı ve şimdi ona layık olmaya çaba gösteriyordu.

Julie'ye çok yakınlık gösteriyordu, davranışları yumuşak ve inceydi, sanki genç eşi bu dünyadan biri değildi. Böyle anlarda Julie ve annesi gülümsüyorlardı. Karl'ın annesi de kendini çok mutlu hissediyordu. Oğlu evliliğe ne güzel yakışıyordu! Zarif ve ince yapılı genç kadın taparcasına sevilecek değerli bir bibloydu. Karl böyle anlarda annesine sokulup elini tutuyor, eşiyle çok gurur duyduğunu ona göstermek istiyordu. Arada sırada eşinden söz ediyor ve annesinin övgü dolu sözleriyle gururlanıyordu. Genç ailenin yaşamı kadının hoşuna gidiyordu.

Kimi günlerdeyse kendini bir başka hissediyordu, davranışları inatçı olmasa da biraz alıngan, biraz sivri dilli, yerine göre de cilveli ve alaycı oluveriyordu. Karşısında ona saygı gösteren, neredeyse tapan bir erkek vardı. Bazı anlarda babası kahkaha atıyor ve "Benim küçük düzenbazımı kocası pamuklara sarmalayıp sarıyor," diyordu. "O senin her söylediğine inanıyor mu?" Baba böyle konuşurken Julie'nin çocukluk günlerindeki, yerine göre yalan söylemek alışkanlığına dokunmak istiyordu. Karl ise eşinin her söylediğine içten inanıyordu. Hem ona niçin yalan söylesindi? Evet, Julie eşinin onu pamuklara sarmalayıp sarmasına izin veriyordu. Karl her şeyiyle ilgileniyordu. Kendine yerine göre kalın, yerine göre ince, serin tutucu giysiler taşımasına dikkat ediyor, genç eşinin sağlığı, keyfi, arada sıradaki baş ağrıları Karl için neredeyse bir devlet sorunu oluyordu. Eşinin bu davranışlarını genç kadın evliliklerinin ilk aylarında biraz yadsısa da, zamanla onlar çok hoşuna gitmeye başladı. Çevresindekiler "Ne şanslısın," dediler, onu kıskandılar. Julie de onlara hak verdi, eşinin davranışlarını kabullendi, ona karşı koymadı. Ne de olsa her şey hoşuna gidiyordu.

Karl için sapasağlam bir aile yaşamı taştan yapılmış bir heykeli andırmalıydı. Ev idaresi sağlam ve kalıcı bir düzene uygun yürütülmeliydi. Her şeyin yolunda gitmesini isteyen Karl eşine evdeki işlevinin neler olduğunu anlattı. Her şey zamanla onun denetimine girdi. Evde –pazar dışında– her gün bakmadığı köşe yoktu. Hoşuna gitmeyen şeyleri görmezlikten gelen birisi değildi. O kendini, sorumluluğundaki –atların ahırlarına, yemlerine kadar– her şeyle ilgilenen ve başarılarını da buna bağlayan Napolyon'a benzetiyordu. Karl ziyaretçilerine, "Evim sarayımdır," diyordu ve gerçekten de bir sarayda yaşadığına inanıyordu. Düzenli ev yaşamı çok iyi çalışan bir saati andırıyordu. Evin içinde esen rüzgâr hem yumuşak, hem de serttti.

Oldukça büyük yemek odasının bir köşesinde oturdukları koltuklardan kapıları açık geniş salona bakıyorlardı. Karl yemekten sonra eşinin yanında oturuyor, akşamın keyfini çıkarıyordu. Julie'nin çoğu zaman hareketli olan bakışları böyle huzur içindeki anlarda yumuşuyordu. Evin efendisinin keyfi yerindeydi. Şöminenin üzerindeki küçük saat arada sırada çalıyordu. Eşinin eli elindeyken genç adam kendini çok mutlu hissediyordu. Kimi günler Karl'ın annesi uğruyordu. Julie onunla biraz şakalı konuşuyordu. Karl bu şakaların içten olduğunu düşünüyor, ses çıkarmıyordu. Anne her geldiğinde oturma köşesindeki aynı deri koltuğa kuruluyordu. Kimi gün Julie, eşini annesinden kıskanıyordu. Böyle anlarda şeytanın kaynanasını alıp götürmesini arzuluyordu. Karl annesine o kadar bağlıysa niçin onunla evlenmişti? Fakat bunu söylediği annesiyle babası kızlarına gülüp geçiyorlardı. Ne de olsa Karl annesine bağlı bir oğlandı ve kazancıyla bütün aileyi geçindiriyordu. Julie de biraz öfkeyle başını iki yana sallıyor ve "Fakir insanlardı, biliyorum," diye mırıldanıyordu.

Uyumlu bir aile yaşamları olan Karl ile Julie'den daha fazla söz etmeye gerek yok. Onların yaşamı örnek bir evlilikti. Çevreleri onları aşırı istekleri olmayan, birbirlerini seven genç bir çift olarak tanıyordu. Arada sırada eşinin dikkatini yer halısındaki tozlara veya az havalandırılmış odalara çeken Karl aralarındaki özel karı-koca ilişkilerine az yer veriyordu. Ekonomik durumları çok yolculuk yapmalarına izin veriyordu. Kimi akrabalarıyla ve Karl'ın iş arkadaşlarıyla da buluşuyorlar, tiyatro ve sinema gösterilerini pek kaçırmıyorlardı. Karl'ın kardeşi Erich sık görüştükleri akrabaları arasında değildi. Genç adam şakalaşmayı seven, davranışları biraz hoppa kardeşinin Julie'yle bir araya gelmesinden yana değildi. Eşinin, "Hoş bir genç," dediği kardeşi şikâyetçiydi. Erich şaka yollu da olsa, "Karl beni gizliyor," diyordu.

Aralarındaki gerçek aşk yaşamı da bir düzene uygun gerçekleşiyordu; bir töreni andırıyordu, bu evdeki çok şey gibi o da gelenekselleşmişti. Rahatsız edici heyecan yoktu, tahrik edici bir davranış da. Eşler birbirlerine huzur içinde yaklaşıyordu. Onların sevgisinin, sokaklarda yapılan aşkla veya birbirlerini isteyen kadınla erkeğin aşırılığa kaçan yakınlaşmasıyla kesinlikle ilgisi yoktu. İlişkileri evin loşluğunda başlıyordu. (Önemli gördüğümüz için bu gizemli anları anlatmak istiyoruz). Sessizce birbirlerine yaklaşıyorlar, başlarını eğiyorlar, Karl eşinin elini eline alıp dudaklarına götürüyor, hafifçe öpüyordu. Julie o akşam çok daha önceden olacakları seziyordu. Eşi yemeğini tam zamanında bitiriyor, bir süre hiç sesini çıkarmadan eşiyle yan yana oturuyor, sonra birden ayağa kalkıyor, duşunu sabah almış olmasına karşın akşamın bu geç saatinde yine banyoya gidiyordu. Eşinin de peşinden gelip duşun altına girmesini bekliyordu. Bazı akşamlar Julie bunu yapmak istemiyor, insanların arada sırada yıkanmadan da yatakta birbirlerine

sarıldığını bilmiyor mu, diye düşünmeden edemiyordu. Sormuyordu, çünkü onun yanıtını biliyordu. "Böyle olduğunu ben de biliyorum, Julie," diyordu genç eşi. "Fakat öyle olmasa daha iyi olurdu!"

Ülkenin ve ailenin çıkarına gösterdikleri çabalar ödüllendirildi. Evliliklerinin ilk yıllarında aile iki çocuk sahibi oldu. Yaratıcıları bu dünyaya veda ettiğinde toplumdaki yerlerini onlar alacaktı. Anne ve babanın ardından bu dünyada eksiklikleri hissedilmeyecekti. Biri kız, diğeri oğlandı. Karl ve Julie onlara Karl ve Julie adlarını verdiler. Aile başka çocuk sahibi olmadı, toplum fazla çocuktan yana değildi.

Evliliği mutlu geçen Karl varlıklı bir yaşama ulaştı, çevresinin saygı duyduğu biri oldu. Evinin olduğu eski mahallenin sokaklarında gezindiği yıllar artık çok gerilerdeydi. "Ben sizlerle kalacağım," demişti onlara. "Ben sizlerden hiç vazgeçmeyeceğim, hep sizin yanınızda olacağım. Ben bir hainim, kötü ve zayıf bir insanım." Toplumun fakirleri ezdiğini, onları acımazsızca sokağın ortasına attığını söyleyenler, onlardan nefret edenler şimdi neredeydi? 'Beni kirletmişlerdi, benim özgürlüğüm onların olmuştu.' Şimdi Paul'u düşünüyor muydu? Şimdi birisi ona geçmişini anımsatmaya kalksa utancından yerin dibine geçerdi, belki de her şeyi inkâr ederdi. Acemilik yıllarında yolunu şaşırmıştı, ailesinin üzerine çöken felaket parçalanma aşamasına gelmişti. Fakat o sonraki yıllarda gösterdiği üstün çabalar ve omuzlarına yüklediği sorumluklarla gençliğinin kimi budalalıklarını unutturmuştu. Yazgısı onu doğru yola yönlendirmişti.

Kimi günler oturduğu masadan dışarı bakıyor ve düşünüyordu: Herkes kendine uyan kurallara göre yaşıyor. O günlerde kafamızdaki romantizm saçmalıktan başka bir şey değildi.

İşçiler şimdi daha akıllıca düşünüyor. Yazgılarının bize bağlı olduğunu artık anladılar. Biz çökersek onlar da bizimle beraber çökecek. Fakat bunlar çok saçma düşünceler değil mi? Dünyamızda herkese yetecek kadar alan yok mu?

Ekonomik durum bütün topluma refah getiriyor. İşlenmiş olan suçlar artık unutulacak gibiydi. Anne oğluna karşı suçluydu, oğul da kendine. O çevresine ihanet etmişti. Bütün bunlar şimdi unutulacak, suçun cezası çekilmeyecekti.

Çocuklar yedi ve dokuz yaşına gelmişti. Eskiden barakalarla, şimdi ise apartmanlarla dolu semti terk etmemişler, çocukları büyüyünce aynı binada daha büyük bir daireye yerleşmişlerdi. Julie sık sık ailesinin yaşadığı villalar semtine gidiyordu. Karl ise –belki de kendini burada güvende hissettiği, inatçı olduğu, ya da ihanet ettiği gençlik dostlarına karşı kendini suçlu gördüğü için– semti pek terk etmiyordu. Annesi de yakında küçük bir dairede kalıyordu. Damadına yeni bir işyeri önermek için –kabullenirse buradan taşınmaları gerekecekti– bir akşam evine uğramış olan kayınbabasına tuhaf bir yanıt verdi: "Nasıl babam yattığı mezarı terk etmeyecekse, ben de bu semti terk etmeyeceğim." Onları dinleyen anne heyecanla atıldı: "Sen ne demek istiyorsun, Karl?" 'Nesi var, kendini iyi hissetmiyor mu, yoksa bana karşı mı?' Annesinin niçin bu kadar heyecanlandığını anlayamayan genç adam sakince konuştu: "Ben sık sık ev değiştirmeyi seven birisi değilim." 'Doğru,' diye düşündü 'mesleği mimarlık olan kayınbaba, fakat niçin böyle tuhaf bir benzetme yaptı?' 'Evet,' diye düşündü kayınbabanın eşi de, 'fakat ben Julie olsaydım mezarımın bu semtte olmasını istemezdim.' Annesi biraz huzursuz oğluna ve Julie'ye baktı. Ancak o anda ne düşündükleri yüzlerinden belli değildi.

Karl'ın rahat bir evi vardı, zengin döşenmişti. Hızla büyüyen, gürültü ve coşku dolu büyük kentin ortasında bir adaydı. Azgın dalgalar sanki bu semte çarpıp parçalanıyor, sakinleşiyordu. Evet, gerçekten de evi yüksek duvarlarla çevrili bir kaleyi andırıyordu, içinde yaşayanlar da sanki zamanla ve küçük insanların yazgısıyla alay ediyor, onlara meydan okuyordu. Böyle bir aile yaşamı ne kadar da rahatlatıcıydı! Karl'ın bunu başarmış olması annesini gururlandırıyordu. Gözü rahatsız etmeyen duvar kâğıtlarıyla kaplı duvarlarda altın kaplama çerçevelerde değerli tablolar asılıydı. Bunlar değişik doğa görünümleriyle büyüleyici pastoral tablolardı. Ressamlar küçük alana yaydıkları sayısız renkle, doğanın sevimliliğini ve insanı sarhoş ediciliğini canlandırmayı başarmışlardı. Bazı tablolarda insanlar tarihi din kitaplarındaki insanları andırıyordu. Çok ciddi bakıyorlar, dua ediyorlar veya birbirlerine sokulmuş, ellerini kavuşturmuş öyle duruyorlardı. Bakışlarında hoşgörü ve alçakgönüllülük, bağımlılık ve uysallık vardı. Düzenli ve huzur içinde bir yaşamın belirtileri... Aralarında canlı renklerle yapılmış büyük bir savaş tablosu da asılıydı. Yakından bakıldığında Zafer Anıtı'ndaki savaş sahnesini gösteriyordu. Teslim olmuşlar, atının üzerinde gururla oturan beyaz sakallı kralın önünde diz çökmüşlerdi. Bu tabloyu Karl oraya asmıştı. Arada sırada yanından geçerken bakışlarını üzerinde gezdiriyor, her şeyi sanki içine çekiyordu. Julie'nin ise tablo hoşuna gitmiyordu; ona göre bir okulun büyük toplantı salonuna daha çok yakışırdı. Fakat Karl hemen başını sallayıp eşinin söylediklerine karşı çıkıyordu. "Çok yanılıyorsun, bu erkekliğin, üstünlüğün simgesi," diyordu. (Atının üzerinde oturan ve önünde diz çökmüşleri aşağılarmış gibi kılıcını havaya kaldırmış olan kral kimdi, bundan habersizdi).

Akşamdı. Yoğun geçmiş olan bir gün huzur içinde sona ermişti. Yan odada Julie kuyruklu piyanoda Chopin'in hüzünlü bir yapıtını çalıyordu. Ev sahibi, elinde kayınbabası gibi bir puro, yüzü oldukça ciddi konuşurken tahtına kurulmuş bir kralı andırıyordu. Son zamanlarda yaşanan ekonomik gelişmeleri tuhaf buluyordu, ciro gerilemesi de pek olağan değildi. Bir ekonomik kriz kapıda gibiydi. Aynı anda Julie dans eder gibi hoş hareketlerle yürüyerek salona girdi ve eşine arkadan sokulup kulağına bir şey fısıldadı. Karl hemen ayağa kalktı ve misafirlerine kanyakla likör ikram etti. Oturanlar ayağa kalktı, ellerinde kadehler kütüphane odasına geçtiler ve sohbetlerini orada sürdürdüler. Bayanlar da bir araya gelip çene çaldılar. Konuşurken yaptıkları el hareketlerinden, o akşamki konularının yeni saç modelleri olduğu anlaşılıyordu.

Erich

Uzun zaman önce üstü açık, küçük bir istasyonda bekleyen siyah giysili aile –anne iki köylü kadını arasında öyle duruyor, arkasında eteğine yapışmış, bayramlıklarını giymiş, başparmağı ağzında küçük kızı, üzerlerinde ucuz ceketler erkek kardeşleri rayların kenarında bir aşağı, bir yukarı yürüyordu– işte bu aile geldikleri büyük kentte başarılı bir yaşam savaşı vermişti. Yazgı sadece Marie'yi, dayısının yanında kardeşlerinden daha iyi koşullarda büyümüş olan küçük kızı ailesinden koparmıştı. Bu depremde verilen bir kaybı andırıyordu, onların yazgısıydı, kabullenmek zorunda kalmışlardı.

Annenin ailesi devletin hizmetine iki yüz yıl boyunca küçük memurlar ve el işçileri yollamıştı. İçlerinde en çok fıçı yapımcıları vardı; onlar zamanla zenginleşmiş, sınıf atlayıp devlet memurları dünyaya getirmişti. Ancak memurlar daha fazla ilerleyememiş, söz dinleyen, cansız ve uyuşuk, elleri sıkı, fakat kibirli bir sınıfın insanlarını oluşturmuşlardı. Fıçı yapım-

cılarının içinden de zamanla düzene bağlı, kendilerine güvenilir insanlar çıkmıştı. Toplumdaki kaygılar ve korkular yeni bir sınıf ortaya çıkarmıştı.

Yeni dönem, makinelerle ve gazetelerle büyük kentten taşraya doğru yayılmıştı. Annenin eli sıkı babası zamanla loncanın başına getirilmiş, önemli bir servete sahibi olmuştu. Yanına gittikçe daha çok işçi almış ve oldukça modern makinelerle çalışmıştı. Oğlu ise maliyede asık suratlı, bütün gün evrak dosyalarını karıştıran, kâğıt tozu yutan bir memur olmuştu. Yeni yaşamın olumlu yanlarını öğrenmesi için büyük kente yollanan Karl'ın dayısı, ikinci oğlu ise kendini kısa süre sonra marangozluk mesleğinde bulmuştu. Onun kız kardeşi, Karl'ın annesi, içinde yaşadığı çevrenin uyuşukluğundan kendini kurtarmak istemişti. O, cana yakınlığın, içtenliğin ve sevginin, özgürce konuşmanın ve gülmenin özlemini çekmişti. Gençliğinde Karl'ın babasıyla evlenmesinin nedenleri de bunlardı. Fakat adam böyle şeylere çok uzaktı. O, eşine ve çocuklarına felaket getirmişti. Taşrada bıraktığı akrabaları kendini büyük kente atan kadın sorunlar yaşamaya başlayınca, kölelikten kurtulmuş birine söver gibi arkasından, "Bizimle köyünde kalsaydın bunlar gelmezdi başına!" diye bağırıp durmuştu. Elinde kalan birkaç parça eşya ve çocuklarıyla büyük kente yerleşmeyi yeğleyen anne bir süre sonra geç açan bir gül gibi kendine gelivermişti. Keskin bakışları yumuşamış, yüzünü huzur kaplamıştı. Köyünde yaşadığı yıllarda kısa ve ortadan ayırdığı kahverengi saçları da şimdi hafif aklaşmış ve gürleşmişti; kısa bir perçem bulut gibi alnına düşüyordu. Görünümü dinç ve güçlüydü. Bakışları karşısındakine güven veriyordu.

Bildiğini okuyan, dik başlı adamdan doğurduğu üç çocuğu annelerinin büyük kentteki savaşına katılıyordu. Bildiğimiz gibi Karl ailenin koruyucusu olacaktı. Şimdi fabrikanın

yönetimindeydi, evlenmişti, iki çocuğu olmuştu ve evinin dört duvarı arasında onlarla mutlu bir yaşam sürüyordu. Toplumun içinde sağlam ve güvenilir bir yeri vardı. Üzerlerindeki küçük kubbenin altında yaşayan aile toplumun kopyasıydı.

Ailenin diğer oğlu, Karl'ın küçük kardeşi Erich'ti. Annesi ve ağabeyi onu çok seviyordu. Erich ağabeyinin tam karşıtı bir çocuktu.

Her ikisi için de Erich onları rahatlatan, huzura kavuşturan bir insandı. Aile zor ve sorunlu anlar yaşadığında Erich onları rahatsızlığıyla bir arada tutmasını başarıyordu. Ailesinin sorunları olduğu anlarda kendini halsiz ve hasta hissederek yeri doldurulamayacak bir hizmette bulunuyordu.

Yavaş yavaş bunu ne zaman ve nasıl yapması gerektiğini kavramıştı. Hasta yatağına uzanmasının ailesinin yararına olduğunu zamanla iyi anlamıştı. Kolay hastalanabilen Erich küçük ailesinde önemli bir görevi yerine getiriyordu.

Küçük oğlan aile içinde yine iyi bir hava esmesi için bunu ne zaman yapması gerektiğini kısa sürede çok iyi kavramıştı. Ancak bu biraz risk taşıyan, yerine getirenin kendini kurtaramadığı, onu değiştiren bir görevdi! Karl, ailenin yeni erkeği, ne yapması gerektiğini anlamıştı. Erich'i üzmemeliydi, fakat zayıf yanlarını ona göstermeliydi. Ve bir zaman sonra bunun farkına varan genç oğlan (zayıf biri olduğunu biliyordu, köyde okul arkadaşları arasında çok şeye katlanmasını öğrenmişti), ağabeyini protesto etmek istedi, ancak bu sessiz bir karşı çıkmadan öteye gitmedi. Bir süre sonra çocukların kurban edildiği korkutucu Tanrı karşısına dikildi. Fakat pençeleri demirden değildi, ağzından da alevler püskürtmüyordu; o okşayıcı sözler söylüyor, hediyeler veriyordu. Elinde taştan yasa levhalarıyla Sina dağından gelen ve İsrailoğullarına nasıl yaşamaları gerek-

tiğini anlatan Musa gibi annesiyle ağabeyi karşısında durdu ve ondan neler beklediklerini söylediler. Erich'ten istedikleri o kadar da zor bir şey değildi. Başkalarının onu şımartmasına karşı çıkmasındı. Erich söyleneni yaptı, sesini çıkarmadı, annesiyle ağabeyi de onun yaşam kaynağından kana kana içtiler.

Annesinin intihara kalkıştığı o gecenin ardından Erich uykusundan sık sık haykırmalar ve korkularla uyanmaya başladı. Zamanla sessiz, başı hep önünde uysal, yüzü soluk bir çocuk oldu. On yaşına kadar kıvırcık saçlarını uzattı. Kız kardeşi Marie'nin teyzesinde yaşaması hoşuna gidiyordu. Onunla Marie arasında hiçbir zaman yakınlaşma olmadı. Bir gün küçük kızın, uysal kişilikli ağabeyi Erich'ten nefret ettiğini söylemesi annesiyle teyzesini çok şaşırttı. Onuncu yaş gününde ziyaretine gelen Erich'e elindeki bıçağı savurması üzerine eve dönen çocuk, ağabeyine Marie'nin bir katil olduğunu söyledi. Bir süre sonra kız kardeşi hastalanıp ölünce kafasından geçenleri hiç kimseye anlatmadı: Tanrı'nın kız kardeşini cezalandırmış olması doğruydu, Erich yaşamını bundan sonra onsuz da kolayca sürdürebilirdi.

Liseye yazıldı, ailenin durumu düzeldi, başka bir eve taşındılar. Erich değişmedi, hayalperest kaldı. O, mücadeleden kaçınmayan annesiyle ağabeyine hiç benzemiyordu! Söylediklerini dikkatle dinlermiş gibi karşısındakine bakıyor, her şeyi anlıyormuş gibi başını sallıyor, ancak yüz ifadesi hiç değişmediği için konuşanı gerçekten dinleyip dinlemediği anlaşılmıyordu. Elleri titriyordu. Onunla uzun uzun konuşurken veya o birisiyle uzun uzun konuştuğunda ellerinden birini kaldırıyor, nasıl titrediğine bakıyordu. "Kendime dikkat etmeliyim," diyordu. "İnsan kendisine ne olduğunu bilmek zorunda. Ben çok hassas biriyim. Ellerim benim için barometredir. Kısa

kısa titrediklerinde kendimi pek kötü hissetmem, fakat çabuk çabuk titrediklerinde dikkat etmeliyim, o zaman ayaklarımın altındaki yer de titreyebilir." Erich, politika dışında birçok şeye kafa yoruyordu. En çok da çiçeklere ve her türlü bitkiye ilgi duyduğu için bitki bilimcisi veya bahçıvan olup değişik çiçekler yetiştirmek istiyordu. Sonra bir süre ölüm üzerine kafa yordu. Bu Marie'nin ölümünün ardındaydı, fakat annesi onu bu düşüncelerinden vazgeçirmeyi başardı. Ardından bir süre hastane, ilkyardım ve eczane kapılarında gezindi durdu. Oralara girip çıkan insanlara baktı. Hastalara. Yanlarında ne götürüp getirdiklerine baktı, bilmek istedi, hastaları ziyaret eden yakınları mıydı, doktorlar bütün gün ne yapıyordu?

Sonra liseyi bitirdi, diplomasını aldı. Sıra kendine hangi mesleği seçeceğine gelince düşündü: Eczacılık üzerine çok şey kulağına gelmişti. Annesi, Karl ve dayısı oturup aralarında konuştular. Sonunda Karl'ın görüşü kararını kolaylaştırdı. "Gerçekten bu mesleği istiyor musun?" diye sordu. "Hem de çok istiyorum, Karl." Çok istiyordu demek! Kardeşinin böylesine içten sözleri Karl'ı biraz hüzünlendirmedi değil. Fakat yapacak bir şey yoktu, Erich eczacı olacaktı.

Erich'in çevresini etkileyen değişik bir karizması olduğu üniversite yıllarında kendini daha çok belli etti. Onunla bir arada olan insanları kısa sürede canlandırmayı, sevindirmeyi, yatıştırıp gönüllerini almasını kolayca başarıyordu. Erich, istemese de insanları kendine çekmesini biliyordu. İçine kapalı bir yaşam sürdüren ve kafasında çalışmaktan başka bir düşünce olmayan kardeşinin bu yanını fark etmemişti; küçük oğlunun böyle biri olması annesinin hoşuna gidiyor, seviniyordu. "Biliyor musun Karl bu nasıl bir şey? Bence bu çok değişik bir kişilik, bir yetenek. Ancak kendini yaşamın akışına bırak her insan Erich gibi yaşayabilir." Karl gülümsemeye çalıştı.

"Kendimi yaşamın akışına bırakacak zamanım yok benim," diye mırıldandı. "Ailemizin koruyucusu sensin." Genç adam, bu konudan daha fazla söz etmek istemiyormuş gibi başını başka yöne çevirdi. Erich'in –yakın tanıdıkları ona şişman diyordu, Karl'a da *uzun*– ilk kız arkadaşı çok güzeldi, eczacı olan annesi babası onu bir an önce evlendirmek istiyordu. Bir gün ona, "Seni ilk tanıyan zevkine çok düşkün biri olduğunu sanır," demişti. Genç adam çok şaşırmıştı. "Fakat ben öyle biri değilim ki," diye karşı çıkmıştı. "Avare, çok rahat bir yaşamı seviyorsun gibisin. Sen bir sultan veya paşa da olabilirdin!"

"Fakat ben onlar gibi sağıma soluma emirler yağdırmıyorum ki!"

"Evet, sen bunu yapacak birisi değilsin. Fakat yine de insanlar senin sözünü dinliyor." Erich, kızın yüzüne tuttuğu aynada gördüklerine biraz şaşırsa da onunla arkadaşlığına devam etmişti. Ancak başka kızlarla arkadaşlık etmekten de geri kalmamıştı. Erich isteseydi kendine küçük bir harem kurabilirdi!

Karl'dan bir yıl sonra Erich de evlendi. Yirmi beş yaşına henüz basmamıştı, geçimini sağlamakta zorluk çekiyordu. Kısa süre önce eczacılık eğitimini bitirmiş, kent merkezindeki bir eczanede satışta ve laboratuvarında çalışıyordu. Maaşı pek yüksek olmamasına karşın evlenmişti. Daha önce evlenmemiş olması bir rastlantıydı, çünkü genç adamın çevresinde çok kız vardı, onlarla yakın dostluğu olağandı, Erich, hepsi de buna layık, diye düşünüyordu. Kızlar karşısında çabuk yumuşuyordu. Karl ve annesine, canları onu dinlemek istiyorsa, bütün başından geçenleri anlatıyordu. Erich gizem nedir bilmeyen birisiydi. Evde onu dinleyecek birini bulamazsa dışarı çıkıyor, kimi gün saatlerce öyle dolaşıyor, karşısına bir tanıdığı çıktığında anlattıklarını dinleyerek, hem ona yardımcı oluyor, hem de kendini rahatlatıyordu. Büyük kentin, yalnız yaşayan beş

parasız kızlarıyla tanıştığında destek olmak için cebindekini harcıyordu, yetmediğinde de annesine ve Karl'a başvuruyordu. Erich bir gün olsun dayısıyla teyzesinden yardım istemedi. Bu yaşlı insanlar onun gözünde taş devrinden kalma acınacak yaratıklardı, geçmiş çağların anıtlarıydı. Hiçbir zaman onların parasını almadığı gibi annesiyle ziyaretlerine gittiğinde de mutlaka çiçek, meyve, kitap veya ilginç başka hediyeler götürürdü. Annesi her defasında alay eder gibi, "Dayına hep bir hediye götürüyorsun. Kim bilir ne düşünüyor? Mutlaka senin iyi para kazandığını sanıyor. Bakarsın bir süre sonra senden borç istemeye kalkışır..." Erich ise annesinin söylediklerini umursamıyordu. "Bu yaşlı adama olan davranışlarımı değiştiremem ki... Günün birinde gerçekten borç isterse onu elimden geldiğince memnun etmeye çalışırım. Eğer elimdeki yetmezse bir yerlerden bulmaya çalışırım. Önemli olan dayımın düş kırıklığına uğramaması!" Erich'in böyle cana yakın davranışlarından olacak, dayısı ve teyzesi onu ağabeyinden daha çok seviyordu. Doğum günlerinde mutlaka ona uğruyorlardı. Karl'ın doğum günlerini ise umursamıyorlardı. Bir saat kadar, tebrike gelmiş diğer tanıdıklarla hep bir arada oturmak yaşlı karı kocanın hoşuna gidiyordu.

O gün de doğum günü daveti için Erich'in odasında, lise yıllarındaki bir geleneğe uygun olarak doğum gününden bir akşam önce bir grup arkadaşı kimi değişiklikler yapacaktı! Önceki geceyi bir otelde geçirmek zoruna bırakılan Erich öğleye doğru bir arkadaşı tarafından otelden alındı ve eve getirildi. Girdiği odasını ilk anda tanıyamadı. Erich'in doğum günü için değişiklikler sadece odasında yapılmamış, diğer iki odaya da taşmıştı. Evin içi masallardaki bir mağarayı andırıyordu. Daha önceki doğum gününde arkadaşları evi, ormana benzetmişlerdi; Siegfried canavarın altınını çalmaya bu orma-

na geliyordu. Korkutucu canavarın mağarası Erich'in odasındaydı. Doğum gününü kutlayan çocuk onunla savaşmak için kılıç ve kalkan kuşanmış, başına da miğfer geçirmişti. Ellerinde sopalar ve şemsiyelerle yanında duran misafirler seslenerek onu yüreklendiriyorlar, canavara ve ona arada sırada limonata uzatıyorlardı. Mücadelenin sonunda Erich'in alt ettiği canavar müzik eşliğinde mutfağa taşınmış, üzerindeki örtü açılınca da doğum gününü kutlayan çocuğa verilecek hediyeler ortaya çıkmıştı. Bir doğum gününde de Tannhäuser'in Roma'daki başarısızlığının ardından Venüs dağına dönüşünü anlatmışlardı. Bu Erich'in kız arkadaşlarının aklına gelmişti. Annesinin evinin tüm odalarında oynadıkları oyunda doğum günü kutlanan genci koridora ayak basar basmaz su perileri karşılamıştı. Kızlar değneğini, şapkasını, paltosunu ve üzerindeki bazı fazla giysileri almış, eline bir hacı değneği tutuşturmuşlardı. Sonra dağı andıran oturma odasından geçip pembeler içindeki başka bir odaya girdiğinde çok şaşırmıştı. Burası onun odası olacaktı, fakat bütün eşyalar dışarı çıkarılmıştı. Pembe tüller tavandan sallanıyor, değişik renklerde lambalar loş odayı aydınlatıyor; yerdeki yosundan halının üzerine bazılarını çoktan unuttuğu eski kız arkadaşları uyuyordu. Hacılar korosunun hüzünlü şarkıları evin içini kapladı, kıvırcık saçlı başlar hareket etti, şaşkın şaşkın etraflarına bakındılar, kapıda durmuş hüzünle onlara bakan hacıyı seçtiler. Elinde bir değnek vardı, kucağında güller yanında duran tek gözlü çoban konuştu: Venüs dağına dönen Tannhäuser üzgündü, Roma'dakilerin istediği gibi onun değneğinden güller açmamıştı, elindeki yanlış değnekti, uzun bir yolculuğun ardından yorgun dönen Tannhäuser güzel, gerçek güller getiriyordu, onları elleriyle tek tek toplamıştı. Su perileri ve Venüs onu af etsindi. O anda bir mucize gerçekleşti! Kadınlar güzel el hareketleriyle tüllerini açtılar, çıplak kolla-

rını şaşkın şaşkın bakan hacıya uzattılar ve ona inandıklarını söylediler. Genç bir şeyler mırıldandı, zor durumda gibiydi, Venüs'ün yüzüğü kaybolmuştu. Kızların gösterdiği aşırı yakınlıktan kendini korumak istedi. Tekrar Roma'ya gitmek zorunda olduğunu söyledi. Evin içindekiler ona yardımcı oldular. Öğleden sonra dayısı ile teyzesi geldiğinde ev gürültüden geçilmiyordu. Müzik çalınıyor, herkes Venüs dağına döneni kutluyordu.

Davetlilerin varlıklı aile çocuğunun doğum gününü böyle kutlanması çok hoşuna gitti. Onunla yakından sohbet ettiler, diğer masalara da oturdular, karı koca fabrikatörler de cemiyetin değişik sınıfından gelenlerin katıldığı bu davette keyiflendiler, daha önce hiç tanımamış oldukları, toplumun onlara kapalı sınıfından insanlarla neşeyle çene çaldılar. En çok da teyze yanında oturanların neşesini içine çekti. Küçük de olsa o gün yaşadıkları değişikliğin tadına temmuza kadar vardılar. Çünkü Erich'in doğum günü mayıstaydı, varlıklı fabrikatör aile de her yıl temmuzda büyük bir yolculuğa çıkardı. Geri geldiklerinde ise her şeyi unutmuş, yine eski yaşamlarına dönmüş olurlardı. Dayı ile teyze sadece birkaç ay keyiflenir, yılın diğer günlerini, kış dönemini yeraltında geçirmeye mahkûm tanrıça Persephone gibi içlerine kapanık sürdürürlerdi.

Ailenin şişman oğlu Erich'in günlük yaşamında böyle eğlenceli anlar oldukça sıktı. Anne de günlük yaşamından memnundu, ona gençliğinde izin verilmemiş bir çok şeye şimdi oğulları sahipti. Önden giden, karar verici güç Karl'daydı, sevgi ve neşe de Erich'te. Anne, gittikçe disiplinli bir yaşam sürdürmeye başlayan Karl'ı –biraz da bana benziyor, diyordu– küçük oğluyla bir araya getiremiyordu. Karl'ın o günlerde fabrikadaki işi başından aşkındı, çok yolculuğa çıkıyordu, fakat kardeşindeki gelişmeler gözünden kaçmıyor, onun yaşamı

pek ciddiye almayan davranışlarına üzülüyordu. Fabrikada işi başından aşkındı, evinde de aile yaşamının düzenli geçmesine çaba gösteriyordu. O günlerde Erich'le sık sık buluştu. Kardeşi annesinin evinde kalıyordu. Julie bu buluşmalarda yanlarında değildi.

Karl kardeşinden ve çevresindeki tanıdıklarından ne bekliyordu? "Sen benim için karanlık bir dünyanın kederli insanısın," dedi ağabeyine kapıyı açan Erich. Onun dikkatini biraz dağıtmak için böyle konuşmuştu. Sonra ağabeyinin tepkisini ve ne söyleyeceğini merak etti, dikkatle yüzünü inceledi. Karl ona yanıt vermedi, başını duvardaki aynaya çevirdi. "Karanlık dünyanın kederli insanı" demekle mutlaka gözlerinin çevresindeki kara lekelere dikkatini çekmek istiyordu. Fakat Karl kederli değil, sadece biraz yorgundu. Tabii Erich bunu biliyordu. "Kendini yorgun hissettiğin anlarda bana gel, ben altında dinleneceğin hurma ağacıyım," dedi. "Odanda insan rahat rahat oturuyor. Burada bir telefon olmaması ne harika!"

Aralarındaki kardeşçe, içten ilişki Karl'dan bir yıl sonra Erich de dünya evine girince devam etti. Daha önce de söylendiği gibi rahat, keyfi yerinde, el attığı her şeyden hoşlanan genç adamın daha önce evlenmesini annesi engellemişti. "Anne, evliliği o kadar ciddiye almamalı. Sizler bu konuyu çok abartıyorsunuz. Kusuruma bakma, fakat kafanızda hep taşranın gelenekleri var. Karl'la Julie'yi evlendirmiş olan şu papaza bir bak, onun gibi şişko, bir mamutu veya dev bir su hazinesini anımsatan, eski geleneklere bağımlı o adamın günümüz evliliği üzerine ne gibi görüşleri olabilir? Onun gibilerin gözünde evlilik insanların yaşarken içine sığındığı bir salyangoz kabuğu veya canlı canlı içine sokuldukları bir mezar. Burada August Müller ve eşi huzur içinde yatıyor. Bunlar hüzün verici şeyler anne! Bize başka şeyler gerekli, bize destek olacak, bizi rahatlatacak ve mutlu edici şeyler..."

Erich böyle konuştuğu anlarda annesi özlemle, düşünceli düşünceli oğlunun başını okşuyordu. Fırtınalı geçen birkaç maceranın ardından Erich'in 'Azize Genoveva'yla evlenmesine izin verildi. Erich'in gözünde bu genç kız bir dişi geyikti! Yazgıları onları ne yazık ki kötü bir duruma düşürmüştü, evlenmekten başka çıkar yolları yoktu. "Her şey geçer, geride kalır" diyen Erich, genç kızı biraz teselli etmek istiyordu. Kaçınılmaz bazı şeylerden söz eden annesini de teselli etmeye çalışıyordu: "Her şey geride kalır," diyordu. "Sen evliliği ve aileyi çok ciddiye alıyorsun. Anne, biz insanlar birbirimize insanca davrandık mı tüm sorunlar çözülür."

Karl ve annesi, Erich'in evinde hem çok komik ve hem de acı verici anlar yaşadı. Sarışın, şirin eşi Fefa, Erich sayesinde evinde onu sürekli kontrol eden canavardan kurtulmuştu. Kızı evlendikten sonra anne, küçük Fefa'nın beceriksizin teki olduğunu, hep orada burada gezindiğini, hatta annesinin bazı mücevherlerini rehin verdiğini sağda solda anlatmıştı. Ancak küçük Fefa'nın evlenmesinin ardından ana kızın arası düzeldi. Bazı tanıdıkları kızın evlilik öncesi yıllarda annesiyle arasının pek iyi olmamasını o kadar önemli olmadığını söylediler.

Erich, genç koca, bir villalar semtinde –eczane işletme iznini hemen vermedikleri için– kozmetik ürünleri satan bir dükkân açtı. Yandaki eve de karısıyla yerleşti. Erich biraz düşüncesiz, yerine göre de fazla dikkatsiz yaşamını sürdürdü. Ancak dükkânın başında mesleğinde deneyimli yaşlı birisi olduğu için geleceğini kendine fazla dert etmedi. Şimdi o ve sevgili eşi, evlilik yaşamlarında tek başlarınaydılar. Artık annesine bağımlı değildi, yeni ortamda içten bir sevgiyle kendini genç eşine verdi. Şimdi istediği gibi yaşayabilir, çevresinin 'insanı bozan ve onu felakete sürükleyen dış etkenlerdir' gibi budalaca görüşlerini bundan sonra umursamayabilirdi. Çünkü

Erich insanı felakete sürükleyenin insanın yine kendisi olduğuna inanıyordu. Tabii kişiyi içinde yaşadığı çevre, aile yaşamı ve terbiyesi de kötü etkileyebilirdi. Ancak onlarla sürekli savaşmak da kişinin aleyhine sonuç verebilirdi. İnsanın hep açık sözlü olması, kötünün nereden geldiğini bilmesi ve onu reddetmesi en doğrusuydu. Bunun başarılamaması iç huzurunun ve dostluğun sonu demekti.

Erich, evlilik deneyimi başarıyla sonuçlanınca küçük Fefa'sını, o sevimli geyik yavrusunu yine özgürlüğüne salıvermek istedi. Eşi daha evliliklerinin başında, Erich'in yanında o istediği sürece kalacağına kendi kendine söz vermişti. Eğer günün birinde 'artık gidebilirsin' dediğinde de gidecekti. İnce ve duygulu yüzünü ona çevirdi ve "Tabii," diye mırıldandı. Genç adam yavru geyiğin yalnızlığa doğru uzaklaştığını gördü ve kollarını açtı. Evlilik deneyimi niçin başarısızlıkla sonuçlanacaktı ki?

Genç kız kendini Erich'in yanında gerçekten mutlu hissediyordu. Dünyayı pek tanıdığı söylenemezdi, tabii bugüne dek bazı maceralar yaşamıştı. Pek akıllı olmadığını, fakat bunun erkekleri etkilediğini de biliyordu.

Eşi bütün gün çalışıyordu, çok şeye göz yumuyordu, görüşleri hep ılımlıydı, başkalarına da iyi niyetli davranıyordu. Küçük Fefa'sıyla yolculuklara çıkıyor, güzel ve ilginç yöreleri ziyaret ediyor, kaba ve çirkin şeylerin ona sokulmasına izin vermiyordu. İnsanın ne olursa olsun kendinden üstün şeylerin kendisine sokulmasına izin vermemesi gerektiğine inanıyordu, çünkü böyle şeyler itici olabilirdi. Genç kız yaşamında bugüne dek böylesine özgür ve neşe dolu günler yaşamış olmadığını biliyordu. Erich gerçekten de çok değişik bir insandı. Yolculuklarında kimlerle tanıştığını sormuyor, kente döndüklerinde nereye gittiğine, arada sırada eski dostlarıyla buluşmasına da

ses çıkarmıyordu. Cebinde hep parası olmasına ve hastalanmaya da dikkat ediyordu. Eşiyle ilgileniyor, hiçbir eksiği olmamasını istiyordu.

Ona bir çocuk da armağan etmeye hazırdı. "İstersen on çocuk da yapabiliriz, yeter ki sen bu sürüyle ilgilenmeye hazır ol," diye biraz keyifle, biraz üst perdeden konuşuyordu. Ancak şansı vardı, ne kadar çaba gösterseler de eşi çocuk doğuramadı. Bir gün eve geldiğinde gözleri yaşlıydı, doktoru ona birkaç yıl daha beklemeleri gerektiğini söylemişti. Erich eşine sarıldı ve "Fakat tatlım, birkaç yıl..." diye mırıldandı. "O gün geldiğinde belki biz artık beraber olmayız ve sen hür bir insan olursun." Genç kız düşündü: 'Gerçekten beni yine anneme geri yollamayı kafasına koymuş... Ne işim var benim orada?' Küçük Fefa şimdiye kadar hep eşine uymuştu, yakın dostları onun değiştiğini söylüyordu. Bütün bunlar altı ay içinde olup bitmişti. Bir yanlış yaptığını şimdi kavrıyordu. Hüzünlendi. Son zamanlarda neşelendiği anlarda, Erich'in onu annesinin yanına geri yollamaya hazır olduğunu düşünüyor, üzülüyordu. Hüzünlendiği anlarda ise eşinin onu neşelendirmesini arzuluyor, fakat bunun tehlikeli olduğunu düşünüp vazgeçiyordu.

O zaman genç kız ağlamaya başlıyor, karşısındaki erkeği üzüyordu. Erich ne söyleyeceğini bilmiyormuş gibi ellerini ovuşturuyor ve düşünüyordu: 'Tanrı aşkına niçin çocuk istiyor? Bu dünyada yeterince çocuk yok mu?' Evlerinde bir Ankara kedisi veya bir köpek de olabilirdi. Fakat o mutlaka bir çocuğu olsun istiyordu. Erich dikkatle sordu, çocuğun mutlaka ondan mı olması gerekiyordu? Genç kız öfkelendi, bu sorusuyla gururunu incittiğini söyledi. Böyle yapmakla bir kadının duygularını ayaklar altına almıştı. Zorluklar karşısında güçsüz kalmasının cezasını çekecekti.

Çoğu bir hiçle sonuçlanan aile içi sorunlar çıktı, tartışmalar birbirini izledi. Ancak genç adam artık ayrılmaları gerektiğine değinmeğe bile cesaret edemiyordu. Alışık olmadığı bir duruma düştüğünün farkına vardı. Genç kız ise sonunda bunun olağan olduğu görüşündeydi. Keyfi hep yerinde, neşeli şişmanın şimdi kıskaçta olduğunu çevresi de fark etti.

Karl ve annesi içinse olup bitenler pek yabancı değildi. Şişman oğul ailenin hem sorunuydu, hem de sevgili çocuğu. İlk yıllarda yaşamından memnun, neşeli bir çocuk olduğu için mutluydular, son zamanlardaysa yaşadığı sorunlar onları hüzünlendirmeye başlamıştı. Deneyimli anne kendisinin yaşadığı zorlukların altından Erich'in evliliğinin ilk aylarında nasıl kolayca kalktığını görüp mutlu oldu. Küçük Fefa'yı, mavi gözlü, biraz tembel, fakat cici kızı da sevdi. Sonra içine kapandığını gördü, onu anladı, Erich'in suskunlaşmasını da. 'Fakat hayır küçük Fefa, ben bu yaşa, iyi yürekli oğlum Erich'i senin nasıl suskunlaştırdığını görmek için gelmedim.'

Erich'le eşi bir gün yine tartıştılar. Küçük Fefa'nın kendini iyi hissetmediği günlerden biriydi, durup dururken ağlamaya başladı. Eşi merakla sorunca da genç kız içini döktü: Erich ona iyi davranmamıştı, günah işlemişti, çünkü ona davranışları çoğu zaman ciddi olmamıştı. Çok şaşıran Erich önce ne söyleyeceğini bilemedi, sanki bir yıldırım çarpmıştı. Küçük Fefa'sına iyi davranmamış mıydı? O her şeyi sevdiği için, bencil olmadan yapan şefkatli birisiydi. Bütün gününü eşinin yanında geçiriyordu. Sahibi olduğu dükkâna da pek uğradığı yoktu. Başına koyduğu adam belki binlerce, milyonlarca markı cebine atıyordu? "Erich, bu küçük dükkân milyonlarca marklık satış yapar mı?"

"Fefa'cığım kozmetik ürünleri satan dükkânların ayda ne kadar satış yaptığını hangimiz biliyor? Günümüzde her şey

mümkün. Sabah zengin uyanan akşam fakir yatabiliyor. Fakat niçin bunun tersi de olmasın?" Genç kadın birden sesini yükseltti: "Sen ne dersen de, bana öyle geliyor ki aramızdaki evlilik gerçek bir evlilik değil!"

"Fefa'cığım beni gerçek bir koca olarak mı görüyorsun?"

"Evet! Niçin görmeyecek mişim? Benimle evli değil misin yoksa?" Erich bir an sustu, eşine baktı, yüzü sararmıştı. Sonra bakışları ellerine gitti. Titriyorlardı. Aynı anda anne genç kıza döndü, fısıldayarak bir şeyler söyledi. Fefa ürperir gibi oldu, öfkeyle ayağını yere vurdu. Erich kendini bir günah işlemiş gibi hissediyordu. "Fakat Fefa'cığım ben hep evli kalmak istemiyorum," dedi. Sesi zor çıkmıştı. "Beni bu kadar zorlama! Ne istiyorsun benden?" Genç kız ayağa fırladı ve "Hanım evladı!" diyerek yılan gibi tısladı ve hızla odadan çıktı.

Karl koltuğunda arkasına yaslandı. Kardeşi Erich'in kadın konularını böyle ciddiye almasını, küçük eşinin görüşleri ve duygularını ilginç bulmuştu. Bu arada Erich ayağa kalkmış odanın içinde geziniyor ve kendi kendine söyleniyordu: "Bunlar bana göre şeyler değil... Küçük Fefa'dan artık hoşlanmıyorum... Onunla baş edemiyorum... Daha çok yanımda kalması aleyhime olacak..." Genç kız, Erich'in beceriksizliğine değil, akrabalarının ve dostlarının sert tepkilerine kurban oldu. Gözünü aralarındaki ilişkileri boykot etmekle korkuttular, Erich'in evliliği istismar ettiğini söylediler. Onunla şimdiye kadar yaptıkları ve ilerisi için kafasında geçirdikleri masaya yatırıldı. Fefa'yla Erich'in yakın dostları bütün bu konuları dükkânın arkasındaki odada tartıştılar. Genç kız biliyordu, aynı şeylerden Erich'le tek başına kaldığı bir anda söz etseydi bazılarını mutlaka yine yoluna koyacağını biliyordu. Fakat dostları sanki buna engel olmak istiyordu. Her şey konuşulduktan sonra Erich'i ve duygularını birisinin sürekli koruması gerektiğine

karar verdiler! Anne, Karl ve eşi Julie gülüştüler. Erich elinden geldiğince hüzünlü Fefa'sından bakışlarını kaçırdı. Dostları görüşmelere başladı. Fefa'nın annesi de göründü. Gözleri yaşlarla dolu genç kız, hıçkıran Erich'e uzun uzun sarıldı ve evlerini terk etti. Aynı akşam Erich'in annesi oğlunun yanında kalmış olan bir dostu tarafından çağrıldı. Erich çocukluğunda yaptığı gibi sonsuz çığlıklar atmış ve yığılıp kalmıştı.

Karl aynı akşam kardeşini aldığı gibi evine getirdi. Genç adam ileriki haftalarda yavaş yavaş yine kendine geldi. Ancak çok zayıflamıştı, yüzü de hep kireç gibiydi. Küçük bir tazminat alan genç kız da boşanıp ailesinin yanına yerleşti. Şişman oğul bundan sonra annesinin yanından ayrılmayacağına yemin etti. Kadın gülümsedi ve "Yeni bir maceraya kadar," dedi. "Hayır, anne. Bundan sonra her şeyi yapacağım, fakat evlenmeyeceğim. Ne kadar zor! Böyle olacağını bilseydim... İnsanlar cana yakın ve dostça, fakat evlendiler mi saldırgan hayvanlara benziyorlar. Benim gibi hep huzuru arayan birisi için evlilik hata." O günden sonra da annesinin yanında kaldı, onunla aynı masaya oturdu. Anne, Erich'in rahatsızlığı geçince büyük oğlu Karl'ın bir ara uğramasına ve onlarla on beş dakika sohbet etmesine çok sevindi. Oğullarının tabaklarına çorba koydu. "Ne güzel bir arada oturuyorsunuz..." dedi. "Benim yanımda hep rahat edin, oğullarım..."

ÜÇÜNCÜ KİTAP

Kriz

Zor günler

Zor günler geldi.

İnsanlar kendi hallerine bırakılsaydı daha onlarca yıl barış içinde yaşayıp dururlardı. Ancak sürekli değişimler, her türlü yön değiştirmeler, toplumların yaşlanması onları etkilemiş, deviriver-mişti. İnsanlar arasında geçerli bir yasa vardır, onlar birbirlerine gerekir, erkek kadınsız, kadın da erkeksiz, çocuklar ana babasız olamaz. Küçük gruplar büyük gruplar olmadan ayakta duramaz. Ve bu böyle sürer gider. Dünya dar geldi mi birbirlerine yabancı insanlar bozkırlarda yaşar, onlar için tek önemli olan otlaklar, iklim, hayvanların yiyeceği ve doğuracağı yavrulardır. Demiryollarının, gemilerin ve uçakların, telgrafların, telefonların ve radyoların olduğu yerlerdeyse insanların kolları başka yerlere de uzanır, oralardan gelecek, onlara tepeden tırnağa dokunacak, zarar verecek kötülüklere de katlamak zorunda kalırlar.

Birçok ülkede insanlar zenginleşmişti! Gerçekten de ekonomik durum doruğa erişmişti. Büyük kent hızla gelişen dev bir

ağaç gibi büyümüştü. Sanki sayısız akağacın dalları iç içe geçmiş, gövdesinde sonsuz halkalar oluşmuş, ağaç gitgide büyümüş, mevsimler boyu çiçekler açmış, çiçekler dökmüştü. Fakat sonra çok uzaklardan –dünya gerçekten o kadar büyük müydü– kötü haberler geldi, iflaslar, çöken bankalar... Kimler vardı bu olayların içinde? Biraz yara berenin ne zararı olabilirdi? Sonra gazetelerde bir sürü tuhaf isim ortaya atıldı ve unutulup gitmediler. Ne yazık ki kaldılar, çıkmayan yağ lekeleri gibi.

Hisse senetleri fiyatları inişe geçti, dibe çöktü, tam anlamıyla yıkıldı. Milyonlarını yitirmiş olanlardan söz edildi, bir yerlerde büyük hilekârlıklar ortaya çıkarıldı, işçi ve memurun inanması mümkün olmayan rakamlar havalarda uçuştu. Ardından sağda solda ortaya atılan iddialara göre her şey kimi spekülatörlerin işiydi, borsa sistemi de çökmüştü. Her zaman borsacılığın kötü bir salgın olduğunu söyleyip duran işçilerle memurlar şimdi haklı mıydı? İlk haftalarda kötü haberlerin geldiği ülkelerin burada yaşayanlara coğrafi olarak çok uzakta olduğunu söyleyenler, hatta orayla olan telefon bağlantılarını kesmekle –kendilerini karantinaya alarak– kurtulacaklarına inananlar da yok değildi. Sonra her şey unutulup gitti. Evinin penceresinden bakan dışarda hiçbir şeyin değişmediğini görüyordu. İlkyaz geldi, ardından da yaz. Parası olan yolculuklara çıktı, olmayan evinde oturdu. Çoğu insan o günlerde uzak ülkelerde yaşananları bilmiyordu ve doğruyu söylemek gerekirse en iyisi de buydu. Akla yakın başka bir şey de sinirlenmemek için her gün gazete almamak, gazetelerde yazanları okumamaktı. İnsanların neşesini kaçıranlar sevilmez! Abonelerini yitirmemek isteyen bir gazete de kimsenin neşesini kaçırmamanın doğru olduğunu bilir. İşte bu nedenle olacak bir süre konuyla ilgili ufak tefek haberlerle yetindiler. Gazeteler okurlarına enkazın sadece bir bölümünü gösteriyordu.

Bunun amacı halkın kendine ve devlete olan güvenini yitirmemesiydi. O günlerde insan kime sorarsa sorsun, ister sigara satan bayiye, ister postacıya, tanışlarına, bürodaki veya fabrikadaki meslektaşlarına, insanların yaşanan felaketi henüz fark edemediğini görüyordu. Telefon hatlarını kesmeye hiç gerek yoktu. İnsanları hâlâ en çok cinayetler, tren felaketleri ve uçak kazaları ilgilendiriyordu. Parlamentoda olup bitenlere kafa yoranların yanı sıra, gerçekten safkan bir politikacının ne gibi yetenekleri olması gerektiğini tartışanlar da vardı.

İşte günler böyle gelip geçerken yavaş yavaş yakınmaya başlayan, biraz da kedi miyavlamasını andıran sesler duyuldu. Yakınanlar sanayicilerle tüccarlardı. Onların ödeme yapması gerekiyordu. Kendilerinden isteneni yerine getirselerdi günlük yaşamlarında cinayetler ve uçak kazalarından başka hiçbir şeyle ilgilenmeyen halkın öfke duymasına neden olmazlardı. Fakat devletin ödeme talep ettiği, fakat bu talebi yerine getiremeyen o kadar çok şirket –içlerinde çok büyükler de– vardı ki! Son on yılda çabucak ve çılgınca büyümüş, sermaye birikimleri her ay katlanmış ünlü şirketler de aralarındaydı. Tümü de aldığı borcu geri ödeyemeyecek durumdaydı. İşte bu aşamada insanı şaşırtan bir şey oldu. Çok uzaktaki, kimilerinin lanet ettiği spekülasyonla geçinen ve yağmayla elde etmiş oldukları 'şeytanın altını'nı, daha iyi meyve versin diye bir zamanlar sağlam ülkelere yatırmış ve bunun karşılığında da geçmişte işledikleri günahlarını o ülkelere af ettirmiş olan yabancılar bir gün geldi yatırımlarını geri istediler. Dev bankaların çökmesinin ardından iflasa sürüklendikleri için verdikleri borçların iadesini talep ettiler.

Borçlu da 'niçin' diye sordu. Niçin mi, her şeye karşın spekülasyonlarını sürdürebilmek için paralarını geri istiyorlardı. Büyük kentte basit insanlar böyle zor durumlarda borcun

ödenmemesinden yanadır. Alacaklı canı isterse sorunun altından yasa yoluyla kalkabilir!

O günlerde yine de tüccarlığın ahlakına inanan ve borçlarını ödeyen fabrikatörler ve tüccarlar vardı. Onların bu davranışı olağanüstüydü, ancak sonunda çoğu iflasa gitti. Doğadaki kimi tuhaf kurallara göre çiftleşmenin ardından ölen erkek böceklere rastlanır. Ancak ülkedeki fabrikatörlerin çoğu sessizliğe büründü, ödememeyi ve beklemeyi yeğledi.

Halk yine cinayetlerle ve uçak kazalarıyla, yeraltı cinayetleriyle, meyhanelerdeki yaşam ve aşklarla ilgilendi, gazetelerde onlarla ilgili haberleri merakla okudu. Bu arada geri plandaysa durum gittikçe kötüleşmeye başladı. Son zamanlarda sakin ve sabırlı olan toplumun yavaş yavaş huzuru kaçtı, çünkü sanayiciler eski borçlarını ödeyemedikleri gibi yeni borçlar da alamayınca zora düşmeye başlamıştı. Bu, başka ülkelerdeki alacaklarının intikamıydı. Borçlular dev bankalara, fabrikalara, hastanelere, sitelere büyük paralar yatırmıştı. Acaba para tanrısı Mammon altınlarını, büyük faizler elde etmek ve böylece boğayı boynuzlarından yakalayıp yere çökertmek için mi borç vermişti? Burada söz konusu olan küçük adamın alın teri ve emeğiydi. Ne de güzel bir yöntemdi. Her şey bir yerde Shakespeare'in Shylock'unu anımsatıyordu. Sözün kısası, parasını alamayan borç vermekten vazgeçti.

Şimdi herkes çok merak ediyordu, bundan sonra ne olacaktı? En az merak edenler durumun ciddiyetini en önce fark edenler oldu.

Bütün ülkede yeni inşaatlar durdu, büyük kentin gelişmesi yavaşladı. Erkeklerin, kadınların ve çocuklarının huzuru kaçtı, onlara destek olan annelerin ve büyükannelerin de. Annelerini ve büyükannelerini yanlarına almış olan aileler artık bakamadıkları yaşlıları bakımevlerine yatırmaya başladı. Ailelerin

küçüldüğü semtlerdeki bakkalların, fırıncıların, kasapların, kunduracıların ve terzilerin de işleri azaldı.

Yeni inşaatlar azalmaya başlayınca duvar ustaları ve marangozlar matem tuttu, camcılar, tesviyeciler, su tesisatçıları, badanacılar, duvar kâğıtçıları, sobacılar da onlara eşlik etti. Tabii evde bekleyen karıları ve çocukları, desteklediklerı akrabaları, onların anneleri ve büyük anne ve babaları da... Az kazanan az harcadı, fırıncıya, kasaba, terziye, kunduracıya daha az para bıraktı. Keyifsiz erkekler meyhaneleri doldurdu, öfkelerini evlerindeki karı ve çocuklarından çıkardılar.

Taşradaki ve büyük kentin çevresindeki tuğla fabrikaları da üretimi düşürünce çalışanlarını işten çıkarmak zorunda kaldı.

İşte bütün bunlar krizin başlangıcındaki ilk damlalardı. Her şey yavaş yavaş gelişti. Taşrada ve büyük kentte krizden henüz etkilenmeyen, hatta başlarını sallayıp "Bu kadar abartmaya da hiç gerek yok" diyen milyonlarca insan vardı. Ne de olsa toplumlar yüzlerce yıl iyi dönemlerin yanı sıra kötü dönemler de yaşamıştı, şimdiki durumdan bu kadar korkmaya ne gerek vardı, onlar dayanıp altından kalkacaktı... Böyle konuşanlara hak vermeyenler de yok değildi. Onlar, huzur içinde bahçesindeki kayın ağacının altında oturmuş, elinde sigarası düşlere dalmış, doğanın güzelliğinin tadına varan bir adama benzetilebilirlerdi. Sarı yapraklar düşüyor, yanından geçiyor, oynaşıyorlar, sanki dans ediyorlar. O anda dikenli yeşil kabuğu içinde kocaman bir kestane hızla çimenlere düşüyor. Düşünüyor, ne ilginç bir mevsimi yaşıyoruz, ben burada ağaçların korumasında oturmuş keyif çatıyorum, tepemde, ağaçların ötesinde rüzgarlar esiyor. Alt dallardaki yapraklar hiç kıpırdamıyor, çok yukarlara bakıyorum, üst dallar hareket ediyor, rüzgar yukarda esiyor, aşağıda esmiyor, bu bir doğa gizemi mi? O anda yine bir gürültü, kestane düşüyor, kırılan kabuğu adamın bacakla-

rına sıçrıyor, o yerinde doğruluyor, gözlerini kısıp dallara bakıyor, yaprakların arasında bir hışırtı, bir hayvan var tepesinde, evet, gerçekten, kahverengi bir şey, kemirip duruyor, kuyruğu kalın, uzun, telaş içinde oynaşıyor, bir sincap.

O günlerde insanlar düşünmeye başladı. Onlar bir şey kafa yormaya başladı mı bunu sonucu pek sevindirici olmaz. Ancak insanların çoğunluğu 'düşünmek' denen bu güce en son çıkar yol olarak başvurur! Yaklaşmakta olan felaket üzerine kafa yordular. Orta çağda da 'kara ölüm' denen vebadan nasıl kurtulacakları üzerine çıkar yollar ararken kentler ve köylerin üzerine çökmüş olan, bir türlü de kalkmayan pislikten nasıl kurtulabileceklerini hiç düşünmemişlerdi. Her yerde insan ve hayvan pisliği sokakları kaplamıştı, fareler evlerden çıkmıyordu. Büyücüleri suçladılar, onları düzinelerle ateşlerde yaktılar, kuyuları zehirlemekle suçladıklarını darağacında öldürdüler, kutsal emanetlerin önünde dualar ettiler, günah çıkardılar, şüphelendikleri herkesi, karısıyla, çocuğuyla mahzene tıktılar, pislikten geçilmeyen evleriyse temizlemeği hiç düşünmediler. Sonra aydınlandılar, bilime danıştılar , onun verilerini uyguladılar.

Kurdukları enstitülerle toplum, hava raporu hazırlar gibi ekonomiyi oluşturan ve etkileyen bağlantıları araştırdı. Zamanla yeni bilim dallarının geçmişin astrolojisinden ve meteorolojisinden hiç de geri kalmadığını kavradılar. Artık büyük kütüphanelere sahip olan enstitüler, profesörler ve asistanlarıyla raporlar hazırladılar, oturup bilimsel kitaplar ve çabucak sayısız makaleler kaleme aldılar. Örnek çalışmalar yaptılar, toplum için ne kadar gerekli olduklarını kanıtladılar. Kriz döneminde onlar etkileyici öğelerdi. Birilerinin içine doğmuş olan şeyleri onlar kesin kanıtlarla ortaya koydular. Sorumlu teknikti, endüstriyi kontrolsüz geliştirmişti, bir an önce ele geçirilip yola koyulması gerekiyordu o dev canava-

rın. İyi niyetli, ilerisini göremeyen mühendislerin aracılığıyla makineler sonsuzca geliştirmiş, iş yaşamını hızlandırmıştı o alçak yaratık! Her şey mükemmel çalışmış, tarım ürünlerinde rekolte yüksek olmuş, maden ocakları karınlarını boşaltmış, üretimleri doruğa çıkmıştı. Ülkede bolluk yaşanmış, tarım ürünlerinde, kahvede, bakırda ve çinkoda fiyatların düşürülmesi gerekmişti. Böyle olunca da verilen emeğin karşılığında insanların eline geçen para azaldığı gibi değer yitirmeye de başlamıştı. Endüstride çalışan binler, on binler, yüz binler yavaş yavaş gereksiz olmuş, işsizlik kısa sürede doruğa çıkmıştı. Bunda anlaşılmayacak bir şey yoktu, çünkü ayakta kalmak isteyen işverenin iş yerini küçültmesi kaçınılmaz olmuştu.

İşçiler ve memurların olup biteni kavrayıp içlerine sindirmeleri bir süre aldı. Sonunda, "Biz de yakında işsiz kalacağız" dediler. Bütün endüstri ülkelerindeki, henüz atölyeler ve bürolarda çalışan önderleri ve öğretmenleri, "Evet, ne yazık ki bu gerçek," dediler.

O günlerde çok tuhaf, ne olduğu pek anlaşılamayan şeyler yaşıyordu bütün dünya... Her yerde kriz vardı. Kalkınma yıllarında ise her yeri neşe dolu, çılgınca bir yaygara, gürültü kaplamıştı; insanlar, dev bir salonu doldurmuş, bağırıp çağıran, içen, kazandıkları zaferin tadını çıkaran, külçe külçe altınlara el koymuş, ganimetler ele geçirmiş askerler gibi yaşayıp durmuştu...

Şimdi ise bütün dünya sessizdi, her yerde insanlar kaygı içindeydi. Hâlâ gücü olanlar biraz ürkek, biraz küskün görüşlerini açıklamaya çaba gösteriyordu. İnsanlar birbirlerine karşı hücuma geçmek için 'silahlandılar'. Kalkınmanın yükselttiği binada çatırtılar duyulmaya başlamıştı. Tüm binayı baştan aşağı kurtlar sarmıştı.

Kurtlar her yeri sarmış

Mobilya sektörü için doruk yıllar yavaş yavaş geride kaldı. Karl ve dayısının şirketi en gelişmiş kuruluşlardan biriydi. Eski kıl testeresi, bıçkı testeresi, cırcır delgi, göğüs delgisi, her türlü çekiçler ve rendeler, bölme ve oyma bıçakları atölyelerde gerçi vardı, fakat çok az kullanılıyordu. Fabrikada daha çok bir ordunun dev toplarını andıran modern ve büyük makineler çalışıyordu. Karl'ın ilk yıllarda demir merdivenle çıktığı yan atölyenin yerini iki yeni bina almıştı; fabrikanın ön bölümünde artık yeni mobilyalar sergileniyordu. Modern torna tezgâhlarında her türlü ağaç işleniyordu. Sayısız şeritten oluşan testerelerde keresteler yontuluyor ve silinip temizleniyordu. Fabrikada kullanılan ağaçlar, dağlardan kamyonlar ve paletli traktörlerle gelir gelmez yarılıyor, hızır testeresinden ve kertik testeresinden geçiriliyordu. Büyük matkaplar delikler açıyor, ardından keresteler planyalanıyordu.

Böyle büyük ve modern makinelerle çalışan şirketin kentin değişik mahallerinde de binaları vardı. Oralar depo veya sergi mağazaları olarak kullanılıyordu. Satışlar ise şubeler aracılığıyla bütün ülkeye yapılmaktaydı. Şirketin mobilya yapımı başlangıçta orta ve varlıklı sınıf insanlarının zevklerine hitap ediyordu. Fakat sonra seri üretime geçilmiş, iyi kazanmaya başlayan işçi sınıfının da alabileceği mobilyalar yapılmaya başlanmıştı. Piyasanın durumuna göre daha çok müşteri çekebilmek için dikkatli bir taksit uygulamasına da geçilmişti. Özellikle evine yeni mobilya alanlar ve yeni evlenenler için bu uygulama çok çekici olmuştu.

Ancak ülkenin üzerine çöken kriz hızla bütün bölgelere yayıldı. Yeni ev inşaatları durdu. Zengin sınıfı huzursuzlaştı, fakir olan da penceresinden dışarı baktığında insanın en büyük düşmanının yeniden hortladığını gördü: İşsizlik!

Karl'ı en olumsuz etkileyen de lüks mobilya satışlarıyla geciken taksit ödemeleri oldu. Kentte ve taşrada ardı ardına dükkânlar kapatıldı, bazıları birleştirildi.

Satışa inen darbeyle fabrika boşaldı, atölyelerdeki makine ve tezgâhlar durdu, şirketin geliri geriledi. Karl, 'bereket versin yedek kaynaklar var,' diye düşündü. Şirketin girdi ve çıktılarının yakında yine dengeleneceğini ümit etti.

Görmediği ne vardı? Kasanın önünde sıraya giren, içinde son maaşlarıyla evrakları olan zarfları alan, verilen parayı cüzdanlarına tıkıştıran ve kalabalık salonda bir süre öyle duran, sonra öfkeyle yere tükürüp dışarı çıkan işçileri görmüyordu. Bakışları henüz canlı insanlar büyük kapının önünde biraz durduktan sonra tanıdıklarının ellerini sıkıp onlarla vedalaşıyor, başını kaldırıp modern ve kocaman fabrika binasına son bir kez bakıyordu. Karl bunları da görmüyordu. Binanın gurur verici ön cephesi modern mimariydi, son yıllarda ülkenin

tanınmış gazetelerinde fotoğrafları yayınlanmış, haberin yanına mimarıyla şirketin modern sanatı destekleyen iki sahibinin fotoğraflarını da basılmıştı. Karl'ın görmediği başka şeyler de vardı: Fabrikanın kapısından ayrılan, ayaklarını sürüye sürüye, omuzları çökük, başı yerde, içi sıkkın evinin yolunu tutuyordu. İçeri giriyor, son maaş zarfını karısına veriyor, kafeslerindeki kanaryaların söylediği şarkılar kulağına geliyor, çocuklar koşarak babalarının yanına geliyor, o ise oturup masaya dirseklerini dayıyor ve düşünüyordu. Yarın sabah geç çıkacaktı yataktan. Fakat yine de her günkü gibi sabah saat altıda gözlerini açacaktı. O gece az uyumuştu, saat üçte uyanmış, uyumakta olan karısıyla çocuklarının nefes alışlarını dinlemişti. Dışarda hava karanlıktı, 'bugün işe gitmek yok,' diye düşünmüştü. 'Geç saatlere kadar uyuyabilirim. Fakat hemen sendikaya uğramalı, kaydımı yaptırmalıyım, oradan da iş ve işçi bulma kuruma gitmeli, işsizlik parası alabilmek için kartımı damgalamalıyım. Acaba ne verecekler? Karım kendine yine bir iş bulmak zorunda. Çünkü taksitlerimizi ödeyemezsek eşyalarımızı elimizden alırlar. Çocuklara ben göz kulak olurum.'

İşsizlik parası verilen yere sabah erkenden yürüyerek veya bisikletleriyle gittiler. Kuyruğa girip beklediler. Kapılar açılınca içeri girdiler, oturdular ve beklediler. Sonra gişenin önünde yine kuyruğa girdiler, ayakta beklediler. Sırası gelen elindeki küçük defteri memura uzattı, adam damgayı vurunca başka bir gişeye gitti, orada kuyruğa girdi, defterini gösterdi ve parasını aldı. İşi bitmişti, bugün yapacak bir şey yoktu, evine gidebilirdi. Oturup bekleyecekti. On binlerce, yüz binlerce, omuzları çökük insan evlerinin kapısından içeri giriyor, cebindeki cüzdanı çıkarıyor, parayı masanın üzerine bırakıyordu. Aradan üç gün geçince para bitiyordu. Omuzları çökük insanlar yine evlerini terk ediyor, yavaştan yağan, çiseleyen yağmurda, hep

bir arada konuşarak, gülerek yine iş ve işçi bulma kurumuna akın ediyordu. Onlar gürül gürül kıyıya vuran dev bir dalga değil, hafif hafif çırpınarak akan küçük bir nehirdi. Birkaç saat bekleştikten sonra büyük kapıdan hızla çıkıyorlar, başlarındaki kasketleri şöyle bir düzeltip bisikletlerine atlıyorlar, yürüyorlar ve çabucak büyük kentin sokaklarında gözden kayboluyorlardı. Her geçen gün sayıları artsa da iş ve işçi bulma kurumunu boğmadılar, evlere baskın yapmadılar. Onlar sadece acı çekti, acıları derin oldu.

Kriz başladığında Karl, işi başından aşkın, biraz çiftçiyi andıran, oldukça hareketli, kırkına yeni basmış uzunca boylu, geniş omuzlu bir erkekti. Alnında boydan boya çapraz bir kırışık vardı, sanki kafasındaki bir düşünce yarısında duruvermişti. Ağzı, çenesi ve bakışları da azimli bir erkek olduğunun belirtileriydi. Yüzü çoğu kez solgundu, bütün gün yaşamı kapalı alanlarda, bürolarda, trenlerde, otellerde ve otomobillerde geçtiği için olacak renksizdi. Saçları da yer yer açılmaya başlamıştı. Ekonominin günün birinde gerileyeceği, bütün sanayiciler gibi onun için de sürpriz olmamıştı. Hem şimdilik yeterince rezerv vardı.

Karl o güne dek çoğu kez kendi bildiği yolda yürümüş olmasına karşın sanayiciler birliğiyle olan ilişkilerini hiç koparmamıştı. Yakın gelecekte –ne olduğunu bilmediği– önlemler alınacağı kulağına geldiği için de birliğin toplantılarına katılıyordu. Bir akşam yemeğinin ardından meyvesini yerken, eşi Julie'ye en son gelişmelerden kısaca söz etti ve o akşam, hasta dayısını temsil etmek amacıyla birliğin toplantısına gitmek zorunda olduğunu söyledi. Bu nedenle her zamanki köşelerinde oturup çene çalamayacaklardı. Eşinin bu sözlerini duyan Julie gözlerini iri iri açarak konuştu: "Karl, sen yoksa siyaset de

mi yapmaya başlayacaksın?" Eşi bir yandan elindeki armudu soydu, bir yandan da, "Hayır Julie, yok böyle bir amacım," diye mırıldandı. "Bu görevi yerine getirecek başkaları var. Bizim birlik aklı başında kararlar alır. Şu sıralar öngörülü olmak ve bazı önlemler almak gerekiyor. Bu nedenle yakın gelecekte seni kimi akşam ne yazık ki yalnız bırakmak zorunda kalacağım." Julie düş kırıklığına uğradı, kızıp öfkelendi.

On yıldır çok uyumlu bir evlilik geçirmişler, ilk gündeki gibi örnek bir yaşam sürmüşlerdi. Varlıklı bir büyük burjuva ailesinin kızı olan Julie sosyal çevresini değiştirmeden ve o çevrenin kurallarına uygun yaşamını sürdürmeye çaba gösteriyordu. Bu arada anne ve babasına aile yaşamından şikâyet etmekten vazgeçmiş, 'küçük bir taşra' ailesine gelin gittiğini kabullenmişti. Karl bazı günler karısının kendini iyi hissetmediğinin farkına varıp onunla çok ilgilenince de Julie gülerek annesine, "Köylüler hep ahırdaki hayvanlarını kendilerine dert eder," diyordu. Kimi günler de hoşuna gittiği için 'hastayım' deyip yatağına uzanıyordu. Böyle anlarda ne yapacağını bilemeyen kocası hemen doktoru eve çağırıyordu, fakat doktor her defasında genç kadının oynadığı oyunu fark ediyordu. Karl'ı böyle şaşkın ve ürkek görmek gerçekten üzücüydü. O karısını gerçekten yitirirse veya karısı onu terk ederse kim bilir ne yapacaktı? Karl eşiyle, mesleğiyle ilgili konuları tartıştığında ise tam bir işadamı oluyordu; hatta bir gün şaşkın annesinin yanında eşini sanki fabrikanın basit bir elemanıymış gibi paylamıştı. Fakat sonra ilgisini çekecek bir şey bulmuş ve özür dilemişti. Genç adam kimi gün de buz gibi biri olabiliyor, tek kelime konuşmuyor, evdeki hiçbir şeyle ilgilenmiyordu. Julie, evliliğin bir balayı olmadığını anlamıştı! Evliliklerinin daha ilk günlerinde eşi ona biraz sokuldu mu, Karl'ın, "Julie, ya birisi görürse," diyerek hafifçe ittiğini anımsadı. Kimse onla-

rı görmüyordu, ancak bu Karl için önemli değildi. Bir ailenin özel yaşamı evin dört duvarı arasında geçmeliydi! Ancak Julie'nin bazı özlemlerini yok etmek de mümkün değildi, çok hüzünleniyor, ruhunda bir boşluk yaratıyordu. Doktora gidiyor, fakat adam bir şey bulamıyor, sadece gülümsüyordu. Julie, aynanın karşısına geçiyor, 'iki çocuğum var,' diye düşünüyordu, 'yakında yetişkin insanlar olacaklar. Ben ise gittikçe yaşlanacağım. Vücudum henüz yağ bağlamadı, ancak gözlerimin bakışı hiç hoşuma gitmiyor. Sanki yemek ocağının önünde durmuş, damla damla eriyorum. İnsanın hangi tencerede piştiği önemli değil. Yaşım kendini artık belli ediyor gibi. Bir köyde doğup büyümüş olsaydım, taşra yaşamı insanı yıkıyor, diye şikâyet ederdim. Fakat ben bir büyük kentte rahat bir yaşam sürdürüyorum.'

Karl eşine o akşam yemekten sonra fabrikada kendisini bekleyen yeni çabalardan ve yapılması gereken toplantılardan söz etti, sonra konu değişti, başka sohbetlere daldılar. Birden koridordan sesler duyuldu. Bakıcı kız kucağında küçük Karl, peşinde pembe pijamalı Julie içeri girdi. Çocuklar anne ve babalarını öpüp 'iyi geceler' dilediler ve yine odadan çıktılar. Karl ayağa kalktı, eşinin elini öptü; kendisine her zaman yaklaşılamayan o insan çıktı gitti. Akşamları, yemekten sonra eşiyle salondaki köşede oturup sohbet etmenin ne kadar hoşuna gittiğini söyleyemedi.

Az sonra Julie'nin annesi uğradığında her zaman oturdukları koltukları boş buldu. Kızı salona geçmiş, el kol hareketleriyle, heyecan heyecanlı telefonda konuşuyordu. Kadın, az sonra görüşmesi biten kızıyla koltuklara kurulup biraz sohbet etmek istedi, fakat Julie başını şöyle bir sallayıp: "Burada kalalım," dedi. Acaba eşiyle tartışmış mıydı? Julie gülümsedi, başı önünde, "Hayır hiçbir şey olmadı," dedi. "Karl'la tartışmadık."

"Peki, ya çocuklar..?" 'Şimdi de çocukları soruyor. Acaba ben de onun gibi bir anne olacak mıyım?'

"Onlar uykuya çekildi..."

"Sağlıkları yerinde mi?"

"Evet."

"Şu sıralar grip salgını var da... Korkuyorum."

"Anne, sen hastalanmaktan hep korkarsın!" Julie kollarını iki yana açmış, deri koltukta rahat oturuyordu. Karşı harekete geçmeliydi. "Babam nasıl?" Yazı masasındaki iskemlede oturan kadın biraz şaşkın kızına baktı ve "Baban mı?" diye sordu. "Bu da nereden çıktı şimdi?"

"Hiç, bir sorayım dedim." Kızına biraz şaşkın bakan kadın, babasının şu sıralar çok işi olduğunu, yarın sabah da bir haftalık bir iş yolculuğuna çıkacağını söyledi. Julie yüksek sesle güldü: "Öyleyse bir haftalığına kurtuldun ondan!" Ne demek istiyordu kızı? "Hiç, annemin şimdi bütün hafta boyunca ev temizliğini yapacağını düşündüm de. Rahatsın, karışanın yok!"

Karl aynı akşam evinin rahat oturma odasını bir otelin mavi eşyalarla döşeli konferans salonuyla değiştirmişti. Tepesinde asılı kocaman iki avize bütün salonu aydınlatıyordu. Şirketin yönetim kurulu, nezaketle el sıkışmalar, kâğıt hışırtıları, çekilen iskemleler... Konuşmacılar gerekli kısıtlamalardan söz etti, davet edilmiş olan uzmanlar bazı rakamlar sundu. İzleyenlerde bir an için krizin onları etkilemeyeceği kanısı uyandı. Şirket içindeki anlaşmazlıklar söz konusu olmadı. Ancak toplantının sonuna doğru beyaz sakallı yönetim kurulu başkanı ayağa kalktı ve "Ölümle kalım mücadelesi veriyoruz," dedi. Adam yüksek sesle konuşuyordu. "Hep birlikte, yan yana yürüyen bizleri düşmandan koruyacak tek bir siper var!" O düşman kimdi söylemedi. "Yeter ki omuz omuza savaşalım..."

İri yarı bir adamdı, sesi güçlü çıkıyordu, karşıt düşünceyi kabullenmeyen birisi olduğu biliniyordu. Özel yaşamında keyfi seven, cana yakın biriydi. O akşam akıllıca bir konuşma yaptı. Katılımcılar hep birlikte hareket etmeye karar verdi. Karl duyduklarıyla ürperdi, kriz uzun süreceğe benziyordu. Zor günlerin henüz başlangıcındaydılar. 'Yağmur henüz yavaş yavaş yağıyor, şemsiye yapımcılarının işi iyi, ayakkabısının tabanı ince olanların ayakları ıslanacak, büyük değişimler yaşayacağız. Ve bu değişimler çok gerekli.' Karl düşündü: 'Böyle konuşabilmeleri için sırtları geniş olmalı. Gelecek üzerine açık görüşleri var, bir şeyler kulaklarına gelmiş olacak, şimdi onları açıklamaktan hiç çekinmiyorlar. Adam konuşmaya devam etti: "Kalkınma sürecinde birçok fabrikatörün fazla açıldığı iddia ediliyor. Örneğin yapı sektöründeki büyüme aşırı değil miydi? Bu sorunun yanıtı verilmiyor. Biz ise gelişmeleri adım adım takip etmiş, çıkarlarımız kapsamında onlara katılmıştık. Dinleyenler 'evet' dermiş gibi başlarını salladı. Bu arada büyük taşkınlıklar yaşandığını da unutmayalım. Gelişmeler değişik yönlü olabilir. Önemli olan her şeyin sağlıklı bir temel üzerinde gelişmesidir. Bu arada yasaları çıkaranların hastalık, iş kazası ve diğer sosyal yardımlara önem vermiş olması önemlidir. İnsaniyete her uygar insan sahip olmalıdır. Ancak insaniyetin iş yaşamını baştan sona etkilemesi düşünülemez, çünkü bu mümkün değildir. Ben sabahtan akşama sürekli hesaplar yapmak, rakamlarla oynamak, gerekirse şirkete para pompalamak zorundayım. Bir adet kereste, bir deste kaplama bana kaça mal olur, nakliyata, kiralara, maaşlara ve daha bir sürü yan gidere ne kadar para ayırmam gerekiyor, bunları düşünmeliyim. Sonra oturup neyi kaça satacağımı da düşünmeliyim. İşte bu durumda kimse bana 'sakın insaniyeti unutma' demeye kalkışmasın! İnsaniyet bana özel yaşamımda gerekli ve buna da

sadece ben karar verebilirim. İş yaşamı kesinlikle insaniyetin baskısı altında ayakta kalamaz. Böyle olduğunda tüm iş yaşamını olumsuz etkiler. İşçilerle ilgili harcamalar belli bir sınırın üzerine çıktı mı zorunlu olarak satış fiyatları artacaktır. Bu aşamada müşterilerimiz ürünlerimizi satın almaktan kaçınırsa işçi çıkarmak zorunda kalacağız. Peki, o zaman ne olacak? Bu konuda fazla duyarlı olmanın bizleri nereye sürükleyeceğini görüyoruz sanırım!"

Konuşmacı, aşırı, daha doğrusu kendisinin lüks kabul ettiği alanlarda devletin kısıtlamaya gitmesi gerektiğine inanıyordu. Örnek olarak da okulları, üniversiteleri, kütüphaneleri ve müzeleri verdi. Bu kuruluşlara yapılan harcamalar sınırsızdı. Eğitimin niçin bu kadar gerekli olduğunu kimse bilmiyordu. Akademisyenlerden üretilen proletarya gençliğin beynine tırtıllar sokuyordu. Bize zeki insanlar gerekli, bilginler değil. Bize ne eski Yunan'dan! Günümüz insanı böyle şeylerle zaman yitirmemeli, çünkü zaman para demektir!

Toplantıya katılan uzman, krizin olumlu yanlarının da olduğunu, ekonomiyi sağlığına kavuşturacağını da anlattıktan sonra yüzünde sinirli bir gülümsemeyle başka açıklamalara geçti. Mesleği avukatlık olan ekonomi uzmanı adam, orta ölçekli sanayicilerin üniversitelere ve akademilere karşı kabaca çıkışlarının kendini rahatsız ettiğini belirtti. Ne de olsa o sözü geçen kuruluşlarda çalışarak ekmeğini çıkarıyordu. Üniversitelerle yüksek okulların kültür ve sanata olan çok önemli katkılarını da unutmamak gerekiyordu. Her büyük ülkenin üniversiteleri ve eğitim kuruluşları olmalıydı. Onların başka bir olumlu yanı da yabancıları ülkeye çekmekti. Az önce gücenmiş biri rolündeki avukat şimdi sanayicilere sokulmak istermiş gibi birden konuyu değiştirdi. Her geçen gün büyümekte olan sendika hareketlerine değindi. Evet, bir ülkede politik partiler

olmak zorundaydı! Sendikalara gelince, onlar sürekli sanayicileri eleştirmeleri gerektiğine inanıyorlarsa biz de radikallerin yönetimindeki sendikaların gelişip büyümesine biraz tepki göstermek hakkına sahip değil miydik? Ne istiyorlardı? Sendikaların açık hedefi devlet içinde devlet olmaktı!

Beyaz sakallı yönetim kurulu başkanı elini şöyle bir kaldırdı, avukat sustu ve başını büyük bira kupasının ardına sakladı. Beyaz sakallı: "Biz politikayla ilgilenmiyoruz," diyerek sesini yükseltti.

Konuşma sırası Karl'a gelince genç adam maaşlarda nasıl kısıntılar yapılması üzerine görüşlerini açıkladı. O güne dek şirket politikasında oldukça girişken davranışlarıyla ona rahatsız edici gözle bakmış olanlar şimdi Karl'ın şirkete yararlı olabilecek akıllı ve sempatik yeni nesil eleman olduğunu anladılar.

Yönetim kurulundan bazı üyeler, o günlerde rahatsız olan, birliğin baş muhasebecisi dayıyı evinde ziyaret edip görüştüler. Yaşlı adam zorla yatağından çıkmış, salondaki koltuğa oturtulmuş, arkasına yastıklar konmuştu. Yüzü sapsarıydı, oldukça da zayıflamıştı. Beyaz sakallı, odada onlardan başka kimse olmadığı için her şeyden açık açık konuşabileceklerini söyledi. "Vereceğimiz savaş (kiminle savaşacaklarını açıklamadı) kolay olmayacak. İki yıl sonra içimizden kim ayakta kalacak. Belki de çoğumuz yine kasketlerimizi başımıza geçirip, tabii bizi işe alırlarsa, bir yerlerde çırak olarak çalışacağız veya işsizlik parasıyla geçinmeye uğraşacağız. Her şey mümkün, bugünden kesin bir şey söylemek mümkün değil. Bu nedenle şu anda en önemli şey ülke endüstrisinin desteklenmesidir. Çünkü insanlara iş ve para verecek tek güç odur. Bundan başka çıkar yol yoktur! Sadece işi olan insanlar alışveriş yapabilir. Bize güç yitirtirlerse kimseye iş sahası açamayız ki! Bu nedenle aramızdaki bölünmeler son bulmalı, devlet destek vermeli, bize vergi

kolaylıkları getirmeli... Hükümet ise sendikalar ve partiler karşısında kıvranıp duruyor. Biraz yürekli olmaları gerekirdi. Müşavirimiz de bize atıp tutacağına elindeki verilerle bakanlığa gidip onlara baskı yapmalı!"

Son zamanlarda bir çocuk kadar ufalmış olan dayı, elini, kırışıkla dolu, iyice incelmiş yüzüne götürdü, kayıp düşmesin diye gözlüğünü tuttu ve başını iki yana salladı. Sonra bir an düşündü: 'Yakında mezara gideceğim, burada oturmak beni yoruyor, daha ne kadar konuşacaklar...'

Sarı mobilyalarla döşeli salonda kuyruklu piyanonun –teyzenin piyanosuydu, fakat kimse açıp çalmamıştı– çevresinde, suni palmiyeler arasında, hastalık geçer diye yaşlı adama biraz uzak, altın kaplama şık iskemlelere oturmuş dar görüşlü bu küçük burjuva insanları hafiften gülümseyerek onu dinliyorlardı. Bakışları biraz basit, yüzleri hareketsiz bu insanların gösterişsiz, dikkati çekmeyen bir görünümleri vardı. Karşılarında oturan birisi, hele bu bir yabancıysa, mendilini yere düşürdüğünde aralarından hiç olmazsa yarısının önce ürpereceğinden, sonra da eğilip mendili alacağından ve adama vereceğinden emin olabilirdi. Ancak iş konularına gelindiğinde şaka kaldırmıyorlardı. Orta çağın, yoksullaşmış, sağa sola baskın yapan enerji dolu ve kurnaz şövalyelerinden farkları yoktu.

Dayının karşısında oturanlardan, bıyıkları hafif aklaşmış, uzun, sivri burnu kızarık tıknaz biri (burnu damlıyor mu diye bakışlarını sık sık kucağına çeviriyordu) homurdanır gibi konuşuyordu. Kriz yaşandığı ve toplumun gittikçe zora düştüğü şu günlerde insanların kendini eğlenceye ve içkiye vermesi ona göre olağandı. Tutumluyduk, bir kenara birkaç kuruş koymuştuk, fakat şimdi, har vurup harman savuruyoruz, diyordu. Herkes genç olmak istiyordu. (Bu sözleri söylerken dikkatle dayıya baktı, yaşlı adam ise onu dinlemiyormuş

gibi yaslandığı yastıkları biraz çekiştirdi). Ancak şimdi yolun sonuna gelmiş olanlar vardı. Aşırılığa kaçmak hataydı. Böyle zamanlarda dürüst olmayanların yanında dürüstler de yanardı. (Yanında oturan dürüstler birbirlerine baktılar, suratlarını ekşittiler). Günümüzde artık kim düşünüyordu evini, karısı, çocuğunu, ana babasını? Salon ve yemek odası mobilyası satanlar, hele çocuk odası mobilyacıları, artık biliyordu ki, bu meslekten pek para gelmiyordu. Kim çocuk getiriyor dünyaya? İki kişilik aileler bile azalmıştı, günümüzde gençler başıboş sokak köpekleri gibi sağda solda dolanıp duruyordu, akın akın barlara ve sinemalara gidiyor, utanılacak filmleri seyrediyordu. Çocuk doğurmayı hiç düşünen yoktu! Bağlı olduğu kilisenin yönetim kurulunda papaz şikayet ediyordu, gençlik tembelleşti, diyordu, din derslerine geleceklerine spora gidiyorlardı.

Burnunun ucu kızarık adam, başı hafif öne eğik, öfkeli el kol hareketleriyle homurdanmasını sürdürdü. Bir ara başını kaldırıp dayıya baktı. Yaşlı adam burnunun üzerine düşmüş gözlüğünü düzeltmeye çabalıyordu. "Bütün istedikleri midelerine bir şey girsin, karınları doysun. Başkalarıyla ilgilendikleri yok. Bütün kötülüklerin baş nedeni kıskançlık! Topluma yine düzen getirilmeli."

"İnsanların bütün gün duaya oturacağını bekleme dostum! Tanrı kimsenin umurunda değil!" Dayının karşısında oturanlar güldü.

Burnunun ucu kızarık adam ısrarla konuşmasını sürdürdü: "Bizler bir şeyler yıkıp devirmek istemiyoruz. Ahlak bizim için en önde gelir. Ana babamız da, atalarımız da böyle insanlardı. Devlet biz işverenleri desteklemediği anda kendi devrilir. Kimdir onu ayakta tutan?"

"Sevgili dost, bütün bunları biliyoruz..."

Sonra kafa kafaya verip kriz günlerinde birbirlerine destek olacak bir fonu nasıl gerçekleştirecekleri üzerine kafa yordular, meslek birliğine katkılarının yeniden gözden geçirilmesi gerektiğine de karar verdiler. Meslek birliğinin daha çok tanıtımı yapılarak kamuoyu aydınlatılacak, görüş birliği içinde oldukları politikacıların çalışmaları desteklenecek, başarmak için her yol denenecekti.

Sağı solu yastıklarla dolu kanepede oturan dayı, karşı çıkmak istermiş gibi zayıflamış başını iki yana salladı. Yüzü küçülmüş, boynu incelmişti, üzerine artık tek yağmur damlasının düşmediği kuru bir tarlayı andırıyordu! Küçük başındaki beyin düşündü: 'Gözlerim kapanıyor, ağzımın içi kupkuru, karşımdakiler ne kadar da çok konuşup duruyor, ben de bir zamanlar gençtim, üzerimdeki giysiler bol, çuval gibi oldular. Eminim, ben kanserim!'

Karı koca sohbeti

Evindeki bu toplantı, şirket yönetim kurulunun en yaşlı üyesi dayının katıldığı en son kurul toplantısı oldu. Misafirler gittikten sonra yatırdıkları yataktan bir daha kalkmadı.

Teyzenin yıllardır görüşmediği bir erkek kardeşi, Mittelstadt'ta yaşayan öğretmen emeklisi, cenazeye katılmak için geldi. Yol parasını teyze ödedi, cenaze töreninde kardeşinin kolunda yürüdü. Onların hemen arkasında Karl ve annesi yürüdü. Anne o gün yüzünü örten kara tüllü uzun yıllar önce kocasının, sonra da küçük kızı Marie'nin cenazesinde takmıştı. Onlar mezarın başında dururlarken koro çalıların ardında yer almıştı.

O günden sonra fabrikanın yönetimi Karl'a geçti. Son yıllarda görevinde yükselmeyi başarmıştı. Cana yakın kardeşi Erich'in de durumu iyiydi. Annelerinin o güne dek ne kadar çok engeli aşması gerekmişti. Şimdi cenaze töreni yapılan adamın kapısını birkaç kez çalmıştı. Onu mezara indirirlerken kadın yanında

oğullarıyla duruyordu. Sanki henüz açık mezarın içinden esen soğuk bir rüzgâr yüzünü yalıyordu. Bir avuç toprağı tabutun üzerine atarken hafifçe sallandı. Yanında duran Erich'in annesini kollarından kavraması gerekti. 'Fakat şimdi gidelim, buradan uzaklaşalım, yaşamda yapacak daha çok şey bekliyor beni, çocuklarımla uzun yıllar mutlu yaşamak istiyorum.'

Karl'ın dayısının ölümünün ardından devraldığı görev hiç de kolay değildi. Dul teyze onunla değişik görüşmeler yaptı. Önce yakın tanıdığı bir bayanla bazı yolculuklar yapmak, kendine gelmek istiyordu. Birkaç ay sürecek yolculuğun ardından ağabeyinin yaşadığı Mittelstadt'a yerleşecekti. Döndüğünde Karl'dan fabrikada olan hissesini ödemesini istedi. Öncelikle büyük miktar ödenecek, geri kalan da aylık taksitlere bölünecekti. Karl teyzenin istediğine karşı çıkmayı düşündü. Çok yakında beklenen büyük krizde ne yapacaklardı? Şirketin baş muhasebecisiyle görüştü, uzun uzun hesaplar yaptı. Her şey büyük risk taşıyordu. Ödemeyi kabul edebilirdi, teyzeye 'hayır' da diyebilirdi. Hayır, dediği anda teyze de kimi riskleri üstelenecek, fakat fabrikada sözü de geçecekti veya Karl'ın yanına çıkarlarını temsil edecek birisini koyabilecekti. Bunu gözünün önüne getiren Karl öfkelendi. Yaşanan kriz sürecinde kararlarını denetleyecek, isterse karşı çıkacaktı teyzenin adamı!

Annesiyle Erich'e içinde bulunduğu durumdan söz edince onlardan beklediği yanıtı aldı: Fabrikaya yabancı birini sokmayacaksın! Yönetecek tek insan sen olmalısın! İkisinin de ona olan inanç ve güvenleri sonsuzdu. Anne göklere uçuyordu. "Sözleşmenin altına imzanı attığın ve fabrikanın tek sahibi olduğun gün sen ikinci kez bu dünyaya gelmiş olacaksın, Karl!"

Genç adam ne karar vereceğini henüz bilmiyordu. Hesaplara yukardan aşağı, aşağıdan yukarı tekrar bir göz attı. Banka

zorluk çıkarmıyordu. Fakat krizin nasıl bir gelişme göstereceğini kimse bilemiyordu. Karl çok büyük bir sorumluluk almak zorundaydı. Başka kime danışabilirdi? O anda aklına eşi Julie geldi. Tabii ona doğrudan sormayacaktı. Genç kadının yaşamında daha çok tiyatro, müzik, kitaplar, resmi sergileri rol oynuyordu. Evet, Julie'nin çocuklarıyla ortak mutlu bir yaşamı vardı. Eşinin yanında sakin sularda yüzen bir kuğuyu andırıyordu. Ancak Karl kimi gün Julie'nin bakışlarından veya konuşurken ses tonundan rahatsız olmuyor değildi. 'Niçin,' diye düşünüyordu kimi gün. 'Memnun olmadığı bir şey mi var, dikkatimden kaçan bir şey mi oldu? Neyi eksik Julie'nin? Acaba son günlerde kafasından geçen ciddi şeyleri onunla konuşsam mı?' Fakat hayır, bunu yapamazdı, bu nedenle fabrikayla ilgili konuyu eşine açmak biraz alçaltıcıydı. Gülünç buldu. Acaba annesi ne düşünürdü? Fakat yine de Julie'yi kafasından atamadı. On yıldan fazla onunla beraber olan, ona çocuklar veren, birçok konuyu tartıştığı, varoluşunun bir parçası olan bu insan... Yaşanan kriz her şeyi karmakarışık etmişti, tüm düzen bozulmuştu. Julie'yle konuşmalıydı.

Fakat akşam eve dönüp de odalarında gezinirken, denetlermiş gibi sağa sola bakınırken kafasından bu düşünceyi çıkardı. Mümkün değildi. Şirketle ilgili en son gelişmeleri eşine açmak koca olarak iflas bayrağını çekmek demekti. Yemek masasında en çok konuşan Karl oldu, fakat konular her zamanki önemsiz şeylerdi. Yemek bıçakları yine bilenmeliydi, masa örtüleri artık evde de yıkanabilirdi. Başka konulara geçmek, Julie'nin günlük yaşamdaki rolünün dışında olan şeylerdi.

Sonra yan odaya geçtiler, her zamanki gibi koltuklara oturdular. Küçük ekmek kızartma makinesinin yanında duran kahve makinesini kullanmak Karl'ın göreviydi. Oturmadan önce eşinin koluna okşar gibi dokundu. Julie bir an, 'ne oluyor,'

diye düşündü, beni annesiyle mi karıştırıyor... Sessizce odaya giren hizmetçi kız kahve makinesinin altındaki fitili yaktı, kızartma makinesinin fişini taktı, sayın hanıma bir şeyler fısıldadı, genç kadın sadece başını salladı, eşi yanındaki masada duran puro kutusuna uzandı. Fitilin alevi mavimtrak ışıldadı, kızartma makinesinden hoş bir koku yükseldi. Karl 'ne güzel bu sessizlik,' diye düşündü, 'şimdi kafamdan geçenden söz ederek onu bozmak hata olur.' Kahvenin suyu yavaş yavaş kaynadı, küçük küçük balonlar yükseldi. Bakışlarını, elindeki küçük maşayla kızarma makinesinin kapağını açan, hafif kızarmış ekmek dilimlerini gümüş bir kâseye koyan Julie'ye çevirdi. Gözlerini eşinin ellerinde gezdirdi. Eşiydi, onun yaşayan servetiydi, onunla beraber bir aile kuran insan, aileye iki çocuğu veren kişi. Üzerinde açık mavi, hafif giysili kadın, ev kadını onundu. Aynı anda, 'bu giysiyi ilk kez görüyorum,' diye düşündü, 'ne zaman aldın diye sorup açık vermeyeceğim.' Açık kırmızı saçlarını o akşam ortadan ikiye ayırmıştı. Kafasının içindeki düşüncelerde ben, annesi ve çocukları var... O devletle arası iyi olan mimarın kızı. İlginçtir bu zor zamanlarda devletten büyük bir iş almıştı. Sonu gelmeyen bağlantıların sayesinde olacak...

Kahvenin suyu kaynadı. Julie bir şey sordu. 'Kendime bir puro yakacağım. Toplum yaşamındaki kimi kurallara şaşırmıyor değilim. Alışamadığım şeylerden biri de raylar. Belirli yerlere döşemişler, caddelerde hep aynı yöne uzanıyorlar, ben otomobilimle istediğim yere gidiyorum. Puromun mavimtrak dumanı da fizik kullarına uygun olarak yükseliyor, bir yerlerde gözden kayboluyor. Bu evdeki kuralları da ben eşimle birlikte yaptım, doğayla ilgileri yok onların. Gözle görünmeseler de evin odalarının içindeler. Onlara uymak zorundayım. Şimdi teyzeme yapılacak ödemeyle ilgili konuyu Julie'ye açıp

görüşlerini alamam. Bunu yaptığımda belki bazı şeyleri berbat ederim, bir daha da bu odaya girip koltuğuma oturamam.' Kaynayan su makinenin borusunda yükseldi, çekilmiş kahveyle karışıp kahverengi oldu, insanı mutlu eden güzel bir koku odanın içine yayıldı. Julie fincanları doldurdu.

Sonra sohbete başladı. Bu güzel ilkyaz gününde annesiyle gittiği bir resim sergisinden söz etti. Karl sıcak kahvesini yudumladı ve eşinin anlattıklarını dinledi. 'Şimdi sözünü kesip kafamdaki konudan söz edemem,' diye düşündü. Belki bana gülüp geçer... 'Bu odada konuşulacak konuların yanı sıra konuşulmayacak konular da var. Bence bu hiç de fena değil, insanın günlük yaşamını kolaylaştırıyor. Yoksa söylesem mi?'

Kızarmış ekmek dilimlerine uzandı, ortadan kopardı, Julie'nin giysinin kolundaki dantellere gözü takıldı ve eşine, sahip olduğu etten servetine, çocuklarını doğurmuş olan kadına, sordu: "Hiç dikkatini çekti mi Julie, ne güzel bir yaşamımız var bu evde! İnsan kapıyı açıp içeri girer girmez rahatladığını hissediyor." Genç eşi başını 'evet' der gibi salladı. Ne güzel konuştu, aile yaşamıyla mutlu... "Evdeki rahatlık nereden geliyor diye düşündün mü Julie..." Bir an için güldü, başka zaman ciddi olan bakışları küçük bir çocuğu andırdı. "...mobilyalar, diyorum kendi kendime. Mobilyalar zor yaşamı olan insanlarımızı mutlu ediyor, mobilya endüstrisi toplumda önemli bir rol oynuyor. İnsanlara giyimlerine göre değer verilir, ailelere de evlerindeki mobilyalara göre. Güzel bir taban halısının üzerine yerleştirilmiş bir büfeye, deri kaplama bir oturma takımına kim karşı çıkabilir. Onlar senin evin içinde nasıl gezineceğine, kendini nasıl hissedeceğine, neler düşüneceğine karar verir." Karl eşinin vereceği yanıtı merakla bekledi. Genç kadın, yanıtını iki yudum kahve arasında verdi: "Mobilyaları sevdiğimi bilirsin, Karl. Fakat onların insanların nasıl yaşayacağına, neler

düşüneceğine karar verdiği, hatta bir toplumu ayakta tuttuğu görüşünde değilim. Hayır, bence senin bu görüşün mobilya reklamlarına yakışır! Gazetelere verdiğin reklamları görür gibi oluyorum. 'Mobilyalar aile demektir' veya 'Mobilyalar toplumu ayakta tutar'... Sizler çok zekisiniz."

"Sence bunlar pek önemli değil sanırım! Sen daha özgür düşünüp yaşamak istiyorsun, öyle değil mi?"

"Fakat sen de Karl!" Eşi biraz iğneler gibi konuşmuştu. "İnsan hep yeni baştan başlayamaz. Yaşamında bir yere erişti mi onu pekiştirir, onunla kendi yolunu çizer." Bu söyledikleri isteklerdi, onlara inanmak istiyordu. "Fakat Karl, gerektiğinde insan ona güne dek inandığına son da verebilmeli."

"Bunu yapmamız gerekmediği için yazgımıza şükretmeliyiz."

"Ne demek, yapmamız gerekmediği için?"

"Bir dene Julie. Biz bunu başaramayız, bir an engel sandığın şeylerin sonra bizler için güven ve rahatlık olacağını fark edeceksin." 'Tuhaf,' diye düşündü eşi, 'ne demek istiyor, bana davranışlarından mı söz ediyor?'

Elini uzattı, yanındaki radyoya okşar gibi dokundu. Tatlı, insanı özendirici bir vals duyuldu. Oturdukları koltuklara uzandılar, gözlerini yumdular. Genç adam bir ara gözlerini yine açtığında başının üzerinde huzur dolu uçsuz bucaksız tarlalar gördü, sonra her şey değişti, bulutların arasından bir kahraman ortaya çıktı, atına binmiş, ağaçların arasında, göllerin üzerinde gezinen kahramanlıklara erişmiş kraldı... İşte büyük ve güçlü ülke böyle kurulmuştu. Kral çoktandır yaşamıyor, fakat onun yarattıkları henüz yaşıyor, kimi gözle görünüyor, kimi saklı, ipleri hâlâ ülkenin üzerine iniyor, aralarında bizler hareket ediyoruz, bu böyle kalacak, çünkü kimse onlara dokunmaya cesaret edemiyor. Karl sustu, Julie'ye başka bir şey

sormadı. Sonra ayağa kalktılar, genç adam eşinin koluna girdi, evin içinde gezindiler. Karl duygularının doruğundaydı... Julie şaşırdı. Halıların, kilimlerin üzerinde yürüdüler. 'Bu kez inceleme gezintisi yapmıyor,' diye genç kadın düşündü.

"Sen kimi gün, evim kalemdir, diyorsun. Komutanım, senin iki kalen var: Fabrikan ve evin."

"Fabrika kale değil, Julie, orası siperlerle dolu bir savaş alanı, ateş hattı. Ne zaman kafana bir kurşun yiyeceğini bilemiyor insan."

"Ah, sen kendini orada tehlikede mi hissediyorsun? Ben sana gerekiyor muyum, yoksa kaleni mi yeğliyorsun?" 'Beni tuzağa düşürmek istiyor galiba, görev değişikliği mi yapacağız?' "Sen ve kale bana her zaman gereklisiniz, Julie! Şunu bilmeni istiyorum, benim için en önemli şey, fabrikada ne olursa olsun, kalemizin, evliliğimizin ayakta kalması!"

"Ve evimizin mobilyaları, Karl."

"Evet, evimiz bütün dalgalara karşı koyacak. Çocukluğumda yaşamıştım, babamın kendi kalesine karşı nasıl öfkelenip kudurduğunu. Onlar çok kötü yıllardı. İlerde, delikanlılığımda ben de onu taklit etmek istedim, annemden kaçıp tek başıma dünyayı keşfetmeye kalkıştım. Birkaç tokadını yedim ve doğru yola döndüm." Evin en görkemli odasına geldiler. Tablolarıyla, eşyalarıyla onların müzesiydi. Karl, ağır kadife perdeyi kenara itti. Julie biraz şaşkın eşine baktı. "Annen seni tokatladı mı?" diye sordu. Genç adam gülümsedi. "O tokadın bana zararı olmadı." Sesinden gurur duyduğu belliydi. "Büyüğünün sözünü dinlemeyen tokadını kabullenmelidir. Annem o anda ne yaptığını biliyordu."

Demir elli şövalyenin yanından geçtiler. Onu niçin bu odaya koyduğunu daha iyi anlıyorum, çünkü ona tapıyor, taşralı küçük bir aile çocuğu. "Ben hiç kimsenin boyunduruğu

altına girmem, Karl. Bizim evde böyle şeyler yoktu. Burası senin evin Karl. Güzel dolap, mükemmel koltuklar, Bizans lambası... Annen artık yanı başında değil, mobilyalarla dolu ev senin, burası kalen... Ben de esirinim, komutan Bey!"

"Fakat Julie..."

"Ben bir gün olsun kimsenin buyruğu altına girmeyeceğim! Senin için mobilyaların önemli. Benim ne işim var burada! Bensiz de yürüyebilir her şey! Sen böyle demedin mi? Yaptıklarım hoşuna gitmedi mi dövebilirsin beni!"

Genç kadının dudakları titriyor, burun delikleri açılıp kapanıyordu.. Eşinin yanından uzaklaştı, kollarını kavuşturup öyle durdu. Bu da ne demek oluyordu? Şimdiye kadar evde böyle bir şey yaşanmamıştı. Niçin böyle konuşmuştu? Evdeki yaşam kurallarına karşı mı çıkmak istiyordu, eşi bir devrimci miydi? Uzanıp elini tuttu. O bir köle, annesinin tokadına ses çıkarmamış! Niçin dayısının, teyzesinin kucağında sürdürmedi yaşamını? Genç kadın elini çekti. "Ben sana gerekmiyorum ki! Bensiz de yaşayabilirsin!" Bir saniye, beş saniye, on saniye. Karl yavaş yavaş öfkelenmeye başladığını sezdi. Eşinin amacı neydi? Düşlerini engellemek mi istiyordu? Bu evlilikte yeterince görevi yok muydu? Bu kadının amacı neydi? Yanı başındaki bu kadın kimdi?

Gözlerini yummuştu, bütün vücudu titriyordu. Eşi ona kötü mü davranmıştı? Karl öfkelenir gibi oldu, fakat kendini toparladı, biraz korkak, biraz cansız konuştu: "Fakat Julie, biz karı kocayız." Sesi güçsüz çıkıyordu. "Çocuklarımız var. Benim için yaşamda en önemli şey bu ev değil... Sen benim karımsın, ben de senin kocan..." Genç kadın başını hızla çevirdi. "Evet, düşün bunları iyice," dedi. "Bu söylediklerini daha sık hissetmek istiyorum. Bana bunu borçlusun!"

Genç kadın hızlı hızlı konuşuyordu. Karl'ın öfkesi tepesine çıktı. Eşini kolundan yakalayıp kendine çekti, kıvırdı, dudaklarını eline dokundurdu. Ah, köle boyun eğiyor... Şimdi nasıl da istiyorum, onu saçlarından tutup yere yuvarlamayı! "Julie, gelecekte sık sık bir yerlere gidelim. İş gezilerimden birine katılmak ister misin?" Genç kadın heyecanlandı: "Seni tanıyamıyorum, Karl!" Hızla odadan çıktı, onu tek başına bıraktı.

Aynanın karşısında durdu. Ürktü. Tarağını eline alıp saçlarında şöyle bir gezdirdi, yüzüne biraz pudra sürdü, mendiline parfüm damlattı. Şimdi o 'müze'sindeki teneke heykelin karşısında duruyordu. 'Bir despot! İnanılmaz bir insan, ben de oynadığı oyuna katılan bir köle. Lanet olsun, delikanlılığında annesinin onu tokatlamasına sesini çıkarmamış!' Şezlonga uzandı, bakışlarını odanın içinde gezdirdi, çok sevdiği Japon tablolara baktı, beyaz mobilyalara, genç kızlık günlerinden kalan eşyalarına. O ise şimdi teneke şövalyesinin önünde duruyordu! Dışarda, koridorda hizmetçinin sesini duydu. Kız, küçük oğlunun kapısını araladı, ona artık uyuması gerektiğini fısıldadı. Anne babaları tartışan çocuklar acaba ne hissederdi? Sonra eteklerini şöyle biraz düzeltti ve dışardaki müzeye doğru yürüdü. Kocası odanın içinde bir aşağı, bir yukarı yürüyordu. Julie yanına sokuldu, ondan özür diledi. Acaba ne diyecek? Bana yumuşak davranacak mı? Hayır, biliyorum, 'kadın kaprisi'... Sonra eşini kendine çekti, saçlarını okşadı. Bu da fena sayılmaz, fakat öpücük yok! Bunu başaramıyor, teneke şövalyesi izin vermiyor.

Genç kadın heyecanlandı, ağzını eşinin ağzına yapıştırdı, dudağını ısırdı. Karl bir an geri çekilmek istedi, fakat kadın dudağını ısırmaya devam etti. Döveceğim onu, şu hergeleyi! Dudaklarını eşinin dudağından çekti. "Fakat Julie, biraz dikkatli ol! Yarın çok görüşmem var... Dudağım şişti..."

"İş görüşmeleri sırasında hep beni düşünürsün!" Karl elini kanayan dudağına götürdü, eşi memnun memnun gülümsedi. Kadınların çocuklardan farkı yok. Ben de az kalsın teyzeye yapılacak ödeme konusunda görüşünü alacaktım.

Biraz sonra, her zamanki koltuklarına kurulmuş oturuyorlardı. Genç adam, mendilini dudağına bastırmıştı. Fakat sakinleşmişti, kalesi yıkılmamıştı. Genç kadın memnundu, ona duygularını hissettirmişti.

Gerçekten de aralarındaki bu konuşma Karl'da bazı izlenimler bırakmıştı. Evet, teyze ile aralarındaki konu, ne kadar önemli bir sorun da olsa, ondan Julie'ye tek kelimeyle bile söz etmeyecekti. Karl son gün ve gecelerini rahat geçirmemişti, tekrar kendine gelebilmesi için zamana gereksinimi vardı. Sinirleri kolay yatışmadı. Olup bitenlerin üzerinde düşündükçe heyecanı arttı, onun için Julie'nin o akşamki davranışı inanılmaz ve kabul edilmez şeylerdi, çabucak kafasından çıkarması pek kolay değildi. Dudağının şişliği de hemen geçmedi. Böyle bir kadını iyice pataklamalıydı!

Teyzeye yapılacak ödeme konusu o günlerde beklemediği bir önem kazandı. 'Ona rezil olmak istemediğim gibi fabrikada yanımda bir başkasının olmasına da izin veremem, böyle bir riske giremem. Evim, benim kalem! Julie'ye bu konuyu açmamış olmakla iyi ettim.' Karl ne yapacağına hemen karar vermedi, onu bir hafta erteledi.

Fabrikasının boşaltılmış atölyelerinde gezinirken krizin gözünü açtığını düşündü. Kafasını yoran Julie'ydi. Sanki tehdit altındaydı. Birkaç gün önceki tartışmayı düşündüğü anda öfkelendi. Acaba intikam mı alsaydı?

Eşiyle aralarındaki o konuşmadan sonra kendini nasıl hissediyordu?

Sanki bir mağaranın içinde yatmış uyuyordu. Her yer öylesine sessizdi ki... Fakat aniden bir hışırtıyla uyandı, sanki mağaranın loş girişindeki ağaçların dalları hareket ediyor, birbirlerine karışıyordu. Bir şey vardı orada. Köylünün biri evini dağın yamacına kurmuştu. Bu yıl oralara çok kar yağmıştı. Şimdi ilkyaz başlıyordu. Ilık bir lodos ovalarda esiyor, kimi yerlere yağmur yağıyordu. Köylü birden durdu, başını kaldırıp havayı kokladı, yerlerdeki kar kalıntılarını eşeledi. Acaba buralara çığ düşüyor muydu? Setler ve ormanlar çığı önler miydi?

Uzun süre ne yapacağını düşünmesine karşın bir türlü karar veremeyince günün birinde otomobilini çağırttı. Bindi. Kentin sayısız sokak ve caddesinden geçti. Nisan ayında güneşli, güzel bir gündü. İnsanlar çocuklarıyla temiz havada dolaşıyordu. Hava sıcak sayılırdı. Kadınların ve kızların ince yazlık giysileri rüzgârda titreşiyordu. Kentin merkezinde caddeler otomobil doluydu. Son yıllarda buralardan geçerken sağına soluna pek dikkat etmemişti. Geniş caddelerde trafik tıkanmıştı, geniş kaldırımlarda insan yığınları geziniyordu. Sonra köprülerden geçtiler, kralların yaşadığı semtlere geldiler. Burası sanki bambaşka bir dünyaydı. Çok az otomobil, çok az gürültü vardı; bunun yerine bahçeli evler, villalar, heykeller, çimenlikler ve mevsimin ilk taze çiçekleri... Fıskiyeli çeşmeler... Zengin villalarının kapılarında nöbetçiler... Ve sütunlar içindeki dev yuvarlak yapı... Her şeyin üzerinde yükselen Zafer Anıtı... Karl şoförüne, bahçeler arasında kıvrıla kıvrıla uzanan dar sokaklara girmesini, askeri törenlerin yapıldığı, ağaçlarının henüz yeşermediği geniş bulvarlardan geçmesini söyledi. Hoş, keyifli bir gündü. Niçin bazı şeyleri kendine dert ediniyordu? Kriz yaşandığı için mi, para bulması gerektiği için mi? Banka 'hayır' demiyordu ki. Onun kafasından yeni şeyler geçiyordu. Karl büyük bir adım atmak, o güne kadar yaptıklarının ötesine

gitmek, fabrikanın tek sahibi olmak istiyordu. Annesi haklıydı, bu adımı atmakla ikinci kez doğacaktı! Doruğa çıkacak, bir zafer yaşayacaktı. Ve yanı başında kibar bir ailenin zarif kızı, cici çocukları, mükemmel döşeli, huzur dolu bir evi, güç ve görkemli bir yaşam, savaş alanında yükselen tepede duran, zafer kazanmış bir kral...

Buralar güçlüydü, her yer huzur ve saygı doluydu. Onları rahatsız etmeye çekiniyordu insan. Yüzyıllar boyu burada yaşanmış şiddet artık huzura dönüşmüştü. Onu kışkırtıp, yeniden canlandırmaya ne gerek vardı? Kim, ne sarsabilirdi onu? Kriz mi? 'Şimdi ürküp çekinmeme ne gerek var? Her şey battığında, ben de batacağım. Başkaları batarken ben ayakta mı kalacağım?' Çevresi sütunlu Zafer Anıtı'na bir selam yolladı, kriz başladığında kafasından geçmiş olanlar tekrar aklına geldi: "Riske girmeliyim!"

Şoförü onu yarım saat daha gezdirdi. Bir an başını çevirip arkasına baktı. Efendisi köşeye büzülmüş, derin bir uykuya dalmıştı. Kafasından geçirdiklerini artık gerçekleştirmeye karar verdiği için rahatlamış gibiydi.

Noterin önünde bir süre durdular. Şoför, uyanmış efendisinin biraz kendine gelmek istediğini anlamıştı. Karl yerinde doğruldu, şapkasıyla eldivenlerini aldı ve şoförüne gülümsedikten sonra otomobilden indi. Yukarda avukatı, dul teyze ve vekili onu bekliyorlardı. Az sonra noter onları içeri çağırdı, bir masanın çevresine oturdular, adam önündeki dosyadan bazı şeyler okudu, avukatlar ilerdeki ödemelerin Karl'ın isteği üzerine belirli dönemlerde yapılacağını açıkladılar. Bütün bunlar tutulan raporda belirtildi. 'Lütfen imzalayın!' Dul teyze, Karl, tanık avukatlar ve noter raporun altına imzalarını attı. Gözleri zayıf teyze Karl'ın elini tuttu, genç adam ona sarıldı. Yaşlı kadının yaşamı kocasının ölümüyle temelinden sarsılmış-

tı. Şimdi kendini çok güçsüz hissediyordu, tombul vücudunun içinde hareketsizdi, sanki boğulacaktı, Karl'ın teyzesinin çocukça bakışlarında korku vardı.

Az sonra yanında avukatları çıktı gitti. Noter Karl'a dönüp, "Teyzeniz hanımefendiyi çok uzun yıllardır tanıyorum," dedi. "Son on yılda çok zenginleştiler, fakat eşinin rahatsızlığı bir türlü geçmedi. Ne yapacak bu kadar parayı? Şu günlerde değer yitirmeyen ne var ki!" Karl, adama hak vermek istermiş gibi omzuna şöyle bir dokundu. Noter el parmaklarını gösterdi: "Bakın, dayınızdaki gut hastalığı bende de var..."

Sonsuz kriz

Kriz sürüp gidiyordu. Dükkânların, şirketlerin ve fabrikaların karşısındaki en büyük engel olmaya devam ediyordu. Sağlam olmayanlar parçalanıyordu. Yavaş yavaş gücünü arttıran, damlardan kiremitleri uçuran, pencere camlarını parçalayan, ormanlarda ağaç dallarını kıran bir fırtınayı andırıyordu.

Sorunlar birbirini izledi. Az kira veren, pek yeni mal almayan dükkânlar uzun süre ayakta kalabildi. Gün geçtikçe sokaklarda, pazar yerlerinde seyyar satıcılar arttı, kaldırımlarda duran dilenciler de. Dükkânlar yavaş yavaş boşaldı, kente renk veren şık büyük mağazalardan müşteriler ayaklarını çekmeye başladı. Fakat onlarca yıl içinde büyümüşlerdi, hemen iflas edip kapanmadılar. Onlara mal üreten çoğu fabrika bağımlıydı. Kısa sürede küçük dükkânları boğmaya başlamış olan bu mağazalar ve arkalarındaki büyük sermaye fiyatlarla istediği gibi oynadı. Bir zamanlar büyük kentin gururu olan dev mağazalar artık yağmacı korsanların kaleleri mi olmuştu?

Katlarında gezinen müşterilerin gözleri boyanıyor, ceplerindeki paralara el konuyordu. Aynı süreçteyse, kimsenin gözünü boyamasını beceremeyen ve bu mağazalarda çalışan dürüst işçi açlık sınırında yaşıyordu! İnsanlar sorunlar içinde yaşadıkları süreçlerde hep kötümserdi, hep bir suçlu arar. Kendilerine bir kurban bulduklarında ise memnun olurlar, rahatlarlar. O günlerde de insanlar büyük bankalardan ve büyük mağazalardan nefret etmeye başladı.

Niçin nefret ettiler bankalardan? Zavallıların ona kavuşabilmek için her yolu denediği nakit parayla –küçük adamın aklının köşesinden bile geçiremediği– karanlık işler çevirdikleri, onları hisse senetlerine, borç senetlerine yatırdıkları için. Onun gözünde bu gibi şeyler dolandırıcılıktan başka bir şey değildi. Küçük insan onların ekonominin sağlıklı olduğu süreçte kentin en kibar caddelerinde en başarılı mimarlara şık yapılar inşa ettirdiklerini görmüştü. Değişik salonlar içeren bu saraycıkların girişine –kimilerini heykeller süslüyordu– pırıl pırıl ışıldayan ve pahalı otomobiller yanaşıyor, içlerinden şık giyimli yaşlı ve genç erkekler iniyor, şoförlerini birkaç saat bekletiyor ve görüşmelerin ardından yine ayrılıyorlardı. Ne yapmışlardı saraycıklarının salonlarında? Görüşmeler ve telefon konuşmaları yapmışlar, anlaşmalar imzalayıp ne kadar zeki ve şakacı olduklarını kendilerine kanıtlamışlar, ardından da kentin kibar semtlerinde yeni villalar, küçük kaleler inşa etmişlerdi. Emirlerinde çalıştırdıkları bir sürü görevliye de yaşamaya yetecek kadar para vermişlerdi.

Şık otomobillerinden inenlerin kapısından içeri girdiği, giriş holü sütunlu, merdivenleri geniş büyük borsa kentin merkezindeydi. Ancak eski Yunan'a duyulan bu saygı, yaşamın ve ölümün anlamını, insanların iç huzurunu, doğayı ve sonsuzluğu yansıtmıyordu. Büyük salonlarda ve görkemli merdivenler-

de, başlarında şapkalar, ağızlarında sigaralarla öfkeli insanlar, bağrışıp çağrışıyor, itişip kakışıyorlardı. Ne alıp satıyorlardı, burada ne el değiştiriyordu? Para, her yerde para vardı. Burada yaşanan, külçeye dönüşmüş altın veya kağıda basılmış kirli paraydı, fabrikalarda çalışanların, bürolarda tahta iskemlelerde oturanların, büyük tarlalarda çapa sallayanların emeği idi! Güneşin doğuşuyla batışı arasında, yağmurda ve güneşte ekip biçtikleri, hiç aralıksız başında durdukları makinelerle imal ettikleri, işte bütün bunlar şimdi el değiştiriyordu. Onlar canlarını, sağlıklarını, inançlarını, tüm sağlıklarını, ruhlarını, kısacası yaşamlarını kurban ediyorlar, sert topraklarda, buzların ortasında yaşayıp çalışıyorlar, ilkbaharın fırtınalarını, yazın kavuruculuğunu, sonbaharın nemini umursamıyorlar, ormanlarda çalışıyorlar, ürün kaldırıyorlar, sığırları, danaları güdüyorlar, tavukları besliyorlar, yüksek fırınların başından ayrılmıyorlar, maden ocaklarından çıkmıyorlar, ellerinde kocaman matkaplar yeraltının dar tünellerinde yüzükoyun çalışıyorlar, başlarının üzerinde titreyen duvarlar ve kayalar parçalanır diye korkmuyorlardı. Ah, daha kimler vardı? Evlerinin küçük odalarında çalışan titiz terzi kadınlar, bürolardaki sekreterler, sokaklardaki seyyar satıcılar, taksiciler, otobüslerdeki, metrodaki, tramvaydaki vatmanlar... Onlar ve başkaları da hep çalışıp durmuşlardı, ancak çalışarak yaşamlarının verdiği mutluluğu, sevgiyi ve huzuru da yavaş yavaş yitirmişlerdi.

Peki ne yapmıştı şimdi şurada bağırıp çağıranlar, bankerler ve emirlerindekiler? Mihrapta duran papazlar çoktan unutulmuş bir dilde konuşuyor, kilisedeki törenlerde hemen hemen hiç kimsenin anlamadığı duaları mırıldanarak din kardeşlerinin karşısında eğiliyordu. Onlar dindar olabilirdi, hatta insanlara yardım etmek de isteyebilirlerdi. Fakat burada, bankada ve

borsada olup bitenlerle, çalışanın emeği küçümseniyor, ayaklar altına alınıyordu.

Sıkıntılar kine dönüştü, kriz bildiği yolda ilerledi. Tehlike sinyalleri gittikçe arttı, insanlar ne olduğunu pek anlayamadılarsa da çok korktular. Küçük bankalar çökerken 'bunlar hilekâr' deyip sevindiler, çoğunluğun birikimlerini yatırdığı büyük bankalar kapanınca önce ne yapacaklarını bilemediler. İnsanlar sokağa indi, gruplar oluşturup tartıştı, paralarını yitirmiş olanlar bankalara saldırmak istedi, polis onlara engel oldu.

Fabrikalar belirli bir düzene uygun çalıştıkları, üretimi modern yöntemlerle gerçekleştirdikleri, uzun yılların deneyimine sahip oldukları, ülke dışında da mal depoladıkları için birbirlerine rakip olmadılar.

Ancak üretimlerini frenlediler, içlerinde bazıları kapılarını kapattı, işçilerini, memurlarını evlerine yolladı. Trenler az yolcu ve mal naklettikleri için de çalışanlar işten çıkarıldı, daha az kömür yaktı. Satılamayan kömürler ocaklarda depolarda kaldı, işçiler işten çıkarıldı, çıkarılmayanların da maaşı düşürüldü.

Ellerine geçen para azaldığı için insanlar mal almadı, fabrikalar üretimlerini azalttı veya durdurdu, başka ülkelerden gelen ham maddelere artık gerek kalmadı, ham maddeleri nakleden gemilere de iş kalmadı, limanlar boşaldı, şileplerde çalışanlar evlerine yollandı, boş kalan şilepler madenlerin ve tahılların özlemini çektiler. Çalıştıkları, sırtlarında ağır yükler taşıdıkça kendileri iyi hisseden kocaman, kalın ayaklı dev hayvanları andıran gemiler, o filler, temizlenip yeniden boyandılar, isimlerini değiştirdiler, fakat ölümü bekleyen hasta yaratıklar gibi limanların kirli sularında durdular. Yüzlerce boş geminin bağlı olduğu limanlar dev mezarlıkları andırdı.

İnsanların kriz adını verdiği ıstıraplar aralıksız sürdü gitti, yavaş yavaş ekonomisi bozulmaya başlayan başka topraklara da köstebek gibi girdi. Bu kriz bizi ilgilendirmez, diyenleri de acımasız bir Tanrı gibi cezalandırdı, hiç kimse ondan kurtulamadı. Kriz zamanla bir ölüm dansına dönüştü.

Gittikçe daha az vergi alan devlet fakirleşti, memurlarını peş peşe kapının önüne koydu, diğerlerine de kemer sıkılmalarını söyledi. Okullar ise öğrencilerle dolup taştı. Mahkemelerin işi azaldı, çalışamayan avukatlar mahkeme koridorlarında vakit geçirmek için satranç oynadı. Mesleğe yeni atılan doktorlar boş zamanlarını birbirlerini muayene ederek geçirdiler. Sadece ekmek, et, tereyağı, peynir ve süt fiyatları değişmedi, demir gibi sağlam kaldı, heyecan dolu o günlerde inanılmayacak bir direnç gösterdi.

Fakirlik artık gözlerinin feri gitmiş, yanakları çökmüş bir hastaydı. Ona binlerce, on binlerce evde rastlandı.

Bir yatağın çarşafı yırtılmışsa insan çarşafsız da uyuyabilir.

Evine tereyağı alamayan margarin, margarini alamayan da marmelat yiyebilir. En kötü gün geldiğinde ona bir dilim kuru ekmek de yeterlidir.

Evinde odunu, kömürü olmadığı için sobasını yakamayan eski giysilerine bürünüp erkenden yatağa girebilir.

Üç odanın kirasını ödeyemeyen iki odalı eve taşınır. Onun da kirasını ödeyecek parası kalmayan tek odalı bir eve geçer. Sonunda da evsiz kalır.

Herkes bekler, bekler ve bekler.

Sonra bir gün gelir beklemeler son bulur, çünkü ölümden kaçılamaz...

İlk yapraklar düşerken

Devlet mimarının kızıyla evlendikten sonra Karl'ın evine gelip gidenler, tek başlarına veya aileleriyle davetlere katılanlar çoğunlukla üst tabakanın insanlarıydı. İçlerinde kayınpederinin, emekli bir binbaşı olan kardeşiyle karısı ve kızları, genç bir büyükelçi, bir fizikçi, demir-çelik sektöründe görevli –yanlarında hep eşleri olan– iki müdür vardı. Ev davetlerine Julie'nin, arada sırada yanlarında eşlerini getiren, fakat onlarla pek ilgilenmeyen okuldan kız arkadaşları da katılıyordu. Ekonominin güçlü olduğu yıllarda böyle davetler pek sık yapılmıyordu, dostlar Karl'ın evinde daha çok kış aylarında bir araya geliyor, pek neşeli olmayan yemek masasında oturuyor, akşamüstü toplantılarında sohbet ediyordu. Tabii onlar da karşı davetlere gidiyordu. Yazları küçük gruplarla yolculuklar yapıyorlar, sonbaharda demir-çelik sektöründen, Karl'ın doğduğu topraklarda ormanı olan bir tanıdığın düzenlediği avlara katılıyorlardı. Karl o günlerde doğaya olan sevgisini güçlen-

diriyor, otomobiline binip yakındaki mezarlıkta kocaman bir mermerin altında yatan babasını ziyaret ediyordu.

Ah, şu aşağıda uyuyan Liederlich kardeş! Konuşabilseydi ne derdi acaba, çocukluğunda babasıyla annesi arasındaki o kavgada dişlerinden birini yitirmiş oğluna? Bu arada oraya takılan yapay dişin doğal olanından hiç farkı yoktu. Uzun konçlu çizmeleriyle cengaveri anımsatan çiftçi baba şimdi karşısında duran oğluna bambaşka bir dünyadan gelmiş biri gibi bakardı. Aile bu arada milyonlarca mirasa mı konmuştu, yoksa arkasında bıraktığı topraklar iyi gelir mi getiriyordu? Hayır, eski dost, sen uzun zamandır uyuyorsun, günümüzde bir yıl on yıla bedel. Elindeki mülk karın doyurmamıştı, neredeyse ailenin sonu oldu, o günlerde çekip gitmiş olman tam senin kişiliğindi. Fakat her şeye karşın geride kalanlar çökmediler, tam aksine onlar yılmadılar, büyüyüp güçlendiler. Karl düşündü: 'Acaba şimdi anneme, senin köle gibi çalıştırdığın, hiç umursamadan tek başına bıraktığın sevgiye muhtaç o küçük insana ne diyeceksin? O artık senden büyük biri oldu. Köleden insan oldu, (senin insancıl davranmadığın kişi büyüdü, seni de geçti), fakat bunlardan söz etmeyelim. Seni şaşırtmayacak tek kişi Erich olurdu. Onu görseydin memnun memnun başını sallar ve gülümseyerek, Tıpkı bana benziyor, kanlı canlı ve şişman, derdin. Dostum, biraz yavaş ol, hareketleri ağır, elleri titreyen küçük Erich de başımıza açtığın sorunların altından kalkmaya uğraşıyor. Devam et o koca mermerin altındaki uykuna. Günün birinde senden hesap sormak aklımıza geldiğinde kaybedecek olan kişi sensin!'

Kriz başladığından bu yana Karl'la Julie'nin yaşamında tanıdık toplantıları daha çok önem kazanmaya başlamıştı. Çevrelerindeki insanlar gibi onlar da tanıdıklarla daha sık bir araya gelmek istiyordu. Ancak yeni tanıdıklarla yapılan toplantılarda konuşulanlar pek önemi olmayan şeylerdi. Onları bu toplantı-

lara çeken en önemli neden sürü içgüdüsüydü, başkalarıyla bir arada olmak isteği. Kriz, karşılarında duran sert bir öğretmendi. Elini kaldırdı mı bütün öğrenciler korkuyla ona bakıyordu.

Julie pek değişmemişti, sadece eskisinden daha yumuşak, daha duygulu, hareketleri zarif bir kadın olmuştu. Saçlarını kızıla boyamıştı, toplantılarda tanıdıklarıyla bazen Karl'la, bazen de onsuz bir araya gelip sohbet ediyordu. Kendini başkalarına gösteriyordu, başkaları da onu görüyordu. Bazen eşinin davranışları Karl'ı huzursuzlaştırıyordu. Julie'nin belirli bir amacı yoktu, sadece belirsiz istekleri vardı, Karl'a kızmıyordu, iyi veya kötü olması sadece eşine bağlıydı. O, kötüye yönelmek istemiyordu, eşinden uzaklaşmak da. Genç kadın her insan gibi kendini yenilemek için biraz değişik yaşamak istiyordu. Julie'nin isteği efendisi ve ustasının çevresinde oluşturduğu, adına evlilik dediği hapishanenin kalın ve sıkıcı duvarlarını yıkabilmekti. O var olmak istiyordu! Kimi gün kafasından bunları geçirdiğinde öfkelenmeden edemiyordu. İnsan katil de olsa yaşayan bir insan olarak yaşamalıdır! Bugün acaba nasıl geçecekti, yenilikler getirecek miydi? Belki de bomboş bir gün olacaktı! Acaba umutlarını bir kenara mı itseydi?

Sorunlarla büyümüş bir çocuk olan Karl, eşinin bazı düşüncelerini anlamalıydı. Fakat o bunu başaramıyordu. Kriz günlerinde ve aralarındaki en son tartışmanın ardından eşinin kafasında bazı değişiklikler olduğunu hissediyor ve onlara kesinlikle 'hayır' diyordu. Eli bütün ağırlığıyla onun üzerinde duruyordu. Burası benim yerim, senin şikâyet ettiklerini ben çoktan yaşadım, artık arkamda bıraktım! Fakat merak ediyordu, neler olacaktı, kendini savunmalıydı! Kafasının içinde karışık düşünceler vardı: 'Beni küçümsüyor, beni rezil etmek istiyor, ne istiyor benden, ne yapmayı düşünüyor, şu küçük yaratık, buna izin vermeyeceğim!'

O günlerde çok insanla tanıştılar, havadan sudan konuştular. Julie, diğer karı kocaların arasındaki ilişkilerin nasıl olduğunu öğrendi. İyi evlilikler nasıl yürüyordu, hangi alışkanlıkları vardı, kendi evliliğinin toplumdaki yeri neredeydi, toplum kocaları nasıl etkiliyordu? Meksika'nın varlıklı ailelerinde tanrıya adanmış bakire genç kızlar vardı. Onlar günü geldiğinde tanrıya kurban edilmek üzere hazırlanırdı. O sabah tapınakta borazan sesleri arasında kutsanmışlardı ve onları kucaklaması için tanrının yaşadığı gizemli bir yerdeki dağ gölüne götürüyorlardı. Genç kızlar bağırıyor, çırpınıyordu. İçlerinde çok azı isteyerek ona teslim oluyor, kendini gölün sularına atıyordu. Çoğunu ise o ana hazırlanmış olmalarına karşın göle atmak gerekiyordu. Beyaz giysili kızlar sularda kaybolmadan önce 'kurtarın beni' der gibi kollarını izleyenlere uzatıyordu.

Büyükelçilik ataşesi José, Karl yaşında biriydi. Demir-çelik endüstrisinden bir zenginin yaptığı davetlere o da çağrılırdı. Bir ticaret uzmanıydı ve bir sanatsever. Açık sözlü, atılgan birisi oluşu hoşuna gittiği için Karl onunla dostluk kurmuştu. José Julie'yle yaptığı sohbetlerde de açık sözlüydü. Başı biraz büyük, uzun saçları karmakarışıktı, yelken kulaklıydı, gözlüğü altın kaplamaydı. Çok yönlü birisi olduğu için davetliler ona orijinal birisi gözüyle bakıyordu. Bir gün Julie onunla oldukça ilginç bir sohbet yaptı. Davet José'nin evindeydi. Ev Julie'nin babasının elinden çıkmıştı. Genç kadın, üzerinde sarı ipekten bir giysi, Karl'ın fabrikasının yapımı koltuğa kurulmuş, gözlerini babasının tasarımı olan açık renk boyalı tavanda gezdiriyordu. Sadece açık pencereden görünen puslu güz gökyüzü başkasınındı! "Kendimi burada evimde gibi hissediyorum," dedi. "Her şey çok cana yakın. Gönderildiğiniz bütün kentlerde böyle güzel evlerde mi kalıyorsunuz?"

"Siz olsanız tanımadığınız birinin mobilyalı kiralık bir dairesini mi yeğlerdiniz?" "Gerçeği söylemem gerekirse, evet. Fakat bunu eşim duymasın!" José gülümsedi: "Tabii böyle bir şey onun ticari çıkarlarına karşı olur..."

"Evet, bu konuda oldukça duyarlıdır. Onun müze evini gördünüz, tahta işçiliğine olan sonsuz eğilimini de. Başkalarının yaptığı mobilyalar hoşuna gitmiyor, gözünde onlar tanımadığı birinin giysisi, giymek ayıp. Anlıyorum, fakat ben bir yabancının giysisini üzerimde taşımayı isterdim, çünkü kendimi onun içine saklayabilirim." Genç adam uyarır gibi parmağını uzattı ve "Zor günler geçiriyoruz, sayın bayan," dedi. "Kılık değiştirmeği önermem."

"Fakat mobilyalar... Ben bugün hoşuma giden bir mobilyayı alabilmeli, artık hoşuma gitmediğinde de kaldırıp atabilmeliyim. Sürekli aynı mobilyalarla döşenmiş bir evde yaşamak modern değil ki!"

"Sayın Bayan biz burada bir 'kriz görüşmesi' yapıyoruz..."

"Evet, fakat siz güzel döşeli bir evde yaşıyorsunuz, bunu kabul ediyorum."

"Sayın Bayan, benim bütün yaşamım yollarda geçiyor. Mesleğim gereği ülkeden ülkeye gitmek, evden eve taşınmak zorundayım. Ülkemi bir ahtapota benzetiyorum, ben de onun başka ülkelere uzattığı sayısız kollarından birinin ucunda oturuyorum. Bu oldukça huzursuz geçen bir yaşam. Tabii başka huzursuzluklar da var, fakat şimdi onları bir kenara bırakalım. Bana öyle geliyor ki, burada insanlar kendi evlerini ve aile yaşamlarını pek beğenmiyor."

"Bay José, ne demek kendi evini, eşiyle, çocuklarıyla geçirdiği aile yaşamını beğenmemek? Huzursuz geçen bir yaşam sizce nedir? Ben biraz yersiz mi konuştum yoksa?"

"Huzursuz bir yaşam mı...?"

"Ondan söz eden sizdiniz! Huzursuz yaşam gizli bir şey mi?"

"Hayır, o gizlenemez. O eşimdir!" Julie oturduğu yerde hafifçe doğruldu: "Siz evlisiniz..." dedi. "Fakat bunu kimse bilmiyor..."

"Evet, ben evliyim."

"Peki..."

"Eşim nerede mi? Bilmiyorum." Genç adam başını eğdi. Julie tekrar arkasına dayandı. "Özür dilerim..."

"Rica ederim. Başka bir soru, Eddington'ı tanıyor musunuz?

"Hayır."

"O bir gökbilimcisi. Öğretileri beni huzursuz ediyor. Eddington'a göre dünya yakında patlayacak bir bomba. Biz ne öğrenmiştik? Dünya güneşin çevresinde dönüyor, bize mevsimleri getiriyor, ilkbaharı, yazı, sonbaharı ve kışı. Fakat şimdi bu Eddington geliyor, yaptığı incelemeler ve hesaplar sonucu uzayın gittikçe daha çok genişlediğini söylüyor. Evet, ben de buna inanıyorum..."

"Bay José, bunlar şaka." Konuyu karısından başka yöne çekmek istiyor gibiydi.

"Sayın Bayan, söylediklerim şaka filan değil ne yazık ki. Her şey değişiyor. Dünya ekonomisi kriz yaşıyor, dünya toplumları krizde. Sanırım bu krizde ben de eşimden kurtulacağım!" Gözlüğünü çıkardı ve karşısındaki genç kadına gülümsedi. "Bu güzel değil... Eşiniz bu sözlerini duyarsa..." Şu meraklı Havva nasıl da ağzımdan laf kapmak istiyor! "Sayın Bayan, her şeyi gözümün önüne getirebilirim, fakat bunu kesinlikle!"

"Şimdi nerede?" Bundan sonra da mutlaka adını soracak. "Bilmiyorum. Bildiğim tek şey onunla evli olduğum. Onu tam olarak tanıdığımı ise söyleyemem." Elini yine gözlüğüne götür-

dü, kıkırdadı. Kimdi bu adam? Aydın ve zeki birisiydi, bugüne dek değişik bilimlerle ilgilenmiş, sayısız kitap okumuştu, çok şey üzerine bilgi sahibiydi. Fakat kendiyle pek ilgilenmemiş gibiydi. Değişik şeylerden söz ederken hafif alaycıydı, çok şey hoşuna gidiyormuş gibiydi. Pek tanımadığını söylediği karısından söz edişi Julie'yi biraz şaşırttı. "Ülkenizde böyle şeyler olağan mı?" diye sormadan edemedi. "Hayır. Sadece benim gibi yaşayanlar böyle düşünür. Biz evliyiz, fakat kiminle evli olduğumuzu pek bilmeyiz. Evi döşeriz, geldiğinde kendini hemen mutlu hissetsin diye. Bizde her şey biraz özlem doludur." Adam yalan söylüyormuş gibiydi. Belki de evli değildi. Julie dudaklarını büzdü ve ayağa kalktı. Bana ne bu adamdan? Şimdiye kadar söyledikleri gerçek mi?

Az ötede babasıyla duran eşinin yanına gitti ve "Şu José evli mi?" diye sordu.

"Julie, o evli filân değil. Yoksa sana da mı masallar anlattı?"

"Hayır. Sanırım parmağında alyans var..." Babası güldü: "José, küstah Eulenspiegel gibi hilebazın tekidir!"

Kadın José'nin bu arada kokuyu aldığını fark etti, ondan biraz uzak durdu. Adam Julie'nin hangi berbere gittiğini öğrendi. Genç kadın kısa süre sonra bir öğle öncesi berberin kapısından içeri girdiğinde saçları karmakarışık ataşe beyin orada oturduğunu gördü. Adam çok şaşırmış gibi ayağa fırladı, dünya ne kadar da küçüktü, burada karşılaşmış olmaları ilginçti, o parfüm almaya gelmişti. Eğer izin verirse saygıdeğer bayanı bekleyecekti, böyle güzel rastlantılar her zaman mümkün olmazdı... Bu kadar çok zamanı varsa bekleyebilirdi. Julie mantosunu çıkardı, adamı nezaketle selamladı ve arka bölüme geçti.

Bir saat sonra işi bitmişti. José, 'şimdi görevde olmalıydım,' diye düşündü. 'Ben anavatana hizmet ediyorum, fakat o benim

şefim değil? Ben kendimin anavatanıyım, ben memnunsam anavatan da memnundur. Kızıla kaçan dalgalı saçlarıyla, beyaz pudralı küçük yüzüyle bugün çok güzel.' Sonra yerinden doğruldu, yanında duran şapkasına uzandı, genç kadının hoşuna giden birkaç şey söyledi. Julie hem çekindi, hem de meraklandı. Onu almaya gelecek otomobili yarım saat sonraya ısmarladı. Dışarı çıktılar. Güzel bir sonbahar günüydü. Yürüdüler, sohbetlerine devam ettiler.

Az sonra başlayan hafiften yağmur onların şansıydı. En yakın pastaneye oturdular, içerisi yavaş yavaş dolmaya başlayınca Julie biraz rahatsız oldu. "Bay José, hakkımda ne düşünüyorsunuz? Şimdi burada sizinle oturuyorum... Eşime ne diyeceğim?"

"Yağmur yağdı, deyin."

"Peki, biz nasıl karşılaştık?"

"Bilmiyorum." Genç kadın düşündü: Onun ağzından çıkan 'biz' güzel bir sözdü... "Bay José, karşılaştığımızı benim yerime eşime siz anlatır mıydınız?" Adam biraz şaşkın baktı. "Kentte benimle karşılaşmış olamaz mısınız? Başkalarının hoşuna gitmesem de ben mevcudum, herkesin gördüğü bir insanım." Genç kadın, başı önünde tabağındaki pastayı yedi. "Anlatın lütfen bana eşinizin kim olduğunu ve sizi niçin terk ettiğini." Adam elindeki kahve kaşığını bıraktı. "Sayın Bayan, ben evli değilim ki..."

"Öyle ise ben de evli değilim." Ataşe, yanında oturan genç kadının koluna dokundu ve "Bu gerçek mi?" diye fısıldadı. Julie adamın elini itti. "Sizin söylediniz kadar gerçek!"

José kadını şöyle bir süzdü. Bu şirin kuşun amacı neydi? Julie tabağındaki pastayı küçük parçalara ayırdı, sonra başını kaldırıp gülümsedi: "Şu anda kafanızdan geçenleri nasıl da bilmek isterdim. Sizinle ortak yaşamaya dayanamayan kadının

adı neydi?" 'Onu elde etmek pek zor değil gibi. Çok olgun, leziz bir meyveye benziyor, önemli olan kabuğunun nasıl soyulacağı. Acaba en çok neyi yeğler: şeytanca mı, romantik mi veya içten mi? Sayın Bayan, bunu siz seçin!' Günaha girmeyi seven sonunda içtenliği yeğledi. Bir yutkundu, parmaklarına baktı. Genç kadın, 'biraz düşünceli,' diye düşündü. Hem bugün alyansı yok parmağında. Acaba bana olan saygısından mı? Adam düşündü: 'Parmaklarıma daha ne kadar bakayım? Fazla düşünceli olmak doğru mu? Bu konuda pek tecrübem yok. Acaba tırnaklarıma oje sürsem mi? Bakışlarını kadının parmaklarına çevirdi. Onunkiler ojeli. Ben de yaptırsam fena olmaz.' Ataşenin bakışlarını sezen genç kadın elini ona doğru biraz uzattı, düşündü, günaha girmesi kolay olsun! Adam yavaş yavaş konuştu. Karşısındaki kadının eline dokunmadı, sadece parmaklarına baktı, davranışları biraz saf, biraz masum, tam deneyimsiz bir kadın, böyle davrandığım için utanmalıyım... Çok genç yaşta evlenmişlerdi, gerçekten de eşi bir zaman sonra ondan uzaklaşmıştı, arada sırada başka erkeklerle görmüştü, o salakları günün birinde kapının önüne koyacağına emindi. Fakat yaşam çabuk geçiyor, yıllar hızla eriyip gidiyordu. Genç kadına bakan gözlerinde sadakat vardı. "Boşanmadık," diye mırıldandı. "Arada sırada kimi kadın arkadaşlarım olduğunu inkâr edemem! Ben bir aziz değilim ki! Bekliyorum. Günün birinde mutlaka geri dönecektir."

"Siz buna inanıyor musunuz?"

"Ben böyle olacağını biliyorum."

"Siz onu seviyorsunuz." Adam elini masanın mermerine bıraktı. "O benim yazgım," diye mırıldandı ve düşündü: 'İyi başardım sayılır.'

Julie pastasını bitirmişti. Çantasını açtı, pudrasıyla küçük el aynasını çıkardı, yüzü hafifçe pudraladı. "Sayın Bayan geri çekilişte mi?"

"Yağmur hafifledi de... Geri çekiliş sözü biraz tuhaf değil mi? Ben kendimi nereden geri çekecek mişim?"

"Sizce ümidimi yitirmeyim mi?"

"Ne demek istiyorsunuz?"

"Sizi bir daha görecek miyim?"

"Niçin olmasın. Beni telefonla arayın, ne zaman evde olduğumuzu söylerim." Genç kadın ayağa kalktı, kısa peçesini gözlerini önüne indirdi. Kendini çekici yapmasını başarıyordu... "Sayın Bayan bir erkek bazı şeyleri bir başka erkeğin yanında söyleyemez..."

"Bu bazen hiç de fena değildir." O anda biraz şakalaşmanın hoşuna gittiğini fark etti. Otomobil gelmişti. José'ye onu gideceği yere kadar götürebileceğini söyledi. Adam teşekkür etti ve uzaklaştı.

'Hiçbir şey olacağı yok,' diye düşündü. Otomobil hareket etti, genç kadın Karl'ın hediyesi olan kürkü dizlerinin üzerine çekti. Otomobil kapılarında taze çiçekler vardı. Buraya otur oturmaz kendini evinde hissetti. 'Bu adamın anlattıklarından hangisi gerçek? Babam onun bir hilekâr olduğunu söylemişti.' Sanki suyu ılık, rahatlatıcı bir banyonun içindeydi. Gözlerini kapattı ve hafiften bir ıslık çaldı. 'İtiraf etmeliyim, az önceki sohbet bana iyi geldi.' Islığı neşeliydi.

Aradan çok geçmeden Karl'ın kafasında bazı düşünceler oluştu. O sabah karısıyla vedalaşmış, aşağı inmişti. Otomobiline binmek üzereyken bir an için başını kaldırıp pencereye baktı. Karısı üzerinde sabahlığı açık pencerede duruyordu. Kollarını pencere kenarına dayamış, gözleri kısık, aşağı değil ötelere bakıyordu. Nedense dudaklarında hafif bir gülümse-

me vardı. Bir şeyler düşünüyormuş gibiydi. Güneş kırmızıya kaçan saçlarında ışıldıyordu. 'Bir şeyler mi düşünüyor,' diye Karl kendine sordu. Şoförü otomobilin kapısını açmış öyle bekliyordu. Karl eşine selam yollamak için şapkasını eline almıştı. Fakat o hiç hareketsiz pencerede öyle durmaya devam etti. Karl şoföre başıyla işaret etti, otomobile bindi ve kapısını hızla çekip kapattı. Yola koyuldular.

Kendini biraz tuhaf hissediyordu. Komutan Bey, işinize gelmeyen bir şey oldu mu gerekeni yapın ve vurun! Bensiz de olur. Karısının dudaklarındaki o gülümseme yabancıydı. 'Ben Julie'yi hiç böyle görmemiştim.' Dudağını ısırdığı o an aklına geldi. 'Kalemdeki insan tutuklu. Kaçmak istiyor. Yoksa çoktan kaçtı mı? Ben onun yüzünden, evet sadece onu düşünerek teyzeme –hiç de az olmayan– hissesini ödemiştim. Bunun omuzlarıma yüklediği ağırlığın altında eziliyorum. Yok olup batacaksam o da benimle beraber batsın!'

Öfkesinden dudaklarını ısırdı. 'Otomobile binmeden geri dönmeliyim. Onu pencerede öyle bırakmamalıydım. Ne tuhaf bir görünüşü vardı. Utanmazca... Hem de benim evimde. Benim eşim. Az önce fincanıma kahvemi koymuş, eldivenlerimi de getirmişti. Onu öyle bırakmam iyi olmadı.'

Bu arada fabrikanın önüne gelmişlerdi. Karl otomobilden indi, yukarı çıktı, odasına girdi ve kafası karmakarışık çalışmaya başladı. Gelen mektupları okudu, sekreterine yenilerini yazdırdı, maaş bordrolarını gözden geçirdi. Ne tuhaftı. Pencere, ışıldayan güneş ve hiç çekinmeyen bir kadın. Evinde her şeyin düzen içinde olmasına dikkat ediyorsun, tek toz tanesine bile katlanamıyorsun, sonra karın kalkıp böyle şeyler yapıyor.

O günkü mektupları not alan sekreter kız odadan çıktıktan sonra derin bir nefes aldı. Pencerenin yanına gitti, dışarı baktı. Evet, böyle durmuştu. Aşağı değil, ötelerde bir yerlere bakmış-

tı. Sonra dosyaların durduğu rafla iskemlesi arasında bir aşağı, bir yukarı yürüdü. Tekrar pencereye gitti. Eşi gibi durmaya çalıştı. Evet, tam böyle durmuştu. Ağzını araladı. İşte böyle gülümsemişti. 'Şimdi birisi içeri girip de beni böyle görürse,' diye düşündü ve masasına oturdu. Onu rahatsız eden bir şey vardı. Öfkesinden patlayacak gibiydi. Yoksa ben kıskanç mıyım? Saçma. Eve huzursuzluk getiriyor. Rahatımı kaçırıyor, evde herkesin. Huzursuzluk fabrikaya da sıçrıyor. Lanet olsun!

Sekreter kız tekrar içeri girdi, yazdığı mektupları gösterdi, kimi düzeltmeler gerekti. Kız çıkarken, 'Şefin bugün kafası biraz karışık gibi....' diye düşündü. Karl odasında yine tek başınaydı. 'Seviyor muyum? Ben Julie'yi seviyor muyum?' Cüzdanından fotoğrafını çıkardı. 'Bu burun, bu alın, hele şu saçlarına bir bak. Başka kadın fotoğraflarıyla karşılaştırmalıyım.' Masada duran gazetenin moda sayfasını açtı. Gördükleri tuhaf bebekleri andırıyordu. Sonra yine dosyaların durduğu rafa gitti, fakat birden vazgeçti, pencereye sokuldu, o sabah eşinin duruşunu taklit etmeye çalıştı. Yatışır gibi oldu. Yine rafa döndü, dosyaların arasında mesleğiyle ilgi kitaplar ve bazı dergiler duruyordu. Romeo ve Jülyet. Hayır ben bir Romeo değilim, Jülyet'i de sevmiyorum. Lanet olsun, o yine de beni ele geçirmiş gibi!

O gün öğle yemeğine eve gelmesine eşi şaşırdı. Masaya oturdu, pek bir şey yemedi. Yemekten sonra kalkıp o sabahki pencereye gitti. Orada duran Fars masalları kitabını karıştırdı. Acaba Julie böyle düşsel şeyleri seviyor mu, diye sordu. Eşi bir kahkaha attı. Her zamankinden daha neşeli olduğu Karl'ın dikkatini çekti. Julie gülümseyerek ona bakarken ürperir gibi oldu. 'Onu günün birinde sevebileceğim mi, bilemiyorum. Acaba dudakları başka bir erkek nedeniyle yumuşadı mı?' Aynı anda acı, utanç, hüzün duydu. Sessizce evden çıktı gitti.

Öğleden sonra fabrika hiç aralıksız çalıştı. Akşam eve dönerken düşündü: Bu kıskançlık değil! 'Boğazımda bir sancı var, yutkunamıyorum, çalışırken onu düşündüğümde içimi bir acı kapılıyor.' Eve geldi, ferah, sıcak koridora girdi, hizmetçi kız terliklerini getirdi, elindeki bastonla şapkasını aldı. Karl elini alnına götürdü, terlerini sildi. Kendimi evime geldiğimde de kötü hissetmem ne acı verici.

O akşam Julie havai değildi, sokulgan ve konuşkandı.

Yaşlı binbaşı

Karl, Julie'nin yaşamını izlemeye başladığında (ne arıyordu, sadakat mı, aşk mı, hayır, inşa ettiği yapının sağlam olup olmadığını arıyordu) bilmediği yeni şeylerle karşılaştı. Krizin güçlenmeye başladığı o kış aylarında, değerli ve güvenilir insanların oluşturduğu yeni bir çevrenin içine girmek Karl'ın hoşuna gitti. Aralarında Julie'nin akrabası olan bir binbaşının –babası mimarın erkek kardeşiydi– ailesi de vardı. Aile yaşamları oldukça disiplinliydi; binbaşının eşi pek güzel sayılmasa da eski bir soylu aileden geliyordu. Karl'ın duyduğuna göre evliliklerinin ilk yıllarında oldukça zor geçinmişlerdi, ancak bir süre sonra kadına oldukça yüklü bir miras kalınca rahatlamışlardı. Bunun üzerine eşi emekliye ayrılmış, aile de kente yerleşmişti. Ancak taşradaki evlerini de bırakmamışlardı. Kadının ailesi Karl'ın doğup büyüdüğünü, çocukluğunda o ailenin adını duyduğunu, köyde insanların onlardan çekindiğini anımsıyordu. Binbaşının en büyük sorunu çocuklarıydı.

Hepsi de kızdı, uzun boylu ve güçlülerdi, fakat doğru dürüst bir öğrenim görmedikleri için elden çıkarması zordu. Soydan geliyor olacak pek güzel de değillerdi. Kriz yaşayan tanıdık çevresi onlarla ilgilenmiyor değildi, ancak gerçek sorun parada değil, kılıçtaydı. Bu ise Karl'ın hoşuna gidiyordu. Onun sorunları ticariydi. Bilardo oynadığı insanların arasına o günlerde binbaşıyla görev yaptığı alayın papazı da katıldı.

Bir gün yine birlikte bilardo oynarlarken binbaşı hep birlikte Karl'ın fabrikasını ziyarete gitmeyi önerdi. Kısa süre sonra bu ziyaret gerçekleşti, Julie ve binbaşının eşi de fabrika ziyaretine katıldılar. Gördükleri dev modern makineler hepsini çok etkiledi. Karl buna sevindi, en çok da eşinin de hoşuna gitmiş olmasına sevindi. Kereste kurutma atölyesine baktılar, kaplamaların nasıl yapıldığı üzerine bilgi aldılar, tutkallama işlemlerini de izlediler. Keresteyi bükülebilir yapmak için buharlama gerektiğini de gözleriyle gördüler. Mobilyanın üzerinde kabartmalar oluşturmak için kerestelerin önce küçük bir atölyede ısıtıldığını, sonra da merdaneler arasında sıkıştırıldığını izlediler. Aynı yöntem deriden duvar kaplamaları için de geçerliydi. Bütün fabrikada atölyelerin aydınlık ve tertemiz olması da ziyaretçileri etkiledi. Çalışan bütün makinelerin koruyucu kapakların ve tel kafeslerin içindeydi. Karl onlara yongaların nasıl fabrika dışına çıkartılıp arabalara yüklendiğini, atölyelerin tozlardan nasıl temizlendiğini gösterdi, bazı açıklamalarda bulundu. Ertesi gün binbaşıyla eşi yemek masasında bir sohbete giriştiler. Kadın fabrikanın çok hoşuna gittiğini söyledi, sahibini de beğenmişti. "Akrabalarımızdan yeterince yararlanmıyoruz," dedi. Söz konusu paraydı. O güne kadar danıştıkları hukuk müşaviri artık pek hoşuna gitmiyordu. "Ben artık ona güvenmiyorum. Gün geçtikçe kulakları daha az duyuyor. Onunla konuşmam zorlaştı. Göreceksin zamanla hiçbir şeyi

anlamayacak. Bize daha genç ve atik birisi gerekiyor." Binbaşı eşinin bu önerisini hemen kabullendi, ardından da sert içkisini yudumladı. Evlilik yaşamında eşini çoğu kez kontrolü altında tutuyordu. Ancak bu kez yaptığı önerisini hemen kabullendi. "Yaşlı adamın, paranın değer yitirmesinin bizim için ne gibi sonuçlar doğuracağından haberi yok," dedi. "Ona göre bizim gibi bir ülkede böyle bir şey gerçekleşemez. Bana kalırsa bunu şu anda kimse kesinlikle söyleyemez."

"Sen nasıl böyle konuşabiliyorsun? Dikkatli ol!"

"Şu Karl oldukça becerikli biri... Paranın değer yitirmesiyle elimizdeki malımızı mülkümüzü yitiremeyiz!" Eşi ve dört kızıyla günün birinde ufak emekli maaşıyla sokakta yaşamak düşüncesi binbaşıyı müthiş korkutmaya başladı.

Uzun boylu, iyi besili adam iki gün sonra Karl'ın otomobilinde oturmuş hızlı hızlı konuşuyordu: "Saygıdeğer diplomatın anılarını okudunuz mu? Başından geçenleri şimdi ölümünün ardından öğreniyoruz. Adam borsada oynamış. Bunlar güzel şeyler değil..."

"Evet, sayın binbaşım! Ben onun yerinde olsaydım böyle şeylerden kitabımda söz etmezdim."

"Ne söyleyeceğime dikkat edeyim, yoksa evdeki sevgili eşim kulaklarımı çeker! Kafamı yoran bir şey var, sizce elimdeki hisse senetlerini ne yapayım? Tabii siz de biliyorsunuz ki onların sahibi eşim... Değerleri sürekli inip çıkıyor. Bir gün kuyunun dibinde, ertesi günse en yukarda, dorukta. Bana ne akıl verebilirsiniz?"

"Sayın binbaşım, mesleğimden az çok bir şeyler anlıyorum, fakat banka, borsa işleri bana göre değil."

"Evet, bunu biliyoruz. Siz tabii ki tilki gibi kurnaz bir banker değilsiniz. Günümüzde ayağı kayan birine kim destek oluyor?" Karl gülümsedi ve "Şimdi görüşlerimi sormanız beni

çok onurlandırıyor," dedi. "Fakat mutlaka ne düşündüğümü bilmek istiyorsanız, size şunu söyleyebilirim: Yapacağım önerileri hiç önemsemeyin!"

"Merak etmeyin, sevgili dost. Biz size kesinlikle herhangi bir sorumluluk yüklemeyeceğiz." Ve sonra Karl karşısındaki adamın aklından geçirdiklerini dinledi. Binbaşı yavaş yavaş konuştu, düşüncelerini teker teker anlattı. Sözleri Karl'ı şaşırttı, hem de dehşete düşürdü. Kılıç ve para! Binbaşı uzun konuşmasını sona erdirince Karl bir an sustu. Son cümleleri fısıltı gibi ağzından çıkmış olan misafirinin sandığı gibi biraz düşünmek için değil, kendine gelmek için hemen konuşmadı. Sonra Karl ayağa kalktı ve "Sizi anlıyorum," diye mırıldandı. Pencereye doğru yürüdü. 'Yanlış mı, duydum. Evet, yanlış duymuş olmayı isterdim, fakat o –misafiri karşısında oturuyordu– şaka filan yapmıyor, o çok ciddi. Tanrım, benden parasını yurt dışına çıkarmamı istiyor.' Özel yaşamını krizlerle geçirdiği şu kış aylarında Julie'yi yanında tutabilmek amacıyla içinde yaşadığı yapının sağlam olup olmadığını görmek istemiş, bu nedenle de yakın çevrelerindeki insanlarla bir araya gelmeyi planlamıştı. Bu bir rezaletti! Şu herif utanmazın tekiydi! Bana hakaret ediyor; ben bir tüccarım, onun benden istediğini ancak bir dolandırıcı yapar! Binbaşı, az önce sönmüş olan purosunu tekrar yakmaya uğraştı. Karl'a söyledikleri kolay çıkmamıştı ağzından. Puro hemen yanmadı, bir kez daha denedi. Kibriti tutan eli titriyordu. Umarım Karl beni yanlış anlamadı, diye bir an düşündü. Sevgili eşinin omzuna yüklediği sorumluluğun altından kalkmak pek de öyle kolay değildi. Karl niçin bana anlayış göstermiyordu?

Odanın içinde sıkıcı bir hava vardı. Çok sıcaktı. Birden telefon tiz tiz çaldı. Karl adres kitaplarının durduğu yan masada oturmuş onu arayanla konuşurken sekreteri kız elinde

imzalanması gereken bazı dosyalar içeri girdi. Aynı anda kapıya vuruldu, Karl konuşmasını sürdüğü için sekreter kız gidip açtı ve gelen kişiye bir şeyler fısıldadı. Karl'ın kapıda bekleyen ustabaşıyla depoya gitmesi gerekiyordu. Misafiri ona eşlik etti. Genç adam ustabaşıyla bir kenarda konuşurken binbaşı üzerindeki kara uzun ceketin eteklerini biraz çekiştirdi, kendini şimdi rahat hissediyordu. Az sonra tekrar Karl'ın bürosuna çıktıklarında aniden genç adama aklından geçirdiği çok ilginç bir plandan söz etmeye başladı. Fabrikanın bazı atölyeleri bomboştu, isterse buraların yine dolması için Karl'a yardımcı olabilirdi. "Aklıma bir şey geldi... Benim gibi yaşlı bir katırın bacakları gerçekten artık uyuşmuştur. Kireçlenme olacak. Kulağıma geldiğine göre hükümetin yeni iş sahaları açmak için yeni planları varmış. Bu planlar resmen henüz kesinleşmedi, fakat benim kulağıma gelenler güvenilir bilgiler. Kereste sanayisi de bu yeniliklerden yararlanacak." Binbaşı, eğer Karl isterse çalışma bakanlığındaki yakın tanıdığının yanı sıra başkalarıyla da konuşabilirdi. Fabrikasında çalışmadan duran bir sürü makineyi görmek onu üzüyordu. Çalışmamaları ülkenin zararınaydı. Tabii bu gibi konuları halletmek için o kişilerin yakın tanıdığı olması çok iyiydi.

Karl'dan beklentisinin karşılığı demek ki bu olacaktı. İnsanlar üniformalılara hep başka gözle bakardı. Genç adam bir süre konuşmadı, yıldırım çarpmış gibi olmuştu. Bir an için ne yapacağını bilemedi, arkasındaki rafta duran kanyak şişesine uzandı. Misafiriyle birer kadeh içtiler. Binbaşı konuştu: "Şerefinize! Ne yazık ki günümüzde her türlü tehlikeye karşı önlem almak zorundayız! Yoksa insanı ezip geçerler!" Yaşlı üçkâğıtçı, doğru söyledin! Kanyak içini ısıtmıştı. Hepiniz mükemmel bir neslin insanısınız! Yakında üzerinize kükürt yağmazsa şaşırırım. Karl konuşmayı sonuçlandırmak için karşısında oturan adama,

önerisi üzerinde biraz düşünmesi gerektiğini söyledi. Binbaşı da buna sevineceğini belirtti. Sonra coşkuyla Karl'ın elini sıktı. Hemen bakanlığa gidecek ve onlara Karl konusunu açacaktı. "Benim için önemli olan sizler gibi yakın dostlarıma yardımcı olmaktır. Ne de olsa hepimiz aynı geminin içindeyiz!"

'Acele etme dostum,' diye düşündü Karl. Misafiri odadan çıkmıştı. Az sonra asansörün aşağı indiğini duydu. Genç adam boş kanyak kadehleri önünde öyle düşünüyordu. Parasını yurtdışına kaçırmak için benden yararlanmak istiyor; bu nedenle de bana kimi sözler veriyor. Masasına oturdu ve düşünmeye devam etti: 'Bütün bunlar iğrenç şeyler, çok iğrenç. Bu konuda Julie'den ne bekleyebilirim? Binbaşının eşi doğduğum köye yakın bir sarayın kızı. Onlar biz köylüler için örnek kişilerdi. Zafer Anıtı, Saray ve devletin saygınlığı. Onlar beni temsil ediyor, ben onlara güveniyorum, onlar için çalışıyorum. Onlar ise içten çürümüş. Bana bir temsilcilerini yolluyorlar. Kapımı çalıyor, karşımda eğiliyor ve soruyor: Elimdeki parayı yurtdışına çıkarır mısınız?' Karl ayağa kalktı, yer halısının üzerinde bir aşağı, bir yukarı yürüdü. Yüksek sesle güldü. 'Ne duruma düşmüşüz?'

Birkaç adım attı, fakat ayakları sanki yere basmıyordu. Yer sallanıyordu. Yasalar sallanırken insan nereye tutunacaktı? 'Başımda şapka yok. Dizlerim nerede?' Sırtını kapıya dayadı. Dudaklarının rengi gitmişti. Derin derin nefes aldı. 'Tepemize kükürt yağacak! Lanet olsun!'

Masasına oturdu, başını iki eli arasına aldı. Bu duruma düştük demek, Karl! Bu oyuna bir son vermenin zamanı geldi mi?

Çoğu gün eve geldiğinde Julie'nin çocuklarla gülüştüğünü daha merdivenin başında duyardı. Bu her zaman hoşuna giderdi, son günlerde ise rahatsız olmaya başladı. Julie'nin

ailesinde arasının en iyi olduğu kişi Karl'ın annesiydi. Yaşam sevinci mükemmel, çok yönlü kadın gelinini hep övüyordu. Bir gün, "Evliliğinizin onuncu yılını geride bıraktınız," dedi. "O günlerde insanlar gençtir, birbirine aşıktır, başkalarının yaşamlarını rahatsız etmesine izin vermez. Beni bile çoğu zaman göremiyordun, Karl! Çok şükür o günleri artık geride bıraktınız." Sonra Julie'ye sarıldı, gelinine. İki kadın bakıştılar. Karl'ı iğnelemek istiyorlar gibiydi. Genç adam başını 'evet' anlamında sallamak ve gülümsemek zorunda kaldı.

Hiçbir şey olmuyor gibiydi, hayır bir şeyler oluyordu. Karl ve Julie kimi akşamlar koltuklarında oturmuş sohbet ederlerken dünyaları sanki huzur içindeydi. Karl ayağa kalkıyor, eşine sokuluyor, elini eline alıp parmak uçlarını öpüyor ve dışarı çıkıyordu. Genç kadın düşlere dalıyor, eşinin peşinden bakıyor ve düşünüyordu: 'Bu akşam bana gelecek... Tuhaf birisi... Onunla beraber olduğumdan bu yana çok şey öğrendim... Niçin hep bana hükmetmek istiyor? Evlendiğimizde her şeyle ilgilenmesi, beni pamuklara sarması çok hoşuma gidiyordu. Şimdiyse bu gibi şeylerden hoşlanmıyorum. Beni niçin olduğum gibi kabul edemiyor? Ben nasıl birisiyim? Bir fabrika işçisi olsaydım bunu belki daha çabuk anlayıp kavrardım.'

Güçlü genç adamın kolları arasında yatıyordu. Kadının kafası karmakarışıktı. 'Beni kolları arasına almış olan erkek, kocam Karl. Ben bir erkeğin kolları arasındayım, onu tanımıyorum. O benimle henüz evlenmedi. Acaba bunu istiyor mu? Belki hiç istemiyor? İstediği tek şey ipinden tuttuğu bir kuzucuk. Belki de evlenmemiz için onunla bir on yıl daha beraber olmalıyım. Böyle birlikteliklerden kaçınmak istiyor.' Genç kadın kendi kendiyle savaşıyor, dudağını ısırıyor. Odanın karanlığında anlıyor, şimdi gülümsüyor. O, genç kadının boynunu okşuyor. Boşuna. Kadın kendini teslim etmek iste-

miyor. Bunu başaramadığı gecelerde gözlerinden yaşlar boşanıyor, kendini alçaltılmış hissediyor. Ne oluyor? Kocası, şimdi sırtını ona dönen ıslak yüzün ardındaki insanın gizemini anlayamıyor.

Bu kadın onun, yaşamının doruğu. Tapması için ona verilmiş olağanüstü bir insan. yanında titreyen Julie. Sanki üzerine çökmüş altından bir bulut... Gözünün önünde hep, pencerede durmuş ötelere bakın o kadın var. Onu kendine çekiyor, onu umursamıyor, kopup kurtulmaması için onu tutması gerekiyor. Fakat kollarının arasında olduğu, dudaklarının birleştiği anlarda yine eski düşlerini anımsıyor.

Odasında sırtüstü yatıyor. Dışardan gürültüler geliyor. Krize karşın yaşam sürüp gidiyor. Yine de değişen bir şeyler var gibi...

Ev boşalıyor

Bunlar aralarındaki son 'sevgi' buluşmalarıydı. Üzerinde pek konuşmadan birbirlerine yakın olmaya son verdiler. Bu yıkıcı, nedeni anlaşılamayan bir gerçekti, nasıl ve niçin gerçekleşmişti, ikisi de bilemiyordu. Fakat bütün evin içini kaplıyor, çocukların, eşyaların, her şeyin yanında duruyordu. Kimse bu gerçeği kabullenmeye yanaşmıyorsa da, kapıyı açıp eve adım atar atmaz onu sarıp sarmalıyordu. Karl biliyordu, bu durum böyle kalmayacaktı, büyüyecekti.

Bir pazar sabahı saat dokuzda kahvaltı masasına oturmaya hazırlanırken yanına gelen hizmetçi kız, sayın bayanın henüz uyuduğunu söyledi. Bu pazar yataktan biraz geç çıkmak istiyordu. Karl sesini çıkarmadı, ancak Julie yüzünden her günkü düzenini bozmaya da hiç niyeti yoktu. Evin dışındaki dünyası yeterince kafasını yoruyordu. Sabah kahvesini tek başına içtikten sonra masadan kalktı, çıngırağı çalıp hizmetçi kızı çağırdı ve onunla beraber evin içinde her pazarki denetimine başladı.

Şaşıran genç kız hanımefendiyi uyandırmak istedi, fakat Karl 'hayır' der gibi başını iki yana salladı. Koridora çıktı, Julie'nin yattığı odanın kapısını vurmadan yürüdü. Karl kıza öğleden sonra oraya girebileceğini söylemişti. Müzesinde gezinirken tenekeden şövalyenin eline dokunmadan önünden geçmedi. 'Eski dost, ne öneriyorsun bana?' Çocukların yattığı odaya da uğrayacaktı, fakat bugün derli toplu olup olmadığına, toz alınıp almadığına bakmayacaktı. Bugün sadece yanlarında oturacaktı. On bir yaşındaki küçük Julie'yle dokuz yaşındaki küçük Karl'la biraz sohbet edecekti. Çocukların odasına giden koridoru kalın bir yer halısı örtüyordu. Odanın kapısı açıktı, çocuk bakıcısı kızın sesi duyuluyordu. Çocuklara 'Kral Mavi Sakal' masalını okuyordu. Mavi Sakal'ın çok eşi vardı ve onları birbiri ardından öldürüyordu. Ancak karşısına çıkan çok akıllı bir kadın bunu önlemesini başarmıştı. Küçük Julie arada sırada atılıyor ve "Cezasını görecek, öyle değil mi!" diye sesini yükseltiyordu.

Loş koridorda duran Karl genç kızın masalı sonuna kadar okumasını bekledi, arada sırada başını uzatıp içeri baktı. Küçük Julie, üzerinde siyah pazarlık giysisi masada oturan bakıcı kıza iyice sokulmuş, yanağını yanağına dayamış, heyecan içinde kitaba bakıyordu. Az ötede, kapının yanındaysa küçük Karl, kurduğu lokomotifinin peşinden koşuyordu. Lokomotif bir ara bakıcının ayağına çarpıp durdu. Kız güldü. Küçük Karl sesini çıkarmadı, lokomotifi tekrar kurdu. Karl hafifçe öksürüp kapıyı ardına kadar açtı ve içeri girdi.

İçerdekiler şöyle bir toparlandılar, sanki bir suç işlemiş gibi seslerini çıkarmadan ona baktılar. Genç kız eliyle saçlarını düzeltti, küçük Julie'nin buruşturduğu eteğini çekiştirdi. Yanında duran kız başını eğmiş yere bakıyordu. Kardeşi Karl ise odanın bir köşesinde, lokomotiflerinin yanında yere

çömelmiş, ellerini arkasında toplamış öyle oturuyordu. Niçin gelmişti babası? Karl pencereye doğru yürüdü ve "Okumaya devam edin küçük hanım. Hangi kitabı okuyordunuz?" dedi. Genç kız önce ne söyleyeceğimi bilemedi, sonra kısık bir sesle, "Julie, sen söyle bakayım," dedi. Fakat kız sesini çıkarmadı. Karl "Haydi, söylesene," dedi. Küçük Julie sesini çıkarmadan önüne baktı, sonra koşarak odadan çıktı. Bakıcı kız, "Utanıyor, hemen çağırayım," diye mırıldandı ve Julie'nin peşinden gitti. Karl yerde oturan oğluyla tek başına kalmıştı. "Hangi kitabı okuduklarını sen duydun, öyle değil mi Karl?" Küçük oğlan ayağa kalktı. Yağlı elleri arkasında babasına öyle baktı. Sonra 'hayır' demek istermiş gibi başını iki yana salladı. "Ellerin kirli galiba?" Oğlan başını tekrar salladı ve "Yıkayacağım," deyip hızla odadan çıktı.

Karl odada tek başına kalmıştı. Gitti, pencerenin yanında durdu. 'Tuhaf bir pazar,' diye düşündü. 'Sanki herkes benden kaçıyor. Kendimi biraz toparlamalıyım, yüzüm çok ciddi galiba.' Aynı anda bakıcı kız, iki çocuğu ellerinden tutmuş, odaya döndü. Küçük Julie'nin gözler yaşlıydı, yürümemek için inat ediyordu. Küçük Karl ise hemen yere oturdu ve lokomotifleri, babasına göstermek istermiş gibi çalıştırdı. Sonra babasına baktı, onu övmesini bekliyormuş gibiydi. Karl gülümseyerek başını salladı, oğlunun yüzüne mutluluk yayıldı. Onlara bakan küçük Julie masanın üzerinde duran büyük bebeğini aldığı gibi babasının yanına gitti, ona uzattı. Karl kızının gözlerindeki yaşları sildi. 'Benim çocuklarım,' diye düşündü bir an, 'artık büyümüşler. Onlara yakın davranmalıyım.' Gülümsemeye çalıştı. Oğlu uzandı, babasını elinden tutup çekti ve "Sinyal işaretini yerine takar mısın?" dedi. Karl teneke işareti yerine taktı, sonra lokomotifi aldı, ellerine yağ bulaştı. Gülümsedi ve

"İşte bu lokomotifler yağlanmadı mı çalışmazlar," dedi. Sonra ayağa kalktı. "Yapacak başka bir işim var."

Küçük kız babasından peşinden koştu. Genç adam odadan çıkarken, üzerinde açık renk bir sabahlıkla eşi önünden geçti. Onları görünce durdu ve esneyerek, "Karl sen burada mıydın?" dedi. "Kusura bakma, bugün biraz derin uydum..." Genç adam, elleri yağlı olduğu için uzatamayacağını söyledi, özür diledi. Julie, şaşırmış gibi dilini şöyle bir şaklattı. Birlikte salona geçtiler. Genç kadın kahvesini tek başına içerken karşısında oturan kocası içten konuştu, çocuklarından söz etti. Julie sesini çıkarmadan onu dinledi. 'Keşke daha önce kalksaydım, onu çocuklarla ilgilenirken görmek isterdim. Belki bu çocukların annesinin ben olduğumu bir gün düşünür...'

Evde çalışanlar mutfakta oturmuş çene çalıyorlardı. Ocağın başındaki aşçı kadının yanında duran hizmetçi kız, beyin o gün kendisine iyi davrandığını söyledi, sadece her zamanki gibi fazla titizdi. Fakat nazikti, onunla, işten kaçmak istediğinde, başım ağrıyor, diyen tembel hanımdan daha iyi anlaşabiliyordu. Sonra çocuk bakıcısı kız elinde çocukların kahvaltı tepsisi içeri girdi. Ocağın yanında duran iki kadın onu merakla şöyle bir süzdüler. Küçük oğlan treniyle oynarken kirlenmiş olan ellerini babasına göstermiş, o da sadece gülmüştü. Bunu anlamak mümkün değildi... Aşçı kadın çalışmasını sürdü, hizmetçi kız da dinlemiyormuş gibi başka yere baktı. Biraz öfkeli konuşan çocuk bakıcısının söylediklerini sanki umursamıyorlardı. Akşama doğru hizmetçi kızı almaya gelen nişanlısı onu ilk kez oldukça neşeli buldu. Kız kardeşi ziyaretine geldiğinde çocuk bakıcısı oturmuş ağlıyordu. Hanımla bey kızmışlardı, birer tokat yiyen çocuklar da başları önlerinde öyle oturuyorlardı.

O gün öğleden sonra karı-koca otomobillerine binip Julie'nin ailesini ziyarete gittiler. Yol boyunca genç kadın

kocasının pek değişmediğini fark etti. Ekonomik krizle ilgili birkaç soru sordu, ancak Karl kısa ve tepeden yanıtlar verdi. Bütün çalışanların bir araya gelmeleri gerektiğinden söz etti. Ne krizin gücünü küçümsemeli, ne de umursamaz davranıp kargaşaya neden olmalıydı. Karl düşünceli düşünceli konuşurken genç kadın ona yandan baktı. Rahatsız olduğu, kafasının acımasız sorunlarla dolu olduğu belliydi; kendini ona yakın hissediyordu, ne de olsa eşiydi.

Karl o günden sonra kendini bıraktı, evliliğinden önceki yıllardaki gibi tek başına olduğunu seziyordu. Hatta şimdiki durumu eskisinden daha da zordu. Çünkü annesinin Julie'ye yakınlığını seziyordu. Bir an için gözlerini yumdu, genç delikanlıyı gördü, ona karşı olan anneyi de... Gözlerini yine açtı. Ne demekti 'şimdi durumu eskisinden daha da zordu'? O doruktaydı, güç onundu, dümen elindeydi. Onu kimseye vermemişti. Ne fabrikada ne de evde! Bunu birkaç kez tekrarladı, çünkü inanmak istiyordu.

Yorucu günün ardından hep gece geliyordu. İnsan konuşup durmaktan, kendini avutmaktan başka şeyler de yapabilirdi, uykuya daldığı anlarda yaşamın ve yaşam sevincinin hiç kurumayan kaynağını arayabilirdi. O kaynaktan içeceği ilk yudumla bütün sıkıntılarını unutur, yüzü rahatlar, yine kendine gelirdi. O insan tekrar nefes alır, duyguları canlanırdı. Her insanın ayrı kişiliği olsa da diğerleriyle arasında pek fark yoktu. O da ötekiler gibi yağmurla yağar, güneşle ışırdı. O da yüksek ıhlamur ağacıydı, yeşil çimenler, çimenlerin gölgesinde yetişen dört yapraklı yoncaydı... Kilise çanı çalıyordu, evren hareketleniyor, insanlar birbirlerine sokuluyordu. Göğün dört bir yanına özgürce dağılmış, tüfek sesiyle çabucak bir araya toplanan kuş sürüsü gibi birbirlerine sokuluyorlardı... Yastı-

ğına gömülmüş yorgun baş hafifçe yana dönüyordu; yorganın üzerinde iki el hareket ediyor, çarşafta bir vücut geriniyor, loş odada iki göz pencereye bakmaya çalışıyordu; saka kuşu kafesinde uykudaydı.

Biz yine aynı yerdeydik, dünkü gibi.

Çok dikkatli birisi olan binbaşı o geceyi kötü geçirdi. Yatmadan önce eşiyle can sıkıcı görüşmeler yapmıştı. Kadın, krizin her geçen gün daha çok büyüdüğünü, paranın da hızla değer yitirdiğini söylemiş, Karl'la yaptığı görüşmeleri bir an önce sonuçlandırması gerektiğinde ısrar etmişti. Durum çok ciddileşmişti, çünkü bakanlıkta siparişlerle ilgili kimi ön çalışmalara başlanmıştı.

"Kocacığım böyle devam edersen günün birinde sigortacılıktan başka iş bulamayacaksın."

"Fakirlik insanı öldürmez." Karısı azarlar gibi sesini yükseltti: "Fakat insanın adını lekeler! Ben senin hizmetçin olmak istemiyorum! Hem unutma, söz konusu para benim param!"

Binbaşı ertesi sabah erkenden hızla Karl'ın bürosundan içeri girdi. Birkaç gün önce binbaşının önerisini biraz kızgın dinlemiş olan Karl o gün soğukkanlıydı. İlk gün biraz şaşırmıştı, fakat sonra gözü açılmıştı. İnsan her şeyi olduğu gibi kabullenmeli ve yolunda dümdüz yürümeliydi. Tabii neyin dümdüz olduğunu kim biliyordu?

Binbaşı ona şu öneriyi getirmişti: Vereceği para görünüşte fabrikaya sermaye olarak yatırılacaktı. Maliyeye böyle gösterilmeliydi, çünkü herhangi bir denetimde yatırımın nereden geldiğinin kanıtlaması böylece kolaylaşırdı. Karl karşısındaki adamın gözlerinden korku okudu, memnun oldu. Sonra aramızda bir sözleşme yapmamız gerekecek, diye düşündü. Bu da iki kişi arasında kimi anlaşmazlıklara yol açabilirdi. Fakat

binbaşı ellerini ovuşturdu, yalvarır gibi konuştu: "Tanrı aşkına... Anlaşmazlıklar mı? Kesinlikle böyle bir şey olmayacak! İkimiz de dürüst insanlarız! El sıkışıp birbirimize erkek sözü vereceğiz!" Adama bunun bir mali işlem olduğunu anlatmak kolay olmadı. O ise Karl'a her şeyi elden vereceğini söyledi, ne isterse öyle yapsındı. Binbaşı o andan sonra da bu konuyla doğrudan ilgilenmeyecekti. Karl adamın böylesine yürekli olmasına şaşmadı değil. O her şeyi devralmaya hazırdı, ancak bütün işlemler yasalara uygun yapılmalıydı. Binbaşı alttan aldı: "Ah, boş verin, fazla düzen her zaman iyi değildir..." Fakat Karl ısrarlıydı, bazı önerileri adama acı verse de kabullendi. Sonunda Karl göstermelik sermaye önerisine yatkın olduğunu açıkladı ve "Sayın binbaşı, fakat bunları sağa sola anlatmayacaksınız," dedi. "Fabrikama yabancı yatırım aldığımı kimse bilmeyecek!" Her şey çabucak ve pürüzsüz gerçekleşti, binbaşı fabrikaya gizli ortak oldu. Karl onun yarı serveti olan senetleri devraldı. Ürkek binbaşı o günden sonra Karl'ın yanına pek uğramadı, sanki ondan kaçtı. Genç adam bir kez binbaşıya parayla, ilk görüşmelerinde kararlaştırdıkları gibi yatırım yapacağını açıkladı. Fakat adam söylediklerini dinlemedi bile. O ve eşi gelişmeden memnundular, para sağlam yere yatırılmıştı, ellerindeki diğer yarısını da yakında başka bir şeye yatıracaklardı. Karl dünyayı o adam sayesinde daha başka gördü. Daha gerçek!

Ürkek binbaşı, küçük dolandırıcı gözlerini açmıştı. Tam zamanında gelmişti. Bütün dünya onun gibi bulanıktı. Belinden kılıcı sallanan saygın ve dürüst adamın ona gelmiş olmasına da sevinmedi değil. Gerçeği tüm berraklığıyla görmesine neden olmuştu. O dünyada yaşamalıyız, beklentileri hiç yerine gelmeyen umutsuzların dünyasında değil! Bu gibi ufak tefek şeyler bizi deviremez. Teşekkürler sana, Julie.

Julie'nin kahvaltıya veya yemeğe gelmediği günlerde masadaki oturma düzeni değiştirildi. Karl çocuklarıyla masaya otururken küçük kız annesinin yerini aldı ve yemek duasını okudu. Bakıcı kızın masaya getirdiği çocuklarıyla yalnız oturan Karl sakin olmaya çalıştı. Yemek sırasında pek konuşulmadı.

Genç adam evini, kalesini hiç kimsenin yıkmasına izin vermeye niyetli değildi.

Acil durum evleri

Endüstri, Karl'ın dahil olduğu kereste endüstrisi de dahil, belli bir plan çerçevesinde çalışmalarına devam etmek niyetindeydi. Ne de olsa ülke eski geleneklerine bağlı, sağlam ve güçlü bir ülkeydi. Hiçbir kuruluş işini rüşvetlerle yürütmeye –henüz– yanaşmıyordu. Buna karşı devlete bağlı kuruluşların bakış açısı biraz değişmiş, özel kuruluşlarla yapılan anlaşmalarda devlete yakınlığı bilinenleri yeğlemeye başlamışlardı. Özellikle büyük ihalelerde buna dikkat ediliyordu. Karl'ın da görüşleri ve çalışkanlığından şüphe edilmiyordu. Ne de olsa eski bir taşra çocuğuydu, yaşlı binbaşı da üst kademedeki tanıdıklarına onu övüp duruyordu. Sonunda oldukça büyük bir devlet ihalesi ona verildi.

Karl hangi ihaleyi almıştı? Evsiz barksız ailelerin kalacağı konutların yapımı onun şirketine verilmişti. Büyük kentin dışında planlanan barakaların basit eşyalarla döşenmesini Karl'ın fabrikası üstlenmişti.

Çünkü bu arada yaşam gittikçe sorunlu olmaya başlamıştı. İşsizlik her yeri sarmış, hüzün ve kasvet milyonlarca ailenin üzerine çökmüştü. Buna karşılık dev fabrikalar ve banka binaları bütün görkemleriyle ayakta kalmayı sürdürüyordu. Trenler henüz çalıştığı gibi bir savaş da ülkeyi sarsmıyordu. Profesörlere ve bilginlere danışıldıktan, onlardan da yanıtlar alındıktan sonra küçük insanların kafasında başka sorular oluşmaya başladı. Neydi onların suçu? Bir gün olsun aşırı bir yaşam sürdürmemişler, hiç kimseyi rahatsız etmemişlerdi, eylemleriyle hükümeti, endüstriyi ve ticareti engellemeye de kalkışmamışlardı. İşte o günlerde çalışanların radikalleşme süreci başladı. İşçi Partisi ve sendika, ekonominin canlı olduğu yıllarda suskun ve ılımlı olmuştu. Çünkü savunulacak bir şey olmadı mı silahlar paslanır, insanlar gevşer ve yağ tutar. Şimdiyse çoktandır beklenen bölünme gelmişti. Karnı doymuşlarla ürkekler eskilerin yanında kaldılar. Dişlerini gıcırdatanlar ise yenilere bağlandılar. Eskileri düşman kabul eden yeniler onların karşısına dikildi. Amaçları savaş ve çatışmaydı! Yeniler, Karl'ın gençliğindeki eylemci işçilerden çok daha başkaydı. Onlar içine kapalı gruplar oluşturdular, aralarında askeri disiplini yeğleyenler de oldu.

Yönetenlerin şimdi onlara kimi ödünler vermesi, kolaylıklar göstermesi gerekiyordu. Ancak bu arada pek bir konut sıkıntısı yaşanmıyordu. Bu nasıl olmuştu? Son yıllarda büyük kentlerde yaşanan nüfus artışı yavaşlamıştı. Binalar eski sayılmadığı için yıkılıp yerlerine yenileri inşa edilmiyordu. Hayır, sorun kiralardaydı. Evleri ipotekli olan ev sahiplerinin faiz ödemesi gerekiyordu. Bunu yapmak için de kiraya gereksinimleri vardı. Fakat kiralar düşmeye başlayınca zorlandılar. Bu arada kira ödeyemeyenler de kent dışındaki daha küçük ve ucuz evlere taşındılar. Böylece tuhaf bir durum oluştu. Büyük

apartmanlardaki çoğu daire boş kaldı, şık villa semtleri de ıssızlaştı. İnsanlar büyük kentle taşra arasında gidip gelmeye başladı. İşte krizin neden olduğu bu göç sınıfların çökmesine ve sınıflar arasında yıkıma neden oldu. Fakirleşen insan yığınları büyük ve aydınlık evlerden dar ve karanlık evlere taşındı. Sağlıklı evleri terk edenler çoğu perişan durumdaki eski yapılarda yaşamak zorunda kaldı. Ancak işsiz yığınlara da kalacak yer gerekiyordu. Onlara da boşalmış binaların dışında yeni tahta barakalar kuruldu.

Karl'ın fabrikasında kapatılan atölyeler yine açıldı. Bıçkıların homurtuları ve cıyaklamaları bütün fabrikaya yayıldı. Işıl ışıl makinelerin aylarca susturulması gerekmişti. Şimdi motorlar gürültüyle çalışırken bütün fabrikanın yine nefes aldığı hissediliyordu. Dünya hiç olmazsa yine biraz akıllanmıştı. Karl'ın fabrikası barakalarda kullanılması öngörülen basit mobilyaları seri halinde üretmeye başladı. Az sayıda yeni işçi almaları gerekti. Karl artık kavrıyordu, bu dünyada ayakta kalabilmek için –ev yaşamı onu mutlu etmese de– insanın iş sahibi olması ve haklarını koruması gerekiyordu. Çocuklar kendiliğinden yetişiyordu. Karl o güne kadar uyumlu ve mutlu bir aile yaşamı sürdürmüş olmasını şimdi ayrıcalık olarak görüyordu. Bugünden sonra o da çoğunluğa ayak uydurup yürüyecekti. Bunu niçin yapmasındı?

Karl'ın büyük ve zevkli döşeli evinin salonunda küçük, fakat güçlü bir sanayiciler grubu kimi akşam bir araya gelip o günlerde yaşanan kriz üzerine görüş alışverişinde bulunuyordu. Bu toplantıların birinde –mutlu bir evlilik sürdüklerini kanıtlamak istermiş gibi eşi Julie çay masasını hazırlıyordu– teneke şövalye heykelinin önünde oturan Karl çevresindeki 'savaş şurası' dostlarına görüşlerini şöyle açıkladı: "Kriz çok ağır. Biz onu çağırmadık. Ülkemizin ekonomik düzenindeki bir yanlış

krizin nedeni olmalı. Yanlışsız bir düzeni hangimiz tanıyor? Olmayacak şeylere inananlar biz rahat bıraksın. Bizler rahat rahat oturmuş, elimize bolca geçen emekli maaşını yemiyoruz. İnsanlığı çok mutlu edecek düşleri olduğunu söyleyenler yanımıza sokulmasın. İçinde bulunduğumuz süreç çok ciddi, düşlere ve kafasına eseni yapmak isteyenlere orada yer yok. Karnı aç olan ekmeği arzular, cenneti değil. Evet, konumuza dönelim. Devletin aldığı önemlerden şikâyet edemeyiz. Ancak çıkardığı yasalarla elini cebimize atmasına, neredeyse üretime engel olmasını ise kabullenemeyiz. Biz endüstri olarak yönetenlere, buraya kadar, buradan öteye gitmek yok, demek zorundayız. Bugüne dek ağzını açmamış, hatta soyulmasına pek ses çıkarmamış –abartmıyorum– bizlerin başka yöne bakmasına ve gereken iç huzuruyla çalışmasına karışılmasın. Kriz bir veya iki yıl daha böyle sürdü mü insanlar paralarını ya hiç ellerinden çıkarmayacak, ya da büyük miktarlar yurtdışına kaçırılmış olacak. O gün geldiğinde de hepimiz batmış olacağız. Ülke bir harabeye dönüşecek, hükümet de elindeki tek kuruluş olan askerlerine harcama yapamayacak."

Masada oturanlardan beyaz sakallı bir adam Karl'ı hem ilgiyle, hem de biraz huzursuz dinliyordu. Bu adam rahatı seven dayısından çok daha başka birisiydi. "Sevgili dost, peki nedir sizin öneriniz?" diye sorarken sesi oldukça sinirli çıktı. Karl yanıt vermeden önce bakışlarını zevkli döşenmiş salonunu süsleyen değerli dolaplarda, Bizans lambasında gezdirdi, köşedeki küçük masanın üzerinde duran, yanan mumlarının bir büstü hafif aydınlattığı kalay kaplı şamdana baktı. Hemen arkasında duvarda değerli bir tablo asılıydı. Bir an için düşünceleri mutfağında oturan, ümitsizliğe düşmüş, sokağa atılan annesine gitti. Sonra bir gün gelmiş o da kendini aynı sokakta bulmuş, bir süre nereye gideceğini bilemeden dolaşmıştı.

"Günümüzde çoğunluğun krizin nedenleri ve sonuçları üzerine kafa yorduğunu görünce olup bitenlere sadece 'kriz' demek bence doğru olmayacak. İçi dolu bir çuvala vuruyorlar, bir eşeğe vurduklarını sanıyorlar. Bu eşek de bizleriz! Üretimin geliştirilmesini istemiyorlar, üretim sürecinde yeni düzenlemelere ve anlaşmalara da gerek görmüyorlar. Onların tek istediği bizim 'kellemiz'! Açık açık, üretime el koyacağız, diyenler de var! Devletin günümüzde, sadece barış günlerinde geçerli olan politikasını sürdürmesi engellenmeli. Bize ve ordusunun gücüne güvenen apaçık bir devlet politikasının geçerli olması sanırım herkesçe kabul edilir. Karşımızdaki saldırganları da maskelerini bir an önce çıkarmaları için zorlamalı. Bundan sonrasını ise gelişmeler ve zaman gösterecektir."

Karl istediğini söylemişti. Yüzü cansız ve solgundu. Gözlerinin altında torbacıklar oluşmuştu. Genç adamın yorgun olduğu belliydi. Julie'nin az önce topladığı yuvarlak masa, küllükler ve sigara kutularıyla doluydu. İnce, narin genç kadın gülümseyerek iskemlelerin arasında dolaşırken altı erkek misafir onu gördükleri için memnun oldular. Sonra odadan çıktı ve eşinin buz gibi bir ses tonuyla söylediklerini dışardan dinledi. Karl'ın konuşması bitince birkaç saniye masada hiç kimse sesini çıkarmadı. Sonra demir-çelik sanayinde önemli bir yeri olduğu bilinen iri yarı, şişman bir adam sakin sakin purosundan birkaç nefes çekti ve konuşmaya başladı: "Bu tepkiniz bence biraz tuhaf. Yumuşak ağaçların adamı siz, sert demir-çeliğin adamı bizlere böyle katı önerilerde bulunuyorsunuz. Sizinle aynı görüşteyiz, söylediklerin altına imzamızı atarız. Fakat böylesine sert çıkışlarınızı ben anlayamıyorum. Sevgili dost, ben tepkilerimizi daha yumuşak göstermemiz gerektiği görüşündeyim. Bunun başka bir yararı da vardır, eleştirdikleriniz size çamur atamaz. Evde bir sürü çocuğum var,

insan onlardan çok şey öğreniyor. Şimdiye kadar bazı çocuk bakıcıları onlarla sorun yaşadı. Anlayış gösterip yumuşak sözlerle onlara yaklaşanlarsa hep başarılı oldu. İnsan niçin doğru sözler kullanarak karşısındakinin gönlünü almasın? Onun da kendine bir güveni vardır, bunu zedelememeye dikkat etmeli. Her insan yaptığının doğru olduğuna inanır. Bırakın inansın. Ben yönetenlerle uzlaşarak bir şeyler elde etmekten yanayım. Başkalarının söylediklerini dinlemek kimi kez çok eğlendiricidir..." Purosunu tellendirdi, evindeki çocuklarını düşündü.

Karl'ın da üye olduğu meslek birliğinden beyaz sakallı, zeki adam bir süre gülümseyerek masada suskun suskun oturanlara baktıktan sonra şöyle dedi: "Gereksiz tartışmalara girmekle kendi kendimize zarar vermiyor muyuz? Yakın gelecekte ülkede huzursuzluğun artacağına eminim. Tanrı aşkına, bizler onun daha da büyümesine neden olmayalım. Grev ve asker... Bu konular beni ürpertiyor. Böyle şeyleri günümüzde gözümüzün önüne bir getirin! Kızıştırılan öfkeli insanlar, işsizler ve karnı aç destekçileri greve gitmeye, sokağa çıkmaya hazır. Onların üzerine bir de asker yollandı mı..." Karl adamın sözünü kesti: "Çok doğru. Buna kesinlikle engel olmalıyız! Ancak bugünkü ortamın devam etmesine izin verdik mi sizce olumsuz gelişmelere nasıl engel olunabilir?"

"Sakin kalarak ve yumuşak tepki göstererek... Hep uzlaştırıcı bir ortamın sağlanması için elimizden geleni yapmalıyız. Bunun bize de yararı olacağını kabul etmeliyiz." Karl bu arada dirseklerini masaya dayamıştı. Başını sallayarak sordu: "Neden sizce? Rezil olmamak için mi? Biz onlara korkmadığımızı göstermeliyiz!" Ak sakallı atıldı: "Kurşun sıkarak mı?"

"İnsanın başarılı olması için önce korkması gerekir!" Şişman demir-çelik sanayi temsilcisi güldü: "Bu doğru değil. Bence tam tersi. Korkunun olduğu yerde başarı elde edile-

mez." Fakat Karl inatçıydı: "Biri korkarken, diğeri güvenilir olmalı, uyumu istemeli. İşte bize böyle bir ortam gerekiyor." Genç adam birden heyecanlanmıştı. Kollarını hareket ettirerek konuşmasını sürdürdü: "Şunu da unutmamalısınız, bizi yıldırıp korkutmak istiyorlar. Ancak bunun hangi aşamada olduğunu henüz bilmiyoruz. Ötekiler silahlanmak üzere mi, yoksa çoktan silahlanmışlar mı? Bunlardan da haberimiz yok! Bizler şimdi burada oturmuş, ne yapmamız gerektiğini tartışıyoruz. Zaman kazanmalarına izin vermeye ben karşıyım. Zaman onların yarına ilerliyor, bizim değil!"

Demir-çelik sanayi temsilcisi artık gülmüyordu. Elindeki puroyu küllüğe bastırarak söndürdü, hafif bir ıslık çaldı ve konuştu: "Anladığım kadarıyla siz bu masada bazı kararlar almamızı istiyorsunuz." Karl başını 'evet' anlamında salladı. Şişman adam kararsız gibiydi. Ak sakallı da. Diğerleri seslerini çıkarmadı. Birliğin avukatı hafifçe öksürdü, o da ağzını açmadı. Sonra yan yana oturanlar aralarında bir şeyler fısıldaştılar. Herkes düşünceliydi.

Bir kış akşamı Karl ve eşi Julie banliyö treninden indiklerinde biraz heyecanlıydılar. Kent dışındaki, aralarında subayların da olduğu bir toplantıdan evlerine dönüyorlardı. Geç olmuştu. Heyecanlı konuşmalar yapılmış ve sonunda hiç direnç göstermeden onları yutmalarına izin vermeyecekleri üzerinde anlaşmışlardı. Karşılıklı görüşler öne sürülürken heyecan hep canlı kalmıştı. Ne de olsa korunması gereken ortak bir ideal vardı! Ülkenin gelenekleri sonsuzdu. Ülkenin geçmişinde yaşadığı tarihi olayları, anavatanı ayakta tutan sütunları dikmiş olan o güçlü insanları ürpererek andılar. Şimdi birilerinin gelip bu olağanüstü, sevgili binaya saldırmalarına, temellerinden sarsmalarına izin mi vereceklerdi? Hayır, bunu yapacakları-

na, sonunda binanın sütunları altında kalacaklarını bilseler de, mücadele edeceklerdi. Toplantının sonunda insanlar, kimden kaynakladığını bilmeseler de, kendilerini bir 'saldırı' ortamının içinde hissetmişlerdi.

Üzerlerinde kürkler Karl ve Julie perondan geçip gişelerin olduğu büyük salona girdiler. Buradan geniş bir merdiven caddeye iniyordu. Bütün gün insandan geçilmeyen, tavandaki buzlu lambaların loş ışığının aydınlattığı salon şimdi gece yarısında bomboştu. Otuz gişeden sadece üçü aydınlıktı. Merdivene uzanan koridorda yürürlerken Julie ani bir çığlık attı ve Karl'ın koluna yapıştı. "Ne oldu?" Genç kadın eliyle gişelerden birini işaret ediyordu. Fakat o gişe kapalıydı. Ancak hemen yanındaki sırada büyük bir yığın paçavra uzanıyordu. Karl şöyle bir omuz silkti ve "Uyuyor," dedi. "Burada izin veriyorlar..." Karısı kolunu bırakmadan diğer gişelerin önündeki sıraları gösterdi. Yürürlerken başını sağda solda gezdirdi. Bütün sıraların üstü paçavra yığınlarıyla kaplıydı. Salondan geçen birkaç insan onları umursamıyordu. Bazı sıraların altında, taş zemine uzanmış başka insanlar da dikkati çekiyordu. Paçavra yığınlarını, çuvalları andıran insanlar... Julie elini kürkünün yakasına götürdü ve Karl'a bakarak: "Ne korkunç! Burada uyuyorlar..."

"Evet, saat ikiye kadar. Sonra dışarı çıkmak zorundalar. Salonu temizlemeye geliyorlar."

"Çok üzücü... Peki, sonra nereye gidiyorlar?"

"Barınaklar var!"

İstasyonun hemen yanında bir otel vardı. Sigara almak isteyen Karl, otelin kapısı bekleme salonuna açılan kahvehanesinden içeri girdi. Dışarda tek başına kalan Julie çevresine bakındı. Duvarlardaki büyük tabelalar dikkatini çekti. Üzerlerinde ilginç resimler ve yazılar vardı: "Gülümseyen kumsallar

sizi bekliyor," "Havası güçlendirici karlı dağlarda spora gelin". Hâlâ açık gişelerin ardında memurlar çalışıyordu. Aniden hemen yanındaki sırada bir şey hareketlendi. Adamın biri doğruldu, esneyerek bakışlarını bekleme salonunda gezdirdi, sonra üzerine yattığı boş çuvala uzandı, içinden bir yarım dilim ekmek çıkarıp ağzına attı. Çabucak yiyip bitirdi, sonra siler gibi elini yüzüne götürdü –Julie loşlukta adamı doğru dürüst göremiyordu– ve tekrar tahta sıraya uzandı.

"Bir insan," diye düşündü, onu hissetti. Karl, ağzında sigarayla dışarı çıktı. Yanına geldi. Dışarda bekleyen taksiye binmek için merdivenlere doğru yürüdüler. "Az sonra hepsi burayı terk etmek mi zorunda, Karl?" Eşi gülümsedi, sigarasının dumanını havaya üfledi ve merdivenleri inmesi için saygıyla Julie'nin koluna girdi. "Julie, yanlış merhamete gerek yok," dedi. "Onlar başlarının çaresine bakmasını biliyor." Yüzünde alaycı bir gülümseme vardı. O bir canavar! Julie eşinden bir an için nefret etti.

Kriz her şeyi yıkıp geçmeyi sürdürüyordu. Gücünü yitirmeden elindeki dev kazmayı aralıksız biçimde içine insanların sığındığı ve yaşamaya çabaladığı binanın duvarlarına indirip kaldırıyordu. Temeller ne derece güçlüyü, bununla şimdiye dek hiç kimse ilgilenmemişti. Binaya inen dev kazma, çürük yerleri ortaya çıkarıyordu.

Karl varlıklıydı, çevresi ondan çekiniyordu, meslek birliğinde pek sevilmiyordu. Parasıyla kendine yakın bazı çevreleri desteklediği biliniyordu. Aynı zamanda meslek birliğinin hazinedarlığını da yaptığı için çabalarıyla üyesi olduğu endüstrinin mi yoksa kendinin kişisel çıkarlarını mı koruyordu, bu pek bilinmiyordu. O nedenle konunun açıklığa kavuşması gerekiyordu. Kısa sürede güçlenmeyi başardığı için tanıdığı yaşlı binbaşının desteğine gereksinimi kalmamıştı. Çevresi artık

biliyordu, Karl'ın ekonomi bakanlığındaki müsteşarla arası iyiydi, güçlü ilişkileri içişleri bakanlığına da uzanıyordu. Bunları gördükten sonra Karl'ın, "Kriz bana uzak kaldı" demesini anlamak gerekiyordu. Julie –şu onursuz kadın– yavaş yavaş ondan uzaklaşsa da, ev yaşamı sıkıcı olmaya başlasa da Karl inancını değiştirmiyordu. O şimdi özgürdü, kendi kendinin efendisiydi!

Evet, kimi gün kendini pek canlı hissetmiyordu, fakat başındaki defne yapraklarından zafer tacı onu göklere çıkarıyordu. Çok sık görüşmelerse de kardeşi Erich için o güçlü kral Şarlman'dı...

Bir aşk macerası

Büyük oğlu çoktandır annesinin hoşuna gitmiyordu. Evine uğramadığı akşamlar oluyordu. Julie de her akşam evde değildi. Anne sorduğunda kaçamak yanıtlar alıyordu. Kulağına geldiğine göre bürosunda da her zaman oturmuyordu. Bir akşam evine uğradığında Karl'ın görüşme yaptığı dostlarını görünce çok şaşırdı. Anne sadece kapıyı araladı, oğlunu selamladı ve hemen salonda oturan Julie'nin yanına gitti. "Kızım, kim bu dostlar?" diye sordu. Julie soğuk bir sesle tanıdığı birkaçının adını verdi. "Fakat kızım sen bu tipleri eve getirmesine izin veriyor musun? Bence bunlar kavgacı, işe yaramayan adamlar!" Julie sadece omuz silkti ve masayı hazırlamaya başladı. "Julie, ben senin yerinde olsam tümünü de kapının önüne koyardım!"

"Fakat anne o senin oğlun. Niçin bir denemiyorsun?" Genç kadın daha fazla konuşmadı, sert hareketlerle tabak ve fincanları masaya koydu. Şaşıran anne az sonra Karl'ı bir kenara

çekip azarlar gibi: "Sen ne yaptığını bilmiyorsun!" dedi. "İnsan hiç evine eşinin hor göreceği kimseleri getirir mi?"

"Julie mi hor görüyor? Bunu ilk kez duyuyorum. Bir kadın böyle şeylere karışmazsa daha iyi eder!"

"Fakat davetlilerin subaylar ve soylular... Senin ne işin var onlarla? Bize göre insanlar değiller. Onlar seni kandırıp seninle alay edecekler." Karl'ın inatçılığı, karşıtlarına karşı duyduğu nefret annesini çok kızdırdı. "Söyle Tanrı aşkına, ne yaptı onlar sana? Unuttun mu geçmişte yaşadıklarımızı, yanlış dostlar edinip bana neler çektirdiğini?"

"O günlerde beni kurtardığın için sana duacıyım anne..." Yeni tutkularının ona kaça mal olduğunu, cebindeki parasını bazen düşüncesizce harcadığını tabii annesinden sakladı.

O günlerde Erich'le ilgilenmesi gerekti. Kulağına gelen kimi haberler Karl'ı hem üzdü, hem de utandırdı. Söylendiğine göre kardeşi politikaya ilgi duyan bazı tuhaf tiplerle dostluk kurmuştu. Karl, inanırım, diye düşünmeden edemedi. Bir akşam eve giderken, aklına Erich'in eczanesine uğramak ve söylenenlerin doğru olup olmadığını gözleriyle görmek geldi. Az sonra kapıdan içeri girdi, Erich'le konuştu, birlikte arkadaki küçük odaya geçtiler. "Şunlar zehirli maddeler mi?" Erich, "Bir eczanede böyle maddeler tabii olur. Çok mükemmel şeyler. İnsana çok faydası var," dedi. İki kardeş, eczanenin laboratuvarı da olan küçük arka odada yan yana oturuyordu. Erich'in yüzü biraz şişkin, gözlerinin bakışı dostçaydı. Karl'ın yüz hatları gergindi, yaşından büyük gösteriyordu. Sohbet ettiler, fakat politikaya hiç değinmediler. İçkilerini yudumladılar, sigaralarını tellendirdiler. Erich "Julie nerede?" diye sordu.

"Annesine gitti." Baştan savmaydı yanıtı. Şimdi ikisi de birbirlerinden ayrı dans ediyordu. Saatler ilerledikçe değişik tipler geldi. Erich'in dükkânında beş, altı kişi oturuyordu. Kadınlı

erkekli küçük bir grup. Onlar konuştu, Karl dinledi. Hoşlarına gitmeyen misafiri çileden çıkarmak için özel yaşamlarından söz ettiler. Karl o akşam bir gence kıza –sanki onu daha önce bir başka yerde görmüştü– evine kadar eşlik etti. Kıştı, hava soğuktu, kızın evi uzaktaydı. Tek başına da gidebileceğini söyledi. Fakat Erich ağabeyine, onu evine bırakmasını rica etmişti. Karl yola çıktıklarında kıza acaba yanında yürümesi onu rahatsız ediyor muy? Diye sordu Kızın yanıtı, "Evet" oldu.

Karl birkaç gün sonra Erich'e tekrar uğradığında kız yine oradaydı. Bir arada oturan biraz alaycı gençler yine Karl'a sokulmasını başaramadılar. Onların gözünde Erich'in ağabeyi içine kapanık birisiydi. Acaba bir casus mu diye birbirlerine soranlar oldu. Aralarında yaptıkları tartışmaları oldukça ilgisiz dinliyor, onlara katılmıyordu. Çoğu kez aralarında oturduğu yüzlere tek tek bakıyor, Erich'in bitkilerinden yükselen kokuları memnun memnun içine çekiyordu. Genç kız, ince yapılı, saçlarını başına toplamış, onunla sohbet ediyor, havadan sudan sorular soruyordu:

"Kaç yıldır evlisiniz?"

"On, on iki..."

"Tam olarak bilmiyor musunuz?"

"Biliyorum... On iki yıl olacak."

"Peki, burada ne işiniz var? Eşiniz niçin sizinle gelmiyor? Ben sizi birkaç kez gördüm. Siz eşinizin peşindesiniz, Julie'nin!"

"Siz benim eşimi tanıyor musunuz?"

"Evet. Kız kardeşim aracılığıyla... Onlar aynı sınıftalardı. Fakat biz onun gibi kibar aile çocuğu değiliz. On iki yıldır eşinizle bir aradasınız, öyle mi?" Karl gülümsedi: "Evet, on iki yıl. Fakat bana hiç de o kadar uzun gelmiyor." Genç kız elin-

deki hamlacın alevini Karl'a doğru tuttu: "Öyleyse çok yanmış olmalısınız!"

"Olabilir."

"Eşiniz şimdi nerede?"

"Bir yerlerde..."

"Size sadakatsizlik yapacağından korkmuyor musunuz?" Karl dalgın dalgın alevlere baktı. "Biz uzun yıllardır evliyiz." Genç kız gözlerini Karl'ın gözlerine dikti ve "Koyun!" dedi.

Genç kız o akşam erken ayrıldı. Karl evine dönerken yolda onun da yanında olmasını istedi.

Son günlerde kafası hep Julie'yle doluydu. Kimi gün onu gözünün önüne getiriyor, onunla konuşuyordu. Evliliklerinden, aile yaşamından ve başka başka şeylerden de söz ediyorlardı. Ancak bu konuşmalarda Julie karşısında değildi. Bir gün masasına oturdu ve genç kıza bir mektup kaleme aldı. Acaba ilerde Erich'e uğrayacak mıydı? Son günlerde görmediği Julie'yi de gözünün önüne getirdi. Sonra, 'genç kıza yazdıklarım saçma, Erich'e telefon edip sorabilirdim de,' diye düşündü. Fakat mektup bir kez yazılmıştı, zarfa koyup kapattı. 'Hem niçin mektup yazmayacak mışım?' dedi kendi kendine. Hoşuna gitmişti. Julie'yle aramızdaki sorun beni niçin suskunlaştırıyor?

Aynı akşam kapı çalındı, Julie gelmiş olabilirdi. Karl biraz sabırsız, müzesinin kapısını açtı. Açılan kapıdan hızla adımlarla genç kız içeri girdi, kürk şapkalı başını 'merhaba' demek ister gibi hafifçe eğdi ve Karl'a elini uzattı. "Size teşekkür etmek için şöyle bir uğramak istedim..." dedi. Karl onu müzesine götürdü. "Siz burada yaşıyorsunuz demek! Eşiniz nerede?"

"Bir yerlerde. Biraz oturmaz mıydınız?"

"Demek ki kötü şeyleri kafanızdan burada geçiriyorsunuz!"

"Benimle bir arada yaşamak öyle pek kolay değildir."

"Istırap çekiyor musunuz?"

"Siz de mi böyle konuşuyorsunuz?"

"Başka kim böyle konuşuyor?"

"Julie. Bu sabah sormuştu, hasta mısın, diye." Genç kız bir adım geri çekildi, elindeki manşonu ağzına götürdü. "Hasta mısınız?"

"Evet. Niçin soruyorsunuz?"

"Hasta olduğunuzu fark etmemiştim de..." Genç kız bir süre Karl'ın yüzüne baktı, sonra pencereye doğru yürüdü. Karl yanına yaklaştı. Genç kız arkasına döndü. Fısıldar gibi konuştu: "Bir şey mi oldu..? Eşiniz şimdi içeri girse çok utanırım." Arkasına döndü: "Gidin onun yanına!" Gözleri parıldıyordu. "Hay Allah, neyiniz var?"

"Bu sizi ilgilendirmez!" Evin kapısı arkasından kapandı.

Genç kız dışarda bir süre durdu ve başını iki yana salladı. Her şey saçmaydı, bir yanlış anlamaydı. Tanrım, niçin oldu bütün bunlar?

Karl o akşam erkenden yatağa girdi. Fakat hemen uykusu gelmedi, bir sıcaklık yüzünü kapladı, üzerine çöktü. Kendini iyi hissediyordu, vücuduna yumuşakça, sevecen dokunan bir şey vardı. Kollarını uzatıp ona sarılabilirdi. Ben neyin peşindeyim, gizli bir şeyler mi var? Düşünde atları gördü. Onlara binmiş koşturuyordu, bir arabaya saman yüklüyordu.

Ertesi gün kafası sayısız düşünceyle uyandı. Erich'e uğradı, eczanenin arka odasındaki kuru bitkilerden yükselen kokuları içine çekti, orada oturan karşıtlarının sözlerini umursamadı, söyledikleri ona acı vermedi.

Bir sabah çok değerli akağaçtan yapılmış yatağında gözlerini açınca karşısında ince yapılı, gururlu bir yaratığı görür gibi oldu. İnsanlar kalabalığının arasından çıktı, onlardan ayrıldı ve kayar gibi üzerine doğru geldi. Genç adam hoş şeyler düşün-

dü, her yanı uyuşur gibi oldu. 'Niçin çekiniyorum, ne beklentilerim var? Ben buradayım, yaşıyorum.'

Çok hoşuna giden, fakat yanıltıcı düşünceler kafasını doldurdu. Yataktan çıktı, dans eder gibi evin odalarında gezindi. Buradaki her şeyi o yapmıştı, bütün dileklerini müzesinde o gerçekleştirmişti. Çocukların odasına gitti, içerden sesler duydu, kapıyı açtı. Okula gitmeye hazırlanan çocukları kışlıklarını giymişlerdi. Bakıcı kız sırtlarına çantalarını takıp eldivenlerini giydirirken babaları merakla onları seyretti. 'İşte benim çocuklarım, benim kanım. Evet, ben onlarda yaşıyorum.' Saçları tarandı, giysilerinin tozu alındı, okul kahvaltıları çantalarına kondu. Ellerini uzattılar. 'Önce küçük oğlum, karşımda çakı gibi duruyor, benden öğrendi, yaşamımın on yılı, sonra kızım, sevgili küçük Julie, yaşamımın on iki yılı...'

Bakıcı kız iki elinde çocuklarla odadan çıktı. Karl cebinden tarağını aldı, aynanın karşısına geçti. Başını hafifçe öne doğru eğdi. Aynadan ona bakan insan zavallının tekiydi, çökmekte olan biriydi. Evet, sen her şeyini bıraktın. Mobilyalarını, müzeni, çocuklarını, fabrikanı ve de Julie'yi. O anda karar aldı, bugün fabrikaya uğrayacağım ve her şeye bir son vereceğim! Fabrikaya gelir gelmez doğru bürosuna girdi, dolaptan iş önlüğünü alıp sırtına geçirdi ve aşağı indi. Atölyelerde çalışanlara katıldı, yaptıkları hoşuna gitti. Az sonra tekrar bürosuna döndü. Yanına çağırdığı muhasebeciyle şirketin imza yetkilisi son günlerde ödeme zorlukları yaşadıklarına dikkatini çekti, teyze de alacağını bekliyordu. Düşünüp taşındılar, nasıl halledeceklerdi, devlet ihalelerinden kazandıklarının çoğunu yine harcamışlardı. Az sonra sekreterine bazı mektuplar yazdırırken aklına binbaşı geldi. Karl'a parasını vermişti, o da bir kez faiz ödemesi yapmıştı. 'Salak herif,' diye bir düşündü bir an, 'biz ondan daha akıllıyız. Kötü niyetli herif, sessiz ortağım,

beni kullanarak iş çevirmek istiyor. Beni zora düşürdüğü anda, umurumda değil, ona hemen haddini bildireceğim.' Kafasında bu düşünceler sekreter kıza mektuplar dikte etmeyi sürdürdü. Fabrikadan ayrılmadan önce de ustabaşına yeni siparişler peşinden koşmanın doğru olup olmadığını sordu. Ne de olsa o zaman kapalı atölyeleri açması gerekecekti. Ustabaşı pek iyimser değildi.

Karl, ince yapılı genç kıza telefon etti. Kız öğle yemeğine geldi. Buluştukları lokantaya, üzerinde yer yer gri kürk kaplı bir ceketle girdi. Kürkten Kırım şapkasını eline almıştı, diğer elinde de bir dosya tutuyordu. Masasına yaklaşırken Karl'ın kafası karmakarışık düşüncelerle doluydu. 'Gerçek mi bu yaşadıklarım? Ben yaşı ilerlemiş, sevilen ve kendisinden korkulan bir erkeğim. Julie de eşim. Nikâhımıza dayı, teyze ve kentin tanınmış birçok insanı katılmıştı. Ben Julie'yi kollarımın arasında tuttum, evde bekleyen iki çocuğumuz var.' Genç kız geldi, karşısına oturdu. Bu mümkün müydü? Onu burada beklemişti, şimdi içinde sanki gök gürüldüyordu, bu kız ona uzaktı, yabancıydı, belki de düşmanıydı! Ne konuşacaktı şimdi onunla? Fakat otur oturmaz konuşmaya başlayan genç kız oldu, gelişmeler kaçınılmazdı. Julie'yle aralarında olan savaş (niçin savaşıyorlardı?) nedeniyle o evini terk etmişti, uzaklaşıyordu.

Genç kız gri kürk kaplı ceketinin altına eteklik giymişti, akıllı birine benziyordu. Nasıl bir geçmişi olmuştu? O hüzün dolu bir dünyanın insanı mıydı? Bir şeylere yol açmaya gerek var mıydı? Üzerinde kürkten gri ceketi şimdi karşımda oturuyor, elindeki dosyayı da masaya koymuş. Umarım ters bir şey olmaz! Ne der Julie bana o zaman?'

Genç kız havadan sudan konuşuyordu. Karl'ın doğru dürüst dinlediği yoktu. Karşısındaki bir süre sonra sustu,

önünde duran dosyayı çekip eline aldı, uzun uzun Karl'ın yüzüne baktı. Karl gemisini Julie'ye bağlayan iplere sarıldı...

Yakından tanımadığı kadının işi kolaydı. O daha genç-ti ve belki şimdi, 'Ummadığım anda karşıma çıkıyor, üzücü bir ev yaşamı var, nedenini bilmiyorum, gördüğüm kadarıyla kolay bir insan değil, ona bir tuzak kursam fena olmaz...' diye düşünüyordu. Fakat adam kendiliğinden konuşmaya başladı; kız düşünüyordu: 'Ne tuhaf, ünlenmiş bir erkek, fakat davranışlarından utanmıyor. Keyifli bir akşamüstü geçirmek için benimle buluştu, fakat neredeyse Julie'ye özlem dolu bir şarkı söyleyecek.' Genç kız hiç sesini çıkarmadan anlattıklarını dinledi. Utanıp çekinme o anda yok oluvermişti. Acaba sözünü kesse miydi? Sustu ve karşısındaki adamı dinledi. İlk yılları ne güzel geçmişti, yaşamının her anını dolduran eşini kucağında taşımıştı. Fakat sonra bir gün gelmiş her şey değişivermişti. Karşısındaki adam bazı şeyleri tekrarladı, arada sırada başını salladı. (Tuhaf, binbaşı bana parasını emanet etti, ben onu yakında harcayacağım). Genç kız önünde duran dosyaya baktı. Ben başka şeyler konuşmak için gelmiştim... Çekip gideceğim, o oturmasına devam etsin... "Bütün bunları bana niçin anlatıyorsunuz?"

"Özür dilerim." 'Ben onunla konuşmak zorunda mıyım?' Hiç kıpırdamadan bir süre öyle oturdular. Genç kız, 'bu adam beni güçsüzleştiriyor,' diye düşündü. O anda ayağa kalktı. Gidecekti. "Nereye gidiyorsunuz?"

"Yapacak daha çok işim var."

"Lütfen biraz daha oturun."

"Hayır."

"Öyleyse yarın görüşelim."

"Bilmiyorum... Hayır."

"Lütfen biraz daha kalın!" Genç kız yumruklarını masaya dayadı: "Sizin can sıkıcı evlilik öykülerinizi daha dinleyeceğimi mi sanıyorsunuz?"

"Bir an öyle aklıma geliverdiler de..."

Genç kız çekip gittikten sonra Karl şapkasıyla paltosunu kaptı, içtiklerinin parasını masaya bıraktı ve peşinden koştu. Az sonra kıza yetişti. Onu yanında göre genç kız sesini çıkarmadı, sadece öfkeyle başını salladı. Biraz sonra bir vitrinin önünde durdu ve "Beni artık rahatsız etmeyeceğini umarım," dedi, tekrar yoluna devam etti. Karl kalabalığın arasında onu gözden kaçırmamaya çalışarak peşinden yürüdü. Benim yaptığım tuhaf bir av, bugün de tuhaf bir gün. Peki ben Karl mıyım? Niçin böyle davranıyorum? Biraz sonra genç kız bir binanın önünde durdu, büyük kapısını iterek güçle açtı, içeri girdi, peşinden gelen onu takip etti. Binanın büyük ve loş girişinde öyle durdular. Kız fısıldar gibi konuştu: "Ben burada oturuyorum! Çabuk çekip gidin!"

"Benimle böyle konuşmayın..."

"Ne istiyorsunuz?"

"Benden kaçmamanızı..."

"Şapkanızı giyin. Siz çıldırmışsınız." Karl şapkasını giydi. "Böyle daha iyi mi?"

"Evet. Şimdi evime gidebilir miyim?"

"Evet. Gitmeden önce bana elinizi verebilir misiniz?" Etli, dolgun bir el ona uzandı. Genç kızın elini elleri arasına aldı. Ondan yayılan mutluluk ve huzuru içine çekti. Bir an için şaşıran genç kız ürperdi. Aynı şaşkınlığı, Karl ona sarılırken de yaşadı. Karşı çıkamadı. Elindeki dosya yere düştü. Karşısındaki adamın kolları arasında kıpırdanmadan öyle durdu. Neydi ona böylesine sokulan? Kimdi onu kolları arasına alan? Niçin karşı koyamıyordu? 'Şu anda beni küçük bir kaz yavrusu gibi

okşayıp öpücüklere boğabilir, bir sokak kadını gibi zorla ırzıma geçebilir.' Fakat adam sadece ceketinin kürk yakasını okşadı. Aynı anda genç kadın kollarını kaldırdı ve sarılmasından kurtuldu. Eğilip yerde duran dosyayı aldı. Karl gözlerini kıstı, gülümsedi. Düşündü, beni bu duruma düşüren Julie, şu anda onu boğazlayabilirim. "Şimdi beni tokatlayacaksınız..." Genç kız bu arada hızla merdivenlere gitmişti. Karl giriş holünün loşluğunda onu zor seçiyordu. Sadece sesini duydu: "Hayır, siz acınacak bir insansınız, bunu siz yapın, kendinizi tokatlayın..."

Ve koşarak merdivenleri çıktı. Elini şöyle bir şapkasına götürdü, kapıyı açtı, dudaklarında donuk bir gülümseme vardı. 'Daha fazla budalalık yapmamaya dikkat etmeliyim, yoksa acınacak durumlara düşerim.'

Ayrılma

Aynı günlerde Julie dostu José'nin apartman katında oturuyor ve yaşamının en kötü anlarını geçiriyordu. Kendisine gösterdiği 'yakınlığın' karşılığını bir gün talep edeceğini daha baştan biliyordu, yine de ondan uzaklaşamıyordu. Kendini rahatlatmak, onu Julie olarak kabul edecek bir başkasıyla bir arada olabilmek için José'den uzaklaşabilirdi. Ancak o başkasının daha değişik ve olumlu yanları olacağına da emin değildi. Hem yine aynı konulara dönerek her şeye yeniden başlamaya, üzücü olabilecek kimi üzücü anları yaşamaya da çekinmiyor değildi. İşte bütün bu nedenler onu yaşamını José'yle sürdürmeye zorladı.

O akşamüstü adamın coşku dolu, sarhoş edici okşamalarını, öpmelerini, duygu dolu okşamalarını içine çekti. Daha önceki günlerde başka aşkları da olup olmadığını bilmek için ona sık sık sorular sormuştu. José'nin sayısız kadınla da ilişkisi olduğuna emindi. Fakat sonunda bunu umursamadı. Daha

önceki günlerde onu her ziyaretine gelişinde kapı açılır açılmaz: "Buyrun geldim, emrinizdeyim!" diyerek selamlamıştı. Şu andan sonra hiçbir şey umurunda değildi. José'nin belki de bir Kazanova olması hiç de fena değildi, bu Julie'nin işine geliyordu, çünkü ondan pek fazla beklentisi yoktu. Kolları arasına alıp onu yatak odasına taşımasından, titreyerek, okşayarak üzerindekileri tek tek çıkarmasından haz alıyordu. O, genç adamın açık kafesine uçmuş bir kuştu. Okşayıp sevmelerine katlanıyordu; José'nin kuşuna özen göstermesi gerekiyordu. İlk ziyaretinde akşamın geç saatinde yatak odasından salona geçtiklerinde her yerin kadınların hoşuna gidecek mobilyalarla döşeli olduğu Julie'nin dikkatini çekmiş, fakat susmuştu, bir şey söylemesine gerek yoktu. Ona sadece uzun uzun öpücükler kondurmuştu. Adam genç kadının bu duygusallığına şaşırmış, kendine 'benim duygularım nerede' diye sormadan edememişti. Kadına olan tutkusunu kanıtlamak için çaba göstermiş, fakat Julie, "Sen beni sevmiyorsun, José," diye sözünü kesmişti. "Fakat ben seni seviyorum!"

Karl asansöre binmedi, duvardaki düğmeye basıp akşamları merdivenleri aydınlatan loş ışığı yaktı ve yavaş yavaş yukarı çıktı. İkide bir durdu, yukardan gelen soğuk havayı içine çekti. Akşam üstü politik bir görüşme yapmıştı! O genç kızla konuşmuştu. Şimdi yukarda, çocukların odasının karşısındaki odada bir kadın yatıyordu, eşi Julie. Bir yanda çocukları, diğer yanda eşi Julie. Evin yaşamını çökertmiş olan kadın. Karl bu çökmeye engel olamamıştı, bunu başaramamıştı. Oturdukları kata vardı. Köle başını önüne eğdi, boyunduruğa sokulmaya hazırdı. Cebinden anahtarları çıkardı, onlara tek tek baktı. Aynı anda loş ışık söndü. 'Delikanlılığımda da elimde anahtar böyle durmuştum. Geç geldiğim kimi akşamlar annem beni

tokatlamıştı. Bunu yaptığı için onu bir gün olsun affetmeyeceğim. Şimdi yine elimde anahtarlar öyle duruyorum. Yüz yıl da yaşasam unutmayacağım.' Aynı anda aşağıda birisi apartman kapısını açtı. O hemen elindeki anahtarı kilide soktu, kapıyı açıp ayaklarının ucuna basa basa içeri girdi ve kapıyı arkasından usulca kapattı. Evet, şimdi evindeydi. Tıs yoktu. Herkes uyuyordu. Evin efendisi, bu eseri yaratan kişi, şimdi gelmişti. Usulca oturma odasının kapısını araladı. Paltosuyla şapkasını çıkarmamıştı. Burada her şey ne kadar da içten ve sıcaktı. Kapının yanındaki büyük deri koltuğa kendini bıraktı. 'Kim beni bu evden kaçırmak istiyor?'

Birisi merdivenleri çıkıyordu. Ağır ağır, düşünceli düşünceli atıyordu adımlarını. Gelen Julie'ydi. Aşağıdan veya yukardan birinin gelmeyeceğini bilsem hemen şu basamaklara otururdum. Böyle düşünmesine karşın basamaklardan birine oturdu. 'Hemen yukarı çıkmayacağım, hayır.' Derin bir nefes aldı. 'O eve gelmiş olabilir. Keşke şu anda evde olmasaydı. Çocuklarım, benim ondan olan çocuklarım. Sürekli onları kumanda edip duruyor. Beni bitirdi. Ben nasıl bir insan oldum, kötü, evet kötü bir kadın oldum.' Bir an için José'yi düşündü, gözleri yaşardı. 'Böyle şeyler yapmama o neden oldu. O bir cellat, evet tam bir cellat. Annesi de onu beğenmiyor.'

Eşi yukarda büyük deri koltuğunda oturmuş, düşüncelere dalmıştı. Aynı anda koridorun kapısı açıldı. Koltukta oturan adam irkildi. Bir hırsız mıydı içeri giren? Yakındaki tabancasına uzandı. Odanın koridora açılan kapısı kapalı değildi. Dışardaki büyük duvar aynasına baktı. Gelen eşiydi. Yürümekten çok ayaklarını sürüyordu. Şapkasının altındaki yüzü kararmıştı. Koridordan çıkarken ışığı söndürdü. Oturma odasına girdi. Karl hiç kıpırdamadı, tabanca elinde öyle oturmaya

devam etti. Eşi odanın öteki köşesindeki masanın iskemlesine ilişti.

Karl eşiyle aynı odada oturuyordu. Genç kadın birkaç kez hıçkırdı. 'Nasıl birisi yaptı beni, o cellat adam...'

Adam biraz sonra eşinin oturduğu yerden ayağa kalktığını sezdi, kadın ayaklarını sürüyerek yürüdü, dairenin arka bölümüne açılan kapıdan dışarı çıktı.

Ertesi gün öğleye doğru fabrikada bürosunda otururken telefon çaldı. Sekreter kız Hanımefendi'nin eşini öğle yemeğine beklediğini söyledi. Karl acele eve geldi, fakat onu eşi yemek odasında beklemiyordu. Az sonra hızla içeri girdi, birlikte yan odaya geçtiler. Genç kadının yüzü dünkü gibi hüzün doluydu, kararlı bakışları da buz gibiydi. Julie o sabah doktoruna gitmişti, kendini iyi hissetmiyordu. Doktoru ona güney ikliminde bir kaplıcaya dinlenceye gitmesini yapmasını önermişti. Bu nedenle hemen bugün öğleden sonra yola çıkacaktı. Tren biletini gösterdi. Karl sağlığının o kadar kötü olup olmadığını bilmek istedi. Başka ne söyleyebilirdi? Sonra doktoruna telefon etti, adam eşinin söylediklerini onayladı. Her ikisinin de kendi adlarına ayrı ayrı banka hesapları vardı. Para sıkıntıları yoktu. Genç kadın çocuklarıyla vedalaşırken onlara evden ne kadar uzak kalacağını söylemedi. Sonra Karl eşini tren istasyonuna götürdü. Yol boyunca birbirleriyle doğru dürüst konuşmadılar. İstasyona vardılar, ancak trenin kalkmasına daha çok zaman vardı. Genç kadın yer ayırttığı kopartmana girdi, eşyalarını yerleştirdi ve tekrar aşağı indi.

Bu sefer havadan sudan konuşmadılar, birbirlerine boş sözler etmediler. Bir süre perondaki insanların arasında suskun, birbirlerinin yüzüne bakmadan öyle yürüdüler. İstasyonun saati hızla ilerliyordu. Yolculuk öncesi en zor anlardı. Genç

kadının az sonra bineceği vagonun önünde durdular. İri yarı, uzun boylu adamın üzerinde siyah bir kışlık palto, başında geniş bir şapka vardı, yüzü kireç gibi beyaz kadın gri bir kostüm giymiş, kızıla boyalı saçlarını topuz yapmıştı. Dimdik öyle duruyordu. "Güle güle, Julie," dedi eşi. "Senden haber alacak mıyım?" 'Bu kadın, eşim, yola çıkıyor, biz artık uçuruma yuvarlanıyoruz.' "Evet." Kocasının ona uzanan elini tuttu, iyice sıktı ve "Sen bir katil değil misin, Karl?" diye fısıldadı. Istırap çektiği belli olan yüzünü ona çok yaklaştırmıştı. "Burada kalmak istemiyor musun, Julie? Birkaç gün sonra birlikte gideriz." Genç kadın eşinin göğsüne hafifçe bir yumruk attı ve "Hayır, katil adam," dedi. Sonra birbirlerine baktılar. Bu erkekle bu kadın on iki yıl bir arada olmuştu, iki çocuk dünyaya getirmişlerdi, sıcak, güzel büyük bir dairede yaşamışlardı, sayısız kez birbirlerine sarılıp yatmışlardı. "Niçin hayır, Julie?" 'Önümde duran adam yüreksizin teki. Şimdi ona bir tokat atmalıyım, delikanlılığında annesinin attığı gibi!' "Sen bu soruyu kendine sor, Karl. Keşke seni hiç tanımamış olsaydım." Sonra arkasını döndü, trene bindi. Adam peronda uyuşmuş halde öyle kalıverdi. Öfkeliydi, ruhu özlem ve korku doluydu. Tren hareket etti, yavaş yavaş uzaklaştı.

En ön vagonda José oturuyordu. Birbirlerine söz vermişlerdi, tren kalktıktan sonraki ilk istasyonda Julie'nin yanına gelecekti. José genç kadının oturduğu kompartımana geldiğine onu bulamadı. Julie trende de yoktu. Sorup soruşturdu, genç bayan ilk istasyonda trenden inmişti. Aradan iki gün geçtikten sonra Julie'den o küçük kentten atılmış, elle yazılmış bir özel ulak mektup geldi: "Ben yaşayamayacağım, José." Adam hemen bir telgraf gönderdi ve ardından yola koyuldu. Öğle üzeri o küçük kente vardı. Julie istasyonda yoktu. Korku içinde koşa koşa otele gitti. Resepsiyonda duran adam şaş-

kın ve ürkek içeri giren müşteriye bayanın odasında olduğunu söyledi. Kaç numarada kalıyordu? Adam odanın numarasını söyledi ve yukarıya haber vermek için telefona uzandı, fakat gelen çoktan merdivenlerdeydi. Az sonra koridorda yürürken bir kapı açıldı. José hızla içeri girdi, Julie kapıyı arkasından kapattı.

Son aylarda onunla çok şey yaşamıştı. Genç kadın onun nasıl birisi olduğunu anlamış, başlangıçtaki küçük macera gelişip büyümüş, José'yi köklerinden sarsmıştı. Julie kendini yere attı, yumruklarıyla ayakkabılarını dövdü ve tıslar gibi, "Beni sen bu durumlara düşürdün!" dedi. "Niçin yaptın bunu?" Adam ayaklarının dibine çökmüş genç kadını, direnmesine karşın kollarından tutup ayağa kaldırdı. Üzerinde geceliği vardı, taranmamış saçları güzel yüzüne dökülmüştü. Oda karmakarışıktı. "Ne oldu Julie?"

"Sen beni mahvettin, beni aşağılık birisi yaptın. Lanet olsun! Niçin, niçin yaptın bunu?" Adamın kolları arasından kurtulup kendini yine yere bıraktı ve sızlanmasını sürdürdü: "José, ben canıma kıyacağım! Bu yaşama daha çok dayanamayacağım, yapamıyorum... Elimde değil..." Adam onu tekrar kollarından yakaladı, zor da olsa çekerek kanepeye götürdü ve üzerine yatırdı. Genç kadın bu kez karşı koyamadı. Sağlığı iyi değildi, José bunun farkındaydı. 'Suç ben de mi?' Onu seviyordu, güzel, narin yüzünü, zarif ellerini... Bu kadının şimdi ondan daha çok ilgi beklediğini, onun sonsuz yakınlığını istediğini, sadece kendisi için olduğunu kanıtlamasını talep ettiğini hissediyordu.

Uzun uzun düşündü. Karl'a dönmek istiyordu. Çocuklarına, evine, anne babasına. Fakat bu olup bitenlerin ardından o dönüş yolunu nasıl bulacaktı? Yanındaki adamın yüzüne bakabilmesi için biraz kendine gelmesi gerekti. Bu genç kadın,

kürsüsünde oturan bir yargıçtan daha beterdi. Ona hep 'sen beni günaha soktun' demişti. Fakat o gülüp geçmişti, neydi günah denen şey? Şimdiyse günahın var olduğunu hissediyordu. Bugüne dek ümitsizliğe düşmüş çok kadın görmüştü. Fakat yaşamda çoğu şey görüldüğü gibi değildi. Gafil avlanan kişi budaladır, karşısına ilk çıkanla dünya evine girer! O Julie'nin tuzağına düşmüştü. Genç kadın ilk günlerde çaresiz, korumasız biri gibi ona sokulmuştu. O da bu sokulmaya serüven arayan bir kadının oyunu gözüyle bakmış, pek ciddiye almamıştı. Ancak zamanla her şey bambaşka gelişmişti. O genç kadın şimdi otel odasındaki kanepeye uzanmış yatıyordu. Dışarda hava aydınlık olmasına karşın odanın ışığı yanıyordu. 'O benimle konuşuyor, karşımda gözyaşları döküyor, onu sakinleştirmeliyim. Benim de genç yıllarımda kendimi böyle bitkin hissettiğim anlar olmuştu...'

"José, bana bütün bunları yapmasaydın..." 'Ben bu kadına daha öncekilere yaptığım gibi davrandım, ona zevk verdim, kendim de zevk aldım. Şimdiyse kaba ve kırıcı biri olmakla suçlanıyorum. Benim davranışlarım hep böyleydi, daha başka biri olmayı nereden öğrenecektim?'

Kendine bir oda tutmak için resepsiyona inmesi gerekti. Az sonra tekrar Julie'nin yanına döndüğünde mutluydu. Odanın ışığı hâlâ yanıyordu. Genç kadın kanepeye uzanmış, hafif yan dönmüş, bacaklarını toplamış, elleriyle yüzünü kapatmıştı. Onun olan, onun olmak isteyen kadın... Bu ince, narin vücuda, kızıl saçlara, güzel sese, yanında, kol kola yürürlerken ona bakan gözlere sahip olmak için savaşacaktı. Onun... kadını. Yanına ilişti. "Julie, beni affedebilir misin? Yoksa olup biteni unutmak istemiyor musun?" Kelimelerin üzerine basa basa, kararlı konuştu. "Unut!" Uzanıp buz gibi elini tuttu. "Unut! Unutmanı istiyorum." Emreder gibi konuşuyordu. Sanki söy-

lediklerinin mutlaka yerine gelmesini istiyordu. Genç kadın yanındaki adamın çok istekli olduğunu sezdi. Eliyle yüzüne düşmüş ıslak saçlarını kaldırdı. Başını çevirip yanındaki adama baktı. O ise gözlerini yere dikmişti. Bir şey mi söyleyecekti? Ne söylemek istiyordu? "Unut! Unutmanı istiyorum!" Genç kadın döndü, bacaklarını aşağı sallandırdı, başını hafifçe yanındaki adama doğru eğdi. "Bana bak lütfen, José!"

"Unutmalısın!" Utanıyor gibiydi. "Seni affetmemi mi istiyorsun? Gerçekten mi? Niçin? Ben senin küçük oyuncağınım..."

"Hayır." Adam kendini yere bıraktı, ayaklarının dibini öptü, "Hayır, böyle konuşma! Vur bana! Cezalandır beni! Fakat benimle böyle konuşma!" Genç kadın onu omuzlarından tuttu. Adam doğruldu ve kolları sarkık karşısında öyle durdu. Kendimi bırakıyorum, ben salağın tekiyim. Genç kadın adamın boynuna sarıldı. Beni seviyorsa, ben de onu seviyorum. Öpüşmediler. Göz göze geldiler. O anda ikisi de mutluydu.

Akşam çıktılar, sadece bir rastlantı sonucu konakladıkları küçük kentin alan ve caddelerinde gezindiler. Nasıl da heyecanlı geçmişti o gün! Genç kadının oda kapısında vedalaştılar. Uykuya dalmadan önce otel görevlisi genç, bir sepet dolusu çiçek getirdi. 'O iyi bir insan,' diye düşündü Julie.

Terk edilen adam

Karl güzel, büyük dairesinde dolaşırken öfkeliydi. Zevkle döşenmiş odalar aslında huzur doluydu. Öfkesi bir an iyice tepesine çıktı. Julie bu evin yüzkarasıydı! 'Kendini Hanımefendi sayıyor, fakat korkağın teki, ülkeden para kaçıran o zavallı binbaşı dayısından hiç farkı yok.' Karl müzesinde kızgındı. Evindeki canavarın eline düşmüştü! Çekip gitmiş ve onu tek başına bırakmış olmasını engelleyememişti. Fakat bir evlilikte kadının nereye gideceğine kocası karar vermez miydi? Gerekirse onu mahkeme aracılığıyla evine geri getirtebilirdi. Karl kafasından böyle şeyler geçirirken aniden telefon çaldı. Kimdi arayan? Önce açmak istemedi, fakat sonra sendeleyerek koridora koştu. Annesiydi telefon eden. Julie'yi sordu, çocuklar nasıldı? Karl uyuklar gibi yanıtlardı. Sonunda evde bir iş görüşmesi olduğunu söyledi ve yarın arayacağına söz verdi. Daha telefonu kapatırken annesine neler söylediğini çoktan unutmuştu.

Güzel, büyük dairesinin odalarındaki gezintisini sürdürdü. Halıların, kilimlerin üzerinde yürüdü, bir odadan bir odaya

geçti. Sonra evden çıktı, fabrikaya gitti. İnsan çevresinde başka yerler de görmeliydi. Akşama kadar bürosunda kaldı, sonra tekrar evine döndü. Burası onu kendine çekiyordu. Evinin odaları ona bir insan kadar yakındı. Çocukları odalarından çıktılar, babalarının yanına geldiler, hep birlikte masaya oturdular. 'Biz terk edilmişleriz, fakat siz bunu bilmiyorsunuz, siz öyle yaşıyorsunuz, siz şu masada oturmuş önünüze konan yemeğinizi yiyor, suyunuzu içiyorsunuz. Bu ülkede bir savaş var, bizlere saldırdılar.' Çocuklar babalarına biraz ürkek, biraz duygulu bakıyordu. Onlar güçsüz ve bağımlı yaratıklardı. Babalarını hiç o akşamki kadar dalgın görmemişlerdi. Arada bir bakışlarını onlara çevirdiğinde çocuklarının ürktüğünü hissediyordu. Yüzü solgun, yanakları çöküktü. Evin beyi çocuklara bakan kızın da hoşuna gitmiyordu. Yemekten sonra kısaca evin hanımdan söz etti. Bazı sözleri ona karşıydı. Hasta olduğuna, ani şekilde dinlenmeye gitmesi gerektiğine o da inanmıyordu.

Karl çıkıp dolaşmak istedi, fakat başaramadı. Az sonra çocukları uykuya çekildiler. Evin içi tam bir sessizliğe büründü. Bütün odalarda ışıkları yaktı. Öyle dolaşıp dururken zamanın nasıl geçtiğini anlamadı, geç oldu, diye düşünüp saatine baktığında akşamın henüz başladığını fark etti. Zaman sanki hiç geçmiyordu, hareketsizdi. Bir an teneke şövalyesinin karşısında durdu, bakışlarını yüzüne dikti. İşte o anda bir şeyi kavradı. İntiharın kapısında duruyordu. Başını çevirip arkasına baktı. Bir canlı, bir insan halının üzerinde usulca yürüyüp buraya gelmişti. Şimdi öyle duran canlı oydu. Ellerini kavuşturdu. Yazgısına boyun eğmiş birisiydi. Düşündü: Yardım edecek bir insan karşıma çıkmazsa yakında öleceğim. Julie nedeniyle yakınmaları duygulara dönüştü: 'Ölmeliyim... Ben daha fazla yaşayamam.'

Evin içi yavaş yavaş değişmeye başladı. Odaları bir sis kapladı, eşyaların üzerine çöktü, çevresindeki her şey yumuşadı.

Karışık duygularla dolu gezindi, oturdu, kalktı, başka bir yere oturdu. Bu odalar onundu, onları değişlik insanlar doldurmuştu, onlar buralarda nefes alıp vermişti. Sonra uzaklaşıp gitmişlerdi. Şimdi bir buğu evin içini dolduruyordu. İçinde durduğu odanın duvarları, dolapları artık boşalmıştı, onların görev sona ermişti. Kalay kaplı büyük tabaklar, raflardaki çeşitli kupaların da artık yapacak görevleri yoktu. Üzeri işlemelerle dolu o çok sevgili, çok güzel eski dolap da şimdi gözünden düşmüştü. Her şey yavaş yavaş uçuruma yuvarlanıyor, ondan uzaklaşıyordu. Onlar artık düşlerde kalan, anlamını yitirmiş şeylerdi. Tekerlekler üzerinde hareket ediyorlar, uzaklaşıyorlardı...

'Ben neyi ihmal ettim? Ne için?'

Başı önüne düştü. 'Bilemiyorum. Birileri beni yok ediyor. Buna engel olamıyorum.'

Oturma köşesinde durup sağına soluna bakınırken ışıl ışıl odada her şey yine değişmeye başladı. Değerli şeylerle süsleyip ettiği Julie buradan kopmuş, kendini dışarı atmıştı. Evin odaları onu güzel ve çekici yapmıştı. Bütün vücudunun titrediğini hissetti. Evliliği parçalanmıştı. Ne kalmıştı geriye? Fabrikayı ve ekonomik krizi düşündü. Politikadan nefret etti. 'Ben öleceğim.'

Akşamın geç saatinde üzerinden henüz çıkarmadığı giysileri, kafası karmakarışık yatak odasında oturmuş yakın geçmişteki yaşamını düşünürken veya düşünmeye çalışırken, iki saatlik tren yolculuğu ötedeki bir küçük kent otel odasında Julie acı dolu saatler yaşıyordu. (Fakat o ertesi gün bir sepet dolusu çiçek geldiğinde: "İyi bir insan" diyecekti.)

Yazgı, bir çömlekçi gibi insanın çevresinde sürekli dolanıp ona yavaş yavaş vuruyor. Bir çatlağa rastladığında, "Acımak yok," deyip daha hızlı vuruyor.

Geri çekilme

O günlerde, hiç kimsenin beklemediği bir anda devlet, bütün gücüyle tahta oturdu ve zorlandığı bir savaşa girişti. Kriz başladığında çoğunlukla alt tabaka insanlarının bundan etkileneceği, onlara destek veren partilerin de radikalleşeceği tahmin edilmişti. Her iki tahmin de gerçekleşti. İnsanları cehenneme sürükleyen fakirlik, işsizlik ve öfke girdabına orta sınıfın, hatta varlıklıların da kapılacağı, toplumun intikam almak amacıyla hep birlikte eski devlet yönetimine saldıracağı da beklenmişti. Ancak devlet sanıldığı kadar sessiz kalmadı. Toplumdan gelen haykırışları duydu ve bütün gücüyle onlara yanıt vererek çoğu insanı şaşırttı. O güne kadar dokunmadığı alanlara da el attı, özel sektöre siparişler verdi, fiyatları denetlemeye başladı, fiyatları belirledi, bankaları ve endüstriyi denetimine aldı, yönetmeliklerle kimi düzenlemelere girişti. Gün geldi, devlet baba acımasız bir kral oldu!

Yaptığı çoğu şey insanların hoşuna gitmemeye başladı. İnsanlar "Devlet kim, bu devlet kimin devleti?" diye sordular. Kısa sürede tehlikeli, heyecan verici gelişmeler yaşandı, huzursuzluk devletin üst kademlerine ulaştı. İnsanlar büyük kentlerde ve taşrada aralarında oluşturdukları gruplarda sayısız konuda tartışmaya başladı. İçinde Karl'ın da olduğu grupta büyük çiftlik sahibi yaşlı bir adam (üzerinde ömür boyu yaşadığı topraklar artık onun değildi, bankası adamı kapının önüne koymuştu, fakat alacak kimse bulunamıyordu) konuşurken neredeyse gözlerinden yaşlar akacaktı: "Beyefendiler, ne oldu ülkemize! Üzerinde yaşadığımız topraklarımız, sevgili anavatanımız... Biz kimlerin elinde düştük şimdi? Niçin bütün bunlar aniden başımıza geldi? Biz artık, atalarımızın yüzlerce yıl koruduğu kendi topraklarımızda yaşamıyoruz ki! Elimize dilenci değneğini verecekleri o gün kim bilir ne zaman gelecek? Bütün bunları niçin yaşıyoruz Beyefendiler, söyleyin bana! Biz günahkâr kentler Sodom ve Gomora'nın insanları mıyız? Birkaçımız dışında hiçbirimizin aşırı yaşamı olmamıştı ki! Şimdi elimiz kolumuz bağlı öyle duruyoruz, bizimle birlikte atalarımızın kurduğu ülke de. Bize alçakça bir oyun ettiler. Kriz var, diyorlar. Ancak içinde çocuklarımızla bir arada yaşadığımız şu binayı yıkmaya kalkışmalarına ne gerek var! Devlet çok şeye el koyuyor, fakat felaket başını almış sürüp gidiyor. Böyle günler yaşayacağımızı bundan on yıl önce hiçbirimiz aklımızın köşesinden bile geçiremezdik. Beyler sizden rica ediyorum, yalvarıyorum hepinize, kullanın bütün gücünüzü, engel olun bir felaket yaşamamıza! Atalarımızın bize kalıtı bu sevgili vatanı çocuklarımıza bırakabilmek için savaşmalıyız! Yavaş yavaş üzerimize gelen kargaşaya engel olalım. Yüzlerce yıldır kendilerini vatanları uğruna kurban etmişlere saygımızdan verelim bu savaşı!"

Bir araya gelmiş insanlar heyecanlı ve atılgandı. Gençlik yıllarını çoktan geride bırakmış bir subay da onlardan biriydi. Ülkeyi saran kriz, eşinin bir zamanlar evliliğe beraberinde getirdiği değerleri de ellerinden almıştı. Şu sıralar zar zor geçiniyorlardı. "Şimdi yakınıp durmanın hiçbirimize yararı yok! Devlet artık kâğıt üzerinde yaşıyor. Şu sıralar insanının çıkarına ne yapıyor bilmiyorum. Bana kalırsa orduyu ayakta tutmanın yanı sıra yarım yamalak bazı girişimlerden başka bir şey yaptığı yok. Ancak bu arada ülkede her şey tepeden tırnağa eriyip gidiyor. Kendi kendimizi kandırmayalım, durum apaçık. İçimizden bazıları mallarını mülklerini belki yitirmedi, ancak onlar da çok yakında kapıcı odalarına taşınacaklar, çünkü kullandıkları elektriğin faturasını artık ödeyemeyecekleri gibi hizmetçi de çalıştıramayacaklar. İşte toplumdaki bu değişim en üst tabakadan en alt tabakaya bütün insanları etkileyecek. Dükkânlar boş, çünkü herkes alım gücünü yitirdi, işçiler sokaklarda yatıyor. Alay düşman pususuna düştüğünde –tabii kaçıp gitmemişse– komutanı ipe çekerler. Bir ülkenin bütün insanları –şimdi bizlere yaptıkları gibi– önce uyku ilacı verilip uyutulurken, ardından da soyup soğana çevrilirken hiçbir şey olmuyor. Başımızdaki acınacak politikacılar sürüsü ülkeyi yönetmeye devam ediyor. Bütün memurların canı cehenneme! Ne işe yaradıklarını kimse bilmiyor. Biz zengin ve çalışkan bir ülkeyiz. Milyonlarca güçlü el, akıllı işçi ve gereğinden çok makina var. Kapatalım kapılarımızı, dizelim nöbetçileri sınırlarımıza, çıkmak isteyeni de, girmek isteyeni de kurşunlasınlar. Biz bir kaleyiz. Çevremizde siperler ve dikenli teller var. Şimdi yapmamız gereken tek şey: Bütün gücümüzle çalışmak. Çağırın bütün işsizleri! İnsan çalışarak karnını doyurur. Tarlalardan ürün çalışarak elde edilir, parayla değil. Lanet olsun, bütün bunları niçin tekrarlamamız gerekiyor! Haydutlar çetesi

üzerimize saldırdı. Borsaları, bankaları kapatacaksın, vurguncuları ipe çekeceksin! Bütün para devletin elinde. Biz ayakta kalamazsak çok tuhaf olur."

Bir başkası duygusuzca şöyle konuştu: "Dayanalım, deneylere girişmeyelim. Üzerimize çöreklenmiş olan kriz bizimle istediğini yapıyor. Devlet hem kararlı, hem de vicdansız olmak zorunda. İşçiler güçlü, fakat radikal. İşte bu da onların güçsüz yanı. Polisimize karşı koyuyorlar. Bu iyi. Bırakın bu çıban büyüsün. Yaptıkları grevlerle devleti önce çökerteceklerini, sonra da ona saldırıp bizim oturduğumuz iskemlelere oturacaklarını sanıyorlar. Kendi halindeki işçiler ise bu girişimlere katılmayacak. Üzerimize saldıranlara karşı koyup onları devirdik mi sonsuza dek kafamız dinç kalır!"

Destek verecek kim varsa yanlarına çektiler, kamuoyunu bilgilendirdiler, geçmişin olumlu yanlarından söz ettiler, tehlike yaklaşırken herkesi birlik olmaya davet ettiler. Sayısız genç vatansever ortaya çıktı, gizlice birleşti. Ancak ne istedikleri kesin olarak bilinmiyordu. Tek bilenen, amaçlarının günü geldiğinde anavatanı kurtarmak için hazır olmaları gerektiğiydi. Kendilerine "koruyucu güç" dediler, partilerle sendikalardan uzak kurulmuş ve bazılarının "huzuru bozucu" gözüyle baktığı özgürlük hareketlerine karşı koydular.

İşte o günlerde Karl hiç beklemediği, ancak yine de pek şaşırmadığı bir gelişmeyle karşılaştı. Üyesi olduğu birlik, saymanlık görevinden çekilmesini istedi. Amaçlarının, Karl'ın birliğin içinde küçük düşmesini engellemek olduğunu açıkladılar. Son günlerde birçok üyeden gelmeye başlayan baskıya boyun eğmek zorunda kalmışlardı. Yönetimden gelen yazıyı eline alan Karl şöyle düşündü: 'Dar kafalılar başkalarının ektiği tohumlardan ürün almak istiyor. Bu gibiler her zaman suya

sabuna dokunmayan korkaklardır. Onlar gibiler günü geldiğinde kesinlikle yok olup gidecek.'

O gün Karl ilk kez çevresinden uzaklaştığını fark etti. Pencereden fazla sarkmıştı! Karl'ın önce birliğe ait parayı geri vermesi gerekti. Biraz zorlanmasına karşın bunu başardı. Arkasındaki onu destekleyen gücün de zamanla azaldığını fark etti. "Dava"sına büyük paralar ayırdığını da şirketin imza yetkilisi baş katibinden başkası bilmiyordu. O sadece bir "oyun" oynamamıştı, onunki tutkudan öteye bir şeydi. Karl evliliğindeki iflasın ardından kendine yeni bir kale inşa etmişti!

Birlikteki görevinden istifa ettiği haberi gazetelerde yayınlandı. Haber ılımlı yazılmıştı. Kardeşi Erich sabah erkenden telefon etti. Karl da aynı gün, 'doktorum' dediği Erich'e uğramayı zaten kafasından geçiriyordu. Islak ve bulanık bir şubat günüydü. Erich titreyerek, derin derin nefes alarak laboratuvarına girdiğinde, başında şapkası, sırtında paltosu ağabeyi Karl bir tabureye ilişmiş öyle oturuyor, önündeki küçük elektrikli sobada ellerini ısıtmaya çalışıyordu. Erich üzgündü, gazetede yazanların Karl için bir darbe olması gerektiğini söyledi. Fakat ağabeyi sakindi. Bu adımı atmasının gerekli olduğunu söyledi. "Durum biraz karışıktı," dedi. "Ancak ben ne yaptığımı biliyorum, kimseyi olup bitene ortak etmeyeceğim, yaptıklarımın tüm sorumluluğunu üstlendiğim gibi her an hesap vermeye de hazırım." Daha kapsamlı konuşmadı. "Şimdi oturup sakin sakin seninle konuşabildiğim için mutluyum. Ne yazık ki burası biraz soğuk!" Ağabeyinin bu sözleri üzerine Erich onunla oturma odasına geçti. Eczacı kardeş çabucak sıcak bir punç hazırladı.

Karl şapkasını ve paltosunu çıkardı, oturdu, yorgun yüzünde tuhaf bir gülümseme konuşmaya başladı. Kardeşine Julie'den söz etti. Eşinin bir kaplıcaya dinlenceye gitti-

ğini mutlaka annesinden duymuştu. Sezdiği kadarıyla Julie eşi olarak evine dönmeyecekti, bunu kardeşinden saklamak istemiyordu. Bu Erich'i ilgilendiren bir konuydu. Son politik gelişmelerin ardından Erich çok şeyden korkan birisi olmuştu. Her konuya açık Karl'a bazı sorular sordu, aldığı yanıtlar onu korkuttu. Duyduğuna göre evliliği hiçbir neden olmadan sona ermişti. Ne Karl ne de Julie bir hata yapmıştı. Kavgasız geçirdikleri evlilik yılları bir mum gibi sönüvermişti. Erich, kendini sakinleştirmek için konuştu durdu, anlamsız bir sürü şey söyledi. Ağabeyi, onu destekleyen ve yönlendiren, ona neredeyse bir baba kadar yakın sevgili ağabeyi acı çekiyordu. Yüzüne bakmak bile Erich'i hüzünlendiriyordu. Kaktı, dışarı çıktı, eczaneye geçti, raftan bir sakinleştirici alıp ağzına attı, kapıyı açtı, caddenin serin havasında bir süre durdu. Sonra aka odaya döndü ve sakin sakin punçunu yudumlayan ağabeyinin karşısında durdu. Sessizce öyle oturan Karl'ı görmek bile içini sızlattı. Kendini toparlamaya çalıştı, çok üzülmüştü, fakat niçin, bilemiyordu...

Gülümseyerek ağabeyine baktı ve "Biliyorsun, kadınlarla ilgili konularda ben pek acemi sayılmam!" dedi. "Senin şimdi yapman gereken, ya şimdiki gibi bekâr kalmak ya da yeniden evlenmek!"

"Fakat ben evliyim..."

"Şu anda. Boşanabilirsin!" Elinde bardakla kardeşine bakan Karl homurdanır gibi konuştu: "Bu mümkün değil!"

"Bazı erkekler vardır, evli olmadan yaşayamazlar. Onlar evde ya hüküm sürmek isterler ya da karılarının hükmü altına girerler. Bu gibilerin evlilik yaşamın otoritesine gereksinimleri vardır. Onların evdeki yaşamları aralıksız kavga veya düzen içinde sürüp gider. Sen de onlardan birisin Karl, daha genç yaşta 'baba' rolünü üstlenmek zorunda kalmıştın. Seni hep

evliliğin kisvesi üzerinde gözümün önüne getiriyorum. Evet Karl, şimdi hemen harekete geçelim, eğer kendi avukatına danışmak istemiyorsan ben sana bir avukat bulurum. Belki seninkinden daha iyi, daha güvenilir birisini..." Karl ürperir gibi oldu. "Hayır, bu mümkün değil..."

"Sen onu seviyorsun, öyle değil mi? Ben eşini pek tanımıyorum..." Karl omuzlarını silkti ve "Bilmiyorum...." diye mırıldandı.

Erich ağabeyinin yüzüne baktı. Sonra yanıtların en kötüsünü almak üzere şunu sordu: "Onu sevip sevmediğini bilmiyor musun?"

"Gün oluyor onu öldürmek geliyor içimden, sonra başka bir gün yanımda durduğu anda gözlerim yaşarıyor. Kimi gün de..."

"Evet, kimi gün de..?" Karl kaşlarını çattı ve usul sesle konuştu: "Onun artık yanımda olmadığını düşünmeyi başaramıyorum."

"Kıskanıyor musun?"

"Kimden kıskanacak mışım? Onu kıskanmaya bir nedenim olup olmadığı o kadar önemli mi?" Karl omuzlarını kıstı, hafifçe öne doğru eğildi ve şöyle dedi: "Şunu kesinlikle biliyorum Erich, şimdi bensiz yaşadığını düşünmeye bile katlanamıyorum. Bu beni çok sarsıyor. Lanet olsun, bu düşünceden kurtulamıyorum! Bütün bunlara dayanmak çok zor."

"Fakat düşünsene, o da bir insan. Evlilik yürümüyorsa yollarınızı ayırmaktan başka olanağınız yok."

"Sen de böyle konuşma, Erich. Saçma şu söylediklerin. Ben benim, doğumundan bugüne yazgısına katlanmış biriyim. Babam öldüğünde 'sen onun yerini alır mısın,' diye kimse bana sormadı. Üçümüz de kendimize seçtiğimiz yolda yürüdük, Şimdi de o yolda yürümemize devam etmek zorundayız.

Julie 'özgürlük' diye haykırıyor. Ben ona belki yeterince sert davranmadım. Fakat ona güvenli bir yaşam verdim. Ona ve çocuklarımıza. Benimle yıllarca bir arada yaşadı. Şimdi evlilik yaşamımızı bozan ben değilim, o! Dünyayı tanımıyor. Eğer tanımış olsaydı, hoşuna gitmeyen şeylerle karşılaşsa da hoşgörülü davranır, ortak yaşamın üzerinde tepinmez, onun lekelenmemesine özen gösterirdi."

Şişman kardeşi karşısında öylece oturmuş, hafif titreyen ellerine bakıyordu. "Evet, durumun kolay değil" diye mırıldandı. Hüzünlenmiş gibiydi. "Bana kalırsa günümüzde evliliklere artık gerek yok. Bizim yazgımıza baksana, Karl. Babam çok erken çekip gitti. Ben onu pek az anımsıyorum. Küçük Marie'miz de artık yaşamıyor. Bana gelince, ben zayıf yanları olan birisiyim. Şimdi de sıra, ailemizin gururu olan sende... Ayakta kalmasını tek annem başardı."

Bir süre hiç konuşmadan öyle oturdular. Sonra sessizliği bozan yine Erich oldu: "Fabrika ne durumda? Başka şeyler elde atmanın zamanı değil mi? Yepyeni şeyler... Julie çekip gitmeli, zor da olsa kurtulmalısın ondan. Yaşamını sürdürmelisin, Karl!"

"Bu nasıl olacak?"

"Nasıl mı olacak? Dünyada milyarlarca insan var. Sen bu dünyaya Julie'yle birlikte gelmedin ki! Bak Karl, sana bir şey söyleyeceğim, fakat sakın beni yanlış anlama, buraya daha sık uğra, dostlarımın konuşmalarını dinle, onlara bir şeyler söyle. Onların yaşamı bizimkinden bin kat daha iyi! Fakiriz, diyorlar, kimi zaman saçma sapan şeylerden söz ediyorlar, her söylediklerini anlamıyorum. Fakat bana öyle geliyor ki, onlar bizden çok daha zengin insanlar. Ellerinden gelse bizim gibilere 'cehenneme kadar yolunuz var' diyecekler. Umarım günün birinde bunu başarırlar. Gel, bak bir onlara. Boş insanlar değil,

bir şeye inanıyorlar, birbirlerine destek veriyorlar. Daha ilk gün birbirlerine 'sen' diye hitap etmeleri beni şaşırtmıştı. Benimle ise önce biraz başka konuştular, fakat kısa süre sonra aramızdaki buzlar çözüldü."

Karl gülümseyerek kardeşine baktı: "Ben işçileri tanırım. Onlarla çok genç yaşlarımda tanışmıştım..."

"Peki onlarla yine bir arada olmak istemez miydin? Kendini birçok şeyden kurtarman gerektiğini kavrayamıyor musun? Göreceksin, senin için tek çıkar yol Julie'den boşanman olacak!"

Karl ayağa kalktı. Yüzü kireç gibi olmuştu. "Hayır!" dedi bağırır gibi. "Bu bir daha söylemeyeceksin, Erich!"

Erich şaşırdı. Ne olduğunu anlamamıştı. Karl laboratuvara geçti, şapkasıyla paltosunu aldı, kardeşine sarılıp vedalaştı: "Sevgili Erich, sen şifalı otlar üzerine bilgi sahibisin, insanlarsa bambaşka şeylerdir!"

"Fakat yine bana uğrayacaksın, öyle değil mi?"

Erich hemen annesini aradı. Kadın öğleden sonra oğluna uğradı. Gazetede çıkan haberi okuyunca öğleden önce Karl'ı evde ve fabrikada aramış, fakat bulamamıştı. Erich'le güncel politik gelişmelerden söz etmeye başlayınca şişman oğlu hemen sözünü kesti: "Julie ne yapıyor, anne?" diye sordu. "Nerede?"

"Niçin soruyorsun?"

"Kocasını daha önce de aldatmış mı, lütfen bunu öğrenmeye çalış."

"Niçin bilmek istiyorsun?"

"Bir kadın durup dururken eşini terk etmez ki! O Karl'ı aldatıyor!"

"Sen böyle şeyleri ağzına almayacaksın, Erich! Niçin böyle öfkelisin?"

"Söz konusu ağabeyim de onun için! Sizin büyük oğlunuz, sayın Bayan!"

"Kulağıma hiçbir şey gelmedi. Tek bildiğim, dinlenceye gittiği."

"Kiminle?"

"Sus bakayım."

"Kiminle, diye sordum. O kadın tek başına gitmedi."

"Sen Julie'den niçin böyle söz ediyorsun?"

"O bütün ailemizin huzurunu kaçırıyor. Ben yaptıklarına karşı çıkıyorum. Karl'a çok şey borçlu olduğumuzu biliyorum."

"Bırak bunları, Erich. Ve Julie'den de böyle söz etme. O hasta. Julie hep zayıf birisiydi. Bunu Karl da biliyordu. Karısına bu kadar sert davranmamalıydı."

"Sen Julie'yi koruyorsun."

"Hayır. Oğlum Karl iyi bir insan ve çok iyi de bir koca. Fakat kafası binlerce başka şeyle de dolu, Julie gibi hassas bir kadına nasıl davranılacağını pek bilemedi."

"Çok duygulu şeyler söylüyorsun, anne."

"Julie bir çocuk gibi, okşanıp şımartılmak istiyor." Erich ağzındaki piponun dumanlarını savura savura odanın içinde bir aşağı bir yukarı yürüyordu. "Sen ona arka çıkıyorsun. Bana kalırsa Karl ondan boşanmalı!" Kadın oturduğu yerden ayağa fırladı: "Sen çıldırmışsın. Yoksa bunu ona da söyledin mi?"

"Karl boşanmak istemiyor. Fakat bence bunu yapmalı. Kadının nasıl kötü biri olduğunu ona kanıtlamalıyız!"

"Erich, ben seni tanıyamıyorum."

"Julie doğuştan iyi bir insan değil, fakat o bunun farkında değil. Ben onun gibilerine çok rastladım, kanıtlarla Karl'ın gözünü açacağım."

"Kanıtlarla mı? Ona ne kanıtlardan." Erich, piposunu eline aldı. Biraz şaşırmış gibiydi. "Bunu nereden biliyorsun? Karl da böyle tepki göstermişti." Kadın gülümsedi: "Oğlum Karl'ı biraz da olsa tanırım." Erich bir an ne söyleyeceğini bilemedi,

fakat sonra şöyle dedi: "Ben aklıma koyduğumu yapacağım." Anne yine gülümsedi.

Erich huzursuzdu. Aynı gün öğleden sonra tren tarifelerini karıştırdı. Julie'nin nereye dinlenceye gittiğini öğrenmişti. Ancak orada olmadığına emindi. Sonra tanıdığı, aklı başında genç bir kızı ona yolculuğunda eşlik etmesi için çağırdı. Dedektif gibi Julie'nin peşinden gideceklerdi. Çağırdığı genç kız eczacılık öğrenimi sırasında yanında çalışmıştı. Fakat öğrenimi bitince yetenekli biri olduğunu sezen Erich ona daha iyi bir eczanede iş bulmuştu. Çünkü onun eczanesi küçüktü, az iş yapıyordu.

"Ah, ne güzel," dediler yataklı vagona yerleştiklerinde, "erkekle kadın hep birbirlerine anlayışlı olsaydı aralındaki ortak yaşam da hep güzel olurdu, şimdi yataklı vagondaki Erich'le İlse, İlse'yle Erich'in yaşamı gibi... Ne de huzur verici iki insanın birbirine sarılması. Uyuşmazlık denen şey yok burada."

Tren ok hızıyla ilerliyor, raylarda sallanıyor, yaylanıyordu. Çevrelerindeki gecenin karanlığında, çok uzaklarda yataklarına uzanmış sayısız erkek ve kadın, milyonlarca insan sarmaş dolaş olmuş, birbirlerinin gönlünü alıyordu. Ve kurt koyunun, tilki tavşanın ve aslan ineğin yanında huzur içinde uyuyordu.

Sıcak şifalı sularıyla ünlü dağ köyü karlar altındaydı. En büyük otel dışında diğer bütün oteller kapalıydı. Ilıcada pansiyonlar da çalışıyordu. Erich onlardan birine yerleşirken İlse Julie'nin kaldığı otelde oda tuttu.

Ertesi gün ona gösterdikleri narin, kendi halinde genç bir kadındı. Serüven peşinde bir kadından çok eşini yitirmiş bir dulu andırıyordu. Erich'in bir barda çene çaldığı resepsiyon görevlisi ona bayanın otele tek başına geldiğini ve günlerini

de tek başına geçirdiğini anlattı. Sadece her akşam aynı saatte büyük kentten telefonla aranıyordu. Evet, telefon eden bir erkekti. Sesine göre genç bayanın babası olabilirdi. Bu arada iki de mektup gelmişti. Resepsiyon görevlisinin anımsadığına göre zarfın üzerindeki gönderen bir mimarlık bürosuydu. Evet, Julie'nin babası mimardı.

İlse'den gelen haberler oldukça verimliydi. Julie tatlı bir küçük hanımdı. Sabah erkenden şifalı sulara giriyordu; sırası hemen İlse'den sonraydı. Üzerlerinde pijamalar, bornoz ve terlikler dinlenme salonunda otururlarken tanışmışlardı. İlse'nin gözünde bu bir tanışmadan da öteydi. "Onunla sohbet etmek bir deneyim! Erich, o tapılacak bir kadın! Bir telefon konuşmasına tanık oldum, konuştuğu kişinin adı José'ydi. Ah, ona âşık, kapatırken elindeki telefonu öptü."

"O kocasını aldatan bir kadın!"

"Bu söylediğin çok saçma. Telefondan sonra nasıl ağladığını bir görmeliydin."

Erich, genç kızın söylediğinin doğruluğuna emin olmak için –İlse ayarlamıştı– Julie'nin büyük otelin giriş salonunda yan yana duran telefon kulübelerinin birinden yaptığı telefon görüşmesine tanık oldu. Erich az sonra kulübeden çıkarken ter içindeydi, gözlerinde de yaşlar vardı. "Her şey çok üzücü. Ağabeyimin neler yaptığını bilmiyorum. Bugün buradan ayrılacağız. Beden ve ruh sağlığımı onun uğruna yok ediyorum!" Az sonra kızağa binip vadideki tren istasyonuna indiler. "Senin ağabeyin ruhsuz bir iş adamından başka biri değil! Şimdi eşi onu köşeye sıkıştırdığı için onurunu yitirdi."

Erich'i teselli etmeyi denemedi bile.

Ertesi sabah iki kardeş buluşup konuştular. Erich biraz çekinerek sordu: "Sana bir şey soracağım, fakat umarım bana kızmayacaksın..."

"Tabii ne istersen sorabilirsin. Ben bu arada bir adım olsun ilerleyemedim." Donuk bir yüzle gülümsedi. Erich'in heyecanı arttı. "Bak Karl, bildiğim kadarıyla Julie iyi terbiye almış, duygulu, hiç kötülük düşünmeyen bir kadın."

"Yine de beni terk edip gitti."

"O zaman sen bir şey yapmış olacaksın."

"Hiçbir şey yapmadım ben."

"Karl sen onu gerçekten sevindin mi? Kusura bakma böyle bir şey sorduğum için..."

"Fakat biz evliyiz. On iki yıldır. İki çocuğumuz var."

"Sen onu gerçekten sevdin mi?" Karşısında kanepede oturan Karl ellerini kaldırdı; dudakları titriyordu: "Bana eziyet etme!"

"Onu seviyordun, öyle değil mi?" Karl yumruklarını sıktı: "Sen bütün suçu bana yüklemek istiyorsun. Vazgeç bundan. Bilmiyorum... Elimden gelen bütün yakınlığı gösterdim ona. O benim eşimdi ve şimdi beni terk etti. Hiçbir şey olmamış gibi geri dönebilir."

"O bunu yapamaz. Yapmak istemeyecek."

"Ben ona bir şey yapmadım. Ona her şeyimi verdim. Böyle bir insan olduğum için beni cezalandıramaz."

"Sen niçin böylesin, Karl? Sen bana iyi davranıyorsun, kardeşimiz Marie'ye de iyi davranırdın." Karl'ın masada duran yumrukları ikide bir titriyordu. "Ben bir suç işlemedim. Ben hep aynı Karl kaldım, hiç değişmedim. Böyle biri olmama izin verdiler. Arada bir hata yaptığımı biliyorum. Şimdi, yaşamımın zor bir süreçten geçtiği şu günlerde, cezamı tek başına çekmeme göz mü yummak istiyorsunuz? Kötü bir durumda olduğumu ben de biliyorum. İstediğim gibi yaşam sürmeme olanak tanımadılar."

"Kimler, Karl? Niçin Karl? Öfkelenme lütfen bu kadar, ne olur!"

Karl çok öfkeliydi, yumruklarıyla önündeki masayı dövdü. Erich kulaklarının uğuldadığını hissetti. "Sen beni o kadar kötü bir insan mı sanıyorsun, Erich? Sana her zaman iyi davrandığımı biliyorsun. Sen yaşamından memnunsun, şimdi yanımda olmalı, bana destek vermelisin. Ölüme giden küçük Marie'miz dışında hepinizin yaşamı bugüne dek hiç de fena geçmedi. Sizler şimdi beni tek başıma bırakıyorsunuz, Julie'yi değil beni suçluyorsunuz. Sizler beni yargılıyorsunuz."

"Ben kimseyi yargılamıyorum." Bir an önce susmazsa burada bir şeyler olabilirdi. Karl masayı kenara itip ayağa kalktı. "Beni yargılayacağınıza kendi yaptıklarınız üzerine biraz kafa yorun!" Annesine gençliğinden olan öfkesi yine kabardı. O haklı veya haksız olabilirdi, annesinden bir an için nefret etti. "Vurun devirin beni. Siz bunu hep yaptınız! Ben yükünüzü taşıyan eşektim! Söyleyin, yine her istediğinizi yapayım. Sizin gözünüzde ben hâlâ salak Karl da olsam çoktan kendisine saygı gösterilmesi gereken biriyim!"

'Hayır, hayır bu söylediklerine dayanamayacağım...' Erich kulaklarını tıkamaya çalıştı. Ağabeyinin karmakarışık, öfke dolu yüzüne "Hayır!" diye haykırmak istiyordu. Fakat ağzından tuhaf bir ses çıktı, düşleri arasından tısladı. Erich bayıldı, yere yuvarlandı, masanın altına kaydı. Karl eczanede çalışandan yardım istedi, kardeşini yatağına taşıdılar. Az sonra kireç gibi bir yüzle kendine geldiğinde Karl bitkin, gözleri yaşlı yanında oturuyordu: "Ben seni çok üzdüm Erich, affet beni!"

Konuşmalarına ertesi gün öğleye doğru devam ettiler. Dışarda kar tipisi vardı. Kötü bir gece geçirmiş olan Erich yatağında doğruldu, ağabeyinden komodinin üzerinde duran kolonyayı uzatmasını rica etti. "Kimi gün kendimi çok güçsüz

hissediyorum. Acaba niçin? Çok acınacak bir vücudum var, en ufak esintide devriliyor."

Karl ona geçmişten söz etmeye başladı. Erich arada sırada sözünü kesti, bir şeyler söyledi. Konuşmaları gittikçe uzadı. Karl dayılarından ve teyzelerinden söz etti, fabrika üzerine bazı şeyler anlattı, annesiyle nasıl büyük kente geldiklerini, babalarının ölümünden sonraki fakir yaşamlarından da söz etti. Annenin intihar etmek istediği o geceye de biraz değindi. Erich'in heyecanlanacağını sandı, fakat kardeşi sustu, dikkatle onu dinledi. Karl kendi yaşamından söz ederken duygularıyla ağzından çıkanlar arasında fark olduğunu sezdi, şaşırdı. Hava kararmaya başladı, sokak lambasının ışığı içeri vurdu; Karl kardeşinin yatağına oturmuş hâlâ anlatıp duruyordu. Bütün anlattıkları düşündürücü ve sıkıcı şeylerdi. Karl bir ara sözü gençliğindeki arkadaşlarına getirdi. O günler çok güzel geçmişti. Fakat bu dostluk çok sürmemiş, arkadaşlarından uzaklaşmak zorunda kalmıştı. Başından geçenler belki insanın gençliğinde yaptığı aptallıklardı, ancak güzel şeylerdi. Son sözler ağzından çıkarken hafiften hıçkırdı. Paul ve diğerleriyle dostluğu çok gerilerde kalmıştı... Erich ilk kez ağabeyinin sözünü kesti: "Annemin seni zorlamasına kızmış olmanı anlıyorum." Genç adam düşünceliydi. "Fakat sen tehlikeli bir ortamın içindeydin ve annem seni, daha doğrusu yaşamını, bu ortamdan kurtarmıştı. Aradan yıllar sonra bunu kabullenmelisin!"

O akşamki uzun konuşma sırasında Karl ilk kez sesini yükseltti: "Hayır! O benim için hiçbir şey yapmadı. Geberip gitseydim, suç bende olurdu! Ne de olsa artık çocuk filan değildim. Sevgi nedir bilmedim. Yaşamım boyunca..." Erich başını yatağına bıraktı. Julie haklıydı.

Genç adamın kafasında yepyeni düşünceler oluştu. O güne dek hiç düşünmediği bir şey vardı: Aile. Dağlardaki ılıcaya

yanında İlse'yle gitmişti. Orada her şeyin kolayca, sorunsuzca olup biteceğini sanmışlardı. Düşlerine göre çevrelerinde milyonlarca mutlu erkekle milyonlarca kadın yaşayıp duruyordu. Onlar kadınla erkeğin bir bütün olduğuna ve rahat rahat bir arada yaşadıklarına inanıyordu. Daha doğrusu erkek ve kadın yoktu, sadece aile vardı. İnsanlar aileler içinde doğup büyüyor, yaşıyor, olgunlaşıp yaşam mücadelesi veriyordu. Aile kendi içine kapanık olağanüstü bir güçtü! Sessiz sedasızdı, esrarengizdi. "Ben çok kusursuz ve dürüst erkekleri anlamıyorum," demişti tren yolculuğu sırasında Erich yanında oturan İlse'ye. "Onların evlilikten beklentileri biraz tuhaftır." Şimdi ağabeyiyle konuşurken bazı şeyleri çok iyi kavradı. Karl'ın gelmesinin nedeni çoktandır söyleyemediği bir şeyi kardeşine anlatmak istemesiydi: Ona annesinden şikâyet edecekti. Fakat sonunda her şey daha değişik gelişmişti: Yeni yeni şeyler bir araya gelip konu genişleyip canlanınca ortaya şu çıkmıştı: Suçlu anne değildi! Şikâyet eden kişi hem şaşırdı, hem de hayret etti, şikâyetini geri çekti. Ön plana çıkan tek tek kişiler değil, aileydi. Sorundan hem o, hem de Erich etkilendi, ikisi de sarsıldı. Böyle mi olmalıydı? diye sordular birbirlerine.

Erich, üzerinde pijamasıyla yataktan çıktı, sırtına bornozunu geçirdi, terliklerini giydi ve odanın ışığını yaktı. Sonra kanepede yarım saat daha yan yana oturdular. Erich hiç konuşmadı.

Beylere olumsuz yanıt

Karl, kardeşi Erich'le yaptığı uzun konuşmanın ardından kendini iyi hissettiğinin farkına vardı. Julie'den gelecek bir mektubu, telgrafı veya bir telefonu artık beklemiyordu. Evinin odalarında gezinirken, çocuklarıyla oynarken içi rahattı. Çocukların olup biten üzücü şeylerden haberi yoktu...

Ertesi sabah fabrikaya geldiğinde binbaşı onu bekliyordu. Karl'ın bürosunda yaptıkları konuşma, binbaşı politik ve toplumsal konulara da değindiği için uzun sürdü. Karl sabırlıydı, adamın konuyu dağıtmasına sesini çıkarmadı. Binbaşı sonunda baklayı ağzından çıkardı, gerçek olmayan bazı şeyler anlattı, son zamanlarda parasal sorunlar yaşadığını söyledi. Karl birlikteki görevinden ayrılışının ardından çevresinde biraz saygınlık yitirdiğini seziyordu. Soğukkanlı ve sakin kaldı. Binbaşının hangi tarihe parasını istediğini sordu ve sonunda misafirine çok nazikçe vedalaştı.

Parayı yurtdışına çıkarmamış, kendi hesabına yatırmıştı. Tutar oldukça yüksekti. Binbaşının söylediği tarih belki beş, altı hafta ileri atılabilirdi, fakat daha fazla uzatılamazdı. (Binbaşının parasını anlaştıkları gibi niçin yurtdışına çıkarmamıştı? Komşu ülkelerdeki ilişkileri bunu yapmasına olanak tanıyordu. Para, unutulmuş gibi bankada kalmıştı. Fakat binbaşı parasını unutmadığı gibi Karl da unutmamıştı. O günlerde banka hesabında para bulunması yararınaydı. Onu sarsmış olan baronla Julie'den böylece intikam alabilirdi.

Karl, imza yetkilisi başkâtiple oturdu, muhasebe defterlerini açtı. Gördükleriyle buz gibi ter döktü. O günlerde teyzeye de ödeme yapması gerekiyordu. Bankasına gitti, krediler konusunda bilgi vermelerini istedi. Konuştuğu yetkilinin davranışı biraz ilgisiz oldu. Birlikten ayrılmak zorunda bırakılması çevresine pek olumlu tepki yapmamıştı. Bir hükümet değişikliğinde şirketinin daha az devlet ihalesi alacağını şimdiden biliniyordu. Yeni hükümet ekonomide büyük değişiklikler de yapabilirdi. Bu nedenle banka o günlerde çok dikkatliydi. Karl konuştuğu yetkiliye binbaşının geri istediği toplam miktardan söz edemedi. Borçlu olduğu paranın sadece yarısını binbaşına havale etmeleri talimatını verdi. Havalenin yanında bir de mektup yolladı, gecikmeyi yurtdışı bankasındaki uzun işlemlerle açıkladı. Yaşlı beyin üç gün sonra heyecan dolu evine uğramasına sevindi. Ne ona yolladığı mektuplarda, ne de telefonlarında 'yurtdışı bankası' sözü bir daha kullanılacaktı. Karl mektubu yollarken hiç böyle bir şeyi düşünmemişti. Fakat duyduklarına sevindi: 'Birileri beni köşeye sıkıştırmaya çalışıyor olabilir. Fakat bunu başarmaları zor! Düzenbazlarla baş etmesini bilirim.'

Karl son günlerde kafasından kimi planlar geçiriyor, evinde çok kararlı bazı kişilerle toplantılar yapıyordu. Evine gelen bu

insanların yüzlerinde ve konuşmalarında kararlılık olduğunu hissediyordu. Çok uzaklardan gelen sesler, gözünde canlanan bazı şeyler de ona geçmişi anımsatıyordu. O, evinde bir araya gelen insan tiplerini bir zamanlar tanımış, sorunlarını yaşamış, onlara ortak olmuştu. Kendini bir an için bu insanlara benzetti, fakat onların bakışları ürkütücü, sesleri acımasızdı. Sonra bir düşündü: Annem kısa süre önce beni yine bu gibilerinden uzak durmam için uyarırken haksız değildi. Bu insanlar bizlerden farklı.

Dişini sıktı. Ortak büyük girişimlerine parasal destek verdi, anlattıklarına pek inanmasa da eski günlerde yaptığı gibi oturup onlarla sohbet etti.

Güz geldiğinde soğuktan etkilenen, renk değiştiren, kurumaya başlayan bir ağaç gibi yaşam değişmeye başladı. Ağaç yaprak döküyor, rüzgâr onları sağa sola savuruyor, insanlar artık ölü, kuru yaprakların üzerine basa basa yürüyordu. Ülke de dükkânlarını, fabrikalarını, tüm endüstrisini üzerinden atıvermiş, onların ölümünü bekliyordu. Ağacın güçlü dalları da kırılıyor, yerlerde sürünen kuru yaprakların üzerine düşüyordu. Sonra sıra köklerdeydi. Onlar da parçalanıyor, emdikleri su yukarı çıkmıyordu. Ağaç içten yavaş yavaş kuruyordu.

Bu arada teyzeye yapması gereken ödemenin de tarihi gittikçe yaklaşmaya başlamıştı. Parayı nereden bulacaktı? Karl Julie'yle arası açıldığından bu yana iyice cendere altında kalmıştı. Teyze henüz yaşıyordu. Hem yaşamasaydı ne olurdu, mirasçıları yok muydu? (Ne tuhaftı, baskı altında olan bir insan öldürmeyi de aklından geçirebiliyordu). O günlerde arada sırada avukatıyla buluşup görüşmeler yaptı. Avukatı ona bu arada iflas eden alacaklılarına dava açması gerekeceğini söyledi. Karl'ın kıvrandığı günler başlamıştı. 'Öyle kolay kolay

teslim olmayacağım.' Bankasından zar zor aldığı para da kısa sürede suyunu çekti. Kendini vücudundan bir parça koparılmış gibi hissediyordu. Karl bir gün bankadan buz gibi caddeye adımını attığında kaldırımların dilencilerle dolu olduğunu fark etti. 'Bendeki sorunlar onlarda yok,' diye düşündü. Sonra otomobiline bindi. Bir an gülümsedi: Fabrika henüz yalnızca bana ait. Otomobilimi de kullanıyorum. Julie bana pahalıya mal oluyor. Yakında ben, kılıcıyla atında oturan bir başkasına uzatan kral olacağım...

O günlerde Karl'ın masası iflas ve ödeme gecikmeleri mektuplarıyla doluydu. Sırtına binmiş alacaklılar da onu itip kakmaya başlamıştı. Üzerindeki borçlar büyük kente ilk geldikleri aylarda annesini ezen borçları andırıyordu. Kendini köşeye sıkışmış hisseden Karl'ın gözünün önüne geçmişi geliyordu. Buradan kovalanırsam nereye giderim ben? Bir daha dönemem semt pazarlarına, et ve sebze sandıklarını sırtlayamam. O günler güzel günlerdi, insan ümitlerle doluydu!

Binbaşı birkaç kez bürosunda telefonla aradığı Karl'a ulaşamayınca ve "hâlâ açık olan konumuzu görüşmek üzere" diye yolladığı mektuplara yanıt alamayınca eşinin de zorlamasıyla günün birinde kalktı fabrikaya gitti. O gün Karl, keyfi yerinde bürosundan çıkmış, kentte uzun bir yürüyüş yapmıştı. Son zamanlarda şuna inanmaya başlamıştı: 'Temiz havada çok yürüyüp gezineceksin! Keşke şu sıralar av mevsimi olsaydı! Oturup kara kara düşünmenin zamanı değil.' Bürosunda bekleyen zayıf binbaşının karşısında iri yarı durdu, paltosunu çıkarmasına yardımcı oldu. Karl o gün adamı ezip yere yuvarlamaya kararlıydı.

Karşısındaki yaşlı adam önce havanın kötü olduğundan söz etti, Karl ise havanın hoşuna gittiğini söyledi. Sonra birer sigara yakıp oturdular ve hemen konuya girdiler. Mektup ve

telefonlarına yanıt vermeyen Karl'dan o gün özür bekleyen binbaşı genç adamın ses çıkarmamasına çok şaşırdı. Yüzünde tuhaf, kışkırtıcı bir gülümsemeyle karşısında oturuyordu. 'Lanet olsun, ben buraya yalvarmaya gelmedim ki!' Karl masasındaki zile bastı. Hemen gelen sekreter kıza bir şeyler fısıldadı. Kız bürodan çıktı ve elinde bazı evraklarla yine döndü. Evraklardan birine göz atan Karl konuşmaya başladı: "Sayın binbaşı, sakın biz çalışmıyoruz sanmayın. Telefon etmiş, mektup yazdığınızı da bana söylemişlerdi. Ancak aramızdaki hesaplaşma için kararlaştırılmış olan gün henüz gelmedi. Benim yaptığım hesaplara göre –bildiğiniz gibi bu arada size dostane bir ödeme yapmıştım– bu yıl içinde, hatta belki bir yıl sonra da bizden herhangi bir ödeme beklemeyin. Son zamanlardaki kötü ekonomiye bağlı olarak işlerimizin iyi gitmemesi nedeniyle bunun mümkün olamayacağını anlayacağınızı sanıyorum. Konunun üzerinde bir süre düşündükten sonra gelecek yıl için sizinle bir anlaşmaya girmeye hazırım. Aramızdaki kişisel ilişkilere tabii ki önem veriyorum, ancak bunu yaparken yüzlerce insanın geleceğinin bağlı olduğu fabrikayı da tehlikeye atmak istemiyorum. Sayın binbaşı bu anlaşma iki koşula bağlı olacak: Birincisi, sizin ödemenin yapılmasında gelecek yıl da ısrar etmeniz, ikincisi de şirkette işlerin gidişatı."

Yaşlı adamın dizlerinde duran kasketi yere düştü. Karl gördü ve sesini çıkarmadı. Bir an göz göze geldiler. Binbaşı konuştu: "Siz ne yapmak istiyorsunuz?"

"Maliye şu sıralar büyük fabrikaları çok sıkı denetliyor. Bazı üzücü gelişmelerin ardından bunu kabul etmek gerekir. Biz en küçük girdi çıktıyı bile onlara belgeleriyle bildirmek zorundayız. Özellikle de yurtdışına yapılan havaleleri... El altından yapılan para transferleriyle şirketle doğrudan ilgisi olmayan

büyük ödemelerin gerçekleştirildiğinin ortaya çıkması, ayakta kalmasını sizin de istediğiniz fabrikamızı çok zora düşürür."

"Evet. Fakat bütün bu söyledikleriniz ne anlama geliyor?" Karl'ın yüzünde çok iyimser bir gülümseme belirdi: "Acemilerle iş yapmak kolay değildir. Sözün kısası siz binbaşı Bey şimdi fabrikamızın ortağısınız. Öyle değil mi?" Karl masasının yanındaki dolaba doğru hafifçe uzandı, kapısını açtı ve bir dosya çıkardı. Bu dosyada aralarında noterde yapmış oldukları sözleşme vardı. Yazanlara tekrar bir göz atarken binbaşı dik dik ona bakıyordu. Karl sözleşmede yazan, kazançtan yapılacak ödemelerin hangi dönemlerde olacağını yüksek sesle okudu. Bir ara elini dosyaya vurarak yüksek sesle güldü: "Bugünlerde kazanç nerede! Bu çok eskilerden kalmış bir masal!"

"Tanrım," dedi binbaşı fısıldar gibi. Az önce yerden aldığı kasketini elleri arasında sıkıştırıp duruyordu. "Bu söylediklerinizi gerçek değil. Aramızdaki anlaşma böyle değildi." Karl elini kaldırıp yaşlı adamın sözünü kesti. "Aramızdaki konuşmalardan kimsenin haberi olmayacak. Buna emin olun." Binbaşıya doğru hafifçe eğildi, gülümsedi. "Şunu da söylemek isterdim, birçok nedenlerden, en başta da yurtdışındaki temsilcimin budalalığı nedeniyle sizin o saçma düşüncenizi gerçekleştirmemiş olmama dua etmelisiniz. Eğer o söylediğinizi yapsaydık Tanrı bilir, şu anda ne durumda olurduk!" Kısa bir kahkaha attı ve purosunu burnuna götürdü: "Tütünü çok güzel, öyle değil mi?"

Binbaşı derin bir nefes aldı, kasketini okşadı ve sonra başını yavaş yavaş kaldırıp Karl'ın yüzüne baktı: "Siz benim akrabam oluyorsunuz, Julie'nin kocasısınız..."

"Bunu düşündüğünüz için sevindim. Bana teşekkür borçlu olduğunuzu biliyordum."

Binbaşının söyleyecek sözü kalmamıştı. Artık ayağa kalkabilirdi. Karl da yerinden doğruldu. Yaşlı adam kekeler gibi konuştu: "Şimdi ne olacak?" Karl şaşırmıştı. Merakla yaşlı adama baktı, sonra elindeki puroyu masasındaki kül tablasına bıraktı ve "Zorluk içinde misiniz?"

"Henüz değil... Fakat belki yarın..."

"Yarın ne olacağını hangimiz biliyoruz, sayın binbaşı!"

Yaşlı adam kapıya doğru yürüdü ve arkasına bakmadan: "İyi günler," dedi.

Karşı saldırı

Ertesi sabah binbaşının eşi erkenden Karl'ın evine geldi. Karl onu müzesine aldı, kapıyı da kilitledi. Kadın içeri girer girmez haykırmaya başladı. Bir ara 'sahtekâr' kelimesini kullanınca Karl soğukkanlılığını yitirmedi, eşiyle beraber ona tuzak hazırladıklarını, fakat fabrikatörlerin görevlerine sadık kişiler olduğunu söyleyip kapının önüne koydu.

Eve dönen eşinin azarladığı binbaşı yıkıldı, öfkelendi, bütün ümidini yitirdi ve sonunda kendine yakın gördüğü bazı arkadaşlarıyla bir araya gelip onlara olup biteni açık açık anlattı. Sonunda onların içinde bulunduğu duruma anlayış göstermeleriyle mutlu oldu. Binbaşı, sağlam bir yatırım olduğuna inandığı için akrabasına borç verdiğinden söz etti. Akrabası ise bütün parayı kötü giden fabrikasına sermaye olarak yatırmıştı. "O böyle yapacağını daha ilk günden biliyordu," diye yalan da söyledi. "Ben her şeyden habersiz biriydim... Zorla

imzalattığı sözleşmeyle ben fabrikanın ortağı olmuşum. Tabii onun verdiği namus sözüne inanmıştım."

"İçinde bulunduğun zor durumdan yararlanmış!" dedi dostları binbaşıya. Aralarında bazıları da o günlerde benzer zorluklar yaşamaktaydı. Çevirdikleri işler nedeniyle çoğu kişinin vicdanı rahat değildi, fakat ağızlarını pek açmıyorlardı. Ancak dostlarının binbaşının anlattıkları karşısında tepki göstermeleri gerekiyordu. O gün toplananlar, bir bakanlıkta görevli bir memur, bir subay ve binbaşının eşinin akrabası olan varlıklı bir çiftçiydi. Aralarında düşünüp ne yapmaları gerektiğine karar vereceklerdi. Üzgün binbaşıya pek ümitlenmemesini söylediler, yatırdığı paranın bir kısmını yitirmişti. Karl'ın böyle oyunlar yapmaya kalkışması mali durumunun iyi olmadığını gösteriyordu. Fakat bu herife mutlaka baskı yapmalıydı! Dolandırıcılık kendini işadamı sanan bu köpeklerin kanına işlemişti! Onun gibileriyle baş etmek için savcılığa şikâyet etmekten başka çıkar yol yoktu. Bu hergele, önemsiz bir köylünün oğlu, kızlarını baştan çıkartmıştı, şimdi de kalkmış böyle oyunlar çevirmeye cesaret ediyordu. Kimi dolandırmaya kalkıştığını görecekti o!

Karl umduğundan da çabuk yere serdiğini sandığı binbaşının karşı saldırısını yaşadı. Önce her şey ufak ufak başladı. Günün birinde heyecanla yanına gelen başkâtibi Karl'a, şirketinin iflas etmek üzere olduğu dedikodularının piyasada dolaştığını anlattı. Bu dedikoduyu rakipleri yaymıştı. Aynı günlerde Karl masasının üzerinde sansasyonel haberler veren bir gazete buldu. Orada çok tuhaf bir dolandırıcılık olayından söz ediliyordu. "Kim kimi aldatıyor?" başlığı altında isim vermeden binbaşının yaşadıkları anlatılıyordu. Olay, büyük kentin kibar toplumunda zengin bir iş adamıyla genç bir denizci teğmen arasında yaşanmıştı!

Aynı günlerde güvendiği birisiyle konuşmak isteyen Karl kardeşine telefon etti ve bürosuna gelmesini söyledi. Önce gazetede yazan haberi gösterdi, ardından da olaydan söz etti. Şişman Erich böyle şeyleri ilk kez duyuyordu. Saygıdeğer zenginlerin yaşadığı villalar semtinde esen rüzgârla işyerlerinde esen rüzgâr arasında çok fark olduğunu anladı. Neydi olup biten? Ağabeyinin duygusuzca anlattığı şey neydi? Bu gerçekten de dolandırıcılıktı. Karşısında bir başkası olsaydı 'bu bir alçaklık' derdi. Erich'in şaşırdığı yüzünden belliydi. Karl alay eder gibi konuştu: "Oğlum, sen kendine seçtiğin o dünyada insanlara haplar satarak sorunsuz yaşayıp gidiyorsun. Sen burada paranın ağaçlarda mı yetiştiğini veya bizlerin bir cennete mi yaşadığını sanıyorsun? Burada her şey berbat!"

"Sen onların..." Erich kekeler gibi konuştu. Ağabeyinin para sorunları olabileceğini hiç düşünmemiş, iş adamlarının birbirilerine böyle davranabileceğini aklının köşesinden bile geçirmemişti, "... tehlikeli olacağını hiç düşünmedin mi?"

"Onlar gibiler daha çenelerini açmadan susarlar, çünkü yaptıklarının budalalık olduğunu bilirler. İş ciddileştiğinde dava açılır, fakat buna cesaret edeceklerini sanmıyorum." Erich şaşkın şaşkın dinliyordu: "Sizler çok kötüsünüz!" Karl memnun memnun gülümsedi: "Binbaşı otomobilimin karşısına çıktı, hiç şansı yokmuş, fakat kuyruğunu titreteceğini sanmıyorum. Hem ben ona oldukça yüklü bir para verdim. Gazetede yazan şu saçmalıkların da altından kalkmasını ben bilirim. Bir çocuk oyuncağı!"

"Fakat Karl, senin durumun ne olacak?"

"Doğruyu söylemem gerekirse henüz bilmiyorum. Bana kalırsa diğerlerinin de durumu benimkinden iyi değil. Ben rakiplerimden kötü durumda değilim, en az onlar kadar da akıllıyım." Sonra oturduğu yerden ayağa kalktı ve büyük

adımlarla bürosunda bir aşağı, bir yukarı yürüdü. "Şimdi senin bu şeyleri görmen bence iyi oldu Erich. Bizde işler öyle kolay yürümüyor. Herkes koşuşturup duruyor, en arkada kalanın üzerine de köpekler atılıyor. Bankaları bir görmelisin. Ayakta kalabildikleri sürece onlardan burnu büyük ve acımasız başka hiçbir şey yok. Kollarını boynumuza dolamışlar, açlıktan ölmemizi bekliyorlar. Belki de günün birinde bunu başarırlar. Yapsınlar bakalım, kâr etmekten başka bir şey düşünmeyen avcılar!"

"Tanrım, benim bütün bu anlattıklarından hiç haberim yoktu!"

"Sakin ol, oğlum. Beni yanlış anlama. Görüyorsun bu dükkân henüz ayakta. Şu sıralar biraz elimizi sıkıyoruz. Julie'nin şu dinlencesinden dönmesi gerekiyor. Onun keyfine harcayacak param yok artık. Amacı bir evlilik trajedisi oynamaksa bunu kendi hesabına yapsın. Yeni siparişler yok değil, fakat işimize yarayanlar yurtdışından geliyor. Onları alabilmek için de, çalışanların hoşuna gitsin veya gitmesin, maaşlardan kesinti yapmamız gerekiyor." Erich ağabeyinin her söylediğini duymuyordu, elindeki yüksek tirajlı gazeteye bakıyor, ikide bir başını sallıyordu. "Bu yaptıkları alçalık," diye tısladı. Büyük adımlarla yürümesini sürdüren Karl şöyle bir güldü: "Haksız değiller. Artık bir savaşın içindeyiz. Dayanmasını başaran sonunda kazanacak."

Fakat karşı tarafın elindeki kartlar fena değildi. Şirketinin zorluklar içinde olduğu, işine hile karıştırdığı söylentileri Karl'ı bir süre sonra öfkelendirmeye başladı. Ancak yurtdışından gelen siparişler devam ediyordu. Gerçekten iyi sözleşmeler yapmasını başarmıştı. Fakat bunu başarmak için de işçilerinin maaşlarını düşürmesi gerekmişti. Çalışanlar, başka zaman olsa greve gidecekleri bu gelişmelere öfkelense de sustular,

seslerini çıkaramadılar. Karşıtları ise şirketteki huzursuzluktan yararlanacaklarını umdular. Sonu gelmeyen dedikodulara inanmak gerekirse Karl hiç kimseye fark ettirmeden yurtdışında şubeler açmıştı. Bu dedikoduların fabrikanın içindeki elemanlar tarafından yayıldığı da iddia ediliyordu. Söylenenlere göre Karl yurtdışına kaçmaya hazırlanıyordu. Bu nedenle makine mühendisleriyle bazı planlar üzerinde çalışıyor, pazarlıklar yapıyor, bir makine fabrikasına büyük siparişler vermeye hazırlanıyordu. Bu arada kendi fabrikasındaki bazı makineler de sökülüp kaldırılmıştı.

Karl ve çocuklar

Akşamın geç saatleri. Erich'in dostları yavaş yavaş evinin odalarını dolduruyor. Kütüphane odasını ve laboratuvarı da. Yatak odasında oturanlar da var. Kadınlı erkekli gruplar.

Omuzları arasında kafaları dimdik duruyor. Fakat bu kafalar onların değil. Birisi onları kopya etmiş. Boyunlarının çok altındaki bacaklardan oluşan ince sütunların üzerinde oynak beden duruyor, içinde yürek var, ciğerler, bağırsaklar ve cinsel organ. Boynun üzerindeki kafa aynı anda hem bekçi hem izleyici, hem koruyan hem de arayan. Baş bir örümcek gibi, bedenin ne istediğini hep biliyor, avlanmaya gidiyor, gözlerini sağda solda gezdiriyor, duyargalarıyla çevresini algılıyor, kerpetenini açıyor.

Odalarda oturanlar bedenlerinin üzerindeki başlarını niçin taşıdıklarını bilmiyor. Onlar ne baş ne de beden. Onlar hiçbir şey değil. Odalarda gezinenler nereden geldiklerini, nereye gittiklerini, kimin onları yolladığını açık açık söyleyen insan-

lar. Üzerlerindeki giysiler, ağızlarından çıkan sözler ve el kol hareketleri onları daha yakından tanıtıyor. Kim yolladı onları, kim o örümceklere duyargalarıyla çevresini algılatıyor? İçinde doğdukları ev, birlikte oynadıkları kardeşleri, onları okşamış, onlara kızmış anne babaları, evlerinin olduğu kent, içinde yaşadıkları mahalle. Birbirlerine fısıldadıkları, anlatmadıkları, arzuladıkları şeyler. Anne babalarının geçmişi, katlandıkları acılar, verdikleri sınıf savaşları... Onlar konuştu, sustu ve niçin konuştuklarını, niçin sustuklarını bildiklerini sandılar. Geçmişlerini, yaşam amaçlarını, isimlerini gizlemek zorunda olduklarına da inandılar. Fakat elem ve arzu dolu kısa yaşamlarıyla birilerinin yazgısını da belirlediler. Şimdi onlar da kriz sürecindeydiler. İnsanlardan oluşmuş dev dağ kaymaya başlamıştı. Dağdan kopan parçalar bu evin içine de giriyordu. En küçük parça bile yuvarlanıyor, çarpıyor, itiliyor, şikâyet ediyor ve gülüyordu.

Erich çay demliyor, punça benzer bir şey hazırlıyordu. Keyfi yerindeydi. Az önce Karl gelmişti. Oturma odasındaki lambanın altında öyle durmuş sağında solunda konuşulanları dinliyordu. Oturanların söylediklerini daha önce de duymuş gibiydi. Kaç yıl önceydi? Kafası karışıktı. Dinlemeyi sürdürdü. Konuşanları tanımıyordu. Şüpheli kişiler miydi? Karmakarışık konuşuyorlardı, sanki bir yerde fokur fokur su kaynıyordu. Karl bu odada kaynayan suyun üzerine buz gibi yüzünü tutuyordu. Küçük insanların ümitleri ve istekleriydi odayı dolduranlar. Acaba onu kıskanıyorlar, onun yerine geçmek mi istiyorlardı? Belki de onu küçümsüyor, ondan nefret ediyorlardı? Böyle insanlara yıllar önce pazaryerlerinde, kentin dar sokaklarında da rastlamıştı. Kimsesizler barınağının kapısında durmuş, uzaktan gelen kilise çanlarının sesini dinlemişti. Şimdi yoktu onlar, her yer yıkılmış, yerlerinde yeni binalar yüksel-

mişti. Erich'in dostları karmakarışıktı. İçlerinde yüzleri fabrika işçilerini andıranlar vardı, yumuşak yüzlü, rahat insanlar da. Bir grup işçi yüksek sesle çene çalıyor, "tembel" dedikleri partiyle sendikaya lanet okuyorlardı. İçlerinden biri, ne olursa olsun hep bir arada sendikaya destek vermeğe devam etmeleri gerektiğini söyleyince, saçlarına ak düşmüş, zor duyduğu için olacak konuşurken ellerini kulaklarına götüren bir adam sendikaya destekten söz edene dik dik bakarak, "Severim böyle gereksiz şeyleri!" diye sert konuştu. "Onlara yeterince destek vermedik mi? Ne yararın oldu, dostum? Biraz yükseldiler mi bizimkilerin de ötekilerden farkı yoktur. Onları bir güzel sopadan geçirmek gerekir." Karl söylediklerine omuz silkti ve iç geçirdi. Bu insanlar ümitsiz, acınacak kişilerdi.

Oturma odasının bir köşesinde çene çalanlar çocuk terbiyesinden söz ediyordu. Bir ara Karl'ın kulağına 'çocuk cehennemi' sözü geldi. Çocuk bakım yurtlarında inceleme yapılmış ve dehşet verici durumlarla karşılaşılmıştı. Bu arada çocuklara kafalarına estiği gibi davranan sadist öğretmenler olduğu da ortaya çıkmıştı. Karl anımsadı: "Gençliğimde bir gün kapısından içeri baktığım bir evde birbirleriyle sürekli kavga eden çok çocuklu iki aile yaşıyordu. Annelerden biri komşu çocuğunun karnına tekme savurmuştu..." Kaloriferin yanında oturan ev sahibi şişman Erich ağabeyinin söylediklerine kulak kabartmıştı. Karl'la son zamanlarda sık sık görüşüyorlardı, geçmiş üzerine bir şeyler bilmek istiyordu.

Odanın köşesinde oturan kambur adamın biri bütün akşam yerinden kıpırdamadan konuşulanları öyle dinliyordu. Yaşlı, cana yakın adamın mesleğinin ressamlık olduğu ellerindeki boya lekelerinden belliydi. Sonunda atıldı, söze karıştı: "Bakım yurtlarında olup bitenler üzerine öyle pek fazla kafa yormayın," dedi. "Toplum suç işleyenlerden çok söz edip duru-

yor. Bana sorarsanız her insan yaşamı boyunca bazı suçlar işler. Suç işlemeyen insan yoktur. Yukardaki güçlüler yasaları belirler, neyin doğru, neyin yanlış olduğunu söyler, ötekiler de suç işler. Şunu açık açık söyleyelim, hak hep güçlünün elindedir. Bunu söylemeye kimse cesaret edemiyor. Toplumda zavallılar hep çocuklardır, güçlüler de hep ana babalar. Nereden geliyor bakım yurtlarındaki binlerce çocuk? Tabii sorun dolu ailelerden. Çocukluğumda böyle sakat kalmamın nedeni ailemdir. Ben çok insan tanıyorum, kamburluklarından söz etmeye utanıyorlar. Niçin? Sırtımdaki kamburu ben yapmadım. Annesiz büyüdüm, babamın da bana ayıracak zamanı yoktu. Daha çocuk yaşta para kazanmak zorunda kaldım, aylak aylak yaşadım, işte sonunda da bu hale geldim."

"Peki ne yapmalıyız?" diye sordu başı önünde bir köşede oturan, pek dikkati çekmeyen genç bir kız. Kambur adam atıldı: "Çocukların kötü yetişmesinin gerçek sorumlusu ana babalar değil. Onlar da çevrelerindeki kötü yaşamın etkisindeler. Siz biliyor musunuz benim ne zaman kamburumdan açık açık söz etmeye başladığımı? Bir okulda resim öğretmenliği yapıyorum. Bir zaman geldi büyük erkek öğrencilerim bana evlerinde yaşadıkları sorunları anlatmaya başladılar. Sonra ana babaları yanıma geldi, çocuklarından şikâyet ettiler. Sonunda farkına vardım ki hem çocuklar, hem de ana babalar yaşamlarında pek mutlu değil. Hepsinin bir 'kamburu' var!"

Ufak tefek adamın biri atıldı, el kol hareketleriyle, heyecanla, teneke gibi sesiyle konuşmaya başladı: "Bu toplumda yağmacılarla yağma edilenler var! Onlar her yerde, her şeyi yağma ediyorlar. Yağma edilenler de yaşamları boyu ötekilere karşı çıkıyorlar. Aile birçok kötülüğün kaynağıdır, o bir veba gibidir, evlerin her köşesinde gizlenmiştir. Bir gün içinde ailede işlenen günahları bin okul yine onarıp yok edemez.

Bir aileyi değiştiremezsiniz, çünkü o bu toplumun etinden ve kanından oluşmuştur. Bence hatasız bir toplum yoktur."

'Tanrım,' diye düşündü Karl, 'neler konuşuyorlar burada, şu kambur adamla şu heyecanlı genç kız! Fakat onlar bir aile nedir biliyor mu?' O anda içinin sıkıldığını hissetti, Julie'ye duyduğu nefret asit gibi boğazını yaktı. 'Bunlar ne anlar gerçek politikadan, ticaretten? Belki duyguları vardır, fakat pek zeki değillerdir. Erich de günlerini bu gibilerle geçiriyor, onlara leziz punçlar hazırlıyor.' Karl şöyle bir çevresine bakındı. Bir an için o zarif genç kızı anımsadı. Şimdi ne güzel olurdu, o da burada olsaydı! Onu bir daha görmemişti, gözünü korkutmuş olacaktı.

Odadakiler havadan sudan sohbetlerini sürdürdüler. Karl bir ara kulak kabarttı. Başka konulara geçmişlerdi, "kibar" ailelerden söz ediyorlardı. Oturanlardan biri, kelebek gözlüğü ve sivri sakalıyla ona bir gazeteciyi anımsatıyordu, zengin ailelerdeki çocuk eğitimi yöntemlerini eleştirmeye başlamıştı. Karl bir ara adamın konuşurken sık sık kendisine baktığını, eleştirisiyle ona yüklenmek istediği hissine kapıldı. Adam biraz üst perdeden çoğu ailenin çocuk eğitimi üzerine hiç bilgisi olmadığı söyledi. "Yaşamlarındaki en önemli şeylere bile kafa yormuyorlar. Bunu başarabilselerdi kendi yaşamlarını ilgilendiren çok şey dikkatlerini çekerdi. Ancak başaramadıkları için bu gibi konulara ellerini dokundurmuyorlar. O insanlar aile ve evlilik yaşamları üzerine de kafa yormuyorlar. Ancak zamanı geldiğinde cezalarını çekiyorlar. Fabrikalarını ve bürolarını terk edip ithal malı purolarını tellendirmeye başladıkları anda, –sanki büyülenmiş gibi– az öncesinin çok zeki hesap ustaları çok salak tekelere dönüşüyor. Tekniğin geliştiği, modernleşmenin hızla ilerlediği şu süreçte "orta sınıf" aile dedikleri şu işe yaramazlar sürüsünün, tavan arasına bile kaldırmayacakla-

rı döküntü ev eşyasından ne farkı var! Ne yapıyor bu gibiler çocuklarına? Ana babaların çocuklarına verdikleri sevginin hayvanlar dünyasındaki sevgiden ne farkı var? Bana sorarsanız ağaç dallarında yaşayan maymunlar bile insanlardan daha iyi eğitiyor çocuklarını. Köşe başında bulduklarını, nasıl bir insandır, iyi midir, kötü müdür, yetenekli midir, hiç bakmadan kaloriferli, elektrikli, asansörlü, telefonlu, radyolu bürolarda işe alıp çalıştırıyorlar. Sonra çocuk yaptıklarında da, şimdi eğit bakalım onları, diyorlar. Onlar makineler değil, canlı yaratıklar, insanlar. Niçin yapıyorlar zeki Beyler bu gibi saçmalıkları? Biliyoruz tabii. Onlar çıkarları olmayan şeylere el attıklarında hep başarısızlığa uğruyorlar. Koca bütün gün büroda, kulüpte, politikanın içinde, kadının kafası evlilik yaşamının sorunlarıyla dolu. Bütün bunlar," dedi keyfi yerindeki adam yüksek sesle ve bir kahkaha attıktan sonra devam etti, "Şu kadar olsun umurumda değil! Onlar sadece kazanç peşinde koşuyorlar, yaşamlarını da bu amaçlarına harcıyorlar. Bu beylerle hanımlar bir de çocuk eğitimine zaman ayırdı mı kim bilir nasıl bir çocuk çıkardı ortaya? Sayın fabrikatör karnını ithal mallarla tıka basa doyururken evde yumurcaklar ana babalarının harikalar dünyasında öyle yetişiyorlar."

"Peki biz ne yapacağız, nasıl ileri gideceğiz?" diye çekingen genç kız usulca sordu.

Bu can sıkıcı, saçma konuşma sürerken Karl, yanında kardeşi Erich'le dışarı çıktı, yan odalarda ve laboratuvarda bir arada oturan, yüksek sesle tartışan küçük grupların arasına karıştı. Ancak Karl'ın içeri girmesiyle şöyle birbirlerine bakıştılar ve susuverdiler. Erich onlara bakıp gülümsedi, bazılarının yanına gidip ellerini sıktı. Oturanlar Karl'ı umursamadı. Gazetede çıkan haber bazılarını öfkelendirmişti. Rahatsız olan Karl dışarı çıktı. Orada toplanmışlar çocuklardan söz ediyor-

du. Karl bundan da rahatsız oldu. Ne de olsa onun da evde bekleyen çocukları vardı. Son günlerde onlarla pek ilgilenememişti, fakat çocukları önemliydi. Bir an için kendi çocukluğunu, babasını ve sonraki yılları düşündü, rahatsız oldu. Sağda solda öyle dolaşıp durmuştu. Aynı anda yine kendi çocuklarını gözünün önüne getirdi; onlar da babaları gibi büyüyordu, kendilerine göre bilinçleniyor, duyguları oluşuyordu, küçük Julie ile küçük Karl'dan yavaş yavaş büyük insanlar yetişiyordu. Julie'den anne, Karl'dan da baba olacaktı. İnanılmazdı. Çocuklarına çok şeyler öğretmek istemişti. Başkalarına saygı, temizlik ve düzen. 'Acaba unuttuğum başka şeyler oldu mu?' diye düşündü.

O anda eve gitmek istedi. Kafasında çeşitli düşünceler oluşmuştu. Ürperdi. Erich, koluna girip onu kapıya kadar geçirdi. "Annemizle aran iyi değil mi? Seni ziyarete gelmek istiyordu..." Karl'ın acelesi vardı. Sanki bir şey unutmuştu, bir kusur işlemişti. Hemen eve gitmeliydi. Az önce bir sürü şeye lanet etmiş insanlar gözünün önüne geldi. Kapıdan içeri girdi, heyecanla büyük odalarda dolaşıp durdu. Suçluyum ben, çocuklarımla doğru dürüst ilgilenmedim! Benim gibi kuş beyinli biri nasıl oldu da aile kurdu, çocuklar dünyaya getirdi? Ayaklarını sürüye sürüye oturma odasına gitti, her zamanki koltuğuna oturdu. Çevresindeki çok şeyi umursamadan yaşamıştı, kadınları, çocukları ve çoğu insanı da... O sadece alıcılarla ve satıcılarla ilgilenmişti. 'Ben bu çocukları dünyaya getirdim ve kendi hallerine bıraktım. Kamburla diğer öfkeliler pek haksız sayılmaz!' Başını önüne eğdi. 'Onunla beni bir araya getirmelerine de göz yumdum. O varlıklı bir ailenin kızıydı. İsteselerdi beni bir başkasıyla da evlendirirlerdi. Şimdi çocuklar büyümeğe başladı, bakalım beni daha neler bekliyor?' Farkında olmadan eli radyonun düğmesine dokundu, uzaktan bir dans melo-

disi duyuldu, çok uzaklardan, güzel bir dünyadan geliyordu müzik... 'Julie de çok uzaklarda, her şey benim sırtımda.'

Ertesi sabah erkenden çocuklarının odasına gidip oturdu. İçini sıkan bir şey vardı, sorduğu bir sürü şeyle hem onları, hem de bakıcı kızı şaşırttı. Çocuklarla genç kız onun ne yapmak istediğini bir türlü anlayamadı. Kızıyla oğlu babalarına bakıp annelerini sordular. Julie'yi düşündüğü anda büyük bir karaltı oluşuyordu. Çok kötüydü! Çocuklarına sokulamıyordu! 'Önce Julie'yle bazı konuları konuşmalıyım... Onun desteği olmadan çocuklarla aramı düzeltemem. Fakat bunu nasıl başaracağım? Çocuklar çok şey yitirebilir, ben de... Bu olamaz. Ben yaşamımın sonunda mıyım? Artık bir beklentim yok, çok hata yaptım. Fakat çocuklara ne olacak? Onlar babalarının yaptığı hatanın cezasını çekemez ki.' Sonunda düşünmeyi bıraktı, öfkesinden dişlerini gıcırdattı.

Gece oldu, kafası düşüncelerle dolu yattı, uyudu. Uykusunda bir sürü şey düşündü! Bu dünyada insanlar vardı, çocukluklarında yaşamdan koparılırlar, bazılarının yaşamı çalışırken sona erer, başkaları içinse, hep hesap vermek zorunda kalsalar da, yaşamlarını sonuna kadar sürdürmekten başka çıkar yol yoktur. Çok derin, mutlu edici ve özlem dolu bir huzur uykusundaki Karl'ın üzerine çöktü.

Ertesi gün bürodan çıktıktan sonra yavaş yavaş kentin kaldırımlarında yürüdü. Ruhu yine özlem duygularıyla doluydu. Onu zorluyorlar, büyüyüp gelişiyorlar, hayallerdeki bir insanı oluşturuyorlardı. Sonra bu yeni insan ondan ayrılıyor, onu gün boyunca peşinden sürüklüyor, yolda yürürken çevresine bakınıyor, bir şeyler anlamaya çalışıyor, fakat kimseyi göremiyordu. Bu yeni duygular onu meraklandırdı. 'Sinirlerim bozuk değil, ben bir dört yol ağzında duruyorum!'

Julie gideli haftalar değil, aylar geçmişti. Bu arada birbirlerine birkaç anlamsız mektup yazmışlardı. Julie'nin annesi güneye bir yolculuk yapmış, Julie onunla bir deniz kıyısı kasabasında buluşmuştu. Yazdığına göre sağlığı yavaş yavaş kendine geliyordu. Mektuplarında başka hiçbir şeyden söz etmemişti.

Julie ve çocuklar

José karlarla kaplı doğada yaşayan Julie'yi ziyaret etti. Boyunlarındaki çıngırakların sürekli çaldığı atların çektiği bir kızakla ovadan tepeye, Julie'nin konakladığı otele çıktı. İçeri girmeden büyük terasta duran, onu görünce yaklaşan kadını bir an için Julie'ye benzetti. Ona doğru gelen kadının üzerinde köylü giysileri vardı, başına da yöre kadınlara özgü, sarı ve kırmızı motiflerle süslü lacivert kocaman bir başörtüsü takmıştı. Cildi hafif yanık, görünümü sağlıklı kadın gelen adama dostça baktı. José bir an için şaşırdı. Kadın ona elini uzattı. Evet, yanına gelmiş olan, gülümseyen, hiç heyecanlanmadan onu selamlayan gerçekten Julie'ydi. José, biraz şaşkın dudaklarını genç kadının parmaklarına dokundurdu. Julie de onu en son daha dün görmüş, şimdi de birlikte kayağa gitmek üzere buluşmuşlar gibi, "Ne güzel bir hava getirdin, José!" dedi. Birlikte otele doğru yürüdüler. "Evet, ben de bu güzel havaya

şaşırdım. Aşağıda, ovada karlar erimeye başlamış. Buradaysa bambaşka bir dünya var."

"Göreceksin buranın güzelliğini. Trende biraz uyuyabildin mi?" "Evet, Julie... Fakat ben tren yolculuklarını pek sevmem." Otelin kapısı içerden açıldı, resepsiyon şefi gelenleri dostça selamladı, Julie misafirini ona tanıştırdı. Kocaman başörtüsünün altında iyice ufalmıştı. "Beyefendi yorgun, biraz dinlenecek. Yemekte görüşeceğiz, öyle değil mi?" José sesini çıkarmadı, sadece hafifçe eğildi. Julie resepsiyon şefiyle onu başıyla şöyle bir selamladı ve süzülür gibi yürüyüp az önce gezindiği büyük terasa çıktı.

Az sonra José, onu sıcak ve rahat döşeli odasına getiren görevli çıkıp gidince masanın yanında bir an öyle durdu. Ne olmuştu? Dün telefon edememişti Julie'ye, fakat hemen uzun bir telgraf yollamıştı. Bu telgraf eline geçmiş olmalıydı. Geleceği saati biliyor olacaktı, çünkü terasta onu bekliyordu. Görünümü güzel ve çok sağlıklıydı. José bir an düşündü, acaba bir hata mı yapmıştı? Bu ne olabilirdi? İki gün öncesine kadar her şey yolundaydı. Hatta Julie telefonda ona güzel sesiyle bir köylü şarkısı söylemişti. José hemen koltuğu çekip oturmuş, zevkle şarkıyı dinlemişti. İlk kez duyuyordu Julie'nin şarkı söylediğini.

Odasında daha fazla kalamadı. Hemen üstünü değişti ve hızla aşağı indi. Julie ne düşünürse düşünsün umurunda değildi. Genç kadın küçük salonda, hemen merdivenin yanındaki koltukta oturuyordu. Kucağında bir kitap vardı. José karşısındaki koltuğa oturdu. Julie sesini çıkarmadan onun bütün hareketlerini izliyordu. "Bak José, ben burada sana bekçilik yapıyorum, uykunda seni korumak için oturuyorum..." Genç adamın omuzları iki yana düştü, masanın altından elini Julie'ye uzattı,

hafifçe küçük eline dokundu. "Fakat gördüğüm kadarıyla pek bir işe yaramamış..." Evet, karşısında oturan Julie'ydi.

Öğleden sonra genç kadın, yanında José ile kızakla tren istasyonun yakınına kadar indi. Oradan yürüyerek, ağaçları yüksek ormana gittiler. Her yer karlar içindeydi. Genç kadın yanındaki erkeğin dikkatini çekti: "Ormana pek girmeyelim. Burada hava erken kararıyor. Birkaç gün önce genç bir kız burada yolunu kaybetti. Akşam saat yedide otele dönmeyince yolladıkları insanlar ellerinde fenerlerle kızı aradılar. Bulduklarında bütün vücudu neredeyse donmuştu. Otele taşıdılar, kız bugüne kadar yataktan çıkamadı." Sonra José işinden söz etti. Onu başka bir yere atamaları için çalıştığı yerde şefiyle arasını açmaya çalışılıyordu. Genç kadın bunu duymamış gibi başka bir konuya geçti: "José, Karl ne yapıyor?"

"Gördüğüm kadarıyla sen burada da gazete okumuyorsun, Julie. Karl çok çalışıyor, fakat şu sıralar pek şansı yok. Meslek birliğindeki görevini yitirdi, baştakiler onu uzaklaştırmak istiyor."

Kol kola girmiş yürüyorlardı. Julie birden durdu: "Tanrım!"

"Üzüldün mü?"

"Bu yeni durum onu mutlaka çok etkileyecektir. Ne de olsa birlikteki görevine çok bağlıydı. Ne yapıyor şimdi?"

"Fabrikada çalışıp duruyor."

"Peki, ya çocuklar? Onları o kadar özledim ki... Burada kalmak için kendimi çok zorluyorum. Her akşam yatmadan önce hiç istemeden tren tarifesini elime aldığımı fark ediyorum ve sonra: 'Daha çok dayanamayacağım, yarın yanlarına gideceğim' diye düşünüyorum."

"Dön öyleyse..."

"Hayır bunun anlamı yok, burası bana çok iyi geliyor. Kusuruma bakma José, onlardan ayrı kalmak çok güç, fakat yine de

bu ayrılığa dayanmalıyım. José, bana bir şey söylesene..." O gün ilk kez yanındaki adama sarıldı, başını göğsüne dayadı ve hiç kaldırmak istemezmiş gibi de uzun süre öyle kaldı. Yanakları gözyaşlarıyla nemlenmişti. "Affet beni José, her şey çok zor. Buraya gelmemde bana destek olduğun için çok teşekkür ederim sana. Fakat çocuklar... Çocuklarım... Şimdi evde tek başlarına yaşıyorlar, sürekli beni soruyorlar, babaları da onlara komuta edip duruyor. Sanıyordum ki buraya gelince biraz daha olumlu düşüneceğim. Fakat bunu yapamıyorum. Peşimden buraya kardeşini yollamış. Başka bir yerde konakladı sanırım, fakat şişko Erich'i uzaktan görür görmez tanıdım. Ne basit insanlarmış... Babam onunla alay ediyor."

"Unut böyle şeyleri, Julie. Gezinmeye devam edelim. Göster bana lütfen ormanını..."

"Çocuklarım, tatlı çocuklarım, ben onları ona bırakamam. Bilsen ondan ne kadar çok korktuklarını, nefret ettiklerini. Kalkıp buraya geldim ve zavallı çocukları tek başlarına bıraktım... Söyle ne yapayım, José?" Karlarda yürürlerken hiç ses çıkmıyordu. Tertemiz havayı ciğerlerine çektiler, dallardan düşen bembeyaz tozlar üzerlerini örttü. "Düşünmeliyiz, Julie."

Julie, son zamanlarda Karl üzerine yapılan dedikoduları José'den dinledi. Güney kıyılarında annesiyle bir arada geçirdiği ilk yaz günleri çok hoşuna gitmişti. Yanlış bir evlilik yaptığını, bu hatasının yaşamına getirdiği ve son zamanlarda kendini belli eden sıkıntıları yavaş yavaş kavramaya başladı. Yaşamında kimi değişiklikler yapmalı, José'yle olan ilişkisi üzerine de tekrar düşünmeliydi. Bir ara aklından geçirmedi değil, acaba her şeyi arkasında mı bıraksaydı, José'yle olan ilişkisine bir son mu verseydi? Fakat şu anda bütün bunların altından kalkacak durumda değildi. Ne de olsa yeni yaşamını

eski yaşamı üzerine inşa edecekti. 'Ben ben kalacaktım, yıllarca yanlış yolda yürümüş olan ben...' Karl yolladığı en son mektubunda, artık gerek şirkette, gerekse evinde bazı tasarrufların gerekli olduğundan söz ediyordu. Dinlencesi daha ne kadar sürecekti, bilmek istiyordu.

Ve sonunda büyük kente döndü, ancak Karl'a haber vermedi, annesinin yanına gitti ve genç kızlığında yaşadığı eski odasına yerleşti. Büyük kentin sokak ve caddeleri ona çok sıkıcı geldi. José'ye de sadece birkaç gün kalmayı düşündüğü kentte yapacağı bazı işleri olduğunu söyledi. Buradan ayrılırken isterse ona eşlik edebilirdi. José çabuk karar vermekte zorlandı. Tabii çalıştığı yerden bir süre izin alabilirdi. Kaldığı güzel bekar odasını terk etmek istemiyordu. Orada Julie'yi orada tanımıştı. Anılarını tazelemek istemeyen genç kadın şimdi uğramıyordu.

Julie bir sabah Karl'ı bürosunda telefonla aradı. Nerede olduğunu soran eşine, evde olduğunu söyledi. Gerçekten de Julie o sabah eve gelmiş, kendisine kapıyı açan hizmetçiyle çocuk bakıcısını selamlamış ve çocuklarının okuldan dönmesini beklemişti.

Annelerinin getirdiği hediyeleri gören çocuklar çok sevindi. Karl öğle yemeğine geldi, eşinin elini sıktı, az sonra içeri giren hizmetçi kız öğle yemeğinin hazır olduğunu söyledi. Masaya oturmadan önce eşinin nerede oturacağını merak eden Karl biraz bekledi. Bir an ayakta duran Julie sonra kararını verdi ve on yıl boyunca oturduğu iskemlesini altına çekti. Karl'ın heyecanlı olduğu belliydi, yemek sırasında pek konuşmadı. Julie ise çocuklarına bazı komik şeyler anlattı. Yemekten sonra onları bakıcıyla odalarına yolladılar, kendileri de oturma odasına geçip her zamanki koltuklarına oturdular. Kahvelerini getiren hizmetçi kız dışarı çıkınca Julie ruh sağlığının iyi olmadığı-

nı, bu nedenle de uzun konuşmalardan, olup bitenlerden söz etmekten kaçındığını söyledi. Karl bir an 'benim sağlığım yerinde mi?' diye düşündü. Gelecek konusunda da söyleyeceği bir şey yoktu, çünkü ne olacağını bilemiyordu. Eşinin eve gelişinden ve soğuk davranışlarından biraz rahatsız olan Karl, onunla yine konuşabildiği, sağlıklı göründüğü için sevindiğini söyledi. Ancak üzgündü, şu sıralar tasarrufta bulunmaları gerekiyordu, krizden o da etkilenmişti. Julie esir tacirinin söylediklerine gülümsedi. İşlerinden niçin pek söz etmiyordu? O ucuz gazetenin yazdıklarını annesinden de duymuştu. Birbirleriyle konuşurken sesleri biraz tuhaf çıkıyordu. Karl bir an düşündü: Kötü niyetli, hiç değişmemiş, daha doğrusu daha da kötüleşmiş. "Her şey yine yoluna girecek," dedi Karl. Genç kadın düşündü: Önce ben kendimi yola sokacağım. "Bugün annene bir uğrayacağım."

"Teşekkür ederim."

"Akşama doğru çocuklarla biraz oynayacağım."

"Bakıcıya bir soruver. Hemen çağırayım." Zile basıp genç kızı çağırdı. Julie ona, çocuklarla ilgili bazı sorular sordu. Bakıcı kız odadan çıktıktan sonra Karl fincanındaki son yudum kahveyi içti ve Julie'ye "Sen bu kızdan hep memnundun, öyle değil mi?" diye sordu.

"Hâlâ da çok memnunum." Karl ayağa kalktı, saatine baktı, ürperdiğini hissetti, Julie'nin elini sıktı, hızla odadan çıktı, şapkasıyla paltosunu aldı. Merdivenleri inerken 'ne güzel bir gösteriydi' diye düşündü. Bürosunda sakin sakin çalıştı, bir ara, 'Böyle bir yaşam için ne acılar çektim, nelere katladım yıllar boyu,' diye düşündü. Ürperdi.

Julie Karl'ın annesiyle kısa bir sohbet etti. Daha fazla kalmasına gerek yoktu, bu kadarı yeterliydi. Kadın bir süre için onu ve sıkıntılarını anlamış olan tek insandı. 'Bugünden sonra

da arkamdan kötü konuşmasını istemiyorum,' diye düşündü. Bir süre evdeki kuş kafesinden söz ettiler, sonra Julie Erich'in neler yaptığını sordu. Anne de iyi dinlenmiş olup olmadığını bilmek istedi, yaşamın iyice zorlaştığını söyledi, elinde olsa yine evlenirdi, şu sıralar her kadının yanında bir erkeği olması önemliydi. Julie bu yaşlı kadınlar görüşüne pek önem vermedi. 'O, oğlunu hep avucunun içinde tutmuş bir anne,' diye düşündü. Kadın devam etti: "Julie, çocukları olan aklı başında iki insan olarak yine bir araya gelebilmeniz için bir çıkar yol bulacağınızı ümit ediyorum. İnsanlar şu sıralar çok dehşetli günler geçiriyor. Boğulmamak için her yolu denemek gerekiyor." Karl'ın durumu gerçekten o kadar kötüyse bana mektuplarında niçin tek kelime bile yazmadı. Şimdi çok zora düştü, beni yemlemek istiyor. Julie annenin söylediklerini başını sallayarak dinledi durdu, bir an önce eve dönüp çocuklarıyla ilgilenmek istiyordu. "İnsana çocukları da gerekli Julie..." 'Bana hiçbir şey gerekli değil! Siz insan yiyiciler!' Önce annesine uğradı, oradan da eve gitti. Çocuklarının yanına.

Çocukların kurtuluşu

Karl her akşamki gibi aynı saatte eve geldi. Suratı asıktı, kafası onu bekleyen konuşmalarla doluydu. Anahtarıyla kapıyı açmadı, zili çaldı. Julie'nin ona kapıyı açmasını istiyordu. Fakat onu karşılayan hizmetçi kız oldu. Karl içeri girince kız, eşi de arkasından geliyor mu, diye kapıyı hemen kapatmadı, bir an öyle bekledi. Başka kimse görünmeyince, kapıyı kapattı ve acaba sayın Hanımefendi de gelecek mi, diye sordu. Karl bunu bilmediğini söyledi. Ağzının içinde konuştuğu için hizmetçi kız başka şey sormadı. Karl doğru yemek odasına geçti. Masa akşam yemeği için hazırlanmıştı. Saatine baktı, zili çaldı ve içeri giren hizmetçi kıza çocukları da yemeğe çağırmasını söyledi. Kız bir an şaşkın şaşkın ona baktı ve sonra "Sayın Hanımefendi giderken çocukları yanına aldı," dedi. "Babasıyla buluşacaktı..." Karl, beyaz örtüyle kaplı masaya tek başına oturdu. Julie'nin oturduğu yerde, evde çalışan kızların koyduğu büyük bir buket çiçek duruyordu. Bir an suskun oturdu, sonra

tekrar saatine baktı ve "Sanırım az sonra gelirler," dedi. "Biraz daha bekleyelim." Hizmetçi kız biraz şaşkın odadan çıktı. Karl iskemlesini masaya yaklaştırdı ve düşüncelere daldı. 'Beni görmek için buraya gelmişti... Çocuklarla annesine gitmiş olacak, belki de bazı tanıdıklara uğramıştır.' Telefonu açtı, Julie'nin annesini aradı. Telefona hizmetçi kız çıktı. Evet, sayın Hanımefendi birkaç saat önce uğramıştı, fakat sonra annesiyle birlikte evden çıkmışlardı. Evin hanımı giderlerken, çocuklarla bir yere gideceklerini, Beyefendi'nin de arkalarından geleceğini söylemişti. Karl bilmek istedi, nereye gitmişlerdi, trene mi binmişlerdi? Fakat telefona çıkmış olan kızın bunlardan haberi yoktu.

'Julie ne yapmak istiyor? Bir düşüneyim. Çocukları yanına alarak yola çıkmış.' Karl hızla çocukların odasına gitti. Bakıcı orada değildi. Neredeydi? Kız koşarak mutfaktan geldi, fakat içeri girmeden koridorda durdu. Çok korktuğu belliydi, tir tir titriyordu. "Hanım, evde ne kadar kalmıştı?" Kız yanıt verdi. "Çocukları yanına mı aldı?"

"Evet, babasının evine gitmişlerdi..."

"Yanlarına bazı eşyalar aldılar mı?" Genç kız elini göğsüne götürdü, nefesi daralır gibi olmuştu. Sonra kekeleyerek konuştu: "Birkaç oyuncak aldılar..."

"Ellerinde mi götürdüler?"

"Hayır, çocuklar çantalarına koydular." Tanrım, ne olmuştu? "Girin bakayım içeri. Yarın okul var. Okul çantaları nerede?" Bakıcı kız hızla odaya girdi. "İşte buradalar," dedi. "Şu kızınızın, şu da oğlunuzun." Peki, ne olmuştu? Ben bir şey yapmadım ki! Neden bulamıyorum. Kıza döndü ve "Yarın okul yok mu?" diye sordu. Kız kekeler gibi konuştu: "Yarın Çarşamba, okul var." Karl odanın ortasında durmuş sağına soluna bakınıyordu. Saatine bir göz attı. Biraz daha bekleyeyim bakalım.

Aynı anda kapı çalındı. Bakıcı kız heyecanla odadan fırladı, holde kapıyı açan hizmetçiyle çarpıştılar. Kız elinde bir zarf tutuyordu. Özel ulak bir mektup gelmişti. Karl'a uzattı. Kızlar birbirlerine bakıştı. Zarfın üzerindeki Hanımefendi'nin el yazısını tanımışlardı. Karl elindeki zarfı yırtar gibi açtı.

"Sevgili Karl, ben çocukları yanıma aldım, onlarla bir yolculuğa çıktım. Çok memnunlar. Ben de. Sanırım sen bensiz ve onlarsız da yaşamını sürdürebileceksin. Adresim babamın avukatında. Julie. Not: Senden para desteği beklemiyorum. Çocuklar konusunu ilerde hallederiz."

Öyle kala kaldı Karl, uzun boylu, geniş omuzlu müdür Bey. Çocukların, kapısı uzun koridora açılan odasının önünde duruyordu. Elinde tuttuğu mektuba, sayfalarca uzunmuş gibi öyle bakıyordu. Okumuyordu, sadece elinde tutuyordu, bakışları donmuştu, hareketsizdi, hiçbir şey düşünmüyordu, beyni o anda çalışmıyordu. Yüzü sararmış, duruşu bitkindi, çok çalışmış, ayakta duracak hali kalmamış birisini andırıyordu. Sonra kolları iki yana düştü, olduğu yerde döndü, omuzları kalkık, vücudu kaskatı yürüdü, kapısı açık oturma odasının önünde bir an durdu. Hizmetçi kızla bakıcı kız peşinden baktılar. Karl tuhaf adımlarla, sayın Hanımefendi'nin yolladığı mektup zarfı elinde, yoluna devam etti. Bütün ışıkları yanan yemek odasına girdi, çiçeklerle süslü masanın yanından geçti ve her zaman oturdukları köşeye doğru yürüdü. Burada da yüksek bir vazoya çiçekler yerleştirmişlerdi. Önünde bir an öyle durdu, nedense dizini kıramıyor, ayaklarını sürükleyemiyordu. Bir süre sonra döndü, ağır ağır yürüdü, dışarı çıktı ve müzesine doğru ilerledi. Burada da odanın kapısı açıktı. İçerisi karanlıktı, sadece salondan vuran ışık biraz aydınlatıyordu. Gölgesini yerde gördü. Omuzları kalkık bir süre öyle durdu, sonra kapıya dayandı, hiç hareketsiz durmaya devam etti.

Mutfaktaki iki kız yarım saate yakın ondan tek ses duymuyordu. Acaba Beyefendi bu akşam yemek yemeyecek miydi? Masanın kurulu olduğunu ona söylesek mi? Kim gidecek yanına? Çocuk bakıcısı çekiniyor. Ondan daha yaşlı hizmetçi sonunda cesaret ediyor ve hızla çıkıyor. Koridorda Beyefendi'ye sesleniyor. O şurada duruyor, müzesinin kapısında, sırtını duvara dayamış. Ne yapıyor, bilemiyorum. Bakıcı kız yanına geliyor. Ne oluyor? Birbirlerini yüreklendirmek istiyorlar. Beyefendi doğruluyor, hareket ediyor, koridorda yürüyor yavaş yavaş, iri yarı ve dimdik. Mektup elinde, gözleri hafif kapalı, ağzını büzmüş, alnını kırıştırmış. Çocuk odasının kapısında bir an duruyor. Korkunç, bakıcıyla, hizmetçi bakamayacaklar, gözlerini yumuyorlar. Birisini çağırmalı, Beyefendi'ye bir şey oldu. Elini açıyor, zarf çizmelerinin üzerine, mektup yere düşüyor, derin bir iç geçiriyor, omuzları sarkık öyle durmaya devam ediyor. Yerdeki mektubu almak için eğiliyor, sol elini uzatıyor, dizleri vücudun ağırlığını kaldıramıyor, dayandığı duvarda aşağı doğru kayıyor, dizler kırılıyor, bütün vücut öne doğru eğiliyor, ayaklarının altındaki yol halısı kayıyor, yere oturuyor, öne eğiliyor ve devriliyor. Kızlar koşarak yanına geliyor. Ona yardım etmeye çalışıyorlar. Ağır vücudunu yerden kaldırmaları mümkün değil. Çeke çeke üzerindeki ceketi çıkarıyorlar. Bakıcı kız doktora haber vermek için hemen telefona koşuyor. Gözleri aralanıyor, ellerini yerde gezdiriyor, başını yana çeviriyor, hizmetçi kızın yanında durduğunu görüyor, ona tutunarak zorla da olsa düştüğü yerden doğruluyor, uzanıp ceketini alıyor, sırtına geçiriyor. İki yana sallana sallana çocukların odasına gidiyor ve derin bir nefes alıp kendini kızı Julie'nin yatağına bırakıyor. Bir süre öyle oturuyor, sonra bir bardak su rica ediyor. İçiyor, düşünceli düşünceli öyle bakıyor. Sonra koridorda yerde duran zarfla mektubu getirmeleri-

ni rica ediyor. Kızlardan birinin eczacı kardeşine telefon edip yanına gelmesini söylemelerini istiyor. Kızlar dışarı çıkıyor. Bakıcı kapıda durup bekliyor. İri yarı adam yatağın üzerinde, elleri bacaklarının arasında düşünceli düşünceli öyle oturuyor. Zarfla mektup yanında, yorganın üzerinde duruyor.

On dakika sonra kapının zili uzun uzun çalıyor. Gelen Erich. Hizmetçi kız kulağına fısıldıyor: Beyefendi kendini iyi hissetmiyor. Her iki kızın da yüzü gergin, bütün odalarında ışıklar yanan evde tuhaf bir hava esiyor. Erich kendini toparlamaya çalışıyor. Beyefendi nerede? Kızlar kapıyı işaret ediyorlar. Karl yatağa oturmuş, başını ovuyor. Erich'in geldiğini görünce gülümsemeye çalışıyor. Kardeşi ayağa kalkmasına yardımcı oluyor. Karl onun koluna giriyor, yürüyorlar. Fakat kapıda bir an durup, mektubu işaret ediyor. Bakıcı kız hemen getirip veriyor. Sonra yavaş yavaş Karl'ın odasına doğru yürüyorlar. Karl yürürken inliyor. İçeri giriyorlar, orada duran şezlonglara oturuyorlar. Karl az önce cebine soktuğu mektubu çıkarıp gülümseyerek kardeşine uzatıyor ve hafiften esneyerek: "Biraz buruştu," diye konuşuyor. "Julie'den... Buradaydı, fakat tekrar gitti." Erich elinde tuttuğu mektubun buruşuklarını düzeltmeye çalışıyor. "Nedense biraz acelesi vardı."

Erich mektupta yazanları okuyor, alt dudağını ısırıyor. Bir şey söylemesi gerektiğini biliyor: "Peki çocuklar..?"

"Onları da yanına almış. Mektupta yazıyor ya! Ver bakayım. İşte, şurada yazıyor. Ben ona ne yaptım ki!" Omuzlarını şöyle bir silkiyor. Sonra birkaç kez arka arkaya, "Acelesi varmış, acelesi varmış..." diye mırıldanıyor. Başını eğiyor, alnında kırışıklar oluşuyor, derin derin nefes alıp veriyor. Erich, kardeşinin doğru dürüst düşünemediğini fark ediyor; üzerindekileri çıkarıp yatağına uzanmasına yardımcı oluyor.

Karl yatarken odadan çıkıyor, mutfakta bekleyen hizmetçi kıza bir şişe kırmızı şarap getirmesini söylüyor. Oturup arka arkaya iki kadeh içiyor. Elleri buz gibi. Karl bana hükmediyor, diye düşünüyor. Sonra yandaki oturma odasına geçip boş koltuklardan birine oturuyor. Bitkin. Yine ötekinin neden olduğu uğursuzluğun altında eziliyor. Elleriyle ayakları yavaş yavaş ısınıyor. Şarap etkisini gösteriyor. Çevresine bakınıyor, çiçekleri görüyor, yemek masasının üzerindeki güzel buketi de. Bütün ev çok şatafatlı döşenmiş... Şeytanlarla cinler burada cirit atıyor şimdi. Kendilerine ne de güzel bir yer bulmuşlar!

Ayağa kalkıyor, odadan çıkıyor, yavaş yavaş yürüyor, evin içinde insan arıyor. Karnı aç, bir şey yemek istiyor. Mutfağa bakıyor. Burası kadın dolu. Hizmetçi, bakıcı ve aşçı bir arada suspus oturuyorlar. Tereyağlı bir dilim ekmek istiyor. Varsa, yanında soğuk et veya peynir. Kadınlar canlanıyorlar. Hizmetçiyle aşçı kadın sıcak yemeklerin de hazır olduğunu söylüyor. Her şey tencerelerde bekliyor. Erich kadınların önerisini kabulleniyor ve masaya oturuyor. Aç mı, iştahı var mı, o anda bilemiyor, yine de peş peşe gelen yemekleri severek yiyor. Yemek sırasında kadınlarla sohbete dalıyor, sorular soruyor, isimleri ne, kaç yıldır burada çalışıyorlar, bu akşam yemek yediler mi, en çok hangi yemeğin hoşlarına gittiğini bilmek istiyor. Çatalı elinde tabağındakileri ağzına atarken karnının pek aç olmadığını söylüyor, ne de olsa buraya gelmeden önce evde bir şeyler yemişti. Ancak evde yedikleri soğuk şeylerdi, salam, peynir, ekmekti. Kimi insanlar vardır çok heyecanlandıklarında masaya oturup önlerinde tabakta ne olduğunu bilmeden çılgınlar gibi yemek yerler. Erich ise kendini yemek yemeğe zorlar, yedikçe iştahı açılır. O lezzetli bir yemeğin hoş bir sohbet kadar değerli olduğuna inanır.

Dostça ve içten sohbetiyle evdeki üç kızı da çabucak etkilemişti. Sohbet sırasında ağabeyi rahatsız olduğu için o geceyi burada geçirmeye karar verdiğini söyledi. Sonra söz arasında rahatsızlığının nasıl başladığını sordu. Kızlar aralarında biraz fısıldaştılar. O akşam Hanımefendi'yle çocukların dönmesini beklediklerini söylediler. Bakıcı kızın gözleri yaşardı. Hanımefendi öğleden sonra çocukları giydirmesini söylediğinde aklından kötü bir şey geçmemişti. Şimdiyse onları geri getirmiyordu. Beyefendi akşam her zamanki gibi tam saatinde eve dönmüştü. Kızlar bu arada evi çiçeklerle süslemişti. Ve Beyefendi yemeğe oturmaya hazırlanırken mektup gelmişti. "Peki Beyefendi o anda ne yaptı?"

"Zarfı açtı, mektubu okudu, sonra tuhaf tuhaf evin içinde dolaştı, bir süre yemek odasının kapısında öyle durdu ve aniden yere yuvarlandı. Biz çok korktuk. Neyi var Beyefendi'nin? Beyin kanaması mı..?"

"Saçma! O şu sıralar çok çalışıyor. Tabii olup biten bazı şeylere de heyecanlanıyor." Erich bir an düşünüyor, 'bu kızlarla daha fazla konuşamam, onlar aklı başında insanlar.' Aynı anda kızlardan en büyüğü, evin hizmetçisi, biraz öfkeyle atılıyor: "Bence Beyefendi her şeyi kabullenmek zorunda değil! Önce dinlencede aylar geçiriyor, sonra gelip bizi aldatıyor ve çocukları yanına alıp ortadan kayboluyor." Aşçı kadın atılıyor: "Genç adam, ben bunlar kadar genç sayılmam, fakat bana kalırsa hemen polise gitmelisiniz! Bakarsınız çocukları bilinmeyen bir yere sürükler..." Bakıcı kızın gözleri hâlâ yaşlı. Erich soruyor: "Niçin ağlıyorsunuz?" Hizmetçi kız: "O iki yıldır çocuklara bakıyor... Korkma onlar yine dönecek. Genç Beyefendi bir şeyler yapın, polisi peşlerine..."

Erich hizmetçi kıza 'sus' demek istermiş gibi elini dudaklarına götürüyor. Sonra hiç konuşmadan iki tas komposto yiyor.

Yemeği bitince ayağa kalkıyor, ellerini sıkıp kızlara veda ediyor, bakıcı kızı teselli etmek istermiş gibi birkaç kez sırtını okşuyor. "Genç Bey çok cana yakın," diye mırıldanıyor aşçı kadın masayı toplarken. Bu arada dışarı çıkmış olan Erich tekrar odaya dönüyor ve birisinin eczaneye gidip pijamasını almasını rica ediyor.

Az sonra bütün odalarda ışıklar sönüyor, evin içine sessizlik çöküyor.

Bu arada Julie'nin bindiği tren gecenin karanlığında bütün hızıyla ilerliyordu. Lokomotifin güçlü ışıkları rayları aydınlatıyordu. Sinyaller, küçük göller, köyler, ormanlar yanlarından geçip gidiyordu. Büyük kent gittikçe gerilerde kalıyordu. Gece her yerdeydi. Yukarda yıldızlarla dolu bir gökyüzü vardı. Kadın çocuklarını kurtarmıştı. O anda trenin penceresini açabilir, ne kadar mutlu olduğunu ılık ilkyaz gecesine bütün coşkusuyla haykırabilirdi. Altındaki yatakta çocukları derin bir uykuya dalmıştı. Yere oyuncakları saçılmıştı. Yanlarına pijama almadıkları için üstlerindeki giysilerle uyuyorlardı. 'Bu bir korsanlık,' diye düşündü Julie. Mutluydu. 'Ben onları kaçırdım, kendimi de kaçırdım. Ben hepimizi kurtardım. O bizi bir daha görmeyecek!'

Yıkılan insan kendine geliyor

Sabaha karşı uyanan Karl hemen yataktan çıkmadı. Hiçbir yerini oynatamıyordu. Niçin yerinden kıpırdasındı? Dün akşam düştüğünü anımsadı. Bitkindi, her yeri tutulmuştu. Az önce uyanan kişi, büyük çabalarla bu evi, mağarasını kurmuş, yıllarca onun içine gizlenmiş ve dün akşam düşen fabrikatördü. Ancak gücünü henüz yitirmemişti, yürekliydi. Yaşamda başka nelere sahip olduğunu düşündü. Şu anda insanlar arasındaki yeri neydi?

Evde çalışanlardan birinin koridorda yürüdüğünü duyan Erich, saatin kaç olduğunu görmek için yatağın kenarındaki küçük lambayı yaktı. Az ötede duran biri onunla konuştu: "Erich, günaydın!" Erich, üzerinde pijamasıyla yataktan çıktı. "İyi uydun mu Karl?"

"Fena sayılmaz... Şu perdeleri açar mısın? Ben bir saat daha evdeyim."

"Bence öğleye kadar evde kalsan fena olmaz."

"Gel yanıma otur. Gece çok uzundu..."

"Bence bütün gün uyuman fena olmayacak, hemen gidip sana uyku ilacı getireyim." Karl 'hayır' demek ister gibi başını salladı. "Boşalttı evimi," diye mırıldandı. "Bu beni çok yaraladı. Önce kendini kaçırdı, şimdi de çocukları. Sanki bende bulaşıcı veba hastalığı var! Ben böyle birisi miyim, Erich?"

"Ah, boş ver Karl."

"Söyle gerçeği!" Erich iç geçirdi, elini yüzüne götürüp, "Bütün olup bitenler büyük bir şansızlık..." dedi.

"Bana bir hakaret etmediği kaldı. Bugüne dek hiç kimse bana böyle davranmamıştı. Ben onun için değersiz biri olabilirim, belki davranışlarım yeterince kibar değil. O ise sonsuz tutkuları olan birisi. Bizler taşradan gelmiş küçük insanlarız, Erich, biz sürekli eğlenceyi düşünemeyiz. Ben hep çalıştım, kendime işkence ettiğim çok anlar oldu. Sırtımda ne kadar ağır yükler taşıdığımı en iyi bilen sensin. Fakat yine de beni böyle cezlandırmak haksızlık. Evet, hatalar yapmış olabilirim. Öyle değil mi? Söyle gerçeği. Sana kısa süre bir şey anlatmıştım, annemin bana bir davranışından söz etmiştim." Karl sustu, düşünceli düşünceli kardeşine baktı. Erich, "Aynı şeyi eşine de anlattın mı?" diye sordu.

"Evet, biraz değindim... Teyzemizle yaptığım anlaşmadan kısa süre önceydi. Annemin delikanlılığımda beni tokatladığını..."

"Julie'nin tepkisi ne olmuştu?"

"Bunu yapmakla ona zayıf yanımı gösterdiğimi biliyorum. Fakat insanın böyle anlarda da ailesiyle olan bağlantısını koparmaması, ona karşı tepki vermemesi gerektiğini anlamasını istiyordum. Ben bütün gücümle ve çok dürüstçe kurdum bu aileyi. O benim eşimdi." Erich, 'ailesine bir put gibi tapıyor, ailelerine çılgınca bağlı bu insanları kafam almıyor,' diye düşündü.

Karl içini çekti ve yerinden doğruldu: "Fakat bütün bunlar senden yana şeyler değil. Evlilik hiç de önemli değil, bir

aile kurman da. "Sen her zaman, delikanlı yaşında annesinden tokat yemiş salağın teki olarak kalacağım! Kadın beni aşağılıyor!"

"Lütfen yatmaya devam et. Sen ne yapmak istiyorsun?" Erich, ağabeyinin evli çiftler arasında olması gereken sevgiden söz etmemesine şaşırdı. O sadece biraz da kendini korumak amacıyla karşısındaki insana olan öfkesini ön plana çıkardı. "Şimdi banyoya geçip biraz kendime çeki düzen vereyim. Onu aramalıyım. O çocukları geri getirmek zorunda. Özür dilediken sonra nereye giderse gitsin."

"Bütün bunlar saçma şeyler, Karl. Şimdi giyin, çıkıp biraz dolaşalım."

"Peki. Bu evde hiçbir şey değişmeyecek. Her şey olduğu gibi kalacak." 'Ev henüz yıkılmadı,' diye düşündü Karl. 'Ne yapılacağına ben karar vereceğim, bu ev çökmeyecek.'

Dimdik, emin adımlarla banyoya doğru yürüdü. Fakat içinde bir sıkıntı vardı. 'Buradaki her şey benim eserim, o ise yaptığım her şeyi parçalamak üzere. Annemin de yazgısı aynı olmuştu, o yirmi, otuz yıl boyunca babama karşı çıkamamıştı. Ezilmişti. Büyük değişimin ağı çoktan üzerine atılmıştı, toprak onu içine almaya hazırlanıyordu. Fakat annem son anda kendini kurtarmasını başarmış, kişiliğini korumuştu.' Karl acı çekiyordu, ayakta kalabilecek miydi, bilemiyordu.

Az sonra kahvaltı ederlerken Erich'e, "Eğer burada kalmak istiyorsan hiç çekinme," dedi. "Ancak bugün senin yardımına gereksinim yok."

"Bir süre annemizin yanında kalmak istemez miydin?"

"Bu ev beni rahatsız etmiyor." 'Doğru değil bu söylediğim,' diye düşündü. Onunla hesaplaşmalıyım. Buradaki eşyaları zamanla teker teker yenmeliyim... Koridorda birbirlerine sarılıp vedalaştılar. Karl'ın şoförü aşağıda bekliyordu. Evde çalı-

şanlar Beyefendi'deki değişikliği fark edip şaşırdılar. O kadına gösterecek, çocuklar da yakında yine evlerinde olacaklardı. Daha sonraki günlerde bazı önemli şeyleri hallettikten sonra evde çalışan kızlardan ikisinin işine son verdi. Biri kalabilirdi. Artık tasarrufa gitmek zorundaydı. Ona gereksiz görünen bazı odaların da artık kapatılması gerekiyordu. Sonra binbaşı aklına geldi, gazetede çıkan karalayıcı haberi düşündü, avukatıyla telefonlaştı ve ona dava açmaya hazırlandığını gazeteciye hemen bildirmesini söyledi.

Karl'la vedalaşan Erich doğru annesine uğradı. Heyecanlıydı. Oturmadı, odanın içinde bir aşağı bir yukarı yürüdü. Annesine José'den söz etti. Karl'la Julie'nin arasının sandığı kadar kolay düzelemeyeceğini annesinin anlamasını istiyordu. O gün annesinin hiç bilmediği yanlarını tanıdı. Kadın oğluna öfke püskürdü, Julie'ye de lanet okudu. Adi kadın çocukları hemen geri vermeliydi, eğer bunu yapmazsa zorla elinden alınacaklardı. Annesinin tepesinin attığını fark eden Erich söylediklerine pişman oldu, ondan duyduklarını Karl'a anlatmamasını rica etti. "Sen salağın tekisin! Bana anlattıklarını tümünü Karl'a da anlatmalısın! Bundan niçin çekiniyorsun? Kadın çocuklarını elinden alıyor ve sen ağabeyine destek vermiyorsun!"

"Böyle konuşma anne. O şu sıralar yeterince ıstırap çekiyor..." Heyecanı hemen geçmeyen anne az sonra büyük oğluna telefon etti. Fakat Karl'la konuşurken sesi çok yumuşak çıktı. Ona uğramasını söyledi. Karl az sonra geldiğinde annesi oğluna sıkı sıkıya sarıldı. Yıllardır onu hiç böyle içten karşılamamıştı. Huysuz anne başını Karl'ın omzuna dayayıp biraz gözyaşı döktü. Erich de az önce gözleri yaşlı ayrılmıştı annesinin yanından. Karl yaşlı annesiyle kanepeye doğru yürürken sordu: "Erich sana mutlaka bazı şeyler anlattı, öyle değil mi?"

"Olup bitenin altında ezilmediğin için çok sevindim. Nerede olduğunu bilmiyorsun, öyle değil mi?"

"Hayır."

"Otur bakayım. Niçin aramıyorsun onu?"

"Ben... benim bugün işim başımdan aşkındı anne..." 'Hiçbir ipucu yok ki elimde,' diye düşündü. "Çekip gitsin mi istiyorsun yoksa? Nasıl biri olduğunu Erich sana anlatmadı sanırım."

"Anne!"

"Kendime gelin olarak seçtiğim kadın nasıl birisiymiş... Ondan hemen boşanacaksın! Çocukları en çabuk yoldan elinden alabilmen için boşanma davasını açmalısın!"

"Beni sinirlendirmek mi istiyorsun? Şu ana kadar sinirlendiğim yetmiyor mu?"

"Siz erkekler çok da sinirlisiniz. Umarım ailemizin namusu kirlensin istemiyorsun? Yarın herkes dedikoduya başlayacak, senin için 'eşi sevgilisiyle kaçtı, çocuklarını da elinden aldı' diyecekler." Karl annesine dik dik baktı ve "Yeter artık bu söylediklerin!" dedi. "Daha fazla konuşmanı istemiyorum!"

"Sen istesen de, istemesen de değişen bir şey yok. Eşin senden kaçtı, o boş gezenin boş kalfasına kaçtı!" Karl ayağa kalktı. Öfkesini belli etmemeye çalışıyordu. "Senin bildiğin bir şey var!"

"Tabii var. Erich ortaya çıkardı. O kişinin adı José."

"José... Bu kimin adıydı? Ah tabii, o bir ataşeydi sanırım."

"Sen onu tanımalısın. Erich şüphelendiği için o dağ kasabasına gitmiş. Eşini orada görmüş, yanında da dostunu!"

"José'yi mi?"

"Evet."

"Peki Erich bunu bana niçin anlatmadı? Çekindiği için olacak. Fakat anlatabilirdi. Bu şeyleri daha önce bilsem iyi olurdu."

"Bence de öyle, Karl." 'José. Julie'nin yanındaki adam bir yabancıydı.'

Bir süre hiç konuşmadan öyle oturdular. Yaşlı kadın öfkeli gözlerle Karl'a baktı ve "Artık fazla düşünmene gerek yok, oğlum," dedi. "Her şeyin bir sonu var! Böyle birinin evinde işi yok!" Kemikli elini masaya indirdi. "Boşanma davasını da derhal açacaksın! Bugün!" Karl yanıt vermedi. 'Ben buna henüz hazır değilim,' diye düşündü. 'Yabancı bir adam Julie'yle beraber. Benim ailemde böyle bir şey...' "José demiştin, doğru mu anne?"

"Boşanma davası açacaksın, Karl!" Düşündü: 'Benden kaçıyor... Bu o kadar kolay olmayacak!' Usul sesle konuştu, annesinin söylediklerini zor anladı: "O eve geri dönmek zorunda!"

"Sen çıldırmışsın oğlum!"

"O eve dönecek, o bu evde yaşayacak, aileyi parçalamaya hakkı yok!"

"Peki o adama ne olacak?"

"Onu yıkacağım!"

Ayağa kalktı. "Ben haklıyım anne, farkında değil misin? O kadının aklını başına getirmeli. Gerekirse saçlarından tutup çeke çeke eve getireceğim."

"Tanrım, Karl değer mi bu insana?"

"O henüz benim eşim, evine dönmek zorunda!"

"Bütün bunları yapmaya şu kadar hakkı olmadığını görüp anlamak zorunda."

"Peki ya öteki?"

"Onu bir dayaktan geçireceğim."

Sustu. 'Bu mümkün değil, diye bir an düşündü.' Sonra annesine dönüp tekrar sordu: "Şu José konusu doğru mu? Onunla mı gitmişti?"

"Erich telefonda konuşmalarını dinlemiş. Aşk konuşmasıymış..."

"Kimi dinlemiş Erich?"

"Julie'yi telefonda konuşurken dinlemiş."

"Julie'yi mi?"

"Bu gerçek mi? O adamla mı konuşmuş?"

"Niçin kendin sormuyorsun Julie'ye?"

Karl omuzları düşük öyle oturdu. Kafası düşüncelerle doluydu. Annesine baktı ve ağlamaklı bir sesle, "Her şey çok zor, anne..." diye mırıldandı. İkisinin de gözleri yaşlarla doldu. Kadın oğluna sarıldı ve yatıştırıcı birkaç şey söyledi. Karl, annesinin beklemediği kadar çabuk toparladı kendini. Yaşlı kadın birlikte bir şeyler yemeği önerdi. Karl başını 'evet' der gibi salladı. Dün akşam yemeğe oturmamıştı. Şimdi bir şey yese fena olmazdı. "Güçlü olmak gerek," dedi. Annesi bu sözlerine sevindi, yanında duran iri yarı oğlunun yanaklarını okşadı.

Karl ondan sonraki günlerde sakin kaldı, düşünceliydi. Çevresiyle pek konuşmadı. Düşünceleri Julie'yle doluydu, ortaya çıkan şu José de kafasını karıştırıyordu. İnanamıyordu. İki insanın, Julie ile José'nin, José ile Julie'nin bir araya gelmesine engel olamamıştı. Bu yeni gelişme çok güçlüydü, kafasını karıştırıyordu. İçi heyecan doluydu, ruhu çalkalanıyordu. Julie ve José. Bir neden bulup kendi kendine hesap veremedi. İçinde yeni oluşanlara öfke, intikam hırsı veya nefretle mi bakmalıydı? Savaştığı, üzerine gelen şey güçlü ve tehlikeliydi. Bütün şiddetiyle, çağıldayarak ruhunu dolduruyor, fabrikasında gezinirken içinde dalgalanıyor, onu ürkütüp girdiği her yerden kovuyordu. O ateşler ışıldayan bir sütundu. Julie şimdiye kadar üzerinde böylesine etkili olamamıştı. Düşündü, dışarı çıkıp biraz caddelerde yürümek daha iyi olacaktı. Önünden geçtiği bir postaneden içeri girdi, telefon rehberinde José'nin evinin hangi caddede olduğuna baktı. Bunu yapmalıydı. José adı karşısına çıktı, adresini bir kâğıda not etti.

Karl bir taksiye bindi. José'nin kaldığı ev onu çekiyordu. Az sonra taksiden indi. Buraya Julie'yle çok sık gelmişti. Büyük taş yapı modern balkonları ve geniş pencereleriyle şimdi karşısında duruyordu. 'Julie'yi ben buraya getirmiştim. Şimdiyse o tek başına çıkmıştı daireye giden merdivenleri. Belki de çok sık, ben iş yolculuklarındayken veya bütün gün büromda otururken. Gelmesini bekleyen José ona kapıyı açmıştı.'

Hava yağmurluydu. Karl karşı kaldırımdaki bir kapı aralığında durdu ve José'nin evini seyretmeye başladı. 'Evet, ikinci kattaydı o daire. Beni düşünmüşler, beni kıskandırmak için arada sırada balkonunda da durmuşlardı.' Onlar... (içindeki çark harekete geçmişti, makine oflaya puflaya çalışıyordu), onlar... (nefesi daralır gibi oldu, gözlerini diktiği karşıdaki yapıdan çekemiyordu; iki vücut kaynaştı, kucaklaştılar, bir bütün oldular. Karl hepsini yaşadı, bacakları tutuldu, dizleri titredi).

Durduğu kapı aralığından çıktı, kaldırım kenarında ağır ağır yürüdü. 'Ondan intikam almalıyım,' diye düşündü, 'ona cezasını vermeliyim.' Karşısında ince vücudunu gördü, kırmızı saçlarını, başında hafif yan yatmış beresini de. Çabuk çabuk yürüyordu, hafif kırıtarak. Ona gidiyordu. 'Cezalandırmalıyım.' Kafası iyice karıştı. Suçlu Julie'ydi, onlardı. Dehşetli, çok yakıcı, uyuşturucu bir dürtüydü...

José'nin evini bulduğu gün yağmurlu bir öğleden sonraydı. Karl bir taksiye bindi ve Erich'e gitti. Ağabeyinin eczanenin kapısından içeri girdiğini gören kardeşi önce şaşırdı, sonra geldiğine çok sevindiğini söyledi. Onu fabrikada aramıştı. Az sonra yan odada otururlarken ağabeyinin yüzünün çöktüğünü o görünce çok şaşırdı. 'Karl duygularını belli etmiyor,' diye düşündü, fakat o bir an önce dinlenceye gitmeliydi. Belki Erich ağabeyine eşlik ederdi.

"Annem anlattı, sen dağda Julie'yi görmüşsün. Anlat bakayım, José'yi de gördün mü?" José kelimesi ağzından ilk kez çıkmıştı. Erich dağa gittiği ve gördüklerini de annesine anlattığı için ağabeyinden özür diledi. Fakat Karl hemen sözünü kesti: "Bütün bildiklerini anlat!"

"Pek güzel şeyler değil..." diye Erich anlatmaya başladı. Karl'ın kafasını karıştırmamak için ona dağdan söz etmemişti. Şimdi o telefon görüşmesinden söz etmeye karar verdi. "Julie ile aranda geçenler üzücü şeyler... Ne oldu bilmiyorum, ancak orada gördüğüm eşin bana pek öfkeli gelmedi. Telefonda seninle ilgili bir şey söylemedi... Beni üzen şu oldu... Gördüğüm kadarıyla o ikisi birbirine gerçekten aşık gibi..." Erich konuşurken ağabeyinin onu merakla dinlemesine şaşırdı. İlse'nin anlatmış olduklarını da aktardı, Karl'ın bazı ayrıntılara özellikle ilgi duyduğu dikkatini çekti. Erich bir an düşündü: 'Eşinden nefret ediyor, ona karşı kullanabileceği her türlü bilgiyi kapmak istiyor. Ağabeyim kendi kendini yiyor!' Az sonra Karl rahatlar gibi oldu, koluna şöyle bir dokundu ve "Biz bu sorunun da altından kalkacağız," dedi. Sonra sustu, omuzları çöküktü, düşünceli düşünceli bir süre tek başına oturdu. Erich odadan çıktı, ön tarafa eczaneye geçti. Son aylarda işine iyice sarılmıştı. Ağabeyinin krizin altında ezildiğini görmüş, korkmaya başlamıştı. Yumuşak başlı bu insan üzerine yığılan değişik sorunlar altında eziliyordu. Binbaşının parası olayı, Karl'ın sarsıntı geçiren evliliği, Julie'nin aşk macerası, ağabeyini bekleyen başka sorun, ailenin geleceği... Tek avuntusu annesinin henüz hayatta olmasıydı.

Kenar mahalle oteli

José Julie'nin peşinden gidecekti. Eşinin onu aramasını zorlaştırmak isteyen genç kadın sınırı geçip komşu ülkeye gitmiş, orada babasının küçük bir taşra kentinde yaşayan akrabalarının yanına yerleşmişti. Şimdi orada José'nin tayinin çıkmasını bekliyordu. Ancak bu bekleme gittikçe uzayınca çocuklarının geleceğinden korkmaya başladı. José'ye bir mektup yazdı, Karl'a dikkat etmesini söyledi, ne de olsa o hep kendinin haklı olduğuna inanan biriydi. Şu sıralar gücenmiş olacağı için intikam almayı kafasından geçirebilirdi. José her şeyi bırakıp yanına gelseydi. Fakat bu o kadar kolay bir şey değildi. Julie o günlerde Karl'dan para istemedi, anne babası varlıklı insanlardı, kızlarına destek oldular. Yine de bu hep böyle süremezdi. Karl'dan boşanırsa eline hiçbir şey geçmeyecekti. José'yle evlendiğinde de yaşamları düzelmeyecekti. Çünkü yeni eşi bu arada başka ülkeye yerleşeceği için işini yitirecek ve tüm aile beş parasız kalacaktı. Bir gün Julie'nin telefonda

çok ümitsiz olduğunu sezen José kalkıp yanına geldi: "Tanrım José, ne yapıyorsun? Seninle bu kentte bir arada olamam ki!"

"Başka ne yapacağımı bilememiştim..." Fakat Julie yine de yanına geldiğine sevindi. Döndükten birkaç gün sonra telefonla aradı, uzun uzun konuştular. Tayini için yaptığı müracaat kabul edilmemişti. Gerekçeleri, buradaki görevine geleli az olmuştu, özel nedenler de yeni bir tayin için yetersizdi. José şu sıralar çok çalışması ve çalışkan olması gerektiğini söyledi, beklemediği bir anda onu kapının önüne koymalarından çekiniyordu. Julie niçin yeni bir müracaat yapmadığını sorunca, küçük ülkesinin de yaşanan krizin altında ezildiğini, tasarruf nedeniyle çalışanları azalttıklarını, bu nedenle onun da yeni gelişmelere ayak uydurması gerektiğini söyledi. Julie, "Peki, ne yapacağız?" diye sorunca, "Senin buraya dönmen doğru olacak," yanıtını aldı. Genç kadın hıçkırdı ve "Hayır," deyip telefonu kapattı. Sonra oturdu ona bir mektup yazdı: "Çocuklarımı onun yakınına getiremem. Biz yeni bir yaşama başlamak istiyoruz. Niçin böyle davranıyorsun?"

José iki hafta sonra ılık bir mayıs gününde, Julie'yi çiçekler içindeki küçük kentten büyük kente getirince genç kadının sağlık durumu yine bozuldu. Karl'dan korkuyordu. José onu kent dışında, küçük bir göl kıyısında ucuza tuttuğu bir eve yerleştirdi. Kısa süre sonra kitaplarıyla birkaç parça eşyayı oraya götürdü. Büyük kentte tuttuğu şık bekâr dairesi güzel bir düş olarak geçmişte kaldı.

Onlar kent dışında, hâlâ Karl'dan çekinerek (çocuklar nedeniyle evliliklerini tartışacakları zaman yakında gelecekti) güzel yaz günlerinde ortak bir yaşama başlarlarken, artık ondan korkmalarına hiç gerek olmadığını bilmiyorlardı. Çünkü Karl bu arada Julie'nin kim olduğunu unutmuştu. Böyle bir insan yaşamış mıydı? O bir zamanlar toplumun verdiği bir hediye-

den başka bir şey olmamıştı. Bu hediyenin ona verdiği gurur ve mutluluk artık yitip gitmişti. Julie şu anda evliliklerini yıkmış bir yabancının yanındaydı. Onlar şimdi santor denen korkutucu yaratıkları andırıyorlardı. Ruhsal durumu çok değişmişti, kendine işkence ettiği günler az değildi. Fakat onu önüne takmış sürükleyen şey tam olarak neydi, bilemiyordu. Kimi günler kendini bir kurban olarak görüyordu. Toplum, içinde yaşadığı sınıf, onların yaşamı, verdikleri değerlerdi onu eline almış, kendine esir etmiş olan şey. Şimdi bütün bunlar onu dışlamış, itmişti, hissediyordu yakında bir darbe daha yiyecekti. İşte o anda şimdiye kadar tanımadığı, yaşamasına izin verilmediği bir gücü içinde hissetti. Bu güç, bu istenç ne olabilirdi, değişik ne yapabilirdi? O içinde yaşadığı toplumun dilini konuşamıyordu, onlar gibi davranmasını beceremiyordu.

Karl evindeki bütün odaları, biri dışında, kapatmıştı. Anahtarlarını bütün gün cebinde taşıyordu. Kimi akşamlar, hizmetçi kız tek başına mutfakta otururken, canı çekiyor yatak odasından çıkıyor, bazı odaları açıyor, içlerinde geziniyordu. Bu daha çok eski günlerin "denetleme gezintileri"ni anımsatıyordu. Bütün odaları ışıl ışıl aydınlatıyordu. Büyük salonda dolaşıyor, iskemlelerinden artık kimsenin oturmadığı yemek masasının çevresinde ağır ağır dolanıyordu. Böyle akşamlarda o hayaletlerle savaşıyordu!

Kendini onlara gösteriyordu. İskemleler yan yana, tam düzende duruyor, az ötede oturma köşesi ona bakıyor, yürüyüp yanlarına gidiyor, evde olduğunu görmelerini istiyordu. Çünkü onlar Karl için mobilyadan da öte şeylerdi. Hepsi bir aradaydı, o hep böyle durmalarını istiyordu. Her zaman oturduğu koltuğun yanında durup dudaklarında bir gülümseme, ağzını açmadan onlarla sessizce sohbet ediyordu. Odalarda herkes vardı, Julie, çocuklar, geçmişi. Denetim gezintisi sona erince

hızla adımlarla müzesine yürüyor, cebinden anahtarını çıkarıp kapısını açıyor, elektriği yakıyordu. Sanki ruhları çağırıyordu. Büyük odanın içinde geziniyordu. Her yerde yıllarca ona eşlik etmiş duruyorlardı. Çok değerli dolaplar, koltuklar, şamdanlar, vazolar, tavandan sallanan büyük lamba, yüzü kapalı, zırhı içindeki o şövalye. Kalın bir toz tabakası masayı örtüyordu. Karl parmağıyla tozları çiziyordu; bu gizeminin kalıcı olduğunun işaretiydi. Şöyle bir göz kırpıp odada ona bakan her şeyi selamlıyordu. Sonra ağır ağır yürüyerek salona dönüyordu. İşte yine buradayım! Duvarların birinde asılı resmine şöyle bir baktı, henüz onun zamanı değildi, diğeri dönmeden önce bunun sinyalini alacaktı.

Koridora çıktı, çocukların odasına girdi. Burada bunaltıcı bir hava vardı. Şöyle bir çevresine bakındı, değişen bir şey yoktu, her şey eskisi gibiydi. Elini aynanın tozunda gezdirdi, başını memnun memnun salladı ve yine dışarı çıktı. Julie'nin kapısında, suskun, bekler gibi öyle duruyordu. Son haftalarda bir kez olsun odadan içeri girmemişti. Kapının tokmağına bile dokunmamıştı. Anahtarı da cebinde değildi. Oda bütün gizemiyle durmaya devam ediyordu. Terk edilmiş adam kimi sakin akşamlarda eski evini gözünün önüne getiriyordu.

Yine bir akşam her zamanki gibi evin bütün odalarında gezinip görevini yerine getirdikten sonra balkonun kapısı açtı, dışarı çıktı. Bunaltıcı, sıkıcı bir hava vardı. Bakışları saksılarındaki kurumuş, yaprakları balkonun taşlarına dökülmüş çiçeklere takıldı, biraz rahatladı. Sonra iki kat aşağıdaki caddeye baktı. Kendini, köyden büyük kente gelen annesinin evine taşıdı... Cadde bomboştu, ne araba geçiyordu, ne de insanlar. Sonra cadde onunla konuştu, fakat o ne söylediğini anlayamadı. Kulağına gelen uğultular çok çok ötelerde kalmış, tanıdığı,

ona yakın şeylerdi. Hızla arkasına döndü, içeri girdi. Bu caddeye karşı da sınav vermesi gerekiyordu!

Şapkasını aldı, usul adımlarla aşağı indi, dışarı çıktı, cadde ve sokaklarda dolaştı. Yürürken kendini bir balık gibi hissetti, oltanın ucundaki yem hızla yanından geçiyor, başını çevirip bakıyor, peşinden gitse de ona ulaşamıyordu. Bu kentte yıllardır yaşıyordu, fakat onun içine doğru dürüst girmemiş, ona yakından hiç bakmamıştı. Olup biten üzerine biraz bilgi sahibi olmak ona hep yetmişti. Şimdi içindeydi, ona sokuluyordu, bütün cadde ve sokaklar da ona yaklaşıyordu. Ne kadar çoktu caddeler, büyük alanlar nasıl da değişmişti son yıllarda... Bir cadde köşesinde bir sokak lambası duruyordu, kara demirdendi. Başını kaldırıp baktı, bir şey anımsadı, hissetti. Sanki bir hayvanat bahçesinin sürüngenler bölümündeydi. Her yer nemli ve sıcaktı. Hiç hareket yoktu. Yerlerde ağaç gövdeleri duruyordu. Aniden biri hareket etti. Bir timsahtı. Kocaman ağzını açıp esnedi. Karl da onun gibi karanlık sokak ve caddelerde hareket ediyordu. Gittikçe merkezden uzaklaştı, bu hoşuna gitti. Zor sorunlardan uzaklaştı. Bir süre sonra geri döndüğünde rahatladığını hissetti. Merdivenleri çıkarken, 'Kendini evimden bir an için de olsa kopardım,' diye düşündü. "Julie yolculukta, ben de yolculuğumu yaptım." Onunla aynı şeyi yaptığı için rahatlamıştı.

Akşam yine gezinmek için evden çıkarken üzerindeki giysiler birden hoşuna gitmedi. "Şu sıralar bir dinlence yolculuğundayım," diye söylendi. "Kendime başka giysiler bulmalıyım. Az sonra kentin dış semtlerinden birinde önünden geçtiği ucuzcu bir mağazaya girdi ve kendine uşakların sokağa çıkarken giydikleri takımı andıran bir pantolonla ceket seçti, yanında da giysiye uyan paltoyla kasket aldı. Koltuğunun altında büyük paketle dışarı çıktığında çok mutluydu. Hemen yakınında bir

kenar mahalle otelinde kendine bir oda tuttu. Az sonra içinde yatak-masa-iskemleden başka eşya olmayan ucuz odada üstünü değiştirirken de çok mutluydu. Sonraki günlerde de sık sık büyük dairesini terk edip buraya gelmeye başladı. Bazı günler, küçük oteldeki küçük odasına hasret dolu, koşa koşa geldi. Burada onu hiç kimse tanımıyordu. İkili yaşamı böyle başlamıştı, fakat o henüz bunun farkında değildi.

Yaşayanlar inanılmaz bir dayanıklılık gösteriyordu. Yazgıları onlara elindeki çekici sayısız kez indiriyor, ancak kırabilmesi hiç de kolay olmuyordu. Kırmayı başardığına da küçük parçalar yaşamaya devam ediyorlar, varlıklarını ellerinden geldiğince sürdürüyorlardı. Karl o akşam torbayı anımsatan yeni takımı üstünde, başında kasketi, elleri pantolon ceplerinde akşama doğru otelden çıktı ve sağda solda gezinmeye başladı. Önlerinden geçtiği yoksul evlerinden çıkan, kapı aralarında duran kadınlar, kızlar örümcek gibi üzerine geldiler, ona dokunup yalvardılar.. Gözlerinin içine bakışları, ellerini ona sürüşleri... Her şey çok tuhaftı, ürperticiydi. Sokaklarında gezinen, aralarına girmiş bir insana yakın olmak istiyorlardı. Bambaşka bir dünyaya girmesi tepeden inme olmuştu. Aniden, beklenmedik bir anda dünyasından çıkmış, kendini yeni bir dünyanın içinde buluvermişti. Sanki ağırlığını gösteren bir terazinin üzerinde duruyordu, prens veya dilenci olması terazi için önemli değildi. Karşılaştıklarının gözünde o sadece bir insandı. Belki de onu ondan daha iyi tanıyorlardı. Soru sormalarına hiç gerek yoktu, şimdi ona baktıkları gibi herkese bakıyorlardı. Fakir, bakımsız insanlardı...

Çevresindekilerin bakışları üzerinden ayrılmayan Karl içinde coşku dolu duyguların kabardığını fark etti. Bir kol koluna girdi, sokuldu. Yürüdüler. Bir kadın vücudunu hissetti, keçe şapkasının altında bir kadın yüzünü seçti. Bu bir baştan

çıkartmaydı. Az sonra basit bir odanın kapısından içeri girdiler. Kadın odasını beğenip beğenmediğini sordu. Kanepenin üzerindeki kırmızı lambayla püsküllü örtünün hoşuna gittiğini söylemesine sevindi. "Onu ben ördüm." Bu arada odasına getirdiği adama 'sen' diye hitap etmişti. Cüzdanından istediğini aldıktan sonra bir an için yatağın yanındaki paravanın ardında kayboldu. Az sonra üzerinde uzun çoraplar, sutyeni ve ayağında ayakkabıları karşısında durduğu adam bir an için tir tir titredi. Olduğu yerde şöyle bir döndü, vücudunu gösterdi ve hafifçe gülümsedi. "Geliyor musun?" Başka zaman olsa böyle kadınların, böyle davranışları onu heyecanlandırmaz, kendisine sunulan malı satın almazdı! Şimdi ise... bakışları kemikli beyaz yüzden, boynundaki yaradan ötelere baktı. Önünde duran, sanki una bulanmış gibi bembeyaz vücut, saçlar, kalçalar bir yaşamdı. Düşündü, benden önce burada duranlara da kendini böyle sunmuştu. Güçlü bir mıknatıs gibi çekiyordu. Teslim olmak, kafasındaki bütün düşüncelerden kurtulmak zorundaydı. (Çok ötede, karanlıkların derinliğinde Julie ve José dimdik duruyordu). Kollarının arasındaki, adını bilmediği kadın, coştu. Bu kadın bir yolculuğa çıkmamıştı, ona sarılıyordu, vücudunun altında kıvranıyordu. O aynı anda hem verilen sevgiyi içine çekmek, hem de cezalandırılmayı ve aşağılanmayı kabullenmek zorundaydı. Onsuz yaşayabileceğine inanan diğeri ise masasındaki yerini terk edip gitmişti.

Kadın adamın vahşiliğine katlandı. Sonra onu üzerinden kenara devirdi, ayağa kalktı. Adam sesini çıkarmadı, her şey yolundaydı.

O bu yemliğe artık sürüklenmişti. Sabahları fabrikaya gidiyor, bürosunda oturup bazı evrakları okuyor, imzalıyor, atölyelerde geziniyor, krizin ne durumda olduğu üzerine kendini bilgilendiriyor, öğleden sonra da kimi tanıdıklarıyla bir

arada oturuyor, politikadan söz edip duruyordu. Akşam olunca evinden çıkıyor, sokak ve caddelerde kaybolup gidiyordu. Kimi akşam Erich'e uğruyor, kafasında bulanık düşünceler, içi ezik bir halde onunla oturuyordu. Kardeşiyle hep heyecanlı konuşuyor, sonunda kendini rahatlamış hissediyordu. Julie'den kopması ona iyi gelmiş, her şeyi kolay atlamış gibiydi. Erich'in ise kimi zaman ağabeyinin yersiz neşesi hoşuna gitmiyordu. Bazı günler düşünceli, bazı günlerse çok canlı oluşunu abartılı buluyordu. Çoğu zaman boş gözlerle çevresine bakınması, kanepede uzun uzun oturduğunda kendini yorgun hissetmesi, başını önüne eğip yere bakması pek hoşuna gitmiyordu.

Karl kendini artık evinde, ikinci evi olan iki katlı küçük kenar mahalle otelinde, rahat hissediyordu. Son zamanlarda akşam yemeğini de oradaki odasında yemeğe, gazetesini okumaya başlamıştı. İçinde sadece birkaç parça eşya olan odasına zamanla bavulunu, çamaşırlarını, pijamasını bıraktı. Otelin sahibi adam için o kim olduğu bilinmeyen, fakat cana yakın birisiydi. Oda kirasını zamanında ödeyen müşterisi için, kentin başka bir semtinde bazı işler çeviriyor olacak, diye düşünüyordu. Gün geçtikçe gösterişli evinden koptu, yaşamının yarısını kendini rahat hissettiği bu kenar mahallede geçirmeye başladı. Burada ilgisini çeken çok şey vardı. Soran kadınlara da, uzun süre tek başıma yaşadım, diyordu. Julie'yle olan savaşı bu ikinci yaşamına gittikçe daha çok damga vurmaya başlamıştı.

Sonra günün birinde ince yapılı, cana yakın genç bir kadın karşısına çıktı. Odasının yakında olduğunu söyledi, ancak yol uzundu. Sonunda eve vardılar, geniş, iyi aydınlatılmış, basamakları tertemiz bir tahta merdiveni çıktılar. Koridorda oturmuş, elindeki gazeteyi okuyan güler yüzlü yaşlı bir kadın gelenleri görünce gözlüğünü eline aldı, yerinden kalktı, koridordaki uzun bir odanın kapısını açtı, her şey yolunda mı,

der gibi bir göz attı ve onlara nezaketle "iyi akşamlar" dileyip uzaklaştı. Karl içerdeki masaya oturdu, orada duran gazetenin sayfalarını karıştırdı; genç kadın konuştu, tabii para kazanmak istiyordu, durumu iyi değildi. Onun da durumu kötüydü demek... Herkes kendini, değişik nedenlerden iyi hissetmiyordu. 'Onun durumunda olmak için ne vermezdim,' diye düşündü Karl bir an. Genç kadın bu arada şapkasını ve mantosunu çıkarmış, aynada saçlarını düzeltiyordu. Karl yan odadan sesler duydu. Bir erkekle bir kadın fısıl fısıl, fakat heyecanlı konuşuyorlardı. Karl'ın önce yüzü karardı, sonra kulağına sözlerle heyecanlandı, kendini dehşetli bir girdabın içinde buldu. Bir çeşmeden coşkuyla akan sulara engel olmak mümkün değildi. Karl'ın elleri ateş gibi yanıyordu. Genç kadın, şu Havva, gülümsedi, karşısındaki adamın gözlerini aradı, yan odadan gelen sesler sanki ona yabancı değildi. Elini sıkı sıkıya tuttu, yandan bir inleme sesi geldi. Genç kadın ona sarıldı, kulağına bir şey fısıldadı. Adamın karmakarışık bakışlarında tuhaf bir heyecan vardı. Genç kadın gözlerini iyice kıstı, dilini uzattı, dişlerinin arasına aldı, ısırdı.

Gizemler

O günlerde Karl, annesiyle Erich'i sevindiren bir karar aldı. Kısa süre önce ona parasal destek bulma çabaları olumsuz sonuçlanmıştı. Teyzeyi fabrikaya yatırım yapmasının doğru olacağına inandıramamışlardı. Yaşlı kadından gelen mektupta satır aralarında Karl'ın durumuna sevindiği sezilmiyor değildi. İçinde bulunduğu günlerde ticaretle uğraşmadığı için çok mutluydu. Karl'ın fabrikayı devralırken ne kadar hırslı olduğunu da unutmamıştı. Bu arada oturup iyice düşünecek zamanı olmuştu. Artık yaşamayan kocası zamanında Karl ve ailesine elinden gelen desteği vermişti. Yıllarca sağlam temeller üzerinde durmuş olan kocasının şirketini şimdi batırmayacağını ümit ediyordu.

Teyzeden gelen mektup oldukça kabaydı. Erich kara kara düşündü, anne öfkeyle söylendi durdu. Ancak aynı günlerde Karl annesinin sıkıştırmasına daha çok dayanamadı ve Julie'ye karşı girişimde bulunmaya karar verdi. Kenar mahalle otelinde geçirdiği günlerden birinde, sonum ne olacak, diye kendi ken-

dine sordu ve sonunda kalktı avukatına gitti, boşanma davası açması için ona vekâlet verdi. "Çok şükür," dedi şişman, kırmızı yanaklı adam, altın çerçeveli kalın gözlüğünün ardından Karl'a bakarak. "Son zamanlarda kararsız olduğunuzun farkındaydım. Ancak şimdi boşanma davası açmanızı çocuklarınıza karşı da borçlusunuz." Sonra el sıkıştılar. Karl biliyordu, yakında Julie'yi görecekti, ötekini de. Aynı gün avukat aradı ve Julie'nin kaldığı adresi verdi. Çok yakınında oturduğunu fark edince şaşırdı, bir an ne düşüneceğini bilemedi...

Bir pazar günü sabrı tükendi, daha fazla bekleyemeyecekti. Kent dışına çıktı. Bütün gününü onu görmeye ayırmıştı. Julie öğleden sonra evi terk etti. Karl hemen yakınındaki çalıların ardına sığındı. Evinden yola uzanan dar orman yolunda, yanında iki çocuğu yürüdü. Çocuklar neşeyle bağrışarak önden koştular, oğlan elindeki çemberi çeviriyordu. Julie o gün şapka giymemişti, üzerinde hafif bir giysi, hızlı adımlarla çocukların peşinden yürüdü. Güneyden döndüğünde güneşten esmerleşmiş yüzü şimdi rengini yitirmişti, fakat görünümü sağlıklıydı, yürürken de sağlam adımlar atıyordu. Çabucak Karl'ın önünden geçip uzaklaştılar, gözden kayboldular. 'Tanrım, ben ne durumdayım!' Aydınlanmış, gözleri kamaşmıştı. Aynı anda başka adımları duydu. Karl arkasına sığındığı çalıların arasından başını kaldırıp bakmak istemedi. Yaklaşan kişi ağır adımlar atıyordu. O olacaktı. Sonra önünden geçerken yandan gördü, dönemece kadar da arkasından baktı. Onlar kendi halinde, neşeli insanlardı. Biraz daha bekledikten sonra çalıların arkasından çıktı ve dosdoğru tren istasyonuna gitti.

Evet, Julie'yi görmeye gitmekle hata yapmıştı. Birkaç gün sonra avukatının bürosunda Julie'yle yaptığı görüşme de onun açısından olumlu geçmemişti.. Annesiyle kardeşi Erich'in görüşmeye gitmeme önerisine –görüşecek ne vardı ki– kar-

şın o gitmişti. Julie tek başına gelmişti. Karl ona uzun uzun baktı. Eşiydi. Fabrikayı devralıp doruğa çıktığı yıllarda onunla düzenli ve mutlu bir evlilik yaşamı sürdürmüştü. Şimdi o yaşam sona ermişti. Onu karşısında gören Julie şaşırdı. Karl zayıflamıştı, eskisi gibi canlı da değildi. Görüşme sırasındaki isteklerine karşı çıkmadı. Julie biraz şaşkın, biraz endişeli düşündü: 'Ben onu çok yaralamışım... Böyle olacağını aklımın köşesinden bile geçirmemiştim. Ne oldu?' Julie çocukların yanında kalmasını istedi, yılın birkaç haftasını da babalarıyla geçirmeleri üzerine anlaşılabilirdi. Avukat bu öneriye öfkelendi. Karl ise sadece gülümsedi ve "Bana ne çocuklardan?" dedi. "Aklıma estiğinde gelip onları biraz görmem yeterli." Avukat atıldı: "Fakat bir daha evlenirseniz ne olacak?" Karl sadece şöyle bir güldü. Avukat bunun üzerine konuyu ikinci buluşmalarında görüşmelerinin doğru olacağını söyledi. Bu arada Karl'ın görüşlerini değiştirebileceğini umuyordu. Julie ve Karl adamın önerisini kabullendiler. Genç kadın nafaka istemediğini açıkladı. Boşanmalarının nedeni olarak da, 'birbirlerinden uzaklaştılar' gerekçesi üzerine anlaştılar. Avukat bu konunun da gelecek görüşmede kesinliğe kavuşmasını önerdi. Belirttiğine göre kimin suçlu olduğu ve çocukların kimin yanında kalacağı konularını birbirlerinden ayırmak mümkün değildi.

İkinci görüşmelerinden önce –avukat bu arada Karl'la görüşmüş, fakat başarılı olamamıştı, José de Julie'yle tuhaf günler geçirmişti– Karl ve Julie avukatın yan odasında oturuyorlardı. Karl kararını vermiş, ondan ayrılmıştı, her şey bir son bulmuştu. Karşısındaki adamın görünümü genç kadını çok rahatsız ediyordu. Ne yapmıştı ona? Aralarındaki görüşmeler oldukça sorunsuz geçtiği için Julie evlilik yaşamlarında ne hatalar yaptığını ondan bilmek istiyordu. "Kendini iyi hissetmiyor musun, Karl?" Az kalsın gülecekti, 'bana sağlığımı

soruyor,' dedi kendi kendine. Bir an sustu, uzun uzun karşısındaki kadının yüzüne baktı. Karısıydı, ona hâlâ "Julie" diyordu. Gözünün önüne büyük evi, yemek masası, odalarında yaptığı denetleme gezintileri geldi. Fakat bir başka Julie daha vardı. Güçlü olanı. İkisini nasıl bir araya getirecekti? "Neyin var, Karl?" diye sordu genç kadın ısrarla.

Avukatla kısa bir görüşme yaptıktan sonra bir saatliğine yanından ayrılıp –adam biraz şaşırsa da– aşağıdaki lokantaya indiler. Karl hiç sesini çıkarmadan Julie'nin peşinden yürümüştü. Bir süre hiç konuşmadan (ne güzel bir evimiz vardı) öyle oturdular. Sonra Karl başını kaldırdı ve Julie'ye kendini son zamanlarda nasıl hissettiğini sordu. Genç kadın "iyiyim" deyince biraz canlanır gibi oldu, sanki içinde bir şey kımıldamıştı. Narin yapılı, kızıl saçlı, çenesini eline dayamış onu dinleyen kadın karşısındaki adamın geçirdiği değişikliği yavaş yavaş fark etti. Bu, tanıdığı Karl değildi. İnşa ettiği kalenin komutanı o olamazdı. Gördüğü kadarıyla üstüne başına da pek dikkat etmiyordu. Taktığı kravat çirkindi, onu daha önce görmemişti, ceketinin yakası da tuhaftı. Sadece davranışları değil zevkleri de değişmiş gibiydi. Genç kadın şaşırdı, çok şaşırdı. Kendini aşağılanmış mı hissediyordu, karşısındakine hemen boyun eğmeye hazır biri mi olmuştu? Her sorulana yanıt veriyordu, gizlisi saklısı yoktu. "Karl, akşamları ne yapıyorsun?" Yanıt verdi: "Gezinip duruyorum."

"Nerede?"

"Odalarda."

"Bütün odalarda mı?"

"Hayır. Senin odana girmiyorum. Diğerlerine girip çıkıyorum."

"Peki ne yapıyorsun odalarda? Evde senden başka kimse yok mu?" (Ben ona her şeyi sorabilirim.) "Evde mi? Yok. Ben

tek başıma geziniyorum. Ve savaşıyorum. Karşıma çıkanları deviriyorum." Genç kadın arkasına dayandı. 'Çıldırmış.' "Bütün odalarda tek başına gezinip duruyorsun demek. Peki, hizmetçi kız nerede?"

"Mutfakta. Ben artık her şeye dayanıyorum. Çok kolay değil. Fakat hepsini yeniyorum. Seni de. Onu da."

"Kimi de?"

"Yanında olanı." Julie bakışlarını önüne eğdi. Kan başına çıkmıştı. 'Durumu çok kötü. Fakat niçin, anlayamıyorum.'

Karl karşısındaki kadına yandan baktı ve fısıldar gibi konuştu: "Siz bana hiçbir şey yapamazsınız! Ben her şeye dayanıklıyım!"

"Sen benden nefret ediyorsun Karl, öyle değil mi? Beni çok üzüyorsun. Bu duruma nasıl geldiğimizi biliyorsun. Bazı şeyleri benimle hiç konuşmazdın."

"Biliyorum Julie. Fakat şimdi akşamları seninleyim, yanındakinle de, ben size dayanacağım." Genç kadın ürperdiğini hissetti. "Ne yapıyorsun? Niçin senden hiç haber alamadım?" Elini göğsüne bastırdı. Karl onu başta aşağı süzüp gülümsedi. 'O başka bir insan, onu sarsıp kendine getirmeli, hüzünlü ve çok da gergin.' "Fakat son zamanlarda odalarda daha çok geziniyorum, Julie. Pek zamanım yok. Çoğu zaman evde değilim de... Kaldığım başka bir yer daha var."

"Fakat evin duruyor, öyle değil mi?"

"Evet. Ancak akşamları onu terk edip başka yerlerde geziniyorum. Delikanlılığımda gezindiğim yerlerde... Kenar mahallelerde. Orada kendime küçük bir oda tuttum."

"Peki, sonra?"

"O odada kalıyorum..." Gergin yüzünde tuhaf bir gülümseme belirdi. "Hep orada oturmayı isterdim. Bir zamanlar o semtlerden hiç ayrılmamış olsaydım çok daha iyi olurdu.

Böyle yapsaydım ne bir fabrikam olurdu, sen de senle ben... Bütün bunları yaşamazdık."

"Ne yapıyorsun orada?" Karl dalgın dalgın baktığı için Julie hafifçe koluna dokundu. "Hiçbir şey, Julie. Ah, evet, kadınlar..."

"Kim?"

"Bilmiyorum."

"Tanıdığın kadının adını bilmiyor musun?"

"Bir kadın değil, Julie. Bazıları çirkin, bazıları güzel."

"Kimler onlar?"

"Ben... onları seviyorum. Sen gittikten sonra tanıdım onları. Fakat her şey sensin, sadece sen. Nefret ediyorum sizlerden!" Yüzü tuhaf bir şekilde gerilmişti. Görünümü hastaydı, açgözlü ve ödlekti de... 'Ah, o hasta bir insan. Ve onun kafasında hep ben varım...'

Karşısındaki adamı tanımıyordu, o tanımadığı eşiydi; heyecanlandı, aralarındaki konuşma konuşmaya benzemiyordu. Fısıldadı: "Sen bana ne yapmak istiyorsun Karl?"

"Hissediyor musun, Julie?" Gözlerinde ışıltılar belirdi. "Seni artık ilgilendiriyor muyum, Julie?"

"Konuşma böyle..." Kadının gözleri yaşlandı. Karl mırıldandı: "Garson bize bakıyor. Avukatın yanına dönmeliyiz." Genç kadın başını masaya dayadı, gözlerinden yaşlar akıyordu. Sonra yine toparlandı, gözlerini sildi, yanaklarına biraz pudra sürdü. "Avukata söyle," dedi, "iki gün sonra tekrar bir araya gelelim." Karl'ın omuzları yine çökmüştü. "Senin bu kadar sık gelmene o izin veriyor mu?" diye sordu. "Karl, sana geleyim mi?" Ne diyordu Julie... "Julie, sen nereye geleceksin? Kent dışındaki odama mı?"

"Biraz düşüneyim... Seninle yarın veya yarından sonra tekrar konuşmalıyım. Anladın beni, değil mi?"

"Seni burada bekleyeceğim." Ayağa kalktılar. Julie elini uzattı. Genç kadın bir an için başını onun göğsüne dayamak istedi. Fakat aynı anda karşısındaki adamın donuk, gizem dolu bakışlarından ürker gibi oldu. 'Ne yapmak istiyor bana?' Elini şöyle bir okşadı, yalvaran gözlerle ona baktı. Aynı anda adamın yüzü değişti, uysal bir köpeğin yalvarışından, açgözlü birine dönüştü. Genç kadın kendi kendine sordu: 'Kim bu? Ben ne yaptım ona?' Vedalaştılar. Adam bu buluşmalarından, sohbetlerinden başkasına söz etmemesini istemişti ondan. Genç kadın hissediyordu, ürpertici bir evlilik gizemiydi bu, Karl, José ve onun arasında!

Akşama eve dönüp de çocuklar ve José'yle bir arada otururken keyifliydi. Fakat ötelerde bir yerlerde Karl da vardı. Ertesi gün José bürosundan telefon etti. Onu bu akşam görev icabı bir yere yollayacaklardı. Genç kadın üzüldüğünü söyledi, fakat içten içe memnun da oldu. Daha hemen aynı akşam, José'yi trene bindirdikten sonra, istasyon lokantasında oturup Erich'e bir mektup yazdı ve postaya verdi: "Size bu mektubu yazdığım için affedin beni, fakat ağabeyinizi nasıl sevdiğinizi biliyorum. Dünkü avukat görüşmemiz nedeniyle kendisiyle bir süre konuştum. Karl'ın sağlık durumu hoşuma gitmedi. Onunla ilgileneceğinizden eminim. Size bu mektubu yazdığımı da kendisine söylememenizi rica ediyorum."

Sonra göl kıyısındaki evine, çocuklarının yanına döndü. Ancak kafası düşüncelerle doluydu, şaşkınlığı da geçmemişti. Ne olmuştu Karl'a? Kimdi bu adam, kiminle evlilik yaşamı geçirmişti, acaba yıllarca onu yanlış mı anlamıştı? Belki de ona haksızlık etmiş, şimdi de birçok hata işlemişti. Kaçmış, çocukları elinden almış, kendini José'ye vermişti. 'Tek başına kalacağı günlerde bütün bunlar üzerine düşünebilirdi. Fakat o beni hep denetlemiş, üzerimde baskı yapmıştı. Şimdi ortaya çıkan

bazı gerçekler hüzünlendirici. O bir despot değil, fakat bunu nasıl anlayacaktım? Acaba gereksiz yere çok mu acele ettim?'

Büyük kentte yaşayan annesiyle babasını ziyarete gitti. Onlar Karl'dan biraz alaylı söz ettiler, kurtulduğu için memnundular. Eşi bulunmaz bir sahtekârdı. Kendisine destek vermiş olan binbaşıya yaptıklarını unutmamışlardı. Fabrikası da şu sıralar parçalanmak üzereydi. Tam zamanında arabadan atladığı için kızları Julie'yi tebrik ettiler.

Julie şöyle düşündü: 'Annemle babam ondan kötü söz ediyorlar, fakat iyi yanları da yok mu? Ben onu terk etmemeliydim. Ne yapacağım şimdi?'

Julie'nin kafası o kadar karışıktı ki, ertesi gün Karl'la lokantada buluşmaya gitmekten çekindi. Söyleyeceklerinden korkuyordu. Birbirleriyle tekrar avukatın bürosunda karşılaştılar. Adam, görüşmeler artık kesin bir sonuca varacağı için memnundu. Bu arada Julie'nin babası, boşanmaya karar verdiklerinde kızının evlenirken getirdiği başlık parasını geri istemeye kararlıydı. Bunun için bazı belgelerin araştırılması gerekiyordu. Julie babasının bu acımasız davranışına şaşırdı. Bu sözler üzerine Karl'ın sadece gülümsemesi Julie'yi duygulandırdı.

Karl'ın annesi küçük evinde huzur içinde yaşamını sürdürüyordu. Yaşlanmıştı, biraz zayıflamıştı, fakat yaşına göre yine de dinç sayılırdı. Erich bir gün öğleye doğru annesine uğradı. Julie'nin yazdıklarıyla huzursuzlaşmıştı. Karl son zamanlarda yaşlı kadını pek aramamıştı. Erich ona Karl'dan duymuş olduklarını anlattı, zor gençliğinden ve yaşadıklarından söz etti. Anne küçük oğlunun söylediklerini biraz şaşkın dinledi. "Bunları sana Karl mı anlattı?" diye sordu. O günler yaşlı kadının aklında daha başka kalmıştı. "Şimdi bunları anlatmak için mi beni ziyarete geldin? Aranızda bir şey mi geçti?"

"Anne, şu sıralar Karl'ın sağlığının pek yerinde olmadığını biliyorsun."

"Senin Julie'den yana olduğunu, ona hak verdiğini de biliyorum. Bunu ağabeyine de söyledin mi?"

"Ben de bundan söz etmek istiyorum. Karl her şeyi çok iyi biliyor, fakat özür dilemek aklının ucundan bile geçmiyor." Yaşlı kadın heyecanlandı, eliyle masaya vurdu ve "Niçin özür dilemeliymiş?" diyerek sesini yükseltti. "Bırak böyle şeyleri! Sen çevrendeki insanlardan etkilenmiş birisi olarak karışma böyle şeylere. Kadın kocasını bırakıp başkasına kaçıyor, şimdi senin gözünde özür dilemek zorunda olan Karl mı? Aldatan Julie! Yaptıkları geçerli yasalara karşı. Güpegündüz ortak evlerinden çocuklarını da kaçırıyor. Ve sonunda özür dilemesi gereken sence, Karl öyle mi? Söyle bakayım, niçin yapmalı bunu?" Şişman oğlu oturduğu yerde şöyle bir toparlandı. Şimdi o da sinirliydi. "Fakat anne ben seni üzmek istemiyorum. Ben sadece aramızdaki en son konuşmadan söz ettim... Sana bütün anlattıklarım onun ağzından çıkmış olan şeyler."

"Neler söyledi sana?"

"Zor geçen delikanlılık yıllarından da söz etti..."

"Tanrım, bunları niçin anlatıyor?"

"Söylediğine göre o günlerde mutluluk ve sevgi denen şeylerin ondan koparıldığından söz etti."

Kanepede oturan yaşlı kadın yumruğunu önündeki masaya indirdi ve "Siz serseriler birbirilerinize böyle şeylerden söz edip duruyorsunuz demek!" diye bağırdı. "Ben ikinizi de büyütürken yıllar sonra bu sözleri duymak için mi en aşağılayıcı işlerden bile kaçınmadım? Ailesine çok bağlı bir çocuktu o! Yaşamında babasından daha iyi biri olması gerektiğini bilmiyor muydu? Karl iyi bir çocuktu, ailesine destek oluyordu. Senin için de elimizden gelen her şeyi yaptık, Erich! Şimdi de

kalkmış, mutluluk denen şeyin elinden alındığını iddia ediyor." Oğlunu bazı şeylere inandırmaya çalıştı. "Şu anda şansı yerinde değil. Ancak bunun nedenlerini başkalarında aramaktan vazgeçsin. Kafasına kötü şeyler sokan serserilerle, işe yaramazlarla sokaklarda dolaşmasına karşı çıktım diye bana yıllarca yaptıklarını da anlattı mı? Annesi olmasaydı fabrikatör Bey acaba şu anda nerede olurdu?"

"Fabrika sahibi olması hiç hoşuna gitmiyor."

"Çok saçma. Şu günlerde hiç kimsenin durumu iyi değil. Julie denen orospu da kafasını iyice karıştırdı. Ben mi almışım mutluluğunu elinden?" Erich başı önünde konuştu: "Mutluluk denen şeyi içinde hissetmiyor..."

Yaşlı anne şaşkın şaşkın küçük oğluna baktı. Aynı anda gözünün önüne köydeki yaşamı, keyfi hep yerinde, biraz uçarı kocası geldi. O ise katı, çoğu kez öfkeli, kocasını sevmeye çalışmıştı. Bir gün aniden ölüvermişti. Peki, ya Karl? Oğlu, dünyaya getirdiği insan? Usul sesle konuştu: "Benim hatam ne olmuş, Erich?"

"Bilmiyorum, anne."

Julie'den gelen hüzünlü mektup elindeydi. O da bir şey yitirmişti. Erich suskun oturmaya devam etti, boyun eğmeyecekti. Sevgili ağabeyinin başına gelenler onu hüzünlendiriyordu. Ona destek olmalıydı, yardım etme sırası ondaydı. Annesine başka şeyler de soracaktı, onların yanıtlarını almadan buradan hiçbir yere gitmeyecekti. Yaşlı kadın bir süre hiç sesini çıkarmadan oturmaya devam edince Erich, yakından tanıyamadığı babası hakkında bazı şeyler sordu. Annesi başını birkaç kez salladı, sonra homurdanır gibi babasının nasıl bir insan olduğunu anlatmaya başladı. Uçarı birisiydi, hep kendi bildiği yolda yürümüştü, dünyaya üç çocuk getirmiş, fakat onlarla bir gün olsun doğru dürüst ilgilenmemişti. "Ben onun

için sanki yoktum, hep üzerime basıp yoluna devam etmişti..." Gözlerini kısmıştı, sanki geçmişinin o günlerini yaşıyordu. "Sonraki yaşamımda onun gibi birisine hiç rastlamadım. Kendini bir prens gibi hissediyordu. Ben ise düzenli bir ev yaşamı sağlamaya çabalıyordum." Erich dikkatle sordu: "Birbirine uyan karı koca mıydınız?"

"O beni bir 'kül kedisi' yapmak istiyordu. Paramı su gibi harcadı. Ardından da öldü. Eve para getirmek de Karl'ın üstüne düştü. Sana bir şey söyleyeyim mi, Karl'ın babasını andıran kimi yanları var. O da ikide bir çekip gitmek istiyordu, eğer biraz bir şey olmuşsa bunu bana borçludur."

"Pek, babamın ölümünden sonra nasıl bir yaşamın olmuştu?"

"İşte bak Erich, sen gerçekten iyi bir oğlansın. Karl'ın bana bir gün olsun böyle bir soru sorduğunu sanıyor musun? Çok zor günler geçirmiştik, fakat ben kadın olarak rahatlamıştım da. Bunu şimdi niçin açık açık söylemeyim. Bak oğlum, büyük kentte yaşayan insan kendini taşradakine göre daha özgür hisseder." Yaşlı kadın başını önüne eğdi, biraz gülümsedi ve sonra düşünceli düşünceli ekledi: "Sana bir şey söylemek istiyorum, bana kalırsa, eğer babana on yıl sonra tekrar rastlamış olsaydım o zaman birbirimize daha iyi uyardık..."

Erich ürperir gibi oldu. Evet, Karl kurban edilmişti. O bunu kabullenmek zorunda bırakılmıştı. Anne o yıllarda oğlundan daha güçlüydü. O kötü biri değildi, bir yerde o da sevgi ve ilgi bekleyen bir insandı! Yağmalayanların ve yağma edilmişlerin ailesi! Başı önünde, anılarında geçmiş, gülümseyerek öyle oturmaya devam anne o anda bir oğlunu yitirdiğini fark edemedi. Çevresinde olup bitenleri görmüyordu. Erich'in eli kolu bağlanmıştı, Karl'a kim yardım edecekti? Julie'nin mektubu ceket cebinde çoktan kırışmıştı.

Önemli bir buluşma

Kaba gücün ve güçsüzlüğün, sonsuz çaresizliğin geçerli olduğu, endüstriye felç indiği, tüm ülkelerin sorunlar yaşadığı bir dönemde, piramitleri ve Babil Kulesi'ni andıran, çılgınlığın örneği dev yapılar yükseliyordu. Fakat sınırlarda, gümrüklerde yaşananlar, toplumu etkileyen gizli emirlerdi, onlar yaşamın gözle görülmeyen yapılarıydı! Çok güçlülerdi, çok yükseklerdi, onları aşmak mümkün değildi.

Ancak yine de "ben aşarım" diyen ve yasadışı yolları deneyenler yok değildi. Başaranlar (onlar pek çok sayılmazdı) yaşadıkları toprakları terk edip, kimi engelleri aşarak başka topraklara yerleşiyordu. Fakat onlar gittikleri yerlerde de yeni engellerle karşılaşıyordu, mesleklerinde zorluk çekiyor, düşüş yaşıyordu. Kendilerinden önce gelmişler onları düş kırıklığına uğratıyordu. Dinsiz imansız para da sonsuz kaçışını sürdürüyordu. Değerli kâğıtlarla, zarflar içinde, göç kuşları gibi kara-ları ve denizleri aşıyordu. Her yerde tuzakçılar peşlerindeydi,

kuşlar uçuşup duruyor, sürekli kanat çırpıyor, kendine konacak yeni bir yer arıyordu. Kalın enseli, güçlü endüstri patronları ise fabrikalarında, kuruluşlarında oturuyordu. Ağır makinelerle uçmak zordu...

O günlerde hem tuhaf hem de şahane bir ziyaret Karl'ı fabrikasında onurlandırdı: Sayın binbaşıyla soylu eşi ziyaretine geldiler. Başka zaman olsa yüksek sesle konuşan beyle ateşli hanımı o gün nedense resmiydiler. Yanlarında bir evrak getirmişlerdi. Karl'la binbaşı arasında imzalanmış sözleşmeyi. Sözleşmede yazdığına göre binbaşının fabrikayla ilgili konularda söz hakkı vardı, Karl'dan her zaman istediği açıklamaları talep edebilirdi. Şimdi onu ziyaret etmelerinin nedeni, işlerin iyi gitmediğini duymuş olmalarıydı. Tabii böyle bir hakları olduğunu unutmamış olduklarını Karl da görmeliydi. Ancak büroya girer girmez Karl'ın görünümü yaşlı iki insanı çok şaşırttı. Konuşması da oldukça rahat ve neşeliydi. Borç verdikleri paranın peşinde olan iki insanın bürosuna gelmiş olmasına seviniyor gibiydi. Çok zor durum üzerine onlara hiç çekinmeden bilgiler verdikten sonra merak etmemelerini söyledi. Açık denizde yüzen kalasa onu da bağlamışlardı. Karaya vurduğunda o da karaya vuracak, kurtulacaktı. Üzerinde gri-yeşil karışımı tuhaf bir giysi karşılarında oturan adamın söyledikleri binbaşıyla eşini yatıştırmadı. Yaşlı kadın Karl'a ders vermek istermiş atıldı. Sinirlendiğini belli etmemek için kendini zorlasa da öfkesinin tepesine çıktığı sesinden belliydi. Şu sıralar özel iş ilişkileri olmayan birinin yeni siparişler alması çok zordu! Bu nedenle şimdi durumunun kötü olmasına şaşırmamak gerekirdi. Karl, ortak olarak toplum içindeki ilişkilerinden yararlanmalarını önerince kadın başını üst perdeden şöyle bir geriye attı ve sustu.

Görüşmenin başarılı olmaması üzerine binbaşı fabrikayı gezmek istediklerini söyledi. Karı koca atölye ve salonlarda gezinirlerken bazı yenilikler öğrendiler. Karl, artık zararına çalışan bazı bölümleri yurtdışına çıkarmak istiyordu, bu nedenle de şu sıralar yabancı bir dostuyla görüşmeler yapıyordu. Onun bu sözlerini duyan kadın, yanındaki kocasını şöyle bir dürttü. Karl daha fazla bilgi veremeyeceğini söyledi, çünkü konu henüz açıklığa kavuşmamıştı. Yarım saat sonra yarı boş salon ve atölyeleri terk edip evlerine dönerlerken heyecanlı kadın eşine, "Karl fabrikayı iflasa götürüyor," dedi. "Önce paramıza el koydu, şimdi de fabrikadan geri kalanları yurtdışına çıkaracak. Bu fabrika bizim de malımız, biz burada ortağız." İkisi de çok öfkeliydi, yitirecekleri pek bir şey kalmamıştı.

Karl'ın planlarından söz etmiş olması çok gereksizdi. Şimdi karşı taraf yaptıklarının acısını çıkarabilirdi. Binbaşıyla eşi Karl'dan duyduklarını sağda solda anlatınca dostları şaşırdılar, bazıları, "Bu vatan hainliği," diye sesini yükseltti. "Ülkeyi yağma ediyorlar!" Binbaşıyla eşinin üzülmesine gerek yoktu. Karl yakayı sıyıramayacaktı, onların maliyede ve gümrükte adamları vardı, gereken bağlantılar kurulacaktı. Karl içinde yaşadığı sınıfa karşı ayaklanmak istiyordu. O şimdi kimin daha güçlü olduğunu görecekti!

Karl'ın akşam karanlığında dolaştığı fakirler mahallesinin sokakları hareketliydi. İnsanın burada kent merkezinin caddelerinden daha çok şey dikkatini çekiyordu. Üzerlerinden sanki savaş arabaları geçiyordu, sövgüler ve çığlıklar her yerde duyuluyordu. Karl'ın fabrikadaki günleri kimi zaman heyecan dolu, kimi zaman da sıkıntı içinde ve ümitsiz geçiyordu. Ancak bir çıkar yol bulamıyordu. Binbaşıyla eşine de söylediği, bazı makineleri yurtdışına çıkararak onlardan orada daha iyi

yararlanma girişimi –yasalara pek uymuyordu– doğru dürüst bir ilerleme göstermiyordu. Kısa süre öncesine kadar bu mümkündü. Şimdiyse ya hiç izin çıkmıyordu, ya da büyük ödemeler talep ediliyordu. Maliye ve gümrük ellerinden geldiğince bu gibi çabalara engel olmak istiyordu. Her şeye karşın kafasına koyduğunu ne olursa olsun gerçekleştirmek isteyenler de sayısız çıkar yola başvuruyordu. Örneğin yurtdışında kuruluşunun bir şubesini açıyor veya makineleri tamir nedeniyle başka bir ülkeye yolluyordu. Her şey yine de üstünkörü bir girişim olarak kalıyordu. O günlerde Karl'ın da aklına yeni yeni şeyler gelmiyordu.

Onun iki yaşamı vardı. Fabrikada, kafası sorunlarla dolu, ciddi bir işverendi. Akşamları mezar sessizliği içindeki evine geldiğinde ise kendini çok kötü hissediyordu. Omuzları çöküyor, nefesi daralıyordu; sesi bile değişiyordu. Kimi akşamüstleri yanına gelen sekreter kızın onu küçük bir çocuk gibi neşeli ve rahat bulduğu günler de oluyordu. Kimi gün de yaşlı muhasebecisiyle hiç yapmadığı sohbetlere dalıyor, ona özel şeylerden söz ediyordu. Pencereye gidip hüzünlü bir yüzle uzun uzun dışarı baktığı da oluyordu. Böyle anlarda kendini çok kötü hissediyordu. Yaşamı berbattı, evliliğini yitirmişti, ailesini ve evini de. Ne yaşıyordu, ne de ölüyordu. Fakat sonra bir an geliyor, heyecanlanıp canlanıyordu.

Böyle anlarda kendini yaşamın akıntısına bırakıyordu. Julie ve José, José ve Julie... Onları yakalamalıydı, her şeyin suçlusu onlardı, alaşağı edilmeliydiler. Yine o kadına gidecekti, Julie'ye benzese de, benzemese de... Onu bu dünyaya bağlayan bir sevgi yoktu ruhunda, eğilimleri körleşmişti, üzerinden çirkin kokular yükselen bir çöp yığını gibi öyle duruyordu. Kimi zaman kendini belli etse de gerçek değildi, burjuva giysisi içindeki bir kocayı canlandırsa da budalacaydı. Görünümü Julie'nin

tüylerini ürpertmemiş miydi? Üzerindeki giysi parçalanmıştı, şimdi o kurbandı, onu yiyorlardı. Yorgundu. İstemiyorum, dedi kendi kendine, birisi beni kurtarsın, böyle yıkılıp gitmeme göz yummasın. Benim durumumda birisi en sonunda ya başkasına saldırır, ya da bıçağı kendi gırtlağına saplar.

Sıcakta üşüyerek yürüdü, paltosunun yakasını kaldırdı, ümitsizlik ve hüzün dolu caddelerde nereye gittiğini bilmeden yürüdü. Kentin bu mahallesinde yaşayan binlerce başka insanın da gittiğini fark etmeden attı adımlarını. Sadece orada mı, başka mahallerinin sokak ve caddelerinde, başka kentlerin de... Kimsenin kesin bir yurdu yoktu, aynı yerde hep duran sadece binalardı. On binler hep tek başına olduklarını sanıyordu. Fakat bu inanç zamanın alnındaki işareti göremiyordu. İnsanlar duygularını dışa vuramıyor, gerçekler yok olup gidiyordu! Kaba güç ve burnu büyük bilimler zafere koşuyordu. Karl o günlerde farkına vardı: 'İçmek insana iyi geliyor, hem de çok içmek.'

Gece. Avcıların peşinde olduğu av hareketsizdi. Karl'ı artık hiçbir şey rahatsız etmiyordu; ağaçlardan düşen kuru yapraklar bile ona dokunamıyordu. Çevresi karanlık olmasına karşın küçük bir alevin ışığı içini aydınlatıyor, hatta aydınlığı her geçen hafta daha da güçleniyordu. Bu alevin adı 'Karl'dı. Kocaman bir dağdan üzerine yuvarlanan kayaların altından kalkmasını başaran bir Karl'ı düşlüyordu. O güçlü, sert disiplinli, hareketli, iyi konuşmasını bilen, çok şeyi başaran birisiydi. Kapkara gökyüzünde gürüldüyordu, Karl onun ruhunu en derinliklerine kadar görüyordu. Fakat böylesine güçlü bu şey dişi miydi, yoksa erkek mi?

Geceleri ruhunu terk eden yaratığın (insan mıydı?) geniş bir yüzü, aslan yelesini andıran gür saçları vardı. Sesi çok tatlı

ve güçlüydü. Onu görenin üzerinde bıraktığı izlenim öylesine etkileyeceğiydi ki, tek seçenek peşinden gitmekti.

'Sen hiç güzün son günlerde ormanda gezindin mi? Her yeri kahverengi, sarı kuru yapraklar kaplamış, ayaklarını aralarında sürüklüyorsun. Kuru yapraklar yeşili boğmak istiyor sanıyorsun. Hayır, onlar zamanla küçük parçalara ayrılıyor, otların arasına karışıyor, onları besliyor.'

Bir akşam, hizmetçi kızın evde olmamasından yararlandı ve yaşadığı krizde bütün hıncını müzesinden aldı, her şeyi yerle bir etti. Eline aldığı büyük bir çekiçle önce değerli dolabın mozaik kaplı kapısını parçaladı. Sonra karşısına ne çıkarsa hıncını ondan aldı. Çekici tablolara, vazolara indirdi. Bunu yaparken sevinmiyordu, tam bir usta gibi çalışıp durdu. Hiç aralıksız çalıştı, odadaki bütün eşyaları peş peşe mahvetti. Ne yapması gerektiğinin bilincindeydi, kafası gaddarca düşüncelerle dolu değildi. Orta masanın üzerindeki şahane tarihi ayaklı lamba binlerce parçaya ayrıldı, şakırdayarak çevreye saçıldı. Sonra çekicini bütün gücüyle teneke şövalyeye indirdi. Bütün oda çınladı. Bir an durdu, bu sesin ardından kimse gelecek mi diye kulak kabarttı. Sonra kendi toparladı, dışarı çıktı, salona geçti, bir an hiç hareket etmeden öyle durdu. Gelen giden yoktu, her yer sessizdi.

Sonra ceketini çıkardı, bir iskemleye astı, yanından geçtiği kuyruklu piyanoya okşarmış gibi şöyle bir dokundu. Bir an durdu, arkasına baktı, Julie'nin ördüğü güzel, değerli örtüye bir göz attı. Sonra vazolar ve tablolar halının üzerine düştü. Uçları püsküllü masa örtüsünü dört ucundan tutup toparladı ve dikkatle omzuna attıktan sonra iki yana sallana sallana odanın içinde yürüdü. Müzesinin köşesindeki iskemleye oturup odayı şöyle bir gözden geçirdi. Burası barış doluydu, her şey sessizce yerde duruyordu, duvarlarda, tavanda da tek kıpırtı yoktu.

Omzundaki masa örtüsünü başına çekti, yüzünü kapattı ve donmuş gibi öyle durdu. Gözlerini yummuştu. Böyle on beş dakika geçti, belki de yarım saat. Bitkin oturmaya devam etti. Yorgunluk bütün vücudunu kaplamıştı. Örtüyü çekip yüzünü açtı. Sağa sola bakındı, uzun uzun esnedi. Sonra ayağa kalktı, masaya doğru yürüdü, yerlerde sürünen örtüyü peşinden çekti. Daha fazla yürüyemedi, masaya dayandı, kafası düşüncelerle dolu bir an öyle durdu. Aniden düşünceleri inanılmaz bir güç kazandı: 'Burada duranların tümü de gereksiz, acınacak şeyler. Şimdi mutfaktan gazyağı alıp üzerlerine dökecek, alevler onları yiyip yok etsin. Koş, gazyağı dolu ibriği al, kibritleri de, sonra balkon kapısını aç, aşağı bak, biraz eğil, balkonun parmaklarını tutan elleri bırak ve...'

Aynı anda kapı çalındı. Açan olmadı. Hizmetçi kız henüz dönmemiş olacaktı. Acaba gelen kimdi? Bir an bekledi, örtüyü yerden kaldırıp sandığa tıkıştırdı, sonra ceketini giydi. Kapı tekrar çaldı. Kim gelmişti bu saatte? Beni arayıp soran yok ki! Bekledi.

Gelen, kişi zile bir daha bastı. Tuhaf bir ziyaretçi, sabırlı birine benziyor. Ne zaman gidecek? Ben yakında gidiyorum. Merak ediyorum, acaba bir daha çalacak mı?

Gelen dördüncü kez zili çaldı. Karl yavaş yavaş kapıya doğru yürüdü. İki kez daha çalarsa açacağım. Saatine bir göz saat attı. Bir buçuk dakika sonra zil tekrar çaldı. Bekledi. Aradan yine bir buçuk dakika geçti ve gelen tekrar zile bastı.

Saati cebine koydu. Şimdi kapıyı açacaktı. Koridorun ışığı yanıyordu, aynanın önünde durdu, fırçayı alıp saçlarını düzeltti, elini şöyle bir yüzünde gezdirdi ve kapıyı açtı.

Dışarda uzun boylu, zayıfça bir adam duruyordu. Başında bir hasır şapka vardı. Genç sayılmazdı, yaşı pek belli olmuyordu, eline ince bir baston almıştı. Şapkasını çıkardı, alnı dardı,

sarışın saçları hafif dökülmüştü. Evin Bey'i ile mi görüştüğünü sordu. Değişik bir şivesi vardı. Acaba içeri girebilir miydi. Niçin gelmişti? Bunu kapının önünde söylemek istemiyordu. Karl içeri girebileceğini söyledi. Hizmetçi kız hâlâ eve dönmemişti. Düşündü, eğer bu adam bir katilse beni şu anda öldürebilir. Karl önden yürüdü, gelen adam başı dik, yürüyüşü gururlu, şapkası ve bastonu elinde yavaş adımlarla peşinden gitti. Salona giderlerken Karl, müze odasının kapısının kapalı olup olmadığına baktı. 'Şimdi orasını görmesine izin veremem.'

Uzun boylu, zayıfça adam salonun ortasında öylece durdu, sağına soluna bakındı. Karl iki iskemleyi büyük masaya çekti. "Resim duvarda asılı değil!" dedi adam. "Hangi resim?"

"Evin bereketi! Seni gündüz ve gece koruyan Tanrı." Kimdi bu adam? İçeri girerken adını söylememişti. Yabancı çınlayan sesiyle devam etti: "Belki başka bir odada asılı, yatak odasında olabilir mi?" Karl'a gülümseyerek baktı, göz kırptı. "Aile anısı o güzel resim umarım çöpe atılmadı..." Bu adam beni tanıyan birisi. Karl merakla yüzüne baktı ve "Siz yoksa..." diye mırıldandı. "Çok doğru. Ben de sizi çok zor tanıdım. Yirmi, hayır yirmi beş yıl geçti aradan. Sadece bir çeyrek yüzyıl... çok sayılmaz."

Gelen Paul'du. Uzun boylu, zayıfça adam alaylı biri gülüşle ona bakıyordu. 'Çok zayıflamış,' diye düşündü Karl bir an. Fakat mavi gözlerinin keskin bakışları hiç değişmemişti. Peki, Karl şimdi kimdi? Bir fabrikatör mü? Kırk yaşlarında evli bir adam mı? Belki de hâlâ o günlerin delikanlısı Karl? Biraz çekinerek Paul'a elini uzattı. 'Bu elimle az önce çekici sağa sola indirmiştim,' diye düşündü. Misafir, uzatılan eli uzun uzun sıktı. Sonra şapkasıyla bastonunu iskemleye bıraktı. Karl onları alıp koridordaki vestiyere götürdü. 'Tuhaf,' diye düşündü, niçin gelmişti Paul? 'Ben şimdi onunla ne konuşaca-

ğım? Bir zamanlar pazarcılık yapan Paul'un evimde ne işi var? Bugün çıldırmış bir dünyada yaşıyoruz. Acaba para istemeye mi geldi, belki de bana şantaj yapacak?' İçerde uzun masaya, Julie'nin yerine oturmuş, kollarını masanın üzerine koymuştu. Karl da oturdu, fakat her zamanki yerine değil.

"Umarım masanıza zarar vermiyorum. İşçiliği güzel, kaplaması da... Rahatsız etmediğimi ümit ederim. Misafiriniz yok, değil mi?"

"Hayır, sadece hizmetçi kızın dönmesini bekliyorum. Herhalde bir buluşmaya gitti..."

"Siz de biraz dışarı çıkıp gezinmelisiniz. Şu sıra havalar güzel. Ne yapıyorsunuz tek başınıza bu evde? Benim uğramam daha çok bir rastlantı. Niçin kentin batısında bir mahalleye taşınmadınız, orada şimdi modern yapılar var..."

"Orada kardeşim yaşıyor, annem de."

"Haklısınız, burada daha rahatsınız, çevrenizde onlar da yok. İnsanın sağında solunda biraz boşluk olmalı, ağaçlar ve hayvanlar..."

"Siz çok uzaklarda mıydınız?"

"Şivem biraz değişik olduğu için mi soruyorsunuz? Evet, çok yerde bulundum. Kimi zaman uzun süre aynı yerde de kaldım. Fakat bizim gibiler tüm yaşamını hapiste geçirecek değil ya." Konuşurken sürekli Karl'ın yüzüne bakıyordu. Karl ise hiç tepki göstermeden onu dinledi. Misafiri güldü ve "Siz ise büyük adam oldunuz, kendisine saygı duyulan, güçlü biri," dedi. Karl, önemli değil, demek ister gibi elini şöyle bir salladı. "Belki bana bir ara o yıllardan söz edersiniz. Güçlü olmak ne demek, çok bilmek isterdim. Fakat hemen bugün anlatmanıza gerek yok. Ben yaşamım boyunca gün oldu onları hayranlıkla uzaktan izledim, gün oldu karşılarında bir zavallı gibi öyle durdum."

"Evet... Ben de çok zengin sayılmam, gücüm de sınırlı. Son zamanlarda yaşanan krizden tabii etkilendik. Herkes zorluklara katlanıyor."

"Peki, buna değiyor mu?" Karl sesini çıkarmadı, sadece omuzlarını kaldırdı.

Misafiri iskemlesinde dimdik oturuyordu. "Mutlaka anımsıyorsunuz, ben o günlerde çekip gitmek zorunda kalmıştım. Önemli olan beni ele geçirememiş olmalarıydı. Ben o günlerde burada kalmaya cesaret ettiğiniz için size hayran olmuştum. Ele geçseydik kim bilir ne yapacaklardı? Arkadaşlarımdan ikisini kafalarını keserek idam etmişlerdi. Belki size başka bir görev için dokunmamışlardı. O günlerde sizinle konuşmaya çalıştım, ancak başaramadım. Başka ülkelerdeydim, okyanusun ötesinde de kaldım, beni birkaç kez yakalayıp içeri attılar, fakat bir gün olsun sırtımı yere getiremediler. Çok olağanüstü insanlarla karşılaştım, çoğu hiç beklemediğim anda karşıma çıktı, kimi zaman ise tek başıma kaldım, sanki bir çölün ortasındaydım. Şimdi de buradayım, sizde ve bende sorunlar yaratan şu kriz başladıktan sonra ilk kez. Eski dostlar arasında ziyaretine gittiğim ilk kişi sizsiniz. O kadar uzun zil çaldığım için özür dilerim. Fakat bizim gibiler biraz inatçıdır..." Karl iskemlesinde hafifçe öne doğru eğildi: "Kimi anıları tazelemek hoşuma gider," dedi. 'Bu adamla konuşacak bir şeyim yok, benim gözümde o bir kışkırtıcı, onun gibi sayısız insan tanıyorum,' diye düşündü. Karşısında oturan misafiri dikkatle yüzüne bakıyordu. Karl, 'şimdi masadan kalkıp, yapacak başka işlerim var, diyebilirim,' diye düşünmeye devam etti.

Karl, "Benden özellikle istediğiniz bir şey var mı?" diye sordu.

"Hangi konuda?"

"Bu size bağlı."

"Hayır, teşekkür ederim. Ben her yerde başımın çaresine bakmasını bilirim. Yanında kalacağım kişi kardeşiniz..." Adam biraz tuhaf güldü. "Evet, kardeşiniz, eczacı Erich'in yanında. Bu kentte tanıdığım genç biri bana orayı önerdi. Kardeşiniz arada sırada benim gibilerine yanında yer verirmiş. Genç şimdi beni aşağıda bekliyor." 'Masadan kalkacağım, bu adama katlanmak zor. Erich de nasıl bir kardeşmiş!' "Şimdi kusuruma bakmayın," dedi Karl, "kardeşimin yanında kalacağınıza göre ilerde sizi daha sık görme mutluluğuna erişeceğim. Fakat şimdi yapacak başka önemli işlerim var." "Ne tür işler?" diye sordu adam ve hiç yerinden kıpırdamadı. 'Utanmazın teki. Şu kadar olsun utanması yok.' Karl müzede başka köşeleri de yıkıp parçalayacaktı. "Bunun sohbetimizle ilgisi yok."

"Ben ise krizin ortasına düşmüş zengin ve güçlü bir adamı yakından görmek istemiştim. Akşamları ne yapıyorsunuz?" 'Ne tuhaf şeyler soruyor! İskemlelerle dolapları parçalıyorum,' diye düşündü Karl bir an. Sonra yutkundu, dudaklarını büzdü ve "Bir şeyler yazıyorum, daha çok günlük raporları..." dedi.

"Siz hiç yorulmak bilmiyorsunuz. Bütün gün çabalayıp durduğunuz yetmiyor mu? Akşamlarınızı, hatta gecelerinizi işinize verdiğinize göre kriz çok ilginç olmalı! Sizi üzmek istemem, ancak eski bir tanıdığınız olarak gün boyu yaptığınız çabaların yeterli olduğunu söylemek isterim. Gecelerinizi dinlenmeye ayırın." Karl gülümsemeye çalıştı. "Çok şakacısınız!"

"Evet, kimi zaman öyleyimdir. Yaşamın biraz keyfini çıkarın. Son on beş gündür biraz sağa sola gittim, ilginç izlenimler edindim. Bu ülke, ekonomisinin yükselişini de yaşadı, kriz geçirip düşüşünü de. Fakat değişen hiçbir şey yok. İnsanlar hep eşek gibi çalışıyor, küfür ediyor veya sokaklarda aylak aylak geziniyor. Koşuştukları tek konu çalışmak, çalışmak... Kimsenin suratı gülmüyor. İçki masasına oturanlar mutlaka

sarhoş kalkıyor. İşte durum dün de böyleydi, bugün de böyle, değişen hiçbir şey yok. Bu toplum her zaman göçebe kuşları, koyunları ve yırtıcı kuşları andıran insanlardan oluşmuştur."

Karl ayağa kalktı. Kısık sesle konuştu: "Beyefendi, siz benim ülkemden söz ediyorsunuz!" Karşısında oturanın çelik mavisi gözlerinde şaşkınlık vardı. Adam yavaş yavaş ayağa kalktı ve "Bu ülke benim de ülkem, Beyefendi!" dedi. "Fakat bu ülke gerçekte kime ait, bunu göreceğiz!"

"Bu şimdi burada halledilecek bir sorun değil!"

"Siz öteki taraftasınız!"

"Tek taraf var, orada da kötüler duruyor!"

Misafiri, sanki suratına yumruk yemiş gibi, sol gözünü kapattı. Karl, "Eski konulara el atmanızın beni korkutmayacağını bilmenizi isterim!" dedi. Misafiri bir an sustuktan sonra, "Hergele!" dedi. Ve yavaş yavaş koridorda yürüdü, bir an çıkış kapısının önünde durdu, elini tokmağa uzattı ve oturma odasının eşiğinde bekleyen Karl'a dönerek, "Unutmayın, acımak yok!" dedi.

Grev huzursuzluğu

Karl az sonra müzesini kapısını açtığında bir an düşündü: Şimdi kime ne söyleyecekti ve kırdıklarından hangileri biraz tamir edilebilirdi? Değerli küçük eşyalarla dolu güzel dolabını görünce öfkesinden elini ısırmak geldi. Tenekeden şövalyesini düştüğü yerden kaldırdı. İçi huzursuzdu, ertesi gün fabrikada çalışacağı için sevindi. Son haftalarda birikmiş bazı şeyleri halletmeliydi. Uykuya çekilmeden önce politikayla yakından ilgilenen iki arkadaşına telefon etti. Ertesi akşam bir lokantada buluştular ve saatlerce çene çalıp durdular. Karl, Paul denen şu kışkırtıcı niçin kente döndü? diye sordu. Arkadaşlarıyla yaptığı sohbette bu sorusuna yanıt aldı. Devlet, özel sektörün baskısı sonucu işçi maaşlarına darbe indirmeye hazırlanıyordu. Bununla ilgili bir kararname bugünlerde yayınlanacaktı. Kulaklarına geldiğine göre işçiler greve hazırlanıyordu. Tabii bu grevin nerede yapılacağı ve hangi alanlara yayılacağını şimdiden kestirmek mümkün değildi.

Ertesi sabah Karl erkenden uyandı. Dün bir kışkırtıcı gözüyle baktığı o adamın evine gelmesine şimdi olumlu bakıyordu. Kendini bir başka hissediyordu, rahatlamış gibiydi. Keşke daha önce gelseydi! Ben, bu adam ve yaptığı saçmalıklar yüzünden son yılımı tasalarla dolu geçirdim! İnanamıyordu. 'Delikanlılığımda çok budalalık yapmıştım. Tam zamanında gözümü açtığı için anneme teşekkür borçluyum.' Dün akşamki politika sohbetlerinde nelerden söz etmişlerdi? Konuşulanlar içinde onu yakından ilgilendiren neler vardı? İki şey yapabilirdi: Polise imzasız, adressiz bir mektup yollayabilir ve Paul'un yine kentte olduğunu yazar, daha önce işlediği suçlara ilgili makamların dikkatini çekebilirdi. Radikal davranmalıydı, ne de olsa bu herif –o tam her şeyi yok etmeye karar verdiği anda– evine gelmeye cesaret etmişti. Başka bir şey de yapabilirdi: Hemen Erich'e telefon edip ona Paul'un nasıl birisi olduğunu ve dikkat etmesini gerektiğini söyleyebilirdi.

Öğleye doğru fabrikaya geldiğinde gümrük müdürlüğünün yolladığı bir yazıyı masasında buldu. Onu hemen bir sorguya çağırıyorlardı. Bu ivedi bir yazıydı, yarın sabah gelmesi isteniyordu. Karl ondan ne istediklerini hemen anladı. Yurtdışında fabrikasının bir şubesini açmaya ve bu nedenle bazı makinelerin sökülüp oraya yollanmasına karar vermişti. Biri onu ihbar etmiş olacaktı! Rakipleri mi, fabrikayı denetlemeye gelmiş birisi mi, yoksa kötü niyetli bir işçisi mi? Karl gelen yazıyı umursamadı, soruna bir çıkar yol bulunurdu. Hemen doktorundan ertesi gün için hasta raporu aldı ve şirket yetkilisi başkâtibi gümrük müdürlüğüne yolladı. Adam gerekirse bir el sıkmayla sorunu halledecekti. Tabii elinin içi boş olmayacaktı! O günlerde özgür olması gerektiğini hissediyordu, fakat niçin, bunu bilemiyordu.

Karl'ın ileriki günleri heyecanlı ve hareketli geçti, sağa sola gitti, oturdu içti, halsiz kalmak, kendini tüketmek istiyordu, fakat vücudu güçlüydü! Aynı günlerde avukatı aracılığıyla Julie'yle buluştu. Ne de olsa eşiydi, ona yardım etmeliydi, şu sıralar içine atıldığı sefil yaşamından tiksiniyordu. Avukatın evinde buluştular, adam onları yalnız bırakınca Karl eşiyle yalvarır gibi konuşmaya başladı, içine düştüğü durumdan onu kurtarmasını istedi. Julie düşündü: Şimdi yanında oturan, konuşurken sinirli sinirli masa örtüsüyle oynayan, kireç gibi yüzü korku dolu, gözlerinin altı şişmiş adam eşiydi. Onun Karl olabileceğine inanmak istemiyordu. Eve dönmesi için verdiği savaş bitmiş gibiydi, o konudan hiç söz etmedi. Bir kez José'yi sordu, çocuklara ise hiç değinmedi. Arada sırada gözleri titredi, parıldadı. Julie birden titremeye başladı. Acaba günün birinde José'ye bir şey yapmaya kalkışır mı? diye düşündü. Ama Karl'ın kafasından bambaşka şeyler geçirdiğini hissetti. Onun için ortak yaşamımız yakında uçurumun dibinde... Fakat o nereye gidiyordu, yaşamı onu nereye götürüyordu?

Julie onun bir saat fısıldayarak konuşmasını, yakınıp durmasını hiç sesini çıkarmadan dinledi. Bir ara ellerini öpmesine de (iğrenç, ben sevmem böyle şeyleri) izin verdi. Az sonra Karl sakinleşti, heyecanı geçmiş gibiydi. 'Şimdi yine çekip gidecek. Fakat ben ne yapacağım bu adamla? Kendisine yardımcı olacak birisini bulamıyor? Ben yapamam bunu, hayır, artık yapmak da istemiyorum.'

Ayağa kalktılar, yabancı bir odada daha çok oturamayacaklardı. Julie, ev nasıl, diye sordu, çalışan kızlar ne yapıyordu? Karl sesini çıkarmıyor, başını iki eli arasına almış, karşısındakinin ne söylediğini daha iyi duymak istermiş gibi öyle duruyordu. Sonra aniden konuştu, çok heyecanlıydı, çocukları soruyordu. Gözlerinde yaşlar vardı. Julie bir şeyler söylüyordu.

O her şeyini çoktan yitirmiş, ölmekte olan birisi gibi konuşuyordu. Yanından ayrılırken Julie'nin uzattığı eli sıkmayı unuttu. Başını sallayıp: "Ah Julie," dedi, "sen bana dokunmasan daha iyi olacak..."

Julie bu görüşmenin ardından hemen eve dönemedi. Sağda solda dolaştı durdu, 'kiminle konuşsam, kime danışsam,' diye düşündü. 'Erich'e değil, az tanıdığım birisine bu konuyu açayım.' O anda aklına okul yıllarındaki müdürü geldi. İyi niyetli, akıllı bir adamdı. Doğru ona gitti, öğleden sonraydı, bir an evin önünde durdu. Sonra kapısını çaldı. Julie'yi içeri aldılar. Yaşlı adam pencerenin önündeki bir koltuğa oturmuştu, dizlerinin üzerinde bir kitap duruyordu. Julie bu kitabı tanıyordu, yaşlı bir filozofun değerli bir kitabıydı. Karl onu eski müdüre yetmişinci doğum gününde hediye etmişti. Eski öğrencisinin içeri girdiğini gören yaşlı adam bu sürprize heyecanlandı, çok sevindi. Yerinden doğrulmak istedi, fakat Julie buna engel oldu. Yanına bir iskemle çekip sohbete başladı, az sonra da istediği konuya geçti. Yaşlı adam başını salladı, Karl'la birbirlerine pek uymadıklarını bir süre önce sezdiğini söyledi. Üzülecek bir durumdu, özellikle çocuklar için zordu. Karl'a gelince... Bakışlarını eski öğrencisinin üzerinden çekmeden anlattıklarını dikkatle dinledi ve "Karl bir savaşçıdır, o yürekli birisidir," dedi. "Şimdi durduğu doruğa savaşarak geldi. Fakat sonunda Tanrıların insanlara yolladığı kötü ruhlar üzerine saldırıyor. O kazanabilir, fakat yenilebilir de. Bizim yardımımızın hiçbir anlamı yok." Julie şaşkın şaşkın yaşlı adamın yüzüne baktı. Söylediklerini anlamamıştı. "Peki, sizce ben ne yapmalıyım?"

"Önlemlerinizi alın ve işine karışmayın."

"Fakat bu çok acımasız bir davranış, müdür Bey."

"Hiç de değil. Kusuruma bakmayın, fakat eşiniz günümüzün üçkâğıtçılarıyla aynı hamurdan yoğrulmamıştır. Julie,

ondan tam zamanında uzaklaştığınız için sizi tebrik ederim. Bence onun yanındaki yeriniz yanlıştı."

"Ben hiçbir şey anlamıyorum..." dedi Julie kekeleyerek, "fakat o hasta, o aklını yitirmek üzere." Beyaz-gri karışımı yüzünün buruşuk derisi parşömeni andırıyordu. Yaşlı adam elleri, önündeki kitabın üzerinde konuştu: "Böyle durumlara insanlığın bütün dönemlerinde rastlanmıştır!"

Julie hemen eve döndü. İnsanlar birbirlerine yardım edemiyordu. Herkes sağda solda dolaşıyor, bir konuya giriyor, sonra da kiminle neyi konuştuğunu unutuyordu. Fakat Karl'ın gerçekten neyi vardı? Bugün ona çok yabancı davranmış, her zamankinden daha uzak durmuştu. Kapıda annelerini bekleyen çocuklarına sarılıp öptü. 'Çok mutluyum onları elinden kurtarabildiğim için.'

Oturdu, José'ye bir mektup yazdı, sorunuyla ilgili bazı şeyleri halletmesi gerekiyordu ve her şeyden önemlisi, artık çocuklarıyla bu evde oturamayacaktı.

O günlerde hemen hemen bütün gazetelerde çıkan –çoğu başka gazetelerden alınmış ve birilerinin kendi çıkarları için kullandığı– haberlerde komşu ülkelerde de çok tuhaf olaylar yaşandığı yazıyordu. Gazetelere göre bu kez orman yangınları veya seri cinayetler veya dehşetli seller yaşanmıyordu. Bu yıl tarımda, özellikle tahılda ve bağcılıkta rekor rekolteler elde edilmişti. Beklenmeyen bu durum karşısında çiftçiler tarlalarında çalıştıracak işçi bulamıyordu. Her türlü makineyi, taşımada kullanılacak arabaları, otomobilleri, gemileri inşa edecek işçiler ise işsiz bekleşiyordu. Sanki o günlerde zaten yeterince zorluk içinde yaşayan insanların üzerine inanılmaz bir beddua çökmüştü. Tarlalarda kaldırılmadan öyle duran yığın yığın ekin biçicileri çok hüzünlendiriyordu. Hasat bayramı yine

de kutlandı, ancak bu kez dans edenler çok gençlerle, olup bitenden habersizler oldu. Yaşlıların asık suratı çoğu eğlenceyi engelledi.

Bağların yemyeşil sırtlarını güneşte ısıttığı güneyin sıcak nehir kıyılarındaki köyler ve kentlerde kutsal taze şarapla insanlar canlandı, sevindi, mutlu oldu, coştu, kahkahalar attı, hiçbir şey onları engelleyemedi. Fakat bir süre sonra, sanki lanetliymiş gibi kimsenin satın almadığı şarap dolu fıçılar mahzenlerde kalakaldı. Şaraplık leziz üzümler asmalarından koparılmadı, kuşlara yem oldu. Satışları yapılamadı, depolardaki fıçılarda bekleyen insanı bahtiyar eden kutsal içki gece yarıları döküldü, coşkun dereler oluşturdu.

Belki balıklar sarhoş oldu, sazlar ve su bitkileri kurbağalarla, yusufçuklarla hep birlikte o güne dek hiç duyulmamış şarkıları söylediler, onlara sundukları zenginliği tekrar geri verdiği için insanlara minnet duydular. Ah, insanlar cezalandırılmıştı, onlar hiç zengin olmamıştı. Fıçı fıçı şaraplarını geceleri, ayın, fenerlerin ışığında balçıklı topraklara dökenler, olup biteni sonra duyup da hüzünlenenlerden çok daha mutsuzdu. Utanılacak bir şey yapmak zorunda kaldıklarını biliyorlardı. Fakat şaraplar fıçılarında kalsaydı ne olacaktı? Kimse ona para veremiyordu, içmek için su yeterince vardı. Geliri azalan bağcılarla yanlarında çalıştırdıkları nasıl yaşayacaktı? Lanetin insanların üzerine çöktüğü bu yıl şarabın başına gelenleri hububat da yaşadı. Milyonlarca fakir insan sokak ve caddelerde işsiz gezinirken tarlasında kalan tonlarca buğdayı ateşe vermekten, hayvanların önüne koymaktan başka çıkar yol yoktu. İnsanlar paralarını buğdaya değil, yaşamaları için daha gerekli olan şeylere harcamak zorundaydı.

Akılsız gazeteler bu sorunları konu yapınca birçok ülkede huzursuzluklar başladı. Verdikleri haberler saf insanları kız-

dırdı, akıllarını karıştırdı, yapılanları aşırı ve gereksiz bulanlar oldu. Ancak ortaya çıkan bazı akıllılarla uzmanlar verdikleri bilgilerle, yaptıkları açıklamalarla insanların kafasını daha da karıştırdılar.

Toplumlarda, bu böyle devam edemez, şeytan da gelse, bir yerden yardım gelmeli, kanısı oluştu. Ülkeye hükmedenler pek ortaya çıkmadılar, geri planda kaldılar, yönetenler ise hiç acımadı, ülkeye özgü bir katılıkla topluma davrandı. Sanki insanlara karşı şeytanla bir anlaşma yapmışlardı. Ülkeye düzen ve huzur gerektiğini söylediler. Fakat onların bu girişimi halk ruhuyla ödemek zorunda kaldı. Sıkıyönetimle gözdağı verilirken, kabine yeniden oluşurken muhalefet neredeydi, kendilerinden değişik girişimler beklenen yeniler, radikaller ne yapıyordu? Onlar bu arada gelişip büyümüştü! Bir parti oluşturmuşlar, sendikalarıyla gazetelerini kurmuşlar ve başka partilerden üye kapmayı da kendilerine görev edinmişlerdi. Fakat kim kime yardım edecekti?

Paul kentte çalışıyordu. O, pek başkalarına benzemeyen birisiydi, kafasındaki düşünceleri, isteklerini, çabalarını ve yaşamında aldığı önlemleri etkiliyordu. Tramvay vatmanlarının, otobüs şoförlerinin, biletçilerin toplantılarına katılıyordu. Onu pek tanıyan yoktu, her gittiği yerde ona yabancı gözüyle bakıyorlardı. Kimileri onun için 'casus' diyordu. Hiçbir toplantıda kürsüye çıkıp konuşmuyordu. Fakat çevresine insanları toplamasını, onları etkilemesini eskisi gibi başarıyordu. Paul daha çok gençlerin ve henüz umudunu yitirmemişlerin yanına sokuluyordu. Şimdi geldiği büyük kentte gençliğinde yanında savaşan ve gerektiğinde ölmeyi göze almışlar vardı. Fakat mutlaka bir yengi beklemiyordu, yeter ki düşmanını köşeye kıstırabilseydi. Bu arada yönetenler planlarını açıklamış, değişik kuruluşlar aralarında görüşmüş, Paul da düş kırık-

lığına uğramış, yarı askeri radikal gruplardan bir savaş taburu oluşturmayı bilmişti. Taşradan gelenler onlara destek oldukları gibi nasıl silah temin edeceklerini de biliyorlardı. Paul'un kafasındakiler aradan geçen yıllarda pek değişmemişti. Ona göre ciddiye alınacak tek kurum orduydu. Şöyle bir gülüp ona karşı yapabilecekleri tek şeyin başka bir ordu kurmak olduğunu söylüyordu.

Kente döndükten sonra evinde birkaç gün kaldığı Erich onun yanında koruyucu iki gençle gelmesine şaşırdı. Gençlerin bu kişinin önemli birisi olduğunu söylemesinden de rahatsız olmuş, fakat hemen 'hayır' demekten çekinmişti. Bu nedenle sonunda evinde birkaç gün kalmasına razı olmuştu. Tanımadığı konuğu Erich'i ilginç bulmuş, çalıştırdığı eczaneyle de ilgilenmiş, bazı sorular sormuş, anlattıklarını merakla dinlemişti. Sonra oturup şarap içmişler, gece yarısına kadar sohbet etmişlerdi. Erich bir ara piyanonun başına geçmiş, yabancı adam da kalın sesiyle şarkılar söylemişti. Tiyatrodan ve yeni kitaplardan söz eden Erich'in anlattıklarını da çok merakla dinlemişti.

Yanındaki iki genç adamın her söylediğini kayıtsız şartsız yerine getiriyordu. Aradan birkaç gün geçtikten sonra tekrar uğradı; koruyucusu gençler yine yanındaydı. Yabancı adam Erich'e ağabeyini sordu. Biraz kışkırtıcı, biraz atılgan biri olarak aklında kalmış olan ağabeyi şimdi ne yapıyordu? Karşısındaki adamın keskin bakışlarından ve emreder gibi konuşmasından çekinen Erich Karl'la arasının çok iyi olduğunu söyledi, ailesi ona çok şey borçluydu. Ancak aile yaşamı şu sıralar o kadar iyi değildi. "Kulağıma geldiğine göre karısı çocuklarını alıp kaçmış," dedi yabancı adam. Erich çok şaşırdı. Yabancı adam şöyle bir omzuna dokundu ve "Doruğa çıkıp ünlenmiş insanların ne yaptıkları bilinir," dedi. "Ağabeyinizi çekin ondan! Uzaklaşsın ateş hattından. Bunu bir an önce yapmalı!"

"Ben ne yapabilirim ki?"

"Bizler kin tutmayız. Doruktaki beyleri ve zor hanımlarını kıskanmayız! Dikkatini çekin. Bunu size kimin söylediğini ona da söyleyin!"

Kanepeye yayılmış gibi oturan gururlu, biraz üst perden konuşan adam Erich'e ilgi duyuyormuş gibiydi. Nasıl oluyordu da hiç tanımadığı, kimi onunla aynı görüşte olmayan insanlara evinin kapısını açıyordu? Bu sadece bir iyilikseverlik miydi? Erich itiraf etti: Bunun nedenini o da pek bilmiyordu, herhangi bir politik ülküsü de yoktu. İnsanlar ona uğruyordu, kendini yakın hissettiklerinin birkaç gün evinde kalmasına ses çıkarmıyordu. "Politik ülkünüz yok mu? Tabii olmak zorunda değil. Önemli olan birilerinin baskısı altına girmemek. Fakat sizi kıskaca aldıklarını fark ettiğinizde ne yapacaksınız?" Erich güldü. "Ben şişmanım, beni öyle kolay kolay kıskaca alamazlar! Benim gibi kilolu insanlara baskı yapmak zordur."

"Sanırım evli değilsiniz?"

"Evli değilim, fakat kadınlarla aram iyidir. Evlilik denen şey bana göre değil. Çünkü bana pek güvenilmez. Benim gibi birisiyle evlenmeyi bir kadından bekleyemem." İkisi de kahkaha attı. Misafiri konuştu: "Gördüğüm kadarıyla siz ağabeyinizden çok başka bir insansınız. O endüstri patronu, her şeye el atan şeytan onu da eline geçirmiş. Onun işi gücü sağa sola emirler yağdırmak. Bu yaptığı hoşuna gidiyor. Fakat o şunu unutuyor, insanlar sürekli rendelenip cilalanacak bir parça tahta değil!"

Sohbetleri gittikçe koyulaştı, Erich'in de çenesi açıldı. İlerde ağabeyine bu buluşmadan söz etmek istiyordu. Erich'in önüne koyduğu sert içkisini yudumladıktan sonra "Eczacı Bey, yaşamda daha neler yapmak istiyorsunuz?" diye sordu keyfi yerinde misafiri. "Üniversite öğrenimi yaptınız, çünkü bir dip-

lomanız olsun istiyordunuz. Eminim sağlıkla da ilgilisiniz. Bu hep yararlıdır. Fakat beyninize soktukları binlerce öğretinin ardından karşınıza çıkan biri hakkında yansız karar verebilir misiniz? Hiç sanmıyorum. Bana göre bir eczacı aynı zamanda bir doktor da olmalıdır ve bir doktor da bir eczacı. Ancak kusuruma bakmayın, şu dükkânınız pek hoşuma gitmiyor."

"Benim de," dedi Erich ve derin bir iç çekti. "Pek uğrayan yok..." Misafiri kendine bir sigara yaktı ve bir süre sustuktan sonra: "İnsanlar içinde nefretle doğar veya onunla yetişip büyür," dedi. "Bu insanoğlunun yazgısıdır. Nefret filiz gibi narindir, çok değerli bir bitkiden farkı yoktur, uzlaşmalar, yakınlık göstermeler, sevgi denen şeyler ona göre değildir."

Söz sonra yine Karl'a ve endüstriye geldi. Erich ağabeyinin ağzını arayabileceğini söyledi. Misafiri gözlerini ona dikerek konuştu: "Olabilir, nedenler bulunabilir." Sesi ciddi çıkıyordu. "Fakat ben sizi ayartmak istemiyorum. Günün birinde benim hakkımda bilgi edinmek için size işkence yapabilirler. Bu nedenle hiç kimseye benimle konuştuğunuzu söylemeyin. Ağabeyinizin arasının iyi olduğu şu adamlara bir bakın. Onların sarayları, villaları var, fakat kışlaları ve hapishaneleri de. Bu insanlar çevrelerindekilerin çok acınacak bir düzeyde yaşamasına dikkat ediyor. Onlar ikiyüzlü ve bir ceviz kadar da kof! Fakat onlar hâlâ dorukta, geçmişin pırıltısı üzerlerinde, defne yapraklarından yapılmış taç hâlâ başlarında, başkalarının görüşlerini çalmışlar yaşıyorlar. Otorite, bir hedefi ve amacı olan güçtür. Amacı olmayan güç de şiddettir! Doruktaki Beyefendilerin girişimleri yasal olmadığı anda egemenliklerini ve otoritelerini ayakta tutabilmek için toplara, tüfeklere ve insan gücüne gereksinimleri vardır. Bu çok eski ve alçakça bir yöntemdir, ancak onu uygulamasını bilen yüz yıl boyunca ayakta kalabilir. Günümüzde endüstri, maliye ve ticaret onların ege-

menliğinde. Görevlendirdikleri kişiler var. Onlara karışılmaz, fakat ne yaptıklarını kavramaları için arada sırada tekmeleyip dürtmek de fena olmaz. Ancak bu yapılamıyor. Çünkü görevlendikleri o sürü bu arada ülkeye hükmetmeye başladı. Onlar çıkar peşinde koşan, dünyaya gelmiş gitmiş en aptal, en sefil güruh! Dorukta oturan Beyefendiler günlerini gün ederken bu haydutların, katillerin ve peşlerindeki gazetecilerin ne yaptığına hiç karışmıyorlar! İşte bu, onların işlediği affedilmez en büyük suç; günü geldiğinde cezalarını çekecekler."

"Peki ya küçük insanlar, fabrika işçileri, onlara ne olacak?" Misafiri alnını kırıştırdı ve "Bu çok hüzün verici bir konu," dedi. "Onlar yüzlerce yıl köle veya yarı köle –bu tam kölelikten daha kötüdür– olarak yaşadı. İşte bu, bilimadamından ayakkabı boyacısına, tüm insanlığın felaketi olmuştu."

"Fakat sözünü ettiğiniz o 'güruh' olmadan da yaşam yürümüyor. Siz istediğinizi söyleyin, onlar hâlâ ayakta." Paul dik dik Erich'e baktı. "Bunu siz mi söylüyorsunuz?"

"Haklı olabilirsiniz. Fakat ben tekrar ediyorum, onlara karşı bir şey söylemek o kadar kolay değil."

"Kolay değil mi? Dinleyin beni, bu 'güruh' işimize yaramaz, isteyen peşimizden gelir. Siz ise, onlarsız hiçbir şey olmaz, diye düşünüyorsunuz! Niçin olmazmış? Bugün ne olacağını dün kim biliyordu? Belki de siz yarın bu ülkenin kralısınız ve şimdiki kralın göğsüne madalya takıyorsunuz." Erich gülümsedi, misafiri öfkelendi ve sesini yükseltti: "Onun göğsüne madalya takacaksınız, diyorum! Bu olmayacak bir şey değil. Bana göre, eski kralın göğsüne madalya takmanız şimdi burada oturmuş içkinizi içmem kadar olağan bir şey! Sürekli kuşku duymak siz uşakların ödlekliğinden kaynaklanıyor. Kuşkularınızı bir kenara bıraktığınız anda sizin de kafanızda bambaşka düşünceler oluşacak! İnsan her şeyi denemek zorundadır. Bunu yap-

madan gerçeğe ulaşamazsınız. Çevremiz unutulmuş yetenekli kişilerle dolu. Biz onlara kendilerini kanıtlamaları için olanak tanıyacağız. Fakat hele bir bekleyin, hemen başarıya ulaşılacağını sanmayın. Kitleler yetersiz, çok az ıstırap çekiyorlar. Elde edebildikleri özgürlüklerinden de eski efendilerini taklit etmek için yararlanıyorlar. Eczacı Bey, günü geldiğinde göreceksiniz bu araba nasıl yürüyor! Sorunlar gerçekten doruğa çıkmış. Yönetenlerin çıkarcılığı, yeteneksizliği ve yetersizliği artık dayanılmaz aşamada. Peki yığınlar ne yapıyor, başlarındakiler ve de partiler? Hiçbir şey, onlar her zamanki kavgalarını sürdürüyor, işsizlikten, düşük maaşlardan söz edip duruyorlar. Sizin anlayacağınız her şey eskisi gibi olsun istiyorlar. Çünkü kölenin kendini en iyi hissettiği yer, yaşamak zorunda kaldığı ahırdır. Gücünden ve yürekliliğinden yararlanmaz, çünkü onu hep duvara bastırırlar. Partiler iyi giden bir iş gibidir. Bu nedenle başlarındakiler savaşarak çıkarlarını tehlikeye atmak istemezler. Bu ülkede durum bin kat da kötüleşse çok kimsenin parmağını oynatacağını sanmayın! Gün gelecek, genel tembellik ve sefillik bugüne kadar iyi yaşamış olanları da etkileyecek. Ve sonunda insan nedir, davar nedir, kimse bilmeyecek!"

İşte tam burada Paul'un yanındakilerden biri ayağa kalktı ve gözlerinde ışıltıyla ona baktı. "Sanırım biz biliyoruz!" dedi. "Emin misin oğlum? Kanıtla öyleyse bizim de bir an önce bilebilmemiz için!" Paul'un bu sözlerinde biraz alay, biraz da emir vardı. Ayakta durmakta olan genç adamın gözleri hâlâ ışıl ışıl parlıyordu...

Karl'a misafirinden söz etmek isteyen Erich ertesi gün ağabeyinin fabrikadaki bürosuna gitti. Anlattıklarını dinleyen Karl onunla alay etti ve bu işlere karışmamasını önerdi: "Acı-

mak yok." Erich tuhaf misafirinden biraz kapsamlı söz edince de, "O tehlikeli," dedi. Erich dün gece gençlerin, Paul'un çok basit şeylerden söz etmesine karşın onu çok merak ve ilgiyle dinlediğini söyledi. "Ne yalan söyleyeyim benim de hoşuma gitti," dedi. "Fakat kimi anlattıklarıyla insana korku da verdi. Gençlere, kanıtlayın kendinizi derken, sanki onlara emrediyordu. Gençler de onun bütün söylediklerini gözlerinde pırıltılar dinledi."

Karl bir zamanlar düşlerle dolu yaşamında bembeyaz sislerin ardında beliren o kapkara yüzü yine karşısında görür gibi oldu! Aslan başını sallıyor, yeleleri uçuşuyordu!

Karl bir an için öfkelenmişti. 'Erich'in sözünü ettiği kişi, inatçı delikanlı beni yıllar önce heyecanlandırmış ve benim de boş yere peşinden gittiğim ince uzun boylu gençti.' Karl yine sakinleşti. Kardeşi o gece tuhaf şarkılar söylediklerini anlattı. Karl'ın o anda bakışlarının bulandığını sezen Erich şaşırdı. Ağabeyi, bu olağanüstü insanla acaba nerede karşılaşmıştı? Erich, kafasının karışık olduğu şu sıralar böyle bir şey yapmaktan vazgeçmesini rica etti. Karl da kardeşine söz verdi. Fakat bu arada onunla buluşmuştu...

Tekrar buluşma

Karl kardeşinin anlattıklarından sonra daha fazla bekleyemeyeceğini anladı. Paul'un çevresinde gençler vardı. Duydukları bir çağrıydı! Ruhundaki çırpınma ve bembeyaz sislerin ardından beliren olan o kapkara yüz... Bu gerçekten Paul muydu, o bir insan mıydı yoksa ölümcül bir istek miydi? O nereye gitmeliydi? Karşısında bir çıkar yol mu görünmüştü? Belki çıkar yoldan da daha bambaşka bir şeydi, bir ümit, belki de bir isteğin gerçekleşmesiydi...

Paul'u bulması kolay olmadı. Ne olduğu belirsiz toplantılarda onu tanıyorlardı. Toplantıları düzenleyenler ondan nefret ediyordu. Ellerinden gelse onu yok ederlerdi. Çünkü eski komplo teorilerine artık inanmayan Paul, kendi kafasında, ülke düşmanlarıyla savaşacak bir avuç gençle askeri taburlar oluşturuyordu! Bu insanlar düşmanları gözüyle baktıkları ülkeye hükmedenlerle gücü elinde bulunduranlar arasında çok tehlikeli gelişmeler yaşıyordu. Çevresindeki gençler eski yazılı

bildirilerde okumuş ve sayısız konuşmada duydukları teorilerden fazlasını Paul'un gururla söylediği, anlaşılması kolay basit sözlerden öğreniyorlardı. "Bu ülke bizimdir! Başımızdaki yönetenler zenginlerle ortak olmuş onu çökertiyorlar. Biz ülkemizi ellerinden çekip almalıyız. Onlar vatanımızı, topraklarımızı ve kentlerimizi işgal etti, bizleri de kendilerine köle yaptılar. Kavuşun özgürlüğünüze! Yardım edin bize, kurtaralım ülkeyi hep birlikte!"

"Bir krizden söz ediyorlar. Kriz yok. İnanmayın onlara! Koşmayın çıkar peşinde, değmez buna! Suçlular hasta, ümit ederiz bin an önce geberip giderler! Çürüyen ve yiyeni zehirleyip öldüren bir parça et gibi içimizdeler, bizi içten yok edecekler. Bereketli toprakları, kömür, demir gibi, zengin madenleri, güçlü makineleri, başarılı erkek ve kadınları, şarapları ve tahıl ürünleri olan ülkemizde, herkesin karnının doymasını, içinin ısınmasını ve varlığa kavuşmasını onlar istemiyor. Tepenizdeki o kurtarıcıları görüyor musunuz? Her şeyden haberleri var, fakat onlar suskun. Yaptıkları alçaklıkları, ahlaksızlıkları, gaddarlığı ve çılgınlıkların farkında mısınız? Görün bütün bu onursuzlukları, yok edin tümünü!"

Karl Paul'u tanıdı. Okudukları onu ikna etmiş miydi? O şimdi daha bilgili biri mi olmuştu? Karl onun sesini duydu, onu şimdi daha yakından gördü, daha iyi anladı. Onunla konuşmalıydı. İlginçti, o şimdi bir "yabancı" veya "misafir" değildi. Erich'in anlattıklarından sonra o yine Paul'du! Daha önceki günlerde, akşamlarda José ve Julie'yi yenmek, onların üzerine çıkmak amacıyla evinden çıkıp yola koyulmuştu –bütün vücudu yine tir tir titriyordu, çünkü bu büyük yangın acımasızca son bulacaktı– şimdi ise Paul'a gidiyordu. Onu uzun süre aradı, fakat rastlayamadı. Kendi kendini suçladı, tiksindi, kısa süre önce evine geldiğinde onunla niçin konuşmamıştı? İçinde

değişik duygular uyandı, ona bağlanmak, kendini savunmak isteği güç kazandı; onu hasta etmiş şeylerden kurulup iyileşmeliydi.

Karl fabrikaya artık her gün uğramıyordu. Gümrük müdürlüğünün mektubu onu hâlâ korkutuyordu. Bir ara avukatına gösterdiğinde adamın yüzü değişivermişti. Bundan sonra daha ne değişebilirdi, söylenenler, kınamalar gerçekti, işlediği hatalar doğruydu. Son yıllarda peş peşe bir sürü yanlışlık yapmıştı. Şimdi doruğu yüksek dağ kaymaya başlamıştı, taşlar üzerine düşüyordu. Atölyelerdeki makineleri saymaya ve denetlemeye gelen polisler fabrikada Karl'a rastlamayınca kalkıp evine gelmişler ve onun ne hasta olduğunu, ne de yatağında yattığını tespit etmişlerdi. O günden sonra yola koyulmuş ve her yerde Paul'u arayıp durmuştu. Sonunda bir gün akşama doğru, hava henüz kararmamış, sokak fenerleri henüz yakılmamıştı, arada sırada uğradığı kenar mahalle oteline yakın bir yerde, onu görüvermişti. Çünkü Paul hep kafasındaydı, içindeydi, günün birinde karşısına çıkacağından hep emin olmuştu.

Semtin kaldırımları insan doluydu. Dükkânların önünde duran gruplar aralarında tartışıyor, yakında olacaklardan söz ediyordu. İşte bu kalabalığın arasında ince uzun boylu, uçları sarkık kahverengi bıyıklı bir adam göründü; üzerinde kürk palto, başında kuzu yününden bir kasket, çerçevesi altın kaplama kelebek gözlük vardı, elinde çantası şık giyimli gençten biri yanında yürüyordu. Kürklü bu adamın yürüyüşü Karl'a pek yabancı gelmedi. Az sonra yanlarından geçerken onu tanımıştı. 'Paul yine değişik kılıkta geziniyor,' diye düşündü. Biraz ötede onlar hızla Karl'ın yanında geçtiler. Kararlıkla peşlerinden gitti, kalabalığın içinde yürümek zordu, çarptığı bazı kişiler arkasından küfürler yolladı. Sonra geniş bir caddeye çıktılar, on metre ötede yürüyen iki kişi büyük kapılı bir bina-

dan içeri girdi. Belki burada oturuyordu, belki az sonra tekrar dışarı çıkardı? Fakat bir saat sonra sadece çantasını taşıyan bir genç adam, ağzında bir sigarayla binadan çıktı. Tam yanından geçerken Karl biraz sokuldu, "Merhaba" dedi. Genç adam durdu, kaşlarını çattı, söylediğini anlamamış gibi şöyle bir omuz silkti. Ancak Karl kürk paltolu, kuzu yününden kasketli Bey'e adını söylemesini rica etti. Genç adam önce dik dik yüzüne baktı, dudakları arasındaki sigarayı eline aldı, bir süre düşündü ve başıyla Karl'a peşinden gelmesini işaret etti. Kapıyı açıp içeri girdiler. Büyük holde bir an durdular; genç Karl'ı baştan aşağı iyice bir süzdü ve burada beklemesini söyledikten sonra loş holün sonundaki bir kapının ardında gözden kayboldu. Az sonra yanında kendi yaşında bir başkasıyla dışarı çıktı ve Karl'a tekrar kim olduğunu sordu. Adı yabancı değildi, fakat üzerindeki giysiler nedeniyle biraz şüpheliydiler. Niçin gelmişti, birisi mi onu buraya yollamıştı? Soranın yanındaki genç, belki Karl'ın peşinden bir başkası da geldi diye şüphelenmiş olacak, caddeye çıktı. Az sonra yanlarına döndü, diğeriyle bir şeyler fısıldaştı ve yine arka kapının ardından gözden kayboldu. Çok geçmeden tekrar dışarı çıktı, bir baş işareti yaptı. Karl iki gencin arasında arka kapıdan büyük bir iç avluya çıktı. Avluyu geçip başka bir kapıdan tekrar içeri girdiler. Küçük holde Karl gençlerin onu tepeden tırnağa aramasına izin vermek zorunda kaldı. Ardından bir parça kumaşla gözlerini bağladıktan sonra ona büyük binanın merdivenlerini çıkardılar, koridorlarında dolaştırdılar. Az sonra durup gözleri açılan Karl küçük bir kapının önünde durduklarını gördü. İçeri girdiler. Burası küçük bir mutfaktı, gaz ocağı yanıyordu. Onu buraya getiren iki genç dışında, çoğu onlardan yaşlı, güçlü görünümlü –askere benziyorlardı– beş kişi daha mutfaktaydı. Kimi ayaktaydı, kimi de küçük masanın çevresinde oturuyordu. Önlerinde bir

sürü kâğıt, mürekkep hokkası, tüy kalemler, kurşun kalemler vardı. Karl'ın bir süre öyle beklemesi gerekti. Sonra yan odadan çok uzun boylu, sarışın bir genç çıktı. Yürürken elindeki kâğıttan bir şeyler okudu, kalemiyle bazı notlar aldı. Sonra sıra Karl'a geldi. Yan odanın kapısı açıktı. Karl'a içeri girip sobanın yanındaki iskemleye oturmasını söylediler.

Bitkin, paramparça olmuş bu insan söylediklerini yerine getirdi. Paul'dan birkaç metre ötede öyle bekledi. Bekleyişin uzun sürmesi onu hiç rahatsız etmedi. Masanın yanındaki ucuz, kırmızı kanepede oturan adamın şimdi bıyığı yoktu, arkasındaki duvarda bir tablo asılıydı. Yüz hatları ince, gözlerinin bakışı sertti. Başını arkasına dayamış, gözlerini hafif kısmıştı. Dudaklarında sanki sürekli bir gülümseme vardı. Karl onu, eski Paul'u, hemen tanıdı. Gözü pek süvari yüzünü, rahat oturuşunu, hafif gergin yüzündeki meraklı ifadeyi, dar alnını, ince telli sarı saçlarının kıvırcıklarını ve o anda açılan ışıl ışıl gözlerinin sert bakışlarını... Bu yüz ifadesi ve dudaklarındaki alaycı gülümseme Karl'ın düşüncelerinde on yıl boyunca hiç kaybolmamıştı. Paul gözlerini yine kapattı. Sanki karşısında öyle duran kurbanına sabırla bakan bir yılandı. Karl kendini bir an için çok güçsüz hissetti. Aynı duyguları Julie'den o mektubu aldığı anda da yaşamıştı. Birkaç saniye için nerede olduğunu, ne yaptığını unuttu. Az sonra yine kendine geldi, toparlandı ve hafifçe öksürdü. Karşısında kanepede oturan Paul hafif öne eğilmiş dik dik ona bakıyordu.

Açık kapıdan mutfak görünüyordu. Karl tekrar hafifçe öksürdü, bir şey söylemeye çalıştı, Paul evine uğradığında ona iyi davranmadığı için özür dilemek istedi. "Bir bardak su ister miydiniz?" diye sordu Paul. "Kendinizi iyi hissetmiyor musunuz?" Karl teşekkür etti, tekrar özür diledi. Paul başını salladı

ve "Şimdi gelmenizin nedeni bu muydu? Kardeşiniz size bazı şeyler anlatmış olabilir," dedi.

"Hayır, onun için gelmedim," diye yanıt verdi Karl, kekeler gibi. "Sadece özür dilemek için buradayım."

Bunu söyleyince rahatlamış gibi arkasına dayandı. 'Bu kadarı yeter, başka bir şey söylemek istemiyorum.' Önündeki bardaktan büyük bir yudum aldı. Sonra bakışlarını odanın içinde gezdirdi. Gaz lambası odayı aydınlatıyordu. Üzerinde Paul'un oturduğu bir kanepeden, bir masadan, komodinden ve duvardaki bir saatten başka bir şey yoktu odada. Ve aynı anda yine geçmiş gözlerinin önünde canlandı. Pazar yerinde arada sırada yemek yedikleri lokanta, kayık gezintisinden sonra göl kıyısında uzandıkları çimenler, Gustav, peş peşe beyaz bulutların geçtiği gökyüzü, kıyıda birbirlerine çarpan boş kayıklar... Paul bir papazdan söz etmişti, hep birlikte gülüşmüşlerdi. Sonra yine susmuşlardı. Her şey karanlıktaydı, fakat yine de şeffaftı. "Keşke o günleri hiç yaşamamış olsaydım," diye şikâyet etti kendi kendine. Boğazına bir şey tıkanır gibi oldu. Yutkundu. Fakat çok şey oldu, yıllar geçti, ben yaşlandım, yaşamımın böyle geçmesini engelleyemedim. Kanepede sakince oturan adam, "Özür dilediniz ve özrünüz kabul olundu," dedi. "Başka bir isteğiniz var mı?"

"Kusuruma bakmayın, şu sıralar sinirlerim biraz bozuk da..." Burada böyle oturmak, hiçbir şey yapmamak, kimseyi rahatsız etmemek güzeldi. 'Fakat sonra yine dışarı çıkacağım, aklıma Julie gelecek, fabrika da...' "Konu nedir?" Kanepede oturan suratına bakıyordu. Karl kendini toparlamaya çalıştı: "Çok rica ederim, lütfen... bana biraz zaman verin... bir an kendime geleyim... Bana uğradığınızda aramızdaki görüşme pek iyi geçmemişti. Unutmayın biz bir zamanlar dosttuk. Ben o yıllarda size çok bağlıydım, bunu tarif edemem, her dedi-

ğinize inanıyordum. Tabii bu arada karşınıza binlerce başka insan çıktı. Belki o günleri pek anımsamıyorsunuz, ben ise... Şimdi karşınızda oturmam benim için çok önemli... O günlerde dostluğunuzun benim için ne kadar önemli olduğunu şimdi daha iyi anlıyorum. Bu arada ne çok şey oldu bitti!" Yumruklarını sıkmış, hafif öne eğilmiş, bakışları yer yer delinmiş eski yeşil halıda bir an öyle oturdu. Sonra ellerini şakaklarına götürdü ve mırıldanır gibi, "Ben çok utanılacak bir yaşam sürdürdüm," dedi. "Fakat şimdi değişmeye kararlıyım. İzin verdiğiniz sürece burada hiç sesimi çıkarmadan oturacağım..." 'Karşısında oturmam doğru mu? Bunu mümkün kıldığı için Julie'ye teşekkür etmeliyim...'

Kanepede oturanın soğuk sesi duyuldu: "Burada saatlerce öyle oturacağınızı sanıyorsanız yanılıyorsunuz. Benim yapacağım ve kulağınıza gitmesini istemediğim kimi görüşmeler var." Karşısındaki yerinden kalkmayınca Paul başını şöyle bir geriye attı ve konuşmasını istermiş gibi, "Buyrun öyleyse," dedi. Aynı anda Karl'ın içini bir korku kapladı, bundan hemen yararlanması gerekiyordu. Güçlükle konuşmaya başladı: "Şu an bana pek uygun değil... Size anlatacağım çok şeyler var... Odanın kapısı açık kalmak zorunda mı?" Paul birisine seslendi, az önce onu buraya getiren iki gençten biri hemen geldi, Paul kulağına bir şey fısıldadı, genç kapıyı kapattı ve pencerenin yanına gidip durdu. "Şimdi hiç çekinmeden konuşabilirsiniz. Dostum dilimizi pek iyi anlamaz. Fazla detaya girmenize de gerek yok. Zorlamayın kendinizi. Hem sormak istediğim bir şey var: Niçin böyle tuhaf giyindiniz bugün? Yoksa benim onuruma mı?" Karşısında oturan adam ona üzerindeki ucuz ceketi, yakası kirlenmiş gömleği, çarpık kravatı işaret etti. Karl'ın yüzü kulaklarına kadar kızardı. Eliyle çenesi kaşıdı ve usul sesle konuştu: "Size bunu da açıklayacağım..." Sonra yavaş yavaş

konuştu. Bir zamanlar Erich'e de anlattığı şeylerden söz etti. Delikanlılığını, annesinin onu hapis etmek istediğini, onun ise arada sırada kaçtığını, sokak sokak Paul'u aradığını anlattı. Konuşurken bir an, o günlerde nasıl güçsüz biri olduğu aklına gelmiş olacak hafifçe gülümsedi. Sonra sıra fabrika yıllarına geldi. Ve şimdi yaşadıkları kriz... Konuşurken başını önünden kaldırmadığı için Paul'un yüzündeki soğuk ifadeyi görmedi. Bu duygusal şeylerin çoğunu delikanlılık yıllarında da ondan duymuştu, Karl o zamanlar babasından, çiftliğini ve lokantayı nasıl yitirdiklerinden, annesinin zor yıllar geçirdiğinden söz etmişti. 'İnşallah şimdi bağıra bağıra ağlamaz!' "Son yıllarda başarılı olduğunuz, fabrikanızın iyi çalıştığı kulağıma gelmişti. Siz de güçlü ve sözü geçen birisiydiniz. Şimdi kriz sizi de mi etkiledi? Sayın hanımızın kendine başka bir yol seçmiş olması da hoşunuza gitmiyor, öyle değil mi?"

"Gerçeği söylemek isterim, o evi terk ettiğinden bu yana eski yaşamım sona erdi. Çok büyük bir suç işlemiş gibiyim. Ben bir katilim, bir haydutum. Şimdi evimi terk etmiş olan kadının yıllarını çaldım... Ben bu dünyaya çocuklar getirdim, fakat onlara hiçbir şey veremedim... Kendi yaşamımı da ayaklarımın altına alıp çiğnedim. Niçin? Özgürce bir yaşam nedir bilmedim. Güçlü bir duruma geldiğimde de çoğu çalışmamı başkaları, yabancılar için yaptım. Kendim hiç aklıma gelmedi, kendimi düşündüğümde ürperdim. İşçiler sömürülüyor, diyorlar. Günü geldiğinde bana baskı yaptılar, tüm varlığımı yok etmek istediler, bir örümcek gibi üzerime atıldılar, kanımı emmeğe başladılar. Kimi zaman bunu başardılar da, çünkü ben zayıftım, bana yardım eden tek insan yoktu. Şimdi burada yalvarıp yakarmak istemiyorum. Siz o günlerde beni boş yere beklemiştiniz... İşte şimdi geldim. Buradayım."

"Bana anlatmak istedikleriniz bunlar mıydı? Bence unuttuğunuz bazı şeyler var. Siz içinde yaşadığınız sınıfa son gününüze kadar başarıyla hizmet ettiniz!" Karl dudaklarını ısırdı. Karşısındaki adam yine gözlerini kıstı ve ona baktı: "Anlattıklarınız pişman olmuş birinin alışılmış yakınmaları. Bir manastıra kapanmak ister miydiniz?"

"Gerek fabrikada, gerekse ailemde şu ana kadarki gelişmeleri engellemeyi başaramadım. Olacağı varmış. Gerçek günün birinde kesinlikle ortaya çıkar. Şimdi karşınızda oturup bunları söyleyebildiğim için de mutluyum. Yıllar sonra kendimi yine rahatlamış hissediyorum."

"Bu sevinilecek bir şey. Fakat yine de son on yılda yaptıklarınızı küçümsediğiniz için benim gözümde siz bir aptalsınız! Gemi batıyor, fareler yüzerek canlarını kurtarıyorlar. Eğer burada oturup kendinizi rahat hissettiğiniz anda bazı şeylerin değiştiğini sanıyorsanız yanılıyorsunuz. Adınız yine aynı, yazgınız da."

"Öyleydi, geçmişte kaldı..."

"Olup bitenlere şimdi pişmanlık duyuyor musunuz? Örneğin bize karşı olan meslek kuruluşlarını desteklediğiniz için..."

"Söyleyin bana, ben şimdi ne yapayım? Her şeyi geçmişime bağlamayın!"

"Sayın Beyefendi, böyle konuşmayın. Belki sizin de suçunuz nedeniyle yarın veya yarından sonra asfaltlarda yatacak ölülere anlatın bunları."

"Konuşmamızı tek yöne çekmeyin, burada söz edeceğimiz başka şeyler de var... Bakın dinleyin. Taşradan gelmiş bir köylü çocuğuydum ben. Birbirimizi pazar yerinde tanımıştık. Bana iyi davranmıştınız. Şimdi ise hiç acımıyorsunuz. Kendimi ne kadar alçalttığımın farkında değil misiniz?"

"Suçsuzluğunuzdan söz ederken çok üzücü bir duruma düşüyorsunuz. Daha ciddi şeyleri konuşalım, ben özel sorunlarınızı dinlemek istemiyorum."

"Yapamıyorum..."

"Evet, bunu başaramıyorsunuz. O akşam size niçin evinize uğradığımıanlatayım. Günümüzün başarılı iş adamlarından birinin görüşlerini almak istemiştim. Ne de olsa ülke çok acınacak bir yöne sürükleniyor. Bunun çok alçakça bir şey olduğunu görüp anlayanlar var. Fakat sizin gibi kişiler ne düşünüyor, daha neler olacak, durum hep böyle mi devam edecek?"

"Bilmiyorum," diye kekeledi Karl. Paul devam etti: "Bunun farkındayım. Benden övgü filan beklemeyin. Ne istiyorsunuz? Fabrikanıza kredi mi bulayım veya eşinizi eve geri mi getireyim?"

"Hiçbirini..."

"Çevrenizde sizin gibi düşünen çok insan var mı?" Karl oturduğu yerde biraz toparlandı. Elini alnında gezdirdi ve "Eğer endüstriden söz ediyorsanız, bildiğiniz gibi bir yaşam savaşı veriyoruz," dedi. "Aramızda kimileri var, ne olursa olsun ellerindekileri korumaları gerektiği inancındalar. Fakat aklı başında olanlar artık böyle bir şeye inanmıyor. Bizler bir akıntıya kapılmış gidiyoruz. Ancak elinde biraz parası olanlar var. Onlar kendilerini koruyacak kişileri bulacaklarına inanıyorlar." Karşısındaki Paul memnun memnun güldü ve "Bu çok güzel bir söz!" diye mırıldandı.

Karl yavaş yavaş ayağa kalktı. Ziyaret saati bitmişti! Biraz sağına soluna bakındı. Bu odada çok şeyler söylemişti. Pencerenin yanındaki genç adam hiç kıpırdamadan durmaya devam ediyordu. "Bana doğru gelmeyin" dedi Paul. "O şaka anlamaz!"

"Aramızdaki konuşmanın başka türlü geçeceğini ummuştum." Paul masayı kenara itip ayağa kalktı, birkaç şey söyledi-

ği genç hemen odadan çıktı ve kapıyı arkasından kapattı. Paul, tavandan sallanan lambanın altındaki Karl'ın hemen karşısında durdu ve "Evet oğlum, biz birbirimizi o günden bu yana hiç görmedik," dedi. "Sen bana o günlerde ihanet etmiştin! Şimdi şu tüfeği alıp beynine bir kurşun sıksam acaba nasıl olur?"

"Paul, aramızdaki bazı şeyler artık açıklığa kavuşsun istiyorum." Karl dimdik karşısında duruyordu, çekingenliğini bu arada yenmiş, kendine gelmişti. Paul ona elini uzattı: "Güle güle oğlum, yapacak daha çok işim var. Zor günler bizleri bekliyor. O yıllarda bir arada kalmadığımız için üzgünüm..."

Karl odadan çıkar çıkmaz genç yine içeri girdi ve emir beklermiş gibi kapının eşiğinde dimdik durdu. Lambanın altında durmaya devam eden Paul şöyle bir başını salladı ve gülümseyerek konuştu: "Burada insanlar, günah çıkaran birinin tanrı karşısındaki dindardan daha çok şansı olduğunu sanıyor! Bana kalırsa az önce yanıma gelen eski dostum doğrudan sevgili tanrısına danışırsa çok daha iyi eder!"

Savaş başlıyor

Gerçekten zor bir gündü. Huzursuzluk gece başlamıştı. Greve gidenlerle, polisin ve askerlerin uyguladığı güç gösterisine "savaş girişimi" demek yanlış olmazdı. Huzursuzluğu gittikçe artan insan yığınları önemli tramvay depolarının çevresinde toplanmaya başlamıştı. Ne amaçla oralarda bir araya geldikleri hemen belli olmuyordu. Aralarında kadınlar da vardı; beraberlerinde çok sayıda küçük çocuğu da getirmiş olmaları dikkat çekiyordu. Sabahın ilk saatleriyle çalışmaya gelenler içeri girmek isteyince üzerlerine saldıranlar onları kaçırttı. Çok az sayıda işçi büyük depolara girmeyi başarabildiği için de o sabah hiçbir tramvay çalışamadı. Kapıların önündeki öfkeli yığın ilk tramvayın yola çıkmasını bekliyordu. Polis gruplarının gelmesiyle kalabalık, cansız bir yaratık gibi biraz geri itildi. Sabah olmaya, hava aydınlanmaya başlayınca insanlar sadece tramvay depolarının önünde değil, merkez hariç, kentin başka alanlarında da toplanmaya başladı. O sabah cad-

delerde diğer günlerden daha az görünen trafik, öğleye doğru polis gücünün artmasıyla tamamen durdu. Büyük mağazaların ve resmi makamların önüne de polisler yığıldı. Küçük dükkânlar, özellikle kuyumcular erkenden kapattılar. Polis korumasındaki mağazaların çoğu da kepenk indirdi. Tramvay ve metro ulaşımının felç olması sonucu öğleden sonraki saatlerde kentin alan ve caddelerini başka zaman görülmeyen değişik bir insan kalabalığı doldurdu. Kalabalık insan grupları kaldırımlarda uzun kuyruklar oluşturuyordu. Akşama doğru kalabalık iyice arttı ve kentin büyük caddelerinde trafiği iyice felç etti. Lokantalar ve pastaneler ise ışıl ışıldı. İnsan yığınları bir pazar gezisine çıkmış gibi akın akın yürüyordu. Caddeler ise neredeyse bomboştu. Birkaç otomobilin dışında hiç kimse trafiğe çıkmaya cesaret edememiş gibiydi. Güçlü atlara binmiş, omuzlarına tüfeklerini atmış polisler caddelerde devriye geziyordu. Villaların, müzelerin ve hükümet binalarının olduğu semtler öğleden sonra yaya ve araç trafiğine kapatıldı. Kulaktan kulağa yayılan haberlere göre o semtler birkaç gündür koruma altındaydı.

Sonra akşam oldu. Geride kalan ıslak bir sonbahar gününde bağıra bağıra dolaşan gazete satıcılarının elindeki akşam gazetelerini pek alan yoktu. Sanki o gün dünyada olup bitenler insanları ilgilendirmiyordu. Hava kararmaya başlayınca büyük mağazalar kapılarını kapattı, çalışanlar da kalabalığa karıştılar. Saatler ilerleyince büyük caddelerdeki insan grupları gücünü yitirdi, küçüldü. Atlı polisler yine de çekilmedi, sokak lambalarının ışıltısında gezintilerini sürdürdüler. Akşamın ardından gece gelecekti. Ve hemen hemen herkes onun alışılmışın dışında, hareketli geçeceğini bekliyordu. Zafer Anıtı'nın, villa ve saraycıkların olduğu "kutsal" semtlerde tek insana rastlanmıyordu. Tiyatroların, mağazaların ve sinemaların olduğu

caddelerde tek tük insanlar görülüyordu. Korku onları evlerine kapatmıştı. Sinemaların ışıklı reklamları boşuna yanıp sönüyordu. O gece, cümbüşü ve eğlenceyi seven avare insanlar için değildi. Polis atlarının nal sesleri, hızla bir yerden bir yere koşuşturanların fısıltıları geceyi dolduruyordu. Başka zaman kıpkırmızı bir ışıltının kubbesi altında göz alabildiğine uzanan kent, şimdi sokak lambalarının donuk ışığında yaşamaya çalışıyordu. Çoğunlukla işçilerin yaşadığı mahallerdeyse insanlar sokaklardaydı, toplantı salonları ağzına kadar doluydu. İnsanların bir araya geldiği alanlardan hızla polis otomobilleri geçiyordu. Tutuklamaların başladığı haberleri kulaktan kulağa yayılıyordu. Demir-çelik endüstrisinde grevin her an başlayacağını söyleyenler vardı, bunun gerçek olmadığını söyleyenler de. Demiryolcular grev toplantıları yapıyordu.

Uzun bir gece kentte huzursuzluk yaşanmadan sona erdi. Sabah olduğunda bazı insanların grevden yararlandığı görüldü. Dükkânlar, fabrikalar ve büyük mağazalar grev dışında kaldığı için oralarda çalışanların bir olanak yaratıp işe gitmesi gerekiyordu. Bu nedenle kentin sokak ve caddeleri otuz yıl öncesine döndü. İnsanlar elektrikli tramvay, metro ve otobüs yerine atlı arabaları, faytonları ve el arabalarını yeğlemek zorunda kaldılar. Kentin sokaklarından geçen varlıklı otomobiller diziler oluşturmuştu. Polis araçları, işe giden memur gruplarına ve bağırıp çağıran üniversite öğrencilerine eşlik ediyordu. Kentin sokak ve caddeleri yavaş yavaş eski canlılığına kavuşurken gecenin hareketsiz geçmiş olması grevcilerin aleyhine sonuç vermiş gibiydi. Öğleye doğru çıkan gazeteler ekonomi bakanlığında bakanın yönetiminde grevcilerle görüşmelerin başladığını yazıyordu. Bu arada politika da grevle ilgilenmeye başlamıştı. Ancak öncelikle ülke ekonomisinin çıkarını insanların çıkarlarıyla düşünce özgürlüğünün üzerinde görenler de yok

değildi. Öğleden sonra başlarken, grevin demiryolculara da geçeceği tehlikesini sezen partiler arasında ilk yakınlaşmanın başladığı haberi geldi. Görüşmelere İçişleri ve Ordu bakanlıklarının temsilcileri de katılmıştı. Katılımcılar, ülkeyi bir oyun topu yapmak isteyen bazı bencillerin acınacak kişisel çıkarlarına teslim etmeyeceğiz deyip, masaya yumruk indirmişti. Onlara göre yaşanan kriz ülkeyi yeterince karıştırmıştı. Eğer grevciler bir yıkıma neden olmayı düşünüyorlarsa yanlış yolda yürüyorlardı. Şu anda bütün insanlar batma tehlikesi geçiren bir geminin içindeydi. Ve bütün yolcuların yazgısı aynıydı, gemideki herhangi bir ayaklanmaya izin verilmeyecekti! Başka zaman olsa bu açıklamalar bütün grevcileri ayağa kaldırırdı. Şimdiyse organize olmuş grevciler açıklamalara pek karşı çıkmadı, hatta basına yaptıkları olumlu açıklamaların yanı sıra ordunun tehdidi de gazetede birinci sayfadan yayınlandı. Tehdit savuranlar yanıldı, çünkü grevciler akıllı davranıp saldırıya yol açacak hiçbir hata yapmadı. İşçiler açık sözlüydü ve davranışları amaca yönelikti. Otorite düşkünü burnu büyük generaller zafere koşamayacaktı. "Sakin olun! Sizi kışkırtmalarına sakın izin vermeyin! Düşmanlarınızın amaçlı sloganlarının peşinden gitmeyin!"

Bütün bunların nedeni neydi? Grevi amaçlarına uygun olarak kötüye kullanmak isteyenler politik bir darbe hedefliyordu. Daha grevin ikinci gününde kent duvarlarında görülmeye başlayan afişlerde yazanlar amaçlarının ne olduğunu açık açık kanıtlıyordu. Son günlerdeki bazı gelişmeler, iki işçi hareketinin dışında oldukça radikal üçüncü bir gücün ortaya çıktığının belirtileriydi. Ilımlıların afişlerinin yanında radikallerin karşı çağrıları da asıldı. Kısa süre sonra eski ve yeni hareketlerin destekçileri ve dostları afişlerin önünde kavgaya başladı. Aynı süreçte resmi makamlar yeni kuruluşun ortaya

çıkmasına sevinmiş gibiydi. Bazıları "yenileri onlar finanse ediyor" diye bağırıyor, hatta oyunlarının artık ortaya çıkarıldığını iddia ediyordu. Eski kuruluşlar afişlerinde kısa süre sonra keskin sözler kullanmaya başladı. Yakında fakirlerin ağzından son lokmaları da alınacaktı, sert bir kış kapıdaydı. Yeniler ise yukarıdan konuşuyordu, olup bitenlerle alay ediyorlardı. Onlardan bambaşka rüzgâr esiyordu. Eski gruplarla yenileri, göründüğü kadar aynı şey için mücadele etmelerine karşın yan yana savaşa sürmek mümkün değildi. Yeniler, korku ve öfke uyandıran savaş taburlarıydı. Kendilerine "Özgürlük Taburları" adını vermişlerdi. Yakın geçmiş tarihini tanıyan herkes bu grupların ülkede oluşmadığına emindi. Bu ülke halkı, yüz yıldır yönetenlere karşı bir gün olsun savaş açmamıştı.

"Özgürlük Taburları" önderleri adamlarını ülkeyi ve kültürünü savunmaya çağırdılar. Onlara göre şimdiki hükümet ülkeye ihanet ediyordu. Yönetenler toplumu çoktan zenginler, tüccarlar, borsa vurguncuları ve fabrikatörler denen sürünün eline bırakmıştı. Olup bitenlere artık onlar karar veriyordu. Hükümet hiçbir girişiminde dürüst olmadığı için de başarılı sonuçlar alamıyordu. "Günümüz yöneticileri otoritelerini çoktan yitirdiler, insanlar onlara katlanıyor. Bizi yöneten politikacılar sınıflar arasında çok berbat bir savaşa neden oldu. Bireylerin adalet, akıl ve insan onuru uğruna verdiği savaşın bu arada sınıflar arası bir savaşa dönüşmesine kim neden oldu? Yoksulları ve yoksulun yoksulu insanları böyle bir savaşın içine iten politik gücü ellerinde tutanlarla varlıklılara lanet olsun! Ülkeyi ve ülkenin değerlerini onların ellerinden geri almalıyız. İçine düştüğümüz felaket bunu gerektiriyor. İnsanlarımız topraklarını, nehirlerini, göllerini, dağ ve ormanlarını artık geri istiyor! Topraklarının üzerinde duran kentlerini, demiryollarını, fabrikalarını da!" Bu çağrı köle vatandaşa, kandı-

rılmış dükkân sahibine, tüm çalışanlara yönetilmişti. Ülkeyi ellerinde tutan güçlülerin ve onların hükümetlerinin yok ettiği olağanüstü kültür varlıkları, insanlığın büyük düşünürlerinin emekleri de unutulmamıştı. Süngülerden korkmuyorlar, onları umursamıyorlardı! "Herkes silah başına!"

Bu açık çağrı kentteki insanlar için çok ürkütücüydü. Sokak ve caddelerde duvarlara yapıştırılan afişlerle değişik çağrılar yapılıyordu. Ancak çoğunu öfkeli insanlar yırtıyor, üzerine başka bir afiş yapıştırıyor veya boya sürüyordu. Bütün afişlerde yazanlar ortak "herkes silah başına" çağrısıyla sona eriyordu. Grevler tabii üzücüydü, bir türlü son bulmayan kriz herkesi fena etkilemişti, fakat bir iç savaş tek çıkar yol muydu? Bu çağrıyı yapanlar çılgındı, onlar kışkırtılmış insanlardı. Ancak yığınların onların peşinden gidebileceğini düşünmek bile mümkün değildi. Karşıt kuruluşların önderleri yandaşlarının böyle bir girişime kesinlikle katılmayacağını iddia ediyorlardı. Ancak kısa süre sonra "Özgürlük Taburları"nın küçük grupları sağda solda görünmeye ve bütün ümitlerini yitirmiş bazı insanları kendilerine çekmeye, çirkin ve kışkırtıcı el ilanları dağıtmaya başlayınca o güne dek aralarında pek anlaşamayan grevci gruplar çabucak bir araya gelip görüşmeleri hızlandırdılar. Karşı tarafın zayıf olduğunu bilen toplu taşıma işverenler sendikası görüşmelerde pek ödün vermedi. Görüşme sonuçlarını üyelerine onaylatmak için karşılarına çıkan grevcilerin temsilcileri de öfkelerini içlerine atmaktan başka bir şey yapamadı. Daha fazla ücret için yapılan savaş yara aldı.

Aradan iki gün geçtikten sonra, akşam saatlerinde ve gece kentte silahlar patladı. İşe o günlerde Karl'ın yazgısı kesinleşti.

Paul'un evinden çıkarken yüzüne esen serin akşam rüzgârında kendini yıllar sonra ilk kez güçlü hissetti, çevresindeki insanlara bambaşka gözle baktı. Sanki her şey yeniydi, o can-

lanmıştı, güçlenmişti ve keyfi yerindeydi. Önlerinden geçtiği mağazaların vitrinlerine merakla baktı. Ona bakan bir kadın ilgisini çekti. Kendini rahatlamış hissediyordu. Bir an düşündü, acaba bu kadının peşinden gitse, geçmişteki karmakarışık, düzensiz yaşamı için özür mü dileseydi? Fakat burada ne işi vardı? Niçin evine, odaları büyük evine gitmiyor, oturup onu bekleyen her şeyi akıllıca düşünerek halletmiyordu? Ancak aynı anda başka bir karar verdi, bu semti terk etmeyecek, hemen o küçük kenar mahalle oteline gidip güzel bir uyku kestirecekti. Odasına çıktı, yatağına uzandı ve derin bir uykuya daldı. Ertesi sabah gözlerini açtığında karşısında o kara yüzü gördü. Bizler bir aradayız, dedi ona. Artık kesin kararını almıştı. İyi giysilerini üzerine geçirdi ve yola koyuldu. Fakir insanlar mahallesinin hüzünlü sokaklarından geçti. Grevin birinci günüydü. Yürürken aklına kardeşi Erich geldi. Bir saatliğine ona uğrasa fena olmayacaktı. Kafasında bir sürü yeni düşünce vardı, fakat neye kesin karar vereceğini bilemiyordu.

Eczaneden içeri girdi. Kalfa onu selamladı ve kardeşinin onu dünden bu yana aradığını, sağa sola telefon ettiğini söyledi. Karl hemen arkadaki laboratuvara doğru yürüdü. Az kalsın kapıda Erich'le çarpışıyordu. Üzerinde beyaz önlüğü şaşkın ona bakan şişman kardeşi kendini yanındaki koltuğa bırakıverdi, arka arkaya: "Çok şükür," diye kekeledi. Sonra ağabeyinin koluna uzandı, onu birkaç kez okşadı. Birlikte oturma odasına geçtiler. Erich kapıyı kapatıp kilitledi. "Evinde miydin?" diye sordu. "Evde değildin!"

"Evet," dedi Karl. "Ne oluyor sana? Kafan çok karışık gibi. Sağa sola telefon edip beni mi aradın?"

"Önce bir otur Karl. Dün başkâtibin beni aradı, öğleden sonraydı, senin nerede olduğunu sordu. Önce evini aramış,

sonra seni tanıyanlara da sormuş. Bu arada ben de sağa sola telefon ediyordum. Fakat seni bulmak mümkün değildi."

"Başkâtip mi aradı?"

"Ona polisten bir uyarı gelmiş... Karl, onun polisle arasının iyi olduğu bazı tanıdıkları var... Fabrikanla ilgili bazı sorunlar varmış... Fakat ne olduğundan benim haberim yok!"

"Başka ne söyledi?"

"En iyisi sen onu bir ara. İstersen ben telefon edeyim, sonra da telefonu sana vereyim. Başka haber gelmedi mi?"

"Bana ne haber gelecek ki, Erich?"

"Hemen konuşmalısın onunla. Sana dava açmaya hazırlanıyorlarmış!"

"Lanet olsun, açarlarsa açsınlar! Herkes çıldırmış gibi!"

"Fakat senin hakkında tutuklama emri çıkarmışlar!"

"Ah, öyle mi?" 'Bu duruma geldik demek ki... Buna cesaret ediyorlar..' diye düşündü. "Başkâtip mi söyledi bunu? Bağla bakayım beni ona!"

Az sonraki telefon görüşmesinde öğrendiğine göre, fabrikadaki bazı makineleri yurtdışına çıkardığı için hakkında dava açılmasına ve derhal tutuklanmasına karar verilmişti. Ayrıca gönderdiği hasta raporuna karşın hasta olmadığı da tespit edilmişti. Başkâtip telefonda, birilerinin dinlenmesinden çekiniyor olacak, çok usul konuşuyordu. Bu arada Karl'ın evine de uğramıştı. Gördüğü kadarıyla orada dikkati çekecek bir durum yoktu. Karl oturma odasına gitti ve kardeşine ona bir kahve getirmesini söyledi. Öfkesi tepesindeydi. Duydukları inanılmaz bir rezaletti. İkiyüzlülüktü. Üretimi tabii ki yurtdışına çıkaracaktı, bu durumda başka ne yapabilirdi? İnsanların alım gücü kalmamıştı. Fabrikanın boş durması, çalışmayan makinelerin paslanıp çürümesi kimin işine yarayacaktı? Hiç kimsenin işine yaramayan makinelerden yararlanmak için

başka yere taşımak suçtu ve bu nedenle insanı içeri atıyorlardı! "Bunu engellemek için seni aradık ya, Karl!" diye sesini yükseltti Erich. "Ben bu arada avukatınla da görüştüm."

"Ne diyor?"

"Senin savunmanı üstlenmeye hazır, hemen çalışmaya başlayabilecek. Fakat konu yasal olarak biraz kuşkulu. Bu nedenle avukat, biz burada bazı şeyleri açıklığa kavuşturmaya çabalarken senin yurtdışına çıkmanı öneriyor. Hangi ülkeye gideceğin önemli değil." Karl yüksek sesle güldü: "Bana içecek bir şey ver! Bak oğlum, yakınında olmam senin aleyhine. Bana yardım ettin diye 'suçluyu kayırdın' diyebilirler! Vazgeç bundan."

Karl oturmuş, parmaklarıyla masada trampet çalıyordu. Öfkeden yüzü kıpkırmızı olmuştu. Kahvesini içti ve gözlerini şaşkın şaşkın öyle oturan Erich'e dikti. Kardeşi bir an iç geçirdi ve konuştu: "Peki şimdi ne olacak Karl?"

"Kime?" Erich başını eğdi, dalgın dalgın önüne baktı. Karl saatine bir göz attı ve "Önce kalkıp avukata gideceğim, sonra da seni telefonla arayacağım," dedi. "Hiç savunmadan teslim olacağımı sakın sanma! Ben bunu kolay kolay yapmam." Erich önünde duran gazeteyle bir el ilanını ağabeyine uzattı. "Kentte tramvay ve metro çalışmıyor, Karl. Grevdeler. İstediğin yere gitmekte zorlanacaksın."

"Grev mi? Canları istiyorsa grev yapsınlar." Konuşan eski fabrika patronuydu. Eczanede kardeşinin karşında her zamanki yerinde oturuyordu. Gazetede yazanları okurken alnında kırışlar oluşmuştu. El ilanını bir kenara atmak isterken yazanlar dikkatini çekti. Şöyle bir okudu, sonra çevirdi ve arkasındaki değişik bir imza dikkatini çekti. Bu kez el ilanında yazanları yavaş yavaş tekrar okudu. Yüz hatları değişti, omuzları düştü, rahat rahat nefes aldı, kanı daha yavaş aktı, kendine geldiğini

hissetti. Başını elindeki kâğıttan kaldırıp Erich'e baktı. Ondaki ani değişikliği fark eden kardeşi şaşırdı. Ne olmuştu? Karl bir an gülümsedi: "Burada yazanları sen de okudun mu Erich?"

"Ah Karl, ne demek istiyorsun?" Ağabeyi gülümsemeye devam etti, oturduğu yerde şöyle bir toparlandı ve "Haklısın," deyip ayağa kalktı. "Şimdi ne yapacaktım ben? Evet, avukata gidecektim. (Ne işim var avukatın yanında?) "Dikkat et kendine, Karl! Bazı şeylere öfkelenmemene seviniyorum..." Kucaklaşıp vedalaştılar. "Erich, yakında benden haber alacaksın. Emin olabilirisin, bu haber hapishaneden gelmeyecek!"

"Yanında para var mı?" Karl güldü: "Bana yardım mı etmek istiyorsun? Teşekkür ederim, oğlum. Söyle anneme huzuru kaçmasın." Erich biraz şaşkın peşinden baktı.

Evi uzaktaydı, fakat o yine de yürüyerek gitti. Caddenin köşesinde bir an durdu, sağına soluna bakındı, şüphelenecek bir şey yoktu. Yukarı çıktı, içeri girdi, bütün oda kapılarını açtı, hizmetçi kız evde değildi. Burada uzun yıllar geçirmişti, burası onun yurduydu, Karl denen insanın yaşamı bu evin içinde geçmişti. Zor, sıkıntılı günleri de olmuştu. Zavallı dostumuz Karl'ın evi! Bütün pencereleri açtı, hizmetçi hiçbir şeyle ilgilenmemiş, ev berbat durumda. Sonra müzesinin kapısında durdu. Her şey parçalanmıştı! Utandı. 'İnsan ümidini yitiriyor, bütün bunlara bir son vermeli.' Eşinin odasına girdi. Masanın üzerinde fotoğrafı duruyordu. Onun fotoğrafı ise ters çevrilmişti. Bir an için utandı, pişmanlık duydu, fısıldayarak kendi kendine konuştu, eşinden özür diledi. Fotoğrafına uzun uzun baktı. Evet, oydu, yanından uzaklaşmasına izin vermişti, eline alıp göğsüne bastırdı. Ruhunda bir acı hissetti. Sonra çocukların odasına geçti, yatağın üzerine oturdu. 'İyi bir yaşamınız olsun!' Küçük masanın yanına gitti, eline bir kurşunkalem aldı ve orada sayfaları açık duran okul defterine Julie'ye şu

satırları yazdı: "Geleceğim bana ne gösterecek bilemiyorum, fakat emin olun benim için utanmayacaksınız. Seni çok içten düşünüyorum. Julie şimdi bilmeni isterim, eğer sana kötü bir şey yaptıysam bu bilinçsizceydi, isteğimin dışındaydı. Senin iyi olduğunu bilmek beni mutlu ediyor." Acaba annesine de birkaç satır yazsa mıydı? Bunu niçin yapmasaydı? Okul defterinden bir sayfa kopardı ve "Sevgili anne, sana acele bu satırları yazmak istiyorum," diye başladı. "Şu sıralar bana ne oyunlar oynadıklarını Erich sana anlattı. Beni yıkmak istiyorlar. Fakat ben bu durumda karşı koymayacak birisi değilim. Şimdi kısa bir süre için ortadan kaybolacağım. Günü geldiğinde benden veya Erich'ten haber alacaksın. Seni her zaman seven oğlun Karl." Bunları yazarken bir an düşündü: 'Acaba gerçekten yurtdışına çıksam ne olur? Cebimde yeterince para var...' Bu düşünce ona şöyle bir dokundu, fakat yine kaybolup yok oldu.

Dışarı çıktı, yatak odasına geçti ve duvara gömülü çelik kasayı açıp bir tabanca aldı. Bir süre elinde tuttu. Tabanca soğuk ve ağırdı. 'Hayır dostum, bu bana göre değil...' Az sonra evin kapısından çıkarken sakinleşmişti. Merdivenleri indi ve sert adımlarla yürüdü, güzün ıslak, serin havasını içine çekti.

Sokak savaşı

O gün ne yapacağına bir türlü karar veremedi. Küçük otel odası onu saklıyordu. Kafasının içi fabrikanın durumu ve yurtdışına kaçma düşünceleriyle doluydu. Tabanca önünde, masanın üzerinde duruyordu. Az sonra dün akşamki karşılaşmanın onda yaptığı etki kafasındaki bütün düşünceleri yok ediverdi. Ondan daha başka ve iyi yolda yürüyen insanlar vardı. Bu, özgür ve mutlu bir yaşama giden yoldu! Duygularının girdabında sarsılıp savruldu, kendinden geçti. Ne yapacağını bilemiyordu. Kafası karmakarışıktı, önce toparlanmalı, yeni yaşamında kendine yeni bir yol bulmalıydı. Akşam oldu, küçük oda kararda, kalktı, ışığı yaktı. Yepyeni, o güne dek hiç tanımadığı duygular bir kar tipisi gibi içindeydi. Yeni bir yaşamı belki yaşayamayacaktı, fakat hiç olmazsa onu hep içinde hissetseydi. Gerçek olmayan bir yaşamın derin uçurumunu artık geride bırakmıştı. Onu bekleyen zaferdi! Ruhu gurur ve özgürlük doluydu, düşler de! Uzandı, bir koronun ilahileri odayı kapladı. Karl uykuya daldı. Gece yarısı

birden uyandı, yatağın içinde doğruldu. Kulaklarını Paul'un şu sözleri dolduruyordu: "Deneyeceğiz!" Bir çağrıydı. Bu kez karşısına güçsüz çıkmayacaktı.

Pencereden dışarısının karanlığına baktı. Caddede bir hareket vardı. Bir tabanca sesi. Kaldırımda birileri haykırdı. Polisler sağa sola koşuştu. Kaçışanlar oldu. Odasından çıkmadı. Sabahın olmasını bekledi. Erkenden kalktı, iyi giysilerini üzerine geçirdi. Bir kenarda duran eskilerine iğrenerek baktı. Evindeymiş gibi tıraş oldu, saçlarını taradı. Rahatladı, kendine güven geldi. 'Ben benim' diye düşündü. 'Hep eski ben olacağım. Derin bir uçurumun üzerinden atladım. Utanmıyorum.'

Aşağı indi, caddeye çıktı ve yakındaki lokantaya girip bir masaya oturdu. Gelirken yanına aldığı gazetenin ilk sayfasına tekrar bir göz attı. Grevlerden, grev toplantılarından, sokak çatışmalarından söz ediliyordu. Bir haberde kendi adını da görünce irkildi. Yazdığına göre hakkında tutuklama emri çıkarılmıştı. Resmi makamların yaptığı açıklamaya göre de, endüstride son dönemde görülmeye başlanan ülkeye ihanete kesinlikle göz yumulmayacak, onunla savaşılacaktı. Karl'ı tutuklama girişimi savaşın ilk adımıydı. Güya bu kişi inandığı politik ülkünün ardına kendi vicdansızlığını saklamıştı. Baş sayfada bunlar yazıyordu. Karl iç sayfalardaki yerel bir haberde de adına rastladı. Ülkeye ihanetin yanı sıra büyük çapta dolandırıcılık yapmakla da suçlanıyordu. Gençliğinde üst tabakaya sokulmuş ve zamanla içine girmeyi başarmış olan Karl krizin başlangıç günlerinde emekli bir subayı fabrikasına yatırım yapması için kandırmış ve böylece adamın yarı servetini çarçur etmişti. Fakat şimdi kaçak olan kişi bu parayı fabrikasına yatıracağına yurtdışına kaçırmıştı! Karl elleri titreyerek gazeteyi katladı. Sırtından buz gibi terlerin boşandığını hissetti. Yıllarca gösterdiği çabaların karşılığı bu mu olacaktı? Öfkesi tepesine çıktı, fakat sakin kal-

maya çalıştı. 'Yıllarca yararlarına çalıştığım kişiler şimdi düşmeme göz yumuyorlar. Kendilerine saygı gösterdiklerim şimdi beni kurban edenler! Zenci görevini yaptı, artık işi bitti, gidebilir, şimdi vuruyorlar tekmeyi! Rezalet, bu yaptıkları rezalet!' Öfkesi tepesindeydi: 'Yurtdışına gideyim, onlardan intikamımı alayım, bütün çalışmalarını baltalayayım!' Birden gözlerini iri iri açtı. Yere tükürdü. 'Onlar haklı olsun. Bu onların bileceği bir şey. Tümü de haklı olsun! Julie de, baron da!' Gazetede yazanlar ve kulağına gelenler onu öylesine etkilemişti ki küçük lokantadaki masada dışarda, caddede olup bitenleri duymadan bir saate yakın tek başına öyle oturdu. Güçsüz, yenilmiş insan o anda şiddetin pençelerini ilk kez hissetti. Gücün ölümcüllüğünü, karşı koyulamayan kötülüğünü, alçaklığın inanılmazlığını... 'Onlar sokağın ortasında, herkesin gözü önünde birisini vurup öldürebilir, sonra kalkar buraya yanıma gelir ve katil bu deyip beni götürebilirler. Ben burada otururken karşıdaki şu binayı ateşe verebilir ve sonra "bu adam gözlerinin bakışıyla yangın çıkardı" diyebilirler. Onlar bütün bunları yapabilir.' Aynı anda, uzun süreden sonra korunmasız olduğunu sezdi, ürperdi ve öfke duydu. Birden aklına Erich'in verdiği el ilanı geldi. Ceplerini karıştırdı, buldu. Eline alıp okudu. Bu kez yazanlara çok dikkat etti. Suçlamalar, gözdağı vermeler. 'Gerçek, bütün yazanlar gerçek. Bu benim, bunlar benim de yaşadıklarım.' Yumruklarını sıktı. 'Lanet olsun, ben yaptıklarımın arkasındayım.' Yanına gelen lokantacı, eğer biraz daha oturmak istiyorsa arka bölüme geçebileceğini söyledi. Orası da sıcaktı. Ön tarafı kapatmak zorundaydı. Kavga edenler pencereleri kırabilirdi. Karl hesabı ödedi ve dışarı çıktı.

Sokak savaşı başlıyordu. Saraycıkların ve villaların kutsal mahallesi mezar sessizliğine bürünürken, kentin dış mahalle-

rinde gençlerle yaşlılar toplanmaya başladı. Aralarında kadınlar da olan bu gruplar sokaklara barikatlar yerleştirip evlerine kapanıyordu. Çok yaşlılarla çocukları kentin başka mahallerindeki tanıdıklarının yanına yolladılar. Aynı saatlerde kollarında bantlar ve yakalarında rozetler olan küçük gruplar, ellerinde tüfekler sokaklarda dolaşmaya başladı. Hiçbir yerde polis göze çarpmıyordu. Duyulduğuna göre bazı karakollar kapatılmıştı, bazıları da bloke edilmişti. Dış mahallellerden gelenler köşe başlarında küçük toplar görmüş olduklarını anlatıyordu. Bunlar daha çok mitralyözlerdi. Akşama doğru birçok cadde ve sokakta gaz lambaları kırıldı, bazı evler karanlıkta kaldı. Sızan gazlar kimi sokakta küçük yangınlara neden olunca gaz merkezden kesildi, mahallede hemen hemen bütün evler artık karanlıktaydı. Huzursuzlukların başladığı ilk günün gecesinde ve ertesi gün öğleye doğru elebaşlarının nerede olduğunu kimse bilmiyordu. Onlar kent dışındaki mahallelerde her yerde olabilirdi. İkinci günün öğleden sonrasında elebaşlarının kentin kuzey mahallesinde bir arada oldukları haberi geldi. Sivil koruma gruplarının desteğindeki polis güçleri huzursuzluğun kaynağını çember içine almaya karar verdi. Başlangıçta askerleri yardıma çağırmadılar. Olaylar büyük kent yaşamını etkilemedi. Kuzey mahallelerinde sokak savaşları yaşanırken, kent merkezinde eğlence yerlerinin kapıları açıktı, sinema ve tiyatrolar programlarını sürdürüyordu, yılın ilk baloları da düzenleniyordu.

Karl ilk günün akşamında sokak savaşlarının yaşandığı mahalleye girmeye çalışsa da bunu başaramadı. Öğle saatlerinde küçük grupların kentte çıkardığı huzursuzluğa yakın tanık olmuştu. Olaylara karışmadan izlemiş, orada duranlarla birlikte olay yerinden ite kaka uzaklaştırılmıştı. Bisikletlilerin ve kamyoncuların hızla geçerken kalabalığa fırlattığı ve kapışılan el ilanlarında yazdığına göre çalışanların düşmanları işe girişmişti,

binlerce insan felakete sürüklenecek, özgürlükleri ve zorla elde edilmiş toplum hakları ellerinden alınacaktı. Şimdi çıkarılan olaylarla, hükmedenlerin insanlara baskı yapabilmesi için ellerine çok güzel nedenler veriliyordu. Kentin dış mahallerinde yaşanan tehlikeli olaylar kesilmeden devam ediyordu. Gençlerden ve yaşlılardan oluşan gruplar daha önceden belirlenen alanlarda bir araya gelmeye başladı. Hiçbirinin yanında silah yoktu. Merkezde bir alanda toplanmış dörtlü gruplar sessizce yürümeye başlayınca, sokak savaşlarının yaşanacağı bölgeye gittiklerini sanan Karl da aralarına katıldı. Giyimi önünden gidenlerden pek farklı değildi.

Yazgısı artık kararını vermişti, onlarla bir arada olacaktı, hatta onlardan kopamayacaktı, girişimlerine o da bulaşmıştı. Grubun peşinde ilk adımlarını atarken bütün vücudu tutulmuş gibiydi. Peşlerinden gelenler yürüyenlere küfürler savurdu. Karl bir ara sırtına tekmeler yedi, sendeledi, fakat yine doğruldu. Önden gidenlerin arasından çıkmayacaktı. Onlar şimdi bindiğim bir otobüs, beni götürdükleri için onlara para vermeyeceğim, fakat onlar için çalışacağım. Büyük adımlarla yoluna devam etti.

O günlerde Karl'ı kurtaracak kimse yok muydu kentte? Amacının ne olduğunu, ne yapmak istediğini ve kendini tehlikeye attığını bilen, onun gözünü açabilecek en az üç insan yaşamıyor muydu? Efendisinin o evde yokken çocuğunun okul defterine yazdığı mektubu bulmuş ve okuduğunda çok korkan hizmetçi kız bunlardan biriydi. Genç kız aynı anda, Karl'ın kendini asmış veya beynine kurşun sıkmış olabileceğini ve şimdi de evin bir odasında ölü yattığını düşünmüş, doğru eczacı kardeşine koşmuştu. Kızın getirdiği haberle ürken kardeşi de hemen eve gelmiş, bütün odaları aramıştı. Fakat onun gibi zayıf birisi ne yapabilirdi, kimden yardım isteseydi, polise mi gitseydi? Hayır, polis Karl'ı başka nedenlerden zaten arı-

yordu! Ortadan kaybolurken bıraktığı mektubu annesine mi götürseydi? Belki de Karl kendini komşu ülkeye atmak için yola koyulmuştu? Arkasında bıraktığı iki mektup çok ürkütücüydü. Onları okuyan Karl'ın kendine bir şey yapabileceğini düşünebilirdi. Tabii o satırları kafasından kötü bir şey geçirmeden öyle karalamış da olabilirdi. Fakat evine niçin dönmüştü? Müze odasındaki her şeyi niçin kırıp parçalamıştı? Hizmetçi kızın hiçbir şeyden haberi yoktu. Karl'ın yokluğunda evin bütün odalarının kapısı kilitli kalmıştı. Müze odada sanki bir mücadele yaşanmıştı! Karl'dan başka kim girmiş olabilirdi? Şimdi ne yapmalıydı Erich? Çaresizdi. Sonunda mektupları bir zarfa koyup üzerine Julie'nin adresini yazarak posta kutusuna atmaya karar verdi. Kafasından bunları geçirirken kentte postacıların da grev yaptığını düşünmemişti. Julie'nin yollanan haberi alması günler sürecekti. Bu nedenle Karl'a ne olduğunu bilen tek insan o kaldı. Fabrikaya gidip başkâtiple konuştu, sorular sordu, bekledi, haber gelir mi diye sağa sola kulak kabarttı, kendi kendini teselli etti. Korkuları bir türlü geçmedi. Annesi bir şey sorduğunda ona kaçamak yanıtlar verdi, ümidini yitirdiği anlarda sakinleştirici ilaçlar aldı, kafası sayısız kötü düşünceyle dolu, hiçbir şey yapamadan boş saatler geçirdi...

Karl'ın peşinden gittiği grup, bir süre hiç sesini çıkarmadan yürüdükten sonra asker şarkılarına başladı. Akşam oluyordu. Kentin kuzeybatı mahallerine doğru yürüdüler. Yol boyunca başka gruplar da onlara katıldı. Kent dışındaki şosede uzun polis konvoylarına rastladılar. Bazı araçlara mitralyözler yüklenmişti. Atlı polisler de göründü. Grupların ana yoldan ayrılıp kentin kuzeyindeki büyük korunun içinden geçirilmesine karar verildi. Kente güney girişi barikatlarla kapatıldığı için kuzey yolu seçilecekti. Koruluktan çıkan gruplara yiyecek ve içecek verilecek, ayrıca herkes silahlandırılacaktı.

Yürüyüş rahat ve güzel oldu. Belki o gün yılın son güzel havasını yaşıyorlardı. Güneş soluk mavi gökyüzünde sanki süzülüyordu. Ağaç gövdelerinin gölgesi ıslak topraklarda uzanıyordu. Çamurlu yolda yer yer su birikintileri oluşmuştu. Sarı yapraklar, çalı parçaları, ağaç dalları ve aralarında yer yer uzun çimenler... Bir süre telgraf tellerinin altında yürüdüler. Kulaklarına bu tellerin içinden korku dolu haberler, yardım haykırışları, emirler geliyordu. Serin bir rüzgâr hafiften esiyor, kuşlar hâlâ cır cır ötüyordu. 'Bak dinle, uzaktan trenler geçiyor, duyuyor musun düdüklerini? Onlar grevde değil mi? Hayır, senin duydukların fabrika düdükleri...'

Hava kararmaya başladı. Çalıların arasında kendilerine zorla yol açarak ilerlediler. Koruyla savaşa hazır değillerdi. Az sonra ay kendini gösterdi. Dolunay. Tepelerinde ışıldamadan duran bembeyaz bir teker. Karl, onu kara çalıların arasından gördü, bir an için mutlu oldu. Dolunayın görünmesi gecenin başlangıcı demekti. Karl biliyordu, bu onun gecesi olacaktı ve korkmuyordu. Az önce ufukta kaybolan güneşin son ışınlarının aydınlattığı gökyüzü yavaş yavaş karardı. Yürüyenler yollarını kaybetmemek için birbirlerine sokuldular, yüksek ağaç dorukların tepelerinde oluşturduğu örtünün altında yürüdüler, yavaş yavaş ışıldamaya başlayan dolunay üzerlerine ışıltısını serpti. Çok uzaklarda, ufukta gökyüzü kızıla büründü. Büyük kent oradaydı. Sıkıntı dolu, boğucu, öfkeli büyük kent! Çocukları oradaydı, fabrikası da. Annesi, Erich ve Julie de orada yaşıyordu. Yanındakilerle yürürken, ilerlerken düşüncelerinde geriye gitti. Yaşamının hiçbir aşamasında kendini o andaki kadar güven içinde ve kararlı hissetmemişti. Julie, çocuklar ve fabrika şimdi öteki tarafta kalmıştı. Hepsi mutlu edici şeyler olmuştu, fakat onlara yaklaşmasını, onlara dokunmasını pek başaramamıştı. Ancak böyle yaptığı için şimdi utanmayı, özür dilemeyi

aklından geçirmiyordu. 'Julie, kızıl saçlı, ince yapılı o bebek kadın... Kolları arasında yatmış, ona sokulmuş, dudaklarını vermiş insan... Ah, o çok çekiciydi, o bir nimetti, erkeği mutlu eden bir kadındı. José'yle onun uğruna savaşabilirdim, fakat ben yaşamımdaki payımı aldım. O iyi birisi, kadına uygun, çocuklara da. Artık karışmayayım, kursunlar yeni yuvalarını hep birlikte...'

Ağaçları sık bir korunun içinde yollarına devam ettiler. Ayaklarının altındaki kurumuş kestaneleri ezdiler, ağaç yapraklarını da. Büyük kenttekilere, barona ve çevresindekilere olan öfkesini bir an için unuttu. 'Onları değiştiremezsin,' diye düşündü. 'Ben de onlardan biri değil miydim? Şimdi aralarından kurtuldum, karşıtları oldum, biz şimdi onları alaşağı edeceğiz.' Çamurlu su birikintilerine bata çıka, bağırıp çağırarak, kahkahalar atarak hızla yürüdüler. Delikanlılık günleri gözünün önüne geldi. Ayakları çamurlarda, gübre yabası elinde çalışıyordu. Babası atına biniyor, onu dörtnala sürüyor, tarlalarının çevresinde turlar atıyor. Karl'ın çok çalışması gerekiyor, fakat verilen işin altından kalkıyor... Dolunayın, dalların arasından sızan pırıl pırıl ışınları peşlerini bırakmıyordu. Hava kararkıkça üzerinde siyah lekeler belirdi.

Kentin dış mahallelerine ulaştılar. Sokaklar sayısız meşaleyle aydınlatılmıştı. Aydınlığın içinden köy kilisesi kapkara yükseliyordu. Haftanın belirli günleri pazarın kurulduğu kilise alanında o akşam neşeli insanlar toplanmış, yemek yiyordu. Polis çevrelerinde nöbet tutuyordu. Karnı açlar ellerinde emaye taslar yemek arabasının önünde bekliyordu. Bir köşede isteyenlere tüfek ve kurşun veriyorlardı. Silahlarını alanlar küçük gruplar oluşturup yola koyuluyordu. Az ötede duran askerler de alanı çevreleyen telleri, geçsinler diye açıyordu. Alandan dört bir yana uzanan sokaklar ve ağaçlıklı yollar karanlıktay-

dı. Fakat dolunay her yerdeydi. Karl'ın elindeki silah doluydu. Şimdi gerçeklerle karşı karşıyaydı. Ağaçlıklı sokaklar sanki sonsuzluğa uzanıyordu. Sağlı sollu evlerde sanki kimseler yaşamıyordu, her yer karanlıktaydı. Karl'ın da içinde bulunduğu grup omuz omuza yürüyordu. Aralarından ayrılmak için dar sokaklara girecekleri anı beklemeliydi. Yoksa ensesine bir kurşun yiyebilirdi. Ağaçlıklı geniş yolda ilerledikçe evler sıklaştı. Aynı anda ötede zırhlı polis araçları göründü. Güçlü farlarını zavallı insanların oturduğu evlerde gezdiriyorlardı. Küçük pencereler, dik damlar ve bacalar, uzun fabrika duvarları ve kırık dökük barakalar... Hiçbir yerde insan görünmüyordu. Korkularından ve öfkelerinden ışıklarını söndürdükleri arka odalara sığınmış olacaklardı. Saatlerce önce çalıştıkları fabrikalardan çıkmışlar, kızgın fırından akan maden gibi her yana yayılmışlardı. Şimdi küçük odalarında oturmuşlar, her silah sesiyle ürperiyorlardı: Kimi vurdular?

Küçük gruplara ayrıldılar, kapkaranlık evlere yapışmış gibi ilerlediler. Polis araçlarının farları karanlığa bürünmüş küçük çiftlik evlerini, yüzleri kara binaları aydınlatıyordu. Herkes sesini çıkarmadan, korku içinde bekleşiyor gibiydi. Ayaklanmayı düzenleyenler kuzey mahallelerindeki küçük grupları korumasız mı bırakmıştı? Onları arkadan mı vurduracaklardı? Bu olamazdı. Dikkatle, sürünür gibi ilerlediler, ara sokaklara girmekten kaçındılar. En öndekilerden haber geldi. İlerde ilk barikatlar vardı. Polis güçleri kuzey mahallelerinde bazı caddeleri ele geçirmişti, ortadan dış semtlere doğru ilerliyorlardı. Aynı anda kurşun sesleri geldi. Makineli tüfekler duyuldu, "dikkat" diye haykıranlar oldu, büzüldüler, duvarları kendilerine siper ettiler. Polis araçları geri geldi. Evet, en öndeki gruplar tuzağa düşürülmüştü. Ve bu gruplardan birinin içinde Karl da vardı. Başındaki şapkayı korudaki yürüyüş sırasında

düşürmüştü. Şimdi rengi değişmiş, açık sarı pırıl pırıl ışıldayan ay tepelerindeydi; polis farları ve mehtap bütün sokağı aydınlatıyordu. Arkalarındaki makineliler kurşun yağdırmaya başladı, yanındakiler paniğe kapıldı. Kimse ne yapacağını bilmiyordu, artık emir veren yoktu. Karl'ın kafası düşüncelerle doluydu: Gün o sabah kötü başlamıştı, bir an sonra da kendini gönüllülerin arasında bulmuştu. Şimdi o gün sona eriyordu!

Yürüdükleri dar caddenin sağı ve solu ağaçlıktı. Arkalarındaki damlardan sürekli silah sesleri geliyordu. Kuzey yönünden gelen kurşunlar bir şerit gibi bütün caddeye yayılmıştı. Şimdi kaçabilirdi, hiç kimse onu burada tutamazdı. Bir fabrikanın kapıcı kulübesiyle fabrika duvarı arasına sığınmıştı. Elindeki silahı yere bıraktı. Yanında durduğu iki genç dar caddeyi ışıl ışıl aydınlatan dolunaya ve onları siper etmeyen dar fabrika duvarına lanet okudular. Yapılacak tek şey dar ağaçlıklı yolu karşıyı geçip sıra sıra dizilen evlerin arasına sığınmaktı. Karl elini paltosunun cebine soktu, büyük bir beyaz mendil çıkardı. Koşarken başının üzerinde tutup sallayacaktı. 'Onun kim olduğunu görüp ateş etmeyecekler,' diye düşündü bir an. Korkusunu yenmek istermiş gibi: "Karşıya ulaşmalıyım!" diye haykırdı. Fakat aynı anda içini bir ümitsizlik kapladı, pişman oldu. 'Bu heriflerin peşinden gitmemeliydim!' Yanındaki iki adam önce eğilip sürünerek ilerlediler, sonra ok gibi fırlayıp karşı kaldırıma geçtiler. Karl yolun ortasına kadar peşlerinden koştu. Fakat aniden durdu, çılgınca kükredi, yolun öteki yanında duranlar, mehtabın aydınlığında çılgını andıran yüzlere sahipti. Karl geriye döndü, duvarın dibine bıraktığı silahını kaptı ve birilerini öldürmek istiyormuş gibi hızla koştu, fakat yanlış yöne. Ayaklanmış olanların üzerine gidiyordu. Arkasındakiler onu uyarmak için haykırdılar. Fakat Karl, peşlerinden gelmelerini istiyormuş gibi onlara doğru kükredi. Sol elindeki

beyaz mendili başına doğru götürüp salladığını gördüler. 'Karşıdakilere işaret vermek istiyor olacak,' diye düşündüler.

İlk ara sokağı hızla geçti. Az ötede, köşeyi geçince, akşamın loşluğunda pencereleri ışıldayan bir evi gördü. Oradalar, diye heyecanlandı. Başardım, az sonra yanlarındayım! Arkamdan ateş eden yok. Mendilimi silahımın ucuna takmalıyım... Köşedeki evin pencerelerinden bir yaylım ateşi geldi. Bir haykırış! Az ötede koşan birinin kollarını havaya savurduğunu gördü. *Bırak şimdi onu!* Elindeki silahı fırlatıp attı. Aynı anda başına sert bir şeyin çarptığını hissetti, hemen ardından da boynuna... *Siz çıldırdınız mı?* Sol kolu havaya kalktı, başına doğru gitti, sendeledi. *Geliyorum!* Köşedeki evden gelen yeni bir yaylım ateşi kulağına isabet etti.

Kıpırtılı bir denizi anımsatan gökyüzünde ayın mutlu mutlu gülümseyişine karışan kırmızı şimşeklerin ışıltısında, köşedeki ev asıldığı yerden düşen bir halı gibi aşağı kaydı, yuvarlandı ve gürleyerek aleve dönüştü, bilincini yutuverdi. Dönüşümün ağı üzerine atılmış, her yanını örtmüştü; fışkıran kanlar kaldırım kenarına doğru akmaya başladı. Ağın içinde bir balık gibi çırpındı, kollarını, bacaklarını savurdu.

Yerdeki kanlar temizlendikten iki gün sonra Erich'e bir telefon geldi. Onu ölülerin muhafaza edildiği okula çağırıyorlardı. Böyle kötü bir telefonu bekleyen Erich'e eczanesinde çalışan kalfanın eşlik etmesi gerekti. Okulda resim derslerinin yapıldığı salona aldılar. Yerin taşlarına on iki insan cesedini yatırmışlardı. Dışardan tabutlar hazırlayan marangozların sesi geliyordu. Erich'i saygıyla karşılayan bir polis memuru ona eşlik etti. Yanına gittikleri bir adam cesedi kapatan örtüyü hızla çekti. Yerdeki Karl'dı! 'Eskiden haykırırdım... Şimdi haykıramıyorum. Duygularım yok olmuş. Başında yara yok,

boynunda da. Nasıl ölmüş? Tuhaf.' Yerdeki ölü yatmıyordu. Sırtı büküktü, yattığı yerden kalkmak isteyen birini andırıyordu. Başı hafif öne eğikti. Duruşu tuhaftı, çok ürperticiydi. Saçlarının ortadan ikiye ayrıldığı yerde kararmış bir kan lekesi seçiliyordu. Oradan vurulmuş, oradan yaşama veda etmişti. Öne eğik halde yaşamdan uzaklaşmıştı. Yanakları çöküktü, yüzü hafif sakallıydı. İleri bakar gibi duran vücut çok tuhaftı. Yüzünü örttüler. Cesedin yanında duran adam Erich'e baktı. Polis memuru hafifçe koluna dokundu. Erich ürkek ürkek başını salladı, kanı çekilmiş kireç gibi yüzünde anlamsız, tuhaf bir gülümseme belirdi. Yürüdü. Kapıdan çıkarken arkasına döndü, baktı. Soldan üçüncü, diye bir an düşündü. Üzerindeki örtü sırtında hafifçe kalkık olan... O, Karl'dı. Burada kalacaktı. Yanındaki polis memuru elini güçlü sıktı ve "Sayın ağabeyiniz aramızda kahramanca savaştı," dedi. "Tehlikeli bir köşede tek başına öne atıldığında şehit oldu." Erich adamın söylediklerini dinledi. Kafasını keten örtünün altından uzatmak isteyen ölü arkasındaydı, korkutucuydu.

Erich'in annesine gitmesi gerekti. Yaşlı kadın Karl'ın firarda olduğunu gazetede okumuştu. Ona ne söyleyeceğini bilemiyordu, ağabeyini suçlamadan konuşamayacaktı... Fakat yine de annesine uğramak zorundaydı. Yaşlı kadın, küçük oğlu daha ağzını açmadan, ne olduğunu anladı. Sonra Erich konuştu, sesini yükseltmeden, sakin, ağlamadan. Sırtı çökmüş anne anlattıklarını suskun dinledi, gözlerinden yaşlar akmadı. Sonra birden sesini yükseltti, Julie'nin tüm ailesine, Karl'ı ölüme sürükleyen binbaşıya lanetler okudu. Karl'ın anısına hepsini dava edeceğini söyledi. Aynı akşam bunu yine unuttu. Sokak savaşına büyük yer ayıran gazeteler Karl'ın ölümünden de söz ediyordu. Karl ölüme meydan okumuş, gericilerle savaşmıştı.

"Kahraman," diye iç geçirdi Erich. "Bırak artık anne, insanlar bunu okuyacak." Annenin öfkeli gözleri ateş saçıyordu: "Lanet olsun bu berbat topluma! Buna neden olanlar yerin dibine batsın! Ve o lanet karı şimdi çocukları da aldı!"

Sokak savaşları tam on gün sürdü, ülkenin başka yörelerinde de görüldü. Sınıf ayaklanması sonunda kanlı bastırıldı. Fakat bu görünüşte bir sondu. Ülkenin onlarca yıl uyuşuk yaşamış yığınları belki de yüz yıl sonra ilk kez köle yaşamlarına karşı çıkmıştı. Uzun süre sadece şairlerle yazarların, tek başına savaşmışların düşü olan insanlık onuru şimdi yığınların ülküsüydü. Bundan sonra da onları terk etmeyecekti.

Kara giysili iki insan büyük tren istasyonun peronlarından birinde bekliyordu. Yaşlı anne, beli bükük, yüzünde ince bir peçe, yanında Erich'le öyle duruyordu... Sisli bir güz günüydü. İstasyon her zamanki gibi insan doluydu. Çevre köy ve kasabalardan insanlar akın akın geliyordu.

Korku ve dehşet içinde geçen son günlerin ardından büyük kent yaşamı yine canlanmıştı. Anne kenti terk etmek istemişti. Son günlerde çevresindekiler ona çok yakın davranmış, büyük oğlunun cenaze töreni de görkemli geçmişti. Fakat o yine de büyük kentten artık nefret ediyordu. Onunla gözyaşı dökmek için evine gelen Julie'yi de kapının önüne koymuştu. Doğup büyüdüğü topraklarda bir yaşlılar yurduna yerleşmeye karar vermişti.

Peron hoparlörleri trenin geleceğini haber verdi. Raylar titredi, tren yaklaştı, dev lokomotif derin bir nefes aldı, bacası buharlar püskürttü, makinist frene bastı ve kocaman tren kulak tırmalayıcı seslerle durdu. İki insan bindi. Annenin bavullarını önden yollamışlardı. Erich'in elinde sadece anne-siyle kendisinin iki küçük bavulu vardı.

Yaşlı kadın az sonra büyük kenti yine arkasında bıraktı. Onlarca yıl önce yanında üç çocuğuyla geldiği büyük kent artık geride kalmıştı, tüm yaşamı da.

Tren ilerledi, sonsuza gitti, ovaları, ormanları, köyleri, büyük arazileri geçti. Koltukları deri kaplı birinci sınıfta şişman Erich'le yaşlı kadın tek başlarına oturuyorlardı. Hava çabuk karardı. İçinden geçtikleri doğa tekdüzeydi. Çayırlar sararıp solmuş, tarlalardaki ekin biçilmiş, kalan otlar ve kökler kurumuştu. Sonra küçük göller ve ince akarsuların yanından geçtiler. Sonsuza uzanan doğa kilometrelerce böyle sürdü gitti.

Kötü insanlardan oluşan kentlerin çevresindeki dev araziler, o süreçte yaşananlarda suçlu veya suçsuz veya suça ortak olmuş on binlerce savaşçıyı kucaklamaya veya günü geldiğinde içine almaya hazır bekliyordu. Buğday ekili tarlalardan köylüler yazın bol ürün almıştı. Bu topraklara yakında tahta haçlar dikilecekti.

Gece yarısı trenden indiler. Öğleye doğru babalarının yanındaydılar. Bembeyaz bir gökyüzü, çamur içinde yollar, küçük mezarlık, demir parmaklığın ardında mermerden kocaman bir mezar taşı, üzerini sarmaşıklar bürümüş... Kara giyimli yaşlı kadın iki eliyle parmaklığa tutundu, yüzünü örten peçenin ardından mezar baktı ve mırıldandı: "O babası gibi değildi... Oğlum iyi bir insandı... Daha iyi bir yaşamı hak etmişti..." Tir tir titriyordu. Yaşlar akmadı gözlerinden.

Aileden büyük kentte bir tek Erich kaldı. Julie bu arada ülkeden ayrılmıştı; çocuklarının yazgısı başka topraklarda belirlenecekti. Erich büyük kentteki eczanesini devam ettirdi. Kendini kız arkadaşının korumasına verdi, onunla evlendi. Çok sessiz bir yaşam sürdü.

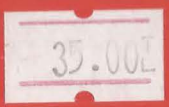
"Epiğin özünü en iyi Döblin'de kavradım. Epik metinleri ve epik teorisi, benim dramatik sanatımı derinden etkilemiştir."
BERTOLT BRECHT

1920'lerde Berlin: Dul bir kadın, üç çocuğuyla büyükşehre taşınır ve yokluk içinde yaşam mücadelesi vermeye başlar. Çocuklardan en büyüğü Karl'ın bir süre sonra şansı döner ve aile sınıf atlar. Ama tüm ülkeyi, hatta dünyayı sarsan büyük bir ekonomik kriz, her şeyi alt üst edecektir.

Başyapıtı *Berlin Alexander Meydanı* ile çağdaş Alman edebiyatının kurucu ismi olan Alfred Döblin, bu epik romanıyla ustalığının doruğunda. *Acımak Yok*, yalnızca unutulmaz Karl karakterini bize sunmuyor, aynı zamanda 20'lerden 30'lara, Almanya'nın toplumsal panoramasını görkemli bir dille anlatırken roman sanatını doruğuna çıkartıyor.

"Döblin benim tek gerçek öğretmenimdi."
GÜNTER GRASS

EVEREST
www.everestyayinlari.com
f/everestyayinlari
/everestkitap
/everestyayinlari

9 786051 854243